

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.534>

<https://orcid.org/0000-0002-9884-2833>

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
LIETUVOS SPORTO UNIVERSITETAS

Aušra Kardašienė

Gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimas neformaliąja muzikine veikla

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
Edukologija (S 007)

VILNIUS 2023

Mokslo daktaro disertacija rengta 2017–2023 metais Šiaulių universitete (nuo 2021-01-01 Vilniaus universiteto Šiaulių akademijoje) pagal Kauno technologijos universiteto, Lietuvos sporto universiteto, Vilniaus universiteto jungtinės edukologijos mokslo krypties mokslo doktorantūros reglamentą.

Mokslinė vadovė – prof. dr. Diana Strakšienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – S007).

Gynimo taryba:

Pirmininkas – prof. dr. Romualdas Malinauskas (Lietuvos sporto universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – S 007).

Nariai:

prof. dr. Renata Bilbokaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – S 007),

prof. dr. asist. Beate Hennenberg (Vienos muzikos ir scenos menų universitetas, Austrija, humanitariniai mokslai, menotyra – H 003),

doc. dr. Emilija Alma Sakadolskis (Sakadolskienė) (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – S 007),

doc. dr. Edita Štuopytė (Kauno technologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija – S 007).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2023 m. rugsėjo 29 d. 14.00 val. Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Informacijos centro 413 auditorijoje. Vytauto g. 84, Šiauliai, Lietuva, tel. +370 41 595 800; el. paštas info@sa.vu.lt

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto, Kauno technologijos universiteto, Lietuvos sporto universiteto ir VU interneto svetainėje adresu: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.534>

<https://orcid.org/0000-0002-9884-2833>

VILNIUS UNIVERSITY
KAUNAS UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
LITHUANIAN SPORTS UNIVERSITY

Aušra Kardašienė

Creation of Inclusive Culture in Gymnasiums through Non-formal Music Education

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Education (S 007)

VILNIUS 2023

The doctoral dissertation was prepared in 2017–2023 at Šiauliai University (from 01 January 2021, Vilnius University Šiauliai Academy), following the regulations of joint doctoral studies in the field of education studies delivered by Kaunas University of Technology, Lithuanian Sports University and Vilnius University.

Academic supervisor:

Prof. Dr. Diana Strakšienė (Vilnius University, Social Sciences, Education – S 007).

Defence Council:

Chairperson – Prof. Dr. Romualdas Malinauskas (Lithuanian Sports University, Social Sciences, Education – S 007),

Members: Prof. Dr. Renata Bilbokaitė (Vilnius University, Social Sciences, Education – S 007),

Prof. Dr. Beate Hennenberg (University of Music and Performing Arts, Vienna, Austria, Humanities, Studies of Art – H 003),

Assoc. Prof. Dr. Emilija Alma Sakadolskis (Sakadolskienė) (Vilnius University, Social Sciences, Education – S 007),

Assoc. Prof. Dr. Edita Štuopytė (Kaunas University of Technology, Social Sciences, Education – S 007).

The dissertation will be defended at a public meeting of the Defence Council in Room 413 of Šiauliai Academy Information Centre of Vilnius University Library, address: Vytauto 84, Šiauliai, Lithuania, on 29 September 2023 at 2.00 p.m.; phone: +370 41 595 800; e-mail: info@sa.vu.lt

The dissertation is available to view on the websites of Kaunas University of Technology, Lithuanian Sports University, and Vilnius University at the address: <https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

DARBE VARTOJAMŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Organizacijos kultūra – nuostatų, įsitikinimų, lūkesčių, normų, požiūrių, įpročių visuma, būdinga tik tam tikros organizacijos nariams, lemianti jų reakciją į organizacijos viduje ir išorėje vykstančius procesus ir nulemianti jų elgseną. Kultūra išreiškiama remiantis organizacijos vizija, ideologija, įsitikinimais, žiniomis, pasakojimais, simboliais, ritualais, mitais, organizacijos mikroklimatu, ceremonijomis, kultūros išraiškos objektais (Schein, 1992; Jucevičienė, 1994; Karlof, 2006 ir kt.).

Mokyklos kultūra – mokyklos sritis, jungianti daugelį veiksnių į visumą, atspindinti ugdymo raišką, lemianti ugdymo pasiekimus, sudaranti sąlygas asmenybės brandos sklaidai, parodanti mokyklos išskirtinumą ir ją reprezentuojanti (Survutaitė, 2016). Daugelis mokslininkų (Fullan, 1998; Hopkins, Ainscow, West, 1998; Stoll, Fink, 1998; Dalin, Rolff, Kleekamp, 1999; Hargreaves, 1999; Nind, Rix, Sheehy ir kt., 2005; Zollers ir kt., 2010; Dewitt, 2011; Abawi ir kt., 2017; Nisser, 2017; Duoblienė, 2018), tyrusių mokyklos kultūrą, sutinka, kad mokyklos kultūra yra svarbiausia, nuo to priklauso mokinių mokymasis. Anot Balevičienės (2012), mokyklos veiklos sėkmę lemia įvairūs veiksniai – bendros, aptartos ir visų pripažįstamos vertybės ir pagal jas iškelti siekiniai; siekių įgyvendinimo gebėjimai; atliekamos veiklos profesionalumas (Balevičienė, 2012). Mokyklos kultūra turi didelę įtaką toms galimybėms, kurias kiekvienam vaikui teikia mokykla (Dobraskienė, 2004; Veltri, Banning, Davies, Gray, 2006; Price, 2012).

Vertybės – viena iš svarbiausių filosofijos sąvokų, apibūdinanti asmenybės įsisąmonintas ar neįsisąmonintas dorovines, estetines, politines, religines nuostatas ir įsitikinimus. Vertybės samprata apima gėrio, gėrybės, dorybės, teisingumo, tiesos, pareigos, grožio, šventumo ir kitas sąvokas, kurių prasmė filosofijoje nagrinėjama nuo antikos laikų (Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/vertybe/>). Tai specifinės mus supančio pasaulio objektų ir reikšmių charakteristikos, turinčios teigiamą reikšmę žmogui, kolektyvui, visuomenei. Objektai ir reiškiniai tampa vertybėmis tik dėl to, kad jie įtraukiami į žmonių visuomenės būties sritis. Todėl vertybės paprastai yra tokie nuo visuomenės priklausomi objektai ir reiškiniai, kurie, patenkindami kuriuos nors žmogaus poreikius ir interesus, turi teigiamos reikšmės (Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/v/vertybe>).

Neformalioji muzikinė veikla –Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) minima, kad teisės aktuose vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos: neformalusis vaikų

švietimas, neformalusis ugdymas, saviraiška, vaikų užimtumas, popamokinė veikla, jaunimo neformalusis ugdymas ir kitos. Neformaliosios muzikinės veiklos paskirtis – ugdyti muzikinius gebėjimus, tenkinti vaikų pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. Ši muzikinė veikla turi formalųjį ugdymą papildančią funkciją (NVŠ koncepcija, 2012).

Inkliuzija (inkliuzinis ugdymas) – sisteminės reformos procesas, kuris apima ugdymo turinio, metodų, požiūrių, vertybių, struktūrų ir strategijų pokyčius, užtikrinančius mokymosi kliūčių įveikimą bei socialiniu teisingumu ir dalyvavimu grįstas visų ugdytinių mokymosi patirtis. Inkliuzinis ugdymas orientuotas į visus ir kiekvieną vaiką, pripažįstant ir vertinant įvairovę ir užtikrinant kokybišką kiekvieno vaiko ugdymąsi (Ališauskienė, Miltenienė, 2018). Edukologijos terminijoje ugdytojai, politikai, mokslininkai ir kalbos specialistai neapsisprendžia dėl sąvokų inkliuzija ir įtraukusis ugdymas vartojimo. Šiuo metu siūloma vartoti sąvoką „įtraukusis ugdymas“, tad darbe ji ir bus vartojama.

Pasak Farell (2000), **įtraukusis ugdymas** skatina mokyklą peržvelgti savo struktūrą, mokymo ypatumus, moksleivių grupavimą ir paramos / pagalbos naudojimą, siekiant, jog mokykla įvairiapusiškai patenkintų mokinių poreikius. Įtraukusis ugdymas – tai ne tik vaikų, turinčių specialiųjų poreikių įtrauktis, tai ugdymas, kuriame yra svarbūs visi vaikai: kitataučiai, turintys elgesio, psichologinių, fiziologinių sutrikimų, vaikai iš asocialių šeimų, vaikai, neturintys tėvų, skurdžiai gyvenantys, ypatingai gabūs ar patiriantys mokymosi sunkumų vaikai (Farell, 2000). Anot Emanuelsson (2013), kiekvienas asmuo yra lygiavertis ir svarbus visuomenės narys; kiekvienas yra savitas, ir tai yra normali žmonių bendrumo sąlyga. Svarbiausias klausimas – kokias skirtybes kiekvienos grupės nariai yra pasirengę priimti (Emanuelsson, 2013).

Įtraukioji mokyklos kultūra apima bendruomenės kūrimą, kur kiekvienas bendruomenės narys jaučiasi priimtas ir svarbus, mokiniai padeda vienas kitam, vyrauja bendradarbiavimo ir pagarbos vienas kitam atmosfera, mokyklos ir tėvų partnerystė, mokyklos ir švietimo administratorių bendradarbiavimas, o vietos bendruomenė įtraukiama į mokyklos gyvenimą ir įtraukiojo ugdymo vertybių puoselėjimą (Ališauskienė, Miltenienė, 2018).

Įtraukioji lyderystė – tai lyderystė, kurianti sąlygas atvirumui ir įtraukčiai. Šioje lyderystėje pripažįstama kiekvieno mokyklos bendruomenės nario ir kiekvienos narės vertė, remiamasi prigimtinėmis asmens teisėmis, sąmoninga sąveika, drąsa dalytis ir prisiimti atsakomybę. Ši lyderystės modelį taikantys vadovai ir vadovės siekia puoselėti ir palaikyti įtraukiąją mokyklos kultūrą, kuriai būdinga pagarba įvairovei, įgyvendinama lygiavertė vadov(i)ų, mokytojų, personalo ir mokinių partnerystė, kuriama bebarjerė mokymosi aplinka, sudaranti galimybes

kiekvienam besimokančiajam pasiekti geriausių rezultatų (Bortini ir kt., 2016; European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2019).

Įtraukties vertybės – pagarba žmonių įvairovei, lygiateisiškumas, socialinis teisingumas, sąžiningumas, bendruomeniškumas, visų visavertis dalyvavimas (Ainscow, Booth, Dyson, 2006; Booth, 2011).

Patirtis – įgytos informacijos ir išminktų veiksmų visuma (Jovaiša, 2007). Patirties, kaip specifinės filosofinės sąvokos, prasmė gali būti skleidžiama patirtį gretinant su patyrimu ir kitais interpretacijai ir supratimui būdingais veiksniais, patyrimo rezultatais (Jackūnas, 2008).

Požiūris – tai santykinai pastovus vertinamasis polinkis palankiai arba nepalankiai reaguoti į žmones, daiktus, įvykius ar idėjas. Požiūriai dažnai skirstomi į teigiamus arba neigiamus, nors kai kurie tyrėjai teigia, kad yra sudėtingesnės požiūrio struktūros, kurių ši dichotomija negali tinkamai atspindėti. Manoma, kad nuostatas lemia įvairūs veiksniai, įskaitant įsitikinimus, vertybes ir ankstesnę patirtį (Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://terminu-zodynas.lt/poiris-3/>).

Prasmė – tikslas, paskirtis, pagrindas. Analitinėje kalbos ir mokslo filosofijoje prasmė dažniausiai skiriama nuo reikšmės, kaip mąstymo turinio sąsajos su tuo, koks dalykas ar daiktas yra mąstomas (Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/prasme-1/>).

Lūkestis – vienas iš socialinio vaidmens komponentų. Jis atsiranda socialinio vaidmens atlikimo pradžioje, laukiant būsimų įvykių, ir yra savitas nesąmoningas pasirengimas atlikti savo darbą. Tai patirties padarinys. Todėl lūkestis nesąmoningai reguliuoja elgesį (Jovaiša, 2007).

Įsitraukimo (angl. *involvement*) konceptą mokslininkai analizuoja įvairiais socialinio gyvenimo aspektais. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne (2015) žodžio „įtraukti“ viena iš reikšmių: padaryti dalyviu, nariu. Semantinė žodžio „į(si)traukimas“ analizė atskleidžia, kad turi būti „trauka“, į kurią būtų noras įsilieti, prisijungti ir vykdyti. Dalelytė „si“ rodo veiksmą, nukreiptą į patį veikėją arba jo taikymą sau, taigi įsitraukimas sietinas su paties veikėjo noru / reikalu įsitraukti į veiklą, būti suinteresuotam veikti / daryti / dalyvauti. Įsitraukimo veikla grindžiama bendrais interesais ir vertybėmis, nes įsitraukti į veiklą galima tada, kai veikla atitinka lūkesčius (Abromavičienė, 2016).

Įtrauktis (Lietuvos švietimo sistemos principas) – švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 5 str. 5 d., 2020).

Universalus dizainas mokymuisi (UDM) – tai tarpdisciplininių edukologijos ir neuromokslų tyrimų įrodymais pagrįsta įtraukiojo ugdymo prieiga, orientuota į visų besimokančiųjų poreikių užtikrinimą, pripažįstanti individualius mokinių skirtumus ir suteikianti visiems vienodas galimybes pasiekti sėkmę taikant lanksčius ugdymo tikslų, ugdymo metodų, priemonių, mokinių pasiekimų vertinimo būdus, vadovaujantis nuostata: pateikti įvairių būdų mokiniams (-ėms) sudominti; pateikti įvairių būdų žinioms suprasti ir operuoti jomis; pateikti įvairių būdų savivaldžiai mokymosi veiklai ir rezultatams pademonstruoti. Tyrimų rezultatai pagrindžia, kad mokiniai (-ės), ugdomi remiantis UDM prieiga, pasiekia aukštą, jų potencialą atitinkančių rezultatų ir išsiugdo tikslingai motyvuotų, smalsių asmenų gebėjimus bei strategiškai kryptingos veiklos organizavimo kompetencijas. UDM sukuria prielaidas iš esmės lanksčiam mokymo(si) procesui. Tai ne tik kuria sąlygas visiems ir visoms atviresniam ir motyvuojančiam ugdymo(si) procesui, bet ir efektyviau užtikrinti individualius poreikius. Tai ugdymo prieiga, lengvinanti įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą ir stiprinanti jo tvarumą formaliuoju ir neformaliuoju būdu visais švietimo lygiais (Meyer, Rose, Gordon, 2014; Fornauf, Erickson, 2020; Meier, Rossi, 2020).

Bendradarbiavimas – bendradarbiavimo esmė yra nulemta filosofinių apmąstymų apie žmogaus sąveiką su žmogumi, priklausančią nuo požiūrio į žmogų ir sąveikos kultūros. Bendradarbiavimas yra sąveikos forma, kai susilieja du komponentai: bendravimas ir veikla. Tokiu būdu bendravimas yra neatsiejamas nuo bendradarbiavimo (Kontautienė, 2006).

TURINYS

DARBE VARTOJAMŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS	5
ĮVADAS	11
1. MOKYKLOS KAIP ORGANIZACIJOS KULTŪROS KŪRIMO TEORINIS ASPEKTAS.....	25
1.1. Organizacijos kultūros konceptas ir jo traktuotė šiuolaikiniuose socialiniuose moksluose	25
1.1.1. Organizacijos kultūros apibrėžtis	26
1.1.2. Organizacijos kultūros tipologijos	29
1.2. Mokyklos kultūros konceptas ir jo traktuotė.....	36
1.2.1. Mokyklos kultūros samprata.....	37
1.2.2. Vertybinės mokyklos kultūros prielaidos.....	40
2. NEFORMALUSIS MUZIKINIS UGDYMAS KAIP GIMNAZIJOS ĮTRAUKIOSIOS KULTŪROS KŪRIMO PRIELAIDA	46
2.1. Įtraukiojo ugdymo samprata (Lietuvos ir pasaulio praktika)	46
2.2. Įtraukusis ugdymas edukacinių paradigimų kontekste.....	52
2.3. Muzikos ugdomasis potencialas įtraukiojo ugdymo iššūkių kontekste ..	57
2.3.1. Įtraukiojo ugdymo raiška neformaliaja muzikine veikla	59
2.3.2. Įtraukiosios kultūros bruožai gimnazijoje neformaliojo muzikinio ugdymo kontekste.....	62
3. GIMNAZIJOS ĮTRAUKIOSIOS KULTŪROS KŪRIMO RAIŠKA UGDYMO PROCESO DALYVIŲ PATIRČIŲ KONTEKSTE: KOKYBINIS TYRIMAS.....	66
3.1. Kokybinio tyrimo metodologija ir imties pagrindimas	66
3.2. Tyrimo etika	70
3.3. Mokinių patirties dalyvaujant gimnazijos neformaliojoje muzikinėje veikloje kokybinės turinio analizės rezultatai	72
3.3.1. Mokinių, lankančių gimnazijos meno kolektyvus, pirminė patirtis.....	74
3.3.2. Mokinių patirtis, įgyta lankant gimnazijos meno kolektyvus.....	85
3.3.3. Mokinių patirtis apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje.....	91
3.3.4. Mokinių patirtis apie meninę veiklą kaip sėkmės situacijos kūrimo bendradarbiaujant prielaidą įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo kontekste	103

3.4. Įvairių mokomųjų dalykų mokytojų patirties apie gimnazijoje vykstančią neformaliąją muzikinę veiklą kokybinės turinio analizės rezultatai.....	116
3.4.1. Pirminė patirtis apie muzikinių kolektyvų suformavimo / realizavimo idėją gimnazijoje.....	118
3.4.2 Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje.....	133
3.4.3. Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą	148
3.5. Tėvų patirties apie gimnazijoje vykstančią neformaliąją muzikinę veiklą kokybinės turinio analizės rezultatai	155
3.5.1. Pirminė tėvų patirtis apie vaikų pasirinkimą dalyvauti gimnazijos muzikiniuose kolektyvuose.....	157
3.5.2. Patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje	163
3.5.3. Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą	177
MOKSLINĖ DISKUSIJA	183
IŠVADOS	187
REKOMENDACIJOS.....	191
SANTRAUKA (SUMMARY)	193
APIE AUTOREJŲ.....	228
ABOUT THE AUTHOR.....	229
MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ IR PRANEŠIMŲ, SKAITYTŲ KONFERENCIJOSE, SĄRAŠAS.....	230
LITERATŪRA.....	235
PRIEDAI.....	259

ĮVADAS

„Visi žinome, kad pradėdame skleistis, kai esame su žmonėmis, kurie mumyse mato gėrį. Ir žinome, kaip pradėdame vysti, kai esame su tais, kurie mato tik mūsų trūkumus.“

Desmond Tutu

Tyrimo aktualumas. Nors su įtraukiuoju ugdymu susiję pokyčiai visais švietimo lygmenimis Lietuvoje prasidėjo dar prieš tris dešimtmečius (Lietuva, tapdama visateise Europos Sąjungos ir kitų tarptautinių organizacijų nare, įsipareigojo laikytis lygių teisių ir galimybių užtikrinimo principų švietime, dėti visas pastangas siekiant įtraukiojo ugdymo plėtros), iki šiol susiduriama su iššūkiais visais ugdymo lygmenimis – nuo švietimo politikos formuotojų, ugdymo įstaigų pedagogų iki tėvų. Anot Miltenienės, Kaffemanienės ir kt. (2020), per šį laikotarpį buvo reformuojama ir nuolat keitėsi visa šalies švietimo sistema. Tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991), ir Geros mokyklos koncepcija (2015). Pastaruoju metu švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose akcentuojant siekį užtikrinti lygiateisį kokybišką švietimą kiekvienam asmeniui bei skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi, siekiama sudaryti sąlygas ugdyti atsakingą, sąmoningą pilietinę visuomenę, sėkmingus ir laimingus piliečius (UNESCO Incheon deklaracija, 2016). Vis dar iššūkis švietimo sistemai ir siekis kurti pažangią valstybę, skatinti esminius visuomenės pokyčius, sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai valstybei, užtikrinti vaiko gerovę asmeninio gyvenimo savikūros procese (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, Geros mokyklos koncepcija, 2015). Kaip teigiama *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme*, bendrieji švietimo tikslai nukreipti į kiekvieno asmens vertybinių orientacijų išugdymą, tautinės, etninės, estetinės kultūros pagrindų perteikimą, pasaulėžiūros formavimą, asmens kūrybinių gebėjimų nustatymą, kad pagal tai būtų galima jam padėti įgyti kompetencijų, atitinkančių šiuolaikinę kultūros bei technologijų lygį ir padedančių jam vėliau įsitvirtinti ir sėkmingai konkuruoti tolydžiai kintančioje darbo rinkoje. Vadinasi, pažangios visuomenės vizija siejama su kiekvieno jos nario atvirumu, kūrybingumu ir atsakomybe, naujovių paieškomis, gebėjimu rūpintis ne tik savimi, bet ir šalia esančiais, rūpintis ir savo aplinka (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011, Bendrosios nuostatos, 3 straipsnis).

Nors pastaruoju metu daug dėmesio skiriama formaliajam švietimui, vis labiau keičiasi požiūris į neformalųjį švietimą, jo tikslus, jis tampa neatsiejama nenutrūkstamo ugdymo dalimi. Lietuvos pažangos strategijoje „LIETUVA 2030“ teigiama, kad formaliojo švietimo sistema, veikianti izoliuotai, neatitinka nuolat daugėjančių technologinių, socialinių ir ekonominių pokyčių, todėl turi būti praturtinta neformaliojo švietimo patirtimi. Aukšti švietimo standartai priverčia mokyklas konkurencinėmis sąlygomis siekti išskirtinumo kitų mokyklų kontekste, ieškoti savo identiteto. Mokyklos siekis išlikti patraukliai ir originaliai tampa vienu iš pagrindinių strategijos uždavinių ir vienu iš svarbiausių kriterijų, padedančių sutelkti bendruomenę, stiprinti vidinę mokyklos kultūrą, grindžiamą visų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimu. Įvairiais švietimo lygmenimis palaipsniui pradedamos svarstyti ir įgyvendinti švietimo reformos ir pokyčiai skatina įvairių mokinių įtrauktį, tad švietimo dokumentuose ir mokslo studijose akcentuojamas socialiniu ir kultūriniu požiūriu nebuvo naujas ugdymo modelis – *įtraukusis ugdymas*, padedantis užtikrinti visavertį mokinių dalyvavimą ugdymo procese, atsižvelgiant į pačių mokinių poreikius ir galimybes, o ne į bendrus standartus. Išryškinamas dėmesio sutelkimas ne į rezultatą, o į patį pažinimo procesą. Anot Mezzanotte (2022), nuosekliai įgyvendinamas įtraukusis ugdymas gali pagerinti visų mokinių akademinius pasiekimus, skatinti jų socialinį ir emocinį augimą. Be to, įvairių galių ir gebėjimų turinčių mokinių įtraukimas į bendrą ugdymo procesą gali padėti kovoti su stereotipais ir susvetimėjimu mokykloje, visuomenėje (Mezzanotte, 2022).

Sparti socialinio ir kultūrinio gyvenimo kaita keičia ne tik ugdymo institucijas, bet ir ugdytojų sampratą. Keičiantis požiūriui į vaikus, turinčius įvairovės aspektą, keičiasi ir jų dalyvavimas socialiniame gyvenime. Dėl šios priežasties tokių mokinių ugdymas bendrojo ugdymo mokyklose vis labiau tampa būtinybe. Apie įtrauktį kalbama vos ne visais švietimo lygiais, tik jis suprantamas nevienodai. Vienas iš apibrėžimų pateikiamas UNESCO Politikos gairėse (2009, p. 8): „Įtraukusis švietimas yra procesas, kurio metu stiprinama švietimo sistemos galimybė pasiekti visus mokinius. Įtraukioji švietimo sistema bus sukurta tik tuomet, jeigu eilinės ugdymo įstaigos taps labiau įtraukiosios – kitais žodžiais tariant, jos geriau, veiksmingiau ugdyt visus vietos bendruomenės vaikus.“ Antra vertus, akcentuojama, kad įtraukusis ugdymas yra gana naujas reiškiny, jis atspindi naują požiūrį ne tik į švietimo sistemą, bet ir į patį asmenį visuomenėje (Nasibullov, Kashapova ir kt. 2015). Anot Ruškaus (2002), „įtrauktis“ yra „išvestinė“ demokratijos idėja, kuri teigia, kad galima būti kartu, kad skirtingi pagal savo intelektualinius, fizinius, psichinius gebėjimus gali mokytis kartu. Nagrinėdama įtraukties reiškinius Čiuladienė (2012) akcentuoja įtraukiojo ugdymo reikalavimus. Sparčiai besikeičiant mokinių,

turinčių įtraukties aspektą, ugdymosi modeliui, mokslininkų Grincevičienės, Szerląg ir kt. (2015) tirta mokinių tėvų rūpesčių ir lūkesčių kaita papildoma ankstesnių tyrėjų išvada, jog įtraukusis ugdymas – atsivėrusi erdvė, orientuojanti tiek šeimas, tiek bendrojo ugdymo įstaigas veikti bendrai, darniai ir kūrybingai, nes mūsų visuomenė jau yra pasiekusi raidos tarpsnį, kai švietimo prieinamumas kiekvienam asmeniui tapo realybe (Grincevičienė, Szerląg, Dziubacka, Targamadžė, 2015). Apie įtraukties tipologiją pasisako Ainscow, Booth (2017) ir kt., nusakantys, kad įtrauktis – tai: 1) kas susiję su vaikais, turinčiais įvairovės aspektą; 2) atsakas į atskirtį, nulemtą dėstomųjų dalykų; 3) kas susiję su pažeidžiamomis grupėmis; 4) kryptis, vedanti link „mokyklos visiems“; 5) esminis požiūris į ugdymą ir visuomenę. Įtraukiojo švietimo sistemoje rūpinamasi kiekvienu ugdytiniu, stengiantis kuo prasmingesnio jo dalyvavimo ugdymėsi ir siekiant apriboti šį dalyvavimą apsunkinančius veiksnius, kad būtų išvengta atskirties švietime ir visuomenėje. Įtraukiojo švietimo tikslas – padidinti švietimo prieinamumą ir skatinti veiksmingą visų ugdytinių, kuriuos sistema linkusi atskirti, galimybių plėtrą ir savo ugdymosi potencialo realizavimą (Raktiniai inkluzinio švietimo kokybės plėtros principai, 2009).

Keičiantis šalies politinėms, sociokultūrinėms sąlygoms, natūraliai kyla klausimas: kaip gebama prisitaikyti prie naujų švietimui keliamų iššūkių bei ugdytinių asmeninių tikslų ir užtikrinti kokybiško įtraukiojo ugdymo pasiūlą bendrojo ugdymo mokyklose? Atsakymas slypi neformaliajame muzikiniame ugdyme, kur įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo principai nukreipti į kiekvieno besimokančiojo poreikių ir galimybių realizavimą, pereinama nuo mokyklos – visiems, prie mokyklos – kiekvienam (Įtraukties principo įgyvendinimo gairės mokykloje (Įtraukties principo gairės), 2022). Tarptautinėje politikoje įtraukiojo ugdymo sąvoka yra susijusi su demokratinėmis vertybėmis ir idealais bei paremta lygiateisiškumo, teisingumo ir prieinamumo principais, siekiant, jog nė vienas asmuo nebūtų paliekamas nuošalyje, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų (globėjų) rasės, religijos, politinių pažiūrų, tautybės, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių, pvz.: fizinių, mentalinių, prigimtinių galimybių (Vaikų teisių konvencija, 2003, 2 straipsnis). Pagal *Įtraukties švietime plėtros gaires* (2022), vykdant įtraukiojo ugdymo plėtrą svarbu permodeliuoti ir peržiūrėti nusistovėjusius ugdymo procesus mokykloje. Esamas įprastas ugdymo organizavimas negali užtikrinti sėkmingos įtraukties, todėl reikia ieškoti naujų metodų, kurie padėtų sėkmingiau ugdyti įtraukties aspektą turinčius mokinius (Watkins, 2007, 2009; Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, 2009; Galkienė, 2021; Girdzijauskienė, Sakadolskienė, 2018; Mažylienė, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011; Aidukienė, 2014; Allan, 2014; Henderson, Lasley, 2014; Lakkala, Juškevičienė, Česnavičienė, Poteliūnienė,

Ustilaitė, Uusiautti, 2019; Strakšienė, 2020, Įtraukties švietime plėtros gairės, 2022 ir kt.). Kadangi švietime *įtrauktis* suprantama ne kaip naujumas, o įprasta ugdymo forma, kuri gali būti ypač efektyviai plėtojama meninėse disciplinose (McCarthy ir kt., 2004; Robinson, 2013; Allan, 2014; Henderson, Lasley, 2014; Chemi & Du, 2017), menas, o konkrečiau – muzika ir jos teikiamo poveikio priemonių sistema gali pozityviai veikti ir kryptingai plėtoti modernios *įtraukios* visuomenės pažangą. Muzikinį ugdymą grindžiant įtraukiojo ugdymo idėjomis, objektu tampa harmoningai ugdoma žmogaus asmenybė – t. y. ne tik intelektualinė, kūrybinė, emocinė, fizinė galios, vertybinės nuostatos, bet ir saviraiškos poreikio tenkinimas. Tai reiškia, kad į muzikinį ugdymą būtina pažvelgti kaip į galimybę įgyvendinti tiek ugdytiniui prasmingus tikslus, tiek ir bendruosius švietimo tikslus. Pasak muzikinį ugdymą tiriančių autorių Greene (2000), Eisner (2004), DeNora, (2009), Green (2011), Simpson, Keen (2011), Darrow (2011), Legutko, Trissler (2012), Regelski (2017), Islam ir Leshkova (2019) ir kt., muzikinė veikla atveria mokiniams naujus pažinimo kelius: tai būdas stiprinti bendravimą, komunikacijos priemonė dirbant su vaikais, turinčiais ribotus kalbos įgūdžius (Simpson, Keen, 2011); mokiniams, turintiems įtraukties aspektą, muzikinė veikla gali būti labai naudinga stiprinant psichomotorinius įgūdžius, veiksmingesnė priemonė bendram dėmesio sukaupimui, elgesiui pagerinti nei koks paprastas žaidimas (Darrow, 2011); muzika yra priemonė, kuria galima pasinaudoti išbandyti emocijas klasėje, – nuraminti, sužadinti ar pranešti veiklos pradžią ar pabaigą, taip pat įrodyta, kad net foninė muzika pagerina mokinių su negalia rašymo gebėjimą (Legutko, Trissler, 2012). Siūlydamas daugybę pavyzdžių, Eisner (2002) aprašo skirtingus požiūrius į menų mokymą, pateikia naują požiūrį į tai, kad menai gali prisidėti prie formaliojo ugdymo, taip pat menai įgalina mus įgyti patirties, kurios negalime turėti iš jokio kito šaltinio, ir per tokią patirtį atrasti įvairovę ir įvairovę to, ką galime jausti. Islam ir Leshkova (2019), kalbėdamos apie muzikos pranašumus įtraukiamam mokymui, pažymi, kad įtraukūs mokiniai bendrosiose klasėse turi ypač teigiamą požiūrį į muziką, kuri juos skatina džiaugtis, jaustis maloniau, patirti priklausomybės jausmą ir pasitikėjimą savimi (Islam, Leshkova, 2019). Pasak Piske, Ribeiro, Stoltz ir Machado (2014), įtraukiais taip pat laikomi gabūs ir talentingi vaikai, kuriems, nors ir yra galimybė lankyti specialiąsias menų mokyklas, bendrojo ugdymo mokyklos įgalios pasiūlyti įtraukias meno formas (Piske ir kt., 2014). Tad neatsitiktinai neformaliosios meninės / muzikinės veiklos klausimas iškyla įvairiuose kontekstuose, nes tai ir lemia jos narių aktyvumą, prasmingą veiklą, sėkmę, pasitenkinimą – stiprų tapatumo jausmą. Pasak autorių Wan, William; Chen, Daphne (2015); Abawi, Carter ir kt. (2017); Nisser (2017); Coyle (2018); Foster (2022), būtina skirti ypatingą dėmesį kiekvienam ugdymo proceso dalyviui,

t. y. ugdymas turi būti personalizuotas ir suasmenintas. Analizuojant mokyklos neformaliąją meninę / muzikinę veiklą, pažymėtina, kad ši įgyja visuotinį reikšmingumą bet kuriuose mokyklos kaip organizacijos veiklos procesuose. Pasak Green (2011), aktyvesnis mokslininkų susidomėjimas neformaliojo muzikinio ugdymo svarba bendrojo ugdymo mokyklose paskatino juos atlikti daugiau tyrimų. Tokiu būdu atsirado poreikis kurti naujiems metodams, kuriais siekiama puoselėti mokinių ne tik vertybes, tapatumo jausmą, bet ir įgyti pasitikėjimo, pratintis kūrybiškai save išreikšti. Tai rodo, kad muzikos pedagogai ir tyrėjai gilina visuomenės supratimą apie daugialypį neformaliojo muzikinio ugdymo poveikį vaikų, suaugusiųjų muzikiniam skoniui, žinioms ir įgūdžiams. Tokie užsiėmimai papildė ir užpildė daugybę spragų, kurias palieka stereotipinis požiūris į muzikos mokymą ir mokymąsi. Vadinas, pažangios visuomenės vizija siejama su kiekvieno jos nario patirčių, poreikių ir gebėjimų pažinimu ir ugdymu. Neformalioji meninė / muzikinė veikla gali būti asmenybei skleisti palankus, jos kūrybiškumą skatinantis, racionalių, sveiku protu pamatuojamas kontekstas.

Tyrimo problema. Požiūris į įtraukties aspektą turinčių mokinių bendrąjį ugdymą mūsų visuomenėje keičiasi nežymiai. Nors šalyje vyksta seminarai, kvalifikacijos tobulinimo kursai, jie dažniausiai skirti specialiesiems pedagogams. Mokslo studijose (Parker, 2017; Yilmaz, Gul, Engur, 2018; Westerlund, Karlsen, Partti, 2019) matomas didesnis susidomėjimas neformaliojo ugdymo idėjomis, tačiau stinga darbų, kurie išryškintų šio edukacinio reiškinio sąsajas su įtraukties mokyklos kultūros kūrimu. Vis labiau pripažįstamos edukologų išvados apie visuminio žmogaus ugdymo svarbą visą jo gyvenimą skatina ieškoti būdų greičiau naikinti barjerus tarp mokinių ir mokytojų, didinti mokinių visų mokomųjų dalykų mokymosi motyvaciją, taip pat skatinti mokinių aukštesnę savivertę, pasitikėjimą būti aktyviais mokyklos bendruomenės nariais, puoselėjančiais gimnazijos vertybes, tradicijas. Ir čia neformalioji muzikinė veikla gali vaidinti labai svarbų vaidmenį, būti jungiamąja įvairios veiklos grandimi, suteikia pagrindą bendradarbiauti. Imama vis giliau suprasti, kokią didelę reikšmę muzikinis ugdymas turi kognityvinei, emocinei ir socialinei ugdytinių raidai. Disertacijoje keliami prielaidai, kad kuriant įtraukiamąją mokyklos kultūrą konkurencinėje aplinkoje, ypatingas vaidmuo tenka neformaliajai muzikinei raiškai, kaip mokyklos patrauklumo elementui, nes, pasak mokslininkų (Bennis, Goleman, O'Toole, 2008; Samama, 2013; Westerlund, Karlsen, Partti, 2019), ši ugdymo sritis prilyginama ne tik multikultūriniam pažinimui, bet ir jausminio prado žadinimui, santykio su savimi ir pasauliu, savivertės formavimui. Kadangi mokslinėje literatūroje iki šiol nebuvo atlikta sistemingų tyrimų, kaip

neformalią muzikinę veiklą kurti įtraukiają kultūrą, prasminga analizuoti, iširti ir moksliskai (į)vertinti neformaliosios muzikinės veiklos, kaip įtraukiosios mokyklos kultūros, kūrimo veiksnį gimnazijoje.

Tyrimo problemiškas atskleidžiamas formuluojant šiuos klausimus:

- Kokia įtraukiosios neformaliosios muzikinės veiklos realybė gimnazijoje?
- Kokią prasmę mokiniai, mokytojai ir tėvai suteikia neformaliosios muzikinės veiklos raiškai gimnazijoje?
- Kaip galima kurti įtraukiają kultūrą gimnazijoje, remiantis neformalią muzikinę veiklą?

Tyrimo objektas – įtraukioji gimnazijos kultūra (orientuota į ne tik formaliojo, bet ir neformaliojo mokinių švietimo pasiekimus).

Tyrimo tikslas – iširti gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo realijas ir galimybes, remiantis neformalią muzikinę veiklą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pagrįsti mokyklos kaip organizacijos kultūros teorinį konceptą.
2. Remiantis teorine mokslinės literatūros analize, konceptualizuoti įtraukiojo ugdymo sampratą edukacinių paradigmu kontekste.
3. Sudaryti edukacinėje praktikoje veikiančią, gimnazijos įtraukiają kultūrą apibūdinančių bruožų modelį, iliustruojantį neformaliojo muzikinio ugdymo padėtį gimnazijoje.
4. Remiantis mokinių, mokytojų ir tėvų patirčių analize atskleisti gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo aspektus.

Tyrimo teorinės ir metodologinės nuostatos. Darbas grindžiamas į mokinių orientuotomis ir suaugusiųjų ugdymo(si) teorinėmis ir metodologinėmis nuostatomis:

Humanistinio ugdymo(si) teorija (Rogers, 1983; Stenhouse, 1983; Seefeldt, Barbour, 1994; Coughlin, Hansen ir kt., 1996; Maslow, 2006; Skinner, 2006; Rogers, Freiberg, 2002; Dewey, 2014) ugdymo procesą traktuoja kaip ugdytojo ir ugdytinio sąveiką. Pagrindinė humanistinio ugdymo(si) teorijos idėja – besąlygiškai priimti ir gerbti kiekvieną žmogų tokį, koks jis yra. Anot Rogers (2002), žmogui įgimta savirealizacija, jo manymu, harmoninga asmenybe gali tapti kiekvienas žmogus, tereikia pažinti save, atskleisti savo siekius ir galimybes, juos suderinti. Tai priklauso nuo paties žmogaus pastangų. Remiantis humanizmo filosofija, patenkinus pagrindinius poreikius (būti pastebėtam, išgirstam, turint galimybę save išreikšti), neformalioji muzikinė veikla sudaro galimybių patenkinti šiandieninės kartos ugdytinių saviraiškos ir saviugdos poreikius, skatina pažinti save, atskleisti savo kūrybinius

sugebėjimus, atrasti savo tapatumą gimnazijoje. Jei mokinys mokykloje jaučiasi saugus, jis gali nevaržomai reikšti savo mintis ir atsiskleisti kaip individuali asmenybė, nes sėkmingai mokytis gali tik toks žmogus, kuris nejaučia baimės. Svarbiausiu sėkmingos mokyklos veiklos požymiu tampa ne rezultatai, o prasmingos, džiugios gyvenimo mokykloje patirtys. Taigi, mokykloje ir mokomasi, ir gyvenama. Gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo kontekste akcentuojamas ugdymo įstaigos, tėvų ryšys kuriant mokyklos kultūrą, siekiama, kad mokiniai suprastų mokymosi prasmę ir galėtų gautas žinias pritaikyti tolesniame gyvenime. Anot ryškiausio humanistinio ugdymo atstovo Amonašvilio, pedagogikos atspirties taškas yra bendrystės, bendradarbiavimo ir bendros kūrybos idėjos, perduodamos iš širdies į širdį; humanistinė pedagogika skirta vaiko asmenybei brandinti ir taurinti, o žinios yra suvokiamos kaip kelias į tikslą; humanistinė pedagogika priima vaiką tokį, koks jis yra, kas iš esmės ir atspindi įtraukiojo ugdymo idėjas; humanistinė pedagogika – tai nuolatinis dialogas su vaikais, pabrėžia, koks svarbus kiekvieno mokinio kaip asmens pripažinimas ir pagarba jo gabumams, laisvė pasirinkti ir atsakomybės ugdymas (Amonašvilis, 2015). Įtraukiosios kultūros kūrimo kontekste didelis mokytojo vaidmuo – padėti mokiniui atrasti save, ugdytis ne tik vertybes, bet ir siekti savo asmeninių užsibrėžtų tikslų. Svarbus partnerystės, demokratinio stiliaus aspektas, kai pasitikima mokiniais, šie tampa tiesioginiais mokymo(si) proceso dalyviais, gebančiais drauge su mokytojais priimti svarbius sprendimus. Ugdymas sutelkiamas ne į žinias, bet į žmogų, kuris ieško, kaip išreikšti save. Ši ugdymo filosofija labai tinka visiems amžiaus tarpsniams, sėkmingai įgyvendinama neformaliojoje veikloje.

Konstruktivizmo teorija (Berger, Luckmann, 1999; Sexton, 2000) laikosi kitokio požiūrio į žinias ir žinojimą, akcentuoja aktyvų besimokančiojo vaidmenį, žinios yra konstruojamos žmogaus. Pasak Šiaučiukėnienės ir kt. (2011), šiandieninis tarpdisciplininis konstruktivistinis požiūris buvo suformuotas dėl Piaget, Vygotskio, Dewey įžvalgų (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė, Čiužas, 2011). Bergeris ir Luckmanas – naujo požiūrio į socialinės tikrovės pažinimą pagrindėjai, kaip atspirties tašką pasitelkia kasdienio gyvenamo pasaulio tikrovę, kuri iš esmės keičia ir mokymosi mokykloje supratimą (Berger, Luckman, 1999). Gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo kontekste itin reikšmingas tampa mokymosi mokytis kultūrinis ir edukacinis reiškiny, inicijuojantis ugdymo(si) pokyčius ir reikalaujantis naujo požiūrio, kuriam įgyvendinti būtina socialinė sąveika, kaip pagrindinis mokymo(si) pagrindas. Itin reikšmingas tampa komandinis darbas, aktyvaus dialogo palaikymas, gebėjimas spręsti problemas, randant tinkamiausią problemos sprendimo būdą konkrečiose besikeičiančiose situacijose. Konstruktivizmas skatina suvokti vaikus ne kaip kultūros priėmimo, o kaip jos

kūrimo subjektus. Mokinys nėra „tuščias indas“, kurį reikia pripildyti, bet aktyvus savo individualiu patyrimu besiremiantis prasmės kūrėjas. Konstruktyvizmo idėjos keičia mokytojų, tėvų požiūrį į mokinį, vaiką, skatina juos pačius aktyviai dalyvauti kuriant gimnazijos įtraukiąją kultūrą. Neformaliajam švietimui reikšminga išankstinė mokinių nuomonė ir ankstesnė patirtis, informacijos ir žinių pobūdis bei aplinka, kurioje mokomasi. Remiantis konstruktyvistiniu požiūriu svarbu organizuoti aplinką taip, kad veiklą lankantis mokinys galėtų įsigilinti į savo ankstesnes žinias ir patirtį, aktyviai apdorotų žinias ir susietų naują informaciją su ankstesne. Neformaliojo švietimo mokytojai šiuo atveju tampa ne tik tinkamos aplinkos kūrėjais, bet ir aktyviais šio proceso dalyviais. Mokiniam būtina sudaryti galimybę rinktis norimas veiklas, kur galėtų įgyti naujų žinių, jie kartu perima vis daugiau atsakomybės už savo mokymosi planavimą ir valdymą.

Įgalinimo teorijos idėjos (Lord, 1991; Kreisberg, 1992; Douglas, Zimmerman, 1995; Thorlakson, Murray, 1996). Neformaliojo (ypač muzikinio) švietimo kontekste įgalinimas gali būti traktuojamas kaip tėvų, mokytojų įtraukimas į ugdymo įstaigos veiklą, tai, anot Kreisberg (1992), didintų mokinių savivertę. Įgalinimas apima individualią atsakomybę, savarankišką sprendimų priėmimą ir tikėjimą gebėjimu efektyviai veikti. Kadangi įgalinimas vyksta dėl dvipusio dialogo, įgalinantys asmenys gali būti neformaliojo švietimo mokytojai, pasitelkę turimus kolektyvus (aplinką, žinias) ir įtraukę per bendradarbiavimą tėvus, mokytojus į bendrą veiklą, pagilintų priklausymo mokyklos bendruomenei jausmą.

Egzistencializmo idėjos ugdant. Svarbiausias egzistencializmo filosofijos teiginys – žmogaus, susidūrusio su nežinomybe, vienišumas, keliantis jam baimę. Per baimę žmogus žengia į laisvę, į savarankišką būtį (Kriščiūnaitė ir kt., 2012). Egzistencialistinis ugdymas skirtas ne tik mokiniams rengti gyvenimui, bet ir padėti jiems patirti šio gyvenimo džiaugsmus bei skausmą. Remdamasis tokių išgyvenimų patirtimi, vaikas išmoks spręsti pasirinkimo problemą (Bitinas, 2000). Howard ir kt. (1996) pažymi, kad egzistencialistinio ugdymo tikslas – tirti savo jausmus ir sieti idėjas su savo gyvenimu, tad ugdant išryškinama kūryba, svarbus savęs supratimas. Nepaprastai svarbu suprasti nerimą. Nerimas – tai egzistencinės įtampos suvokimas, kuris suteikia naujas galimybes gyvenime (Howard ir kt., 1996). Egzistencializmo idėjos remiasi nuostata – remdamasis išgyvenimų patirtimi, vaikas išmoka spręsti problemas. Lankant neformaliąją muzikinę veiklą, galima ugdyti mokinių tiek asmeninius muzikinius gebėjimus, tiek bendras žmogiškąsias savybes – pasitikėjimą savo jėgomis, drąsą, kūrybiškumą, iniciatyvumą ir kt. Anot Piličiauskaitės (2021), pastarųjų metų fone, kai COVID-19 pandemijos metu išaugo nerimo lygis visame pasaulyje, reikėjo adekvačiai suvokti esamą situaciją ir įgyti daugiau

jėgų veikti tiek mokytojams, tiek mokiniams. Dirbti su kolektyvais nuotoliu sukėlė nemažai iššūkių, bet ir galimybių geriau vieniems kitus pažinti, palaikyti, padrašinti.

Pragmatizmo filosofija ir ugdymas (Dewey, Moore, 1917; Peirce, 1974; Jamesas, 1995). Pragmatizmo ištakos – sėkmės, optimalaus prisitaikymo prie gyvenimo sąlygų filosofija, skatinanti ugdytinį spręsti realias gyvenimo problemas. Ugdymas yra ugdytinių gyvenimas, o ne jų rengimas ateičiai, todėl mokykla turi tapti mokinio gyvenimo čia ir dabar forma (Bitinas, 2000). Ši ugdymo filosofijos kryptis suteikia puikią terpę nuolat keistis, domėtis aplinka, eksperimentuoti ir ieškoti kažko naujo, skatina senas mokymo metodikas keisti ar papildyti naujomis, atsisakyti rezultatų siekiančių metodų, mokymo turinį sudaryti atsižvelgiant į mokinių patirtį ir poreikius. Neformaliojo švietimo mokytojas tampa pagalbininku vaikams suvokti savo tikrusius interesus, atskleisti svarbiausius savo poreikius. Ugdymo procese aktyviai dalyvauja visi jo dalyviai – ugdytojai, ugdytiniai, tėvai.

Meno / muzikos teoretikų Greene (2000), Eisner (2004), DeNora, (2009), Green (2011), Simpson, Keen (2011), Darrow (2011), Legutko, Trissler (2012), Regelski (2017), Islam ir Leshkova (2019) ir kt. atlikti tyrimai tik dar kartą įrodo, kaip menai gali prisidėti prie formaliojo ugdymo. Domėjimasis neformaliąja muzikine veikla ir atliktų tyrimų rezultatai sukuria prielaidų rasti naujiems metodams, kuriais būtų siekiama įtraukti kuo daugiau įvairovės aspektą turinčių mokinių į bendrojo ugdymo mokyklų neformaliąsias muzikines veiklas, kuriose mokiniai įgytų pasitikėjimo, pratintųsi kūrybiškai save išreikšti ir kt. Remiantis įvairiomis temomis, kuriomis diskutuojama apie muzikinio ugdymo ateitį, nagrinėjamos problemos, su kuriomis muzikos mokytojai susiduria sparčiai kintamoje švietimo srityje. Mokslininkai sąmoningai meta iššūkį daugeliui seniai nusidėvėjusių muzikinio ugdymo tradicijų, susijusių su muzikavimu, kultūra ir visuomene, lyderyste, institucijomis, tarpdiscipliniškumu, tyrimais ir teorija bei mokymo programomis (Regelski, Gates, 2010; DeNora, 2009 ir kt.).

Remiantis aptartais humanistinės, konstruktyvizmo, įgalinimo, egzistencinės, pragmatinės ir kitų filosofinių ugdymo sistemų bei žymiausių muzikinio ugdymo koncepcijų pagrindiniais teiginiais ir buvo kuriamas IGK modelis, grįstas šiomis nuostatomis:

- Absoliuti žmonių dauguma turi muzikinės raiškos poreikį, todėl vykdant neformalųjį muzikinį ugdymą gimnazijose svarbu jį išsaugoti (humanistinio ugdymo principai);
- Mokiniai mokosi kurdami prasmes bendradarbiaudami su kitais kolektyvo dalyviais, tai lemia procesus, kurių metu jie konstruoja savo

pačių supratimą. Ši teorija skatina suvokti mokinius ne kaip kultūros priėmimo, o kaip jos kūrimo subjektus (konstruktyvizmo ugdymo principai);

- Neformaliojo muzikinio ugdymo kontekste mokinių savivertę didina tėvų, mokytojų įtraukimas į ugdymo įstaigos veiklą (įgalinimo ugdymo principai);
- Nagrinėjant gyvenimo prasmės, būties, tikslo ir kitus egzistencinius klausimus svarbus savęs supratimas, asmeninių muzikinių gebėjimų ugdymas (egzistencinio ugdymo principai);
- Neformalusis muzikinis ugdymas – gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo galimybė, realizuojama įvairių renginių metu, įgyvendinant projektus (pragmatinio ugdymo principai).

Tyrimo metodai. Tyrime taikoma metodologija, leidžianti užtikrinti, kad visuose tyrimo etapuose, naudojant įvairius tyrimo metodus bei renkant duomenis iš skirtingų tyrimo dalyvių grupių, būtų galima optimaliai siekti numatytų tyrimo uždavinių.

Disertaciniam tyrimui, remiantis Ainscow ir Booth (2002) sukurtu įtraukiojo ugdymo indeksu¹, pasirinkta mokslinės, pedagoginės, psichologinės, filosofinės, tyrimų metodologinės literatūros, švietimo dokumentų analizė leido ne tik suformuluoti tyrimo trijų klausimynų klausimus, bet ir surinkti išsamius teorinius duomenis, teikiančius galimybę tyrėjui suprasti perteikiamų prasmių apie tiriamo objekto gilumą (Kvale, Brinkmann, 2009; Mats, 2011). Kokybinio tyrimo strategija pasirinkta siekiant atsakyti į klausimus apie įgytas patirtis, prasmę ir analizuojamo reiškinių perspektyvą (Patton, 2005; Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008; Elo, Kyngäs, 2008; Kvale, Brinkmann, 2009; Rupšienė, 2007; Merriam, Sharan, 2016; Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Mokslinės literatūros analizė leido atskleisti organizacijos kultūros konceptą, pagrįsti mokyklos kultūros vertybines prielaidas, konceptualizuoti įtraukiojo ugdymo sampratą, sudaryti edukacinėje praktikoje veikiančią, gimnazijos įtraukiąją kultūrą apibūdinančių bruožų modelį, išryškinant neformaliojo muzikinio ugdymo naudą.

Pedagoginės, psichologinės, filosofinės, švietimo dokumentų analizė gilintasi į Lietuvos neformaliojo muzikinio ugdymo programų turinio aspektus,

¹ Įtraukiojo ugdymo indeksas trimis dimensijomis atskleidžia esminius įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo principus ir pristato mokyklos kaitos modelį, siekiant įtraukiojo ugdymo idėjas įgyvendinti praktikoje (Ainscow, Booth, 2002).

bendrasias ugdymo programas, edukologijos paradigmu kryptis muzikinio ugdymo kontekste.

Iš dalies struktūruotas interviu metodas, atliktas su X gimnazijos muzikinius kolektyvus lankančiais mokiniais, jų tėvais ir įvairių mokomųjų dalykų mokytojais, sudarė lanksčias sąlygas tyrėjui reaguoti į pokalbio turinį, keisti užduodamų klausimų tvarką, jų formuluotes, pateikti papildomų klausimų, kryptingai orientuoti informantus tiriamojo reiškinių linkme; leido išsiaiškinti mokymosi proceso dalyvių (mokinių, tėvų, įvairių mokomųjų dalykų mokytojų) patirtis ir prasmes, atskleidžiančias įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo raišką, remiantis neformaliąja muzikine veikla.

Disertacinio tyrimo įgyvendinimo etapai:

I etapas (2017-11-01–2018-08-31). Atlikta naujausių tyrimų disertacijos tema Lietuvoje ir užsienyje apžvalga, taip pat su tema susijusių straipsnių, monografijų, mokslinės literatūros ir Lietuvos Respublikos švietimo dokumentų analizė. Surinktos medžiagos pagrindu buvo rengiami pranešimai konferencijoms, seminarams ir kt.

II etapas (2018-09-01–2019-08-31). Suformuluota tyrimo problema, aktualumas; suformuluoti tyrimo problemiško klausimai, numatytas tyrimo objektas, tikslas, išskelti uždaviniai. Pagrįsta tyrimo metodologija, sudarytas preliminarus tyrimo dizaino modelis.

III etapas (2019-09-01–2021-10-31). Išnagrinėti neformaliojo muzikinio ugdymo programų turinio aspektai, konceptualizuota įtraukiojo ugdymo samprata, kaip atsiskleidžianti įvairovės aspektą turinčių ugdytinių gebėjimams muzikinės veiklos procese, išanalizuotos šiuolaikinės edukologijos paradigmu kryptys muzikinio ugdymo kontekste.

IV etapas (2021-11-01–2022-05-15). Disertacijos rengimo eigoje koreguoti empirinio tyrimo etapai; atliktas kokybinis tyrimas naudojant iš dalies struktūruotą interviu metodą.

V etapas (2022-05-16–2022-08-31). Parengta tyrimo apibendrinimo dalis, išryškinti svarbiausi disertacinio tyrimo radiniai.

VI etapas. Suformuluotos išvados, parengta mokslinė diskusija.

Disertacijos rezultatų mokslinis naujumas ir teorinis reikšmingumas

Šio disertacinio tyrimo teorinį **reikšmingumą** lemia padaryti realūs moksliniai žingsniai konceptualizuojant *įtraukiosios gimnazijos kultūros sąvoką*.

Tyrimo mokslinį **naujumą** atspindi ir teoriniai, ir empiriniai rezultatai:

- Gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo neformalią muzikinę veiklą tyrimas – Lietuvoje pirmasis tokio pobūdžio tyrimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, kokias prasmes mokiniai, mokytojai ir tėvai suteikia neformaliosios muzikinės veiklos raiškai gimnazijoje ir kaip galima kurti įtraukiąją kultūrą gimnazijoje, remiantis neformalią muzikinę veiklą.
- Mokslinė literatūros analizė ir tyrimo rezultatai išryškino tam tikrus aspektus:
 - disertaciniame darbe *įtraukiosios gimnazijos kultūros* samprata siejama su inovacijomis, bendradarbiavimu, mokymusi iš patirties pagal kiekvieno asmens gebėjimus, interesus, bendrus tikslus. Keičiantis požiūriui į ugdytinius, *įtraukiosios gimnazijos kultūros* dalimi neabejotinai tampa įvairovės aspektą turinčių mokinių muzikinė veikla, kurios tikslas yra visų besimokančiųjų aktyvus įsitraukimas ne tik į mokymosi procesą, bet ir į bendrą gimnazijos siekį reguliariai skatinti ir telkti bendruomeninius meninius / muzikinius renginius, stiprinti pavienius jos narius, gerbti jų savitumą, specifinius (lyčių, kultūrų, socialinių sluoksnių ir kartų) poreikius, telkiant bendruomenę, kad kiekvienas jos narys individualiai prisidėtų prie bendrų tikslų siekimo;
 - *įtraukioji gimnazijos kultūra* įgyja visuotinį reikšmingumą bet kuriuose (šiuo atveju gimnazijos kaip organizacijos) veiklos procesuose, ypatingą dėmesį skiriant kiekvienam ugdymo proceso dalyviui, sudarant sąlygas dalyvauti neformaliojoje muzikinėje veikloje, tuo pačiu pripažįstant, kad žmonių patirtis, poreikiai ir siekiai skiriasi, o mokomasi skirtingais būdais ir tempais. *Įtraukiosios gimnazijos kultūros* vizija siejama su kiekvieno gimnazijos nario muzikinės veiklos patirčių, poreikių ir gebėjimų pažinimu ir ugdymu, keičiant ne tik ugdymo institucijose nusistovėjusias tradicijas, bet ir visų ugdymo proceso dalyvių sampratą apie meno / muzikos svarbą formuojant įtraukiąją kultūrą gimnazijoje.
- Teoriniu lygmeniu mokslinį darbo naujumą pagrindžia meninio / muzikinio ugdymo pedagogikos terminiją praturtinanti *įtraukiosios gimnazijos kultūros* sąvoka, kuri aprėpia pažangias edukacines idėjas, grįstas neformalią muzikinę veiklą.
- Darbe apibrėžiama ne tik mokyklos kultūros samprata, aptartas mokyklos kultūros fenomenas įtraukiojo ugdymo kontekste, bet ir išryškinti *įtraukiąją gimnazijos kultūrą* apibūdinantys bruožai.
- Tyrimas leido atskleisti, kad IGK modelio kūrimas, naudojant neformalią muzikinę veiklą, reikšmingas kuriant mokyklą *visiems*, nes, taikant IGK modelį, anuliuojama įtraukųjį aspektą turinčių mokinių diskriminacija ir atskirtis, įveiklinti tampa visi organizacijos nariai, nė vienas asmuo

nepaliekamas nuošalyje, kiekvieno indėlis tampa labai reikšmingu. Be to, mokykla, veikianti visų įsitraukimo ir įtraukimo pagrindu, kurianti aktyvios mokyklos, turinčios savo identitetą, įvaizdį, brandina asmenybes, gebančias visavertiškai būti ir visapusiškai save išreikšti visuomenėje.

- Atliktu kokybiniu tyrimu atskleista mokslui vertinga informacija apie neformaliąją meninę veiklą kaip įtraukiosios kultūros kūrimo veiksnį gimnazijoje.

Disertacijos praktinis reikšmingumas

- Gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo neformaliojo muzikiniu ugdymu rezultatai – informatyvūs, naujomis idėjomis, mokinių, mokytojų, tėvų patirtimis grįstas, tinkamas taikyti visoms bendrojo ugdymo mokykloms įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo modelis.
- Siūloma mokiniams formuoti teigiamas nuostatas apie įvairovės aspektą turinčius mokinius, suteikiant žinių, kaip juos atpažinti, pripažinti ir priimti.
- Norint padėti muzikos mokytojams įgyvendinti politiniu lygmeniu įtvirtintus įtraukiojo ugdymo siekius neformaliojoje muzikine veikla kuriant įtraukiąją kultūrą mokyklose, svarbus teorinis supratimas apie UDM (universalios dizaino mokymosi prieigą), būtina organizuoti kvalifikacijos tobulinimo mokymus kompetencijoms tobulinti.
- Būtina atsižvelgti į pedagogų profesinio augimo poreikius ir paskatinti kvalifikacijos tobulinimą organizuojančias įstaigas rengti seminarus, atliepančius tiek teorinį muzikos mokytojų pasirėmimą, suvokiant organizacijos kultūros konceptą, išryškinant neformaliojo muzikinio ugdymo naudą įtraukiosios kultūros kūrimo kontekste, tiek praktinio tobulėjimo galimybes.
- Disertacinio tyrimo rezultatai suponuoja prielaidas bendrojo ugdymo mokyklų kolektyvų vadovams peržiūrėti ir koreguoti neformaliojo švietimo organizavimą, koreguoti tėvų, mokytojų, visos bendruomenės įtraukimo į mokyklos kultūros kūrimą metodus.
- Moksleivio gebėjimų, poreikių, galimybių ir tikslų identifikavimas gali padėti greičiau apibrėžti asmeniškai prasmingo muzikos pažinimo bei ugdytinio meninės raiškos perspektyvos gaires.
- Remiantis disertacijos apibendrinimais ir išvadomis galima skatinti mokyklų vadovus skirti daugiau dėmesio meninei raiškai bendrojo ugdymo mokyklose (gimnazijose), kas prisidėtų prie kiekvieno mokinio aktyvesnio įsitraukimo ir dalyvavimo meniniuose kolektyvuose, stiprintų tėvų,

mokytojų ir visos bendruomenės bendradarbiavimą, siekiant mokyklos (gimnazijos) patrauklumo, išskirtinumo kitų mokyklų kontekste.

Disertacijos struktūra. Disertaciją sudaro įvadas, trys skyriai, diskusija, rekomendacijos, išvados, literatūros šaltinių sąrašas ir priedai. Disertacijoje pateikiama 12 paveikslų, 28 lentelės, 4 priedai.

1. MOKYKLOS KAIP ORGANIZACIJOS KULTŪROS KŪRIMO TEORINIS ASPEKTAS

1.1. Organizacijos kultūros konceptas ir jo traktuotė šiuolaikiniuose socialiniuose moksluose

Kadangi šiame darbe analizuojamos įtraukiosios kultūros kūrimo galimybės, naudojant meninę veiklą, pradžioje prasminga aptarti patį organizacijos kultūros konceptą. Pristatomas sąvokas „organizacija“ ir „kultūra“ atskirai vieną nuo kitos galima analizuoti įvairiais aspektais: vadybos, sociologijos, antropologijos požiūriu. Organizacijos sąvoka tarsi aiški savaime – tai žmonių kolektyvas, susidaręs ar sudarytas tam tikrai veiklai ar darbui bei turintis bendrus tikslus ar misiją (Raipa, 2002). „Kultūrą“ apibrėžiame kaip išmokus įsitikinimus, vertybes, taisykles, normas, simbolius ir tradicijas (Schein, 1992; Jucevičienė, 1994; Kast ir Rosenzweig, 1973; Peters ir Waterman, 1982; Vveinhardt, 2011; Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė ir kt., 2000 ir kt.), kurios yra bendros tam tikrai žmonių grupei. Terminas „organizacinė kultūra“, pasak Šimanskienės (2008), yra dirbtinė, kieno nors specialiems tikslams organizuota kultūra. Norint tiksliai įvardyti kiekvienos organizacijos kultūrą, autorė siūlo vartoti dvi iš esmės skirtingas sąvokas: „organizacinė kultūra“, kai vadovybė teoriškai žino, kas yra ši kultūra, ir praktiškai ją formuoja bei puoselėja, ir „organizacijos kultūra“, kai vadovai nežino šios sąvokos ir, savaime suprantama, sąmoningai neformuoja darbuotojams tinkamų vertybių. Vis dėlto bendrąja prasme „organizacinė kultūra“ ne tik kuria draugiškus santykius su bendradarbiais, bet ir padeda organizacijai nesuskilti. Kalbant apie organizacijos kultūros socialinį kontekstą, pasak Zakarevičiaus, Bakanausko (2011), kone visose socialinių mokslų disciplinose – psichologijoje, sociologijoje, ekonomikoje, vadyboje – neapibrėžtumo kaip veiklos konteksto tyrimai sulaukia vis didesnio socialinių mokslų tyrėjų dėmesio visame pasaulyje. Institucija turi galimybę sutelkti savo išteklius ir siekti tvarumo, išnaudodama savo stiprybes ir užtikrindama aukščiausią kokybę atliekant kelias konkrečias funkcijas (pvz., organizuojant ugdymą, tyrimus, inovacijas) ir (arba) kitose srityse (tokiose kaip STEM, socialiniai mokslai, specialistų rengimas, įskaitant inžineriją ir teisę). Esant mokyklų kaip organizacijų diferenciacijai, mokiniai turi didesnį pasirinkimą. Jei vertės pasiūlymas komunikuojamas visuomenei plačiąja prasme, tai padeda mokiniams, jų tėvams ir kitoms suinteresuotoms šalims lengviau atpažinti institucijas, atitinkančias jų asmeninius poreikius ir lūkesčius.

Nors organizacijų valdymas bene dažniausiai nagrinėjamas vadybos mokslo literatūroje (Courtney ir kt., 2001; Hatch, Cunliffe, 2006; Merschmann ir kt., 2011; Zakarevičius ir kt., 2011; Jucevičius, Bakanauskienė ir kt., 2017; Hardisty, Pfeffer ir kt., 2017; ir daugelis kt.), nemažai dėmesio skiriama mokykloms, kaip organizacijoms, kurios turėtų siekti tapti patraukliomis, sukurti veiksmingas nuolatinio bendravimo ir bendradarbiavimo priemones, tinkamas atskleisti organizacinio klimato ir kultūros fenomeno raišką (Merkys, Kalinauskaitė ir kt., 2005; Survutaitė, 2016). Išskirtinė ir savita organizacijos kultūra yra vertinga kaip prekės ženklas ir net išrankiam darbuotojui asocijuojasi su patrauklia darbo vieta. Pasak Herrity (2022), organizacijos sėkmė tiesiogiai priklauso nuo vadovavimo organizacijoje kokybės, jos komunikacijos, aiškios ir tinkamai parinktos valdymo struktūros, kuri turėtų aiškiai paskirstytas atsakomybės ribas tarp atskirų organizacijos narių (Herrity, 2022). Kuriant organizacijos kultūrą, didžiausia atsakomybė priskiriama jos lyderiams, o lyderystės pagrindas yra bendravimas. Lyderiai padeda parodyti darbuotojams, kad egzistuoja organizacijos kultūra, kuri nukreipia juos į sėkmę. Jei jie suteiks darbuotojams aiškius, išmatuojamus žingsnius į sėkmę, darbuotojai gali ne tik patenkinti, bet ir viršyti lūkesčius. Tai rodo, kad valdymo struktūra privalo būti lanksti, adaptyvi, moderni, skatinanti novatoriškumą ir prisitaikanti prie aplinkos neapibrėžtumo sąlygų.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad organizacijos turėtų kurti veiksmingas nuolatinio bendravimo ir bendradarbiavimo priemones, tinkamas siekti tapti patraukliomis kuriant organizacijos kultūrą. Siekiant organizacijos išskirtinumo, didžiausią vaidmenį kuriant kultūrą atlieka lyderiai.

1.1.1. Organizacijos kultūros apibrėžtis

Daugelis mokslininkų (Meux, 2010; Jackson, Schuler ir kt., 2012; Cawsey, Ingols ir kt., 2012; Kumar, 2011; Waddill, Marquard, 2011; Koehler, J., 2019 ir kt.) pažymi, kad, norint išsiaiškinti organizacijos veiklą, nepakanka suprasti organizacijos strategiją ir jos struktūrą. Organizacijoje vyksta kur kas daugiau procesų, veikiančių pagal būdingas nuostatas, kurios pradėtos vadinti kultūra (Vasiliauskas, 2004; Zakarevičius, 2004; Stoner, Freeman, Gilbert, 2009). Vienas iš pirmųjų organizacijos kultūros apibrėžimą, dabar jau laikomą klasikiniu, pateikė Schein (1992): organizacijos kultūra – esminių įsitikinimų modelis, išsiugdytas ar atrastas grupės žmonių, kartu sprendžiančių savo problemas, susijusias su išlikimu aplinkoje ir integravimusi. Kiekviena organizacija yra žmonių sistema, pasižyminti kompleksinėms adaptyvioms sistemoms būdingais bruožais, o žmonės jose (ir už jų ribų) yra pusiau

autonominiai veikėjai, kurių neprognuojama sąveika suformuoja sistemos šablonus (pvz., bendras taisyklės, kultūrą), o tie šablonai, esant teigiamai arba neigiamai reakcijai (t. y. mokymusi, refleksija), įtvirtina veikėjų elgseną (Holladay ir kt., 2008). Todėl organizacijos, kaip socialiniai dariniai, yra sunkiai prognozuojamos sistemos (jose vyksta nuolatiniai prasmės radimosi ir mokymosi procesai), iš esmės niekada nepasiekiančios „idealaus“ būvio. Tad, rengiant organizacijų strategijas, būtina numatyti nemažai scenarijų, kurių pagrindas – paprastos taisyklės (pvz., tikslai, principai, esminės vertybės), vienintelės leidžiančios tinkamai reaguoti veikiant vis besikeičiančioje aplinkoje.

Schultzas (cit. iš Staniulienės, 2010, p. 11), išanalizavęs skirtingus autorių požiūrius į organizacijos kultūrą, sudarė klasifikaciją. Jis skiria racionalų, funkcinį ir simbolinį požiūrius į organizacijos kultūrą. Racionaliu požiūriu organizacijos kultūra – tai priemonė organizacijos tikslams pasiekti, funkcinio požiūriu – vienodas vertybių supratimas ir socialiniu – ekonominių pažiūrų darinys, kuris atlieka organizacijos vidinio sutelkimo ir adaptacijos prie išorės funkcijas. Simboliniu požiūriu, pasak minėto autoriaus, organizacijos kultūra – socialiai sukonstruotų simbolių ir reiškinių rinkinys. Tačiau daugelis mokslininkų (Owens, 1991; Stolp, Smith, 1995; Jucevičienė, 1994; Stoll, Fink, 1998 ir kt.) pritaria funkciniam požiūriui, pagal kurį, organizacijos kultūra yra apibrėžiama kaip: *„esminių vertybių sistema, kuria vadovaujasi organizacija ir kuri yra pripažįstama organizacijos narių, įtakoja jų elgesį ir yra palaikoma organizacijos istorijų, mitų bei pasireiškia per tradicijas, ceremonijas, ritualus ir simbolius“*.

Kiekviena organizacija, kaip visuomenė ar atskiros tautos, turi savo kultūrą. Mes gyvename organizacijų visuomenėje ir kiekvienas mūsų (net vienuoliai priklauso vienuolynams kaip organizacijoms) nuo pat vaikystės įsitraukdami į bent keletą organizacijų vienu metu ir ilgiau ar trumpiau būdami jų nariais, jaučiame joms priklausomybę. Kartais vienas organizacijas keičiame priklausomybe kitoms, nes keičiame darbą, pomėgius, norime būti matomi, sėkmingi ar kt. (Staniulienė, 2010).

Gibsonas (2000) kultūrą metaforiškai lygina su ledkalniu, kurio paviršius puikiai matomas, o kita dalis panirusi (Gibson, 2000). Tai, ką matome, yra žaidimai, tautiniai šokiai, muzika, literatūra, dailė, apranga ir kt., nematoma dalis – nuostatos ir vertybės, įsitikinimai, elgesio normos, tradicijų ir ritualų reikšmės, vertybės ir kt. Ta nematoma ir nepastebima, burianti žmones jėga, verčianti juos veikti, ir daro įtaką organizacijos veiklai.

Įvairūs autoriai organizacijos kultūrą nors ir apibrėžia skirtingai, bet dėl esminių teiginių dauguma sutaria. Daugelis mokslininkų – Schein (1992), Jucevičienė (1994), Kast ir Rosenzweig (1973), Peters ir Waterman (1982) (cit.

iš Jucevičienės, Poškienės, Kudirkaitės ir kt., 2000, p. 39), organizacijos kultūros pagrindu laiko vertybes², kurios pasireiškia per pasakojimus, atsiminimus. Kai kurie iš jų organizacijos kultūros sampratą laiko platesne, teigia, jog ji apima ne tik vertybių sistemą, bet ir jos pasireiškimo kelius ir būdus (Deal, Kennedy, 1982; Peters, Waterman, 2008). Kartais organizacijose kultūra gali būti taip įsigalėjusi, kad ją jaučia ne tik patys darbuotojai, bet ir pašaliniai žmonės (Ouchi, Wilkins, 1985; Targamadžė, 1996; Vveinhardt, 2011; Jucevičius, 1998; Ravasi, Schultz, 2006; Dubauskas, 2006; Jucevičienė, 2009, Staniulienė, 2010). Ar tokia kultūra reikalinga organizacijai? Jei ji stiprina bendrumo jausmą, skatina darbuotojų bendradarbiavimą, suteikia įmonei unikalumo ir kt., tada taip, bet jei didina darbuotojų kaitą, mažina organizacijos efektyvumą, didina tarpusavio konkurenciją, tada ne, tokia kultūra organizacijai nuostolinga. Maanen ir Barley (1985) organizacijos kultūros apibrėžimą supaprastina iki „bendrų supratimų ir teiginių“ (Maanen, Barley, 1985). Nepaisant skirtingų autorių nuomonių ir organizacijos kultūros apibrėžčių, viena aišku – kultūra yra kiekvienos organizacijos esmė. Pasak Stoll, Fink (1998), Simonaitienės, Targamadžės (2002), svarbu, kad kiekvienas organizacijos narys gebėtų savarankiškai mąstyti ir dirbti, nes tik turint savo asmeninę viziją ir siejant ją su organizacijos vizija, savarankiškai apmąstant savo veiklą, ieškant būdų jai gerinti, tobulėja visos organizacijos veikla. Strategijos kūrimas suvokiamas kaip skatinimas dalyvauti valdant organizaciją, kreipiamas daug dėmesio į bendradarbiavimą, todėl akcentuojamas ne tik padalinių, bet ir individų bendradarbiavimas (Stoll, Fink, 1998; Simonaitienė, Targamadžė, 2002). Komandinio darbo pranašumus, pvz., bendradarbiavimą, išskiria ir Kudokienė, Juodaitytė (2005).

Organizacijos kultūra susiformuoja greitai, o norint ją pakeisti, taip pat gali prireikti nemažai laiko ir pastangų. Paulauskaitė ir Vanagas (1998) mano, kad susiformavusią kultūrą ne tik galima, bet ir būtina keisti, siekiant įgyvendinti organizacijoje tobulinimo procesus. Poreikis keisti organizacijos kultūrą gali atsirasti tada, kai dėl išorinio poveikio reikia pertvarkyti veiklą (Paulauskaitė, Vanagas, 1998). Nepaisant laukiančių pokyčių, kiekviena organizacija yra unikali, nes, siekdama savo tikslų ir sprenddama iškilusias problemas, vadovaujasi atitinkama jai būdinga nuostatų ir vertybių visuma (Vasiliauskas, 2004; Coleman, Earley, 2005). Mokslininkai, įvairiai traktuodami ir aiškindami organizacijų kultūrą, yra vieningi, mano, kad organizacijų kultūra gali turėti lemiamą įtaką jų veiklai ir darbinio gyvenimo kokybei. Neabejotina, kad organizacijos kultūra, akcentuojanti svarbias

² Vertybinės kultūros prielaidos išsamiau pristatytos 1.2.2 poskyryje, p. 40.

vertybes, gali padėti pasiekti kolektyvo užsibrėžtus tikslus, skatinti pačios organizacijos vystymąsi.

Apibendrinant galima teigti, nors tiksliai apibrėžti organizacinės kultūros sampratą yra sudėtinga dėl šios sąvokos apibrėžčių įvairovės, kultūra yra nepaprastai svarbi organizacijos gyvenime. Tai nuostatų, įsitikinimų, lūkesčių, normų, požiūrių, įpročių visuma, būdinga tik tam tikros organizacijos nariams, lemianti jų reakcijas į organizacijoje ir jos išorėje vykstančius procesus ir nulemianti jų elgseną. Kultūra išreiškiama remiantis organizacijos vizija, ideologija, įsitikinimais, žiniomis, pasakojimais, simboliais, ritualais, mitais, organizacijos mikroklimatu, ceremonijomis, kultūros išraiškos objektais (Jucevičienė, 1994; Karlof, 2006 ir kt.). Kuo daugiau organizacijos narių bus vienijami bendrų įsitikinimų, tuo tikėtina organizacijos kultūra bus stipresnė.

1.1.2. Organizacijos kultūros tipologijos

Organizacijų kultūros skiriasi viena nuo kitos savais simboliais, istorijomis, tradicijomis ir ritualais, o jų darbuotojai vadovaujasi skirtingomis vertybėmis, idealais, įsitikinimais, nuostatomis, normomis, principais.. Kiekvienoje organizacijoje vyksta natūrali vertybių atranka ir tik tos vertybės, kurios padeda organizacijai išlikti ir vystytis, palaikomos ir remiamos organizacijos narių. Ką tik susiformavusi organizacijos kultūra būna silpna. Organizacijai vystantis, jos kultūra taip pat vystosi ir stiprėja. Stiprią organizacijos kultūrą paprastai turi didelės ir ilgai veikiančios organizacijos, kurių nariai vieningai sutaria dėl pagrindinių vertybių, tiesų ir taisyklių. Ši vienybė sukuria darną, lojalumą ir atsidavimą organizacijai, todėl darbuotojai rečiau linkę palikti organizaciją. Stiprios kultūros organizacijose pagrindinės vertybės labai puoselėjamos, jas visi plačiai pripažįsta, todėl tokios organizacijos dažniau patiria sėkmę (Staniulienė, 2010).

Vieni organizacijų kultūros tyrėjai, įvertinę didžiulę jos įvairovę, siekdami organizacijas susisteminti, bandė ją klasifikuoti (Jucevičius, 1998; Jucevičienė, Mozuriūnienė, 2009; Paulauskaitė, Vanagas, 1998; Guščinskienė, 2002; Jucevičienė, 2009; Zakarevičius, 2004; Pociūtė, 2005), kiti, siekdami tiksliau apibūdinti vienos ar kitos kultūros esminius bruožus, sugrupavo kultūrą į tam tikrų tipų grupes. Kaip rašo Schein (1992), organizacines kultūras tipologizuoti būtina todėl, kad ne tik suprastumėme ir galėtumėme įvertinti, kuo viena organizacija skiriasi nuo kitos, bet ir pritaikyti kurį nors modelį savo organizacijai, kad ši būtų sėkminga. Pasak vieno iš tyrėjų Helfrich ir kt. (2007), konkuruojančių vertybių sistemos modelyje organizacijos kultūros tipai skiriami pagal organizacijos orientaciją *į vidų ar išorę* ar *į stabilumą ar lankstumą*. Organizacijos, orientuotos *į vidų ir stabilumą* (hierarchinės kultūros

organizacijos, kartais vadinamos biurokratinėmis), naudoja centralizuotą valdymo schemą, gerbia formalią hierarchiją ir laikosi taisyklių. Svarbiausia – stabilumas ir aiškumas. Organizacijos, orientuotos į vidų ir lankstumą (komandinės kultūros organizacijos), įtraukia į sprendimų priėmimą darbuotojus, vertina komandinį darbą, o žmogiškųjų išteklių vystymas čia yra pagrindinis prioritetas. Organizacijos, orientuotos į išorę ir stabilumą (racionalios kultūros organizacijos), aiškiai suformuluoja tikslus ir numatomus rezultatus. Pirmoje vietoje čia yra efektyvumas ir pamatuojami rezultatai. Organizacijos, orientuotos į išorę ir lankstumą (antreprenerinės³ kultūros organizacijos), rodo kūrybiškumą ir inovatyvumą. Pagrindinis šių organizacijų tikslas – augimas ir išteklių didinimas. Toks autorių tipologizavimas leidžia atpažinti, kad komandinės kultūros organizacijos, įtraukiančios darbuotojus, mokinius, tėvus į sprendimų priėmimą, ir antreprenerinės kultūros organizacijos, demonstruojančios kūrybiškumą ir inovatyvumą, labiausiai tinka mokykloms kaip organizacijoms, kuriose išryškunami bendravimu ir bendradarbiavimu grįsti santykiai, skatinamas ne tik mokinių, bet ir mokytojų kūrybiškumas, veiklumas, pasitikėjimas, gera savijauta, šie tipai puikiai tinka įtraukiajai kultūrai kurti.

Organizacijų kultūros tipologijas verta analizuoti ir dėl to, kad tik žinant, kuris organizacijos kultūros tipas organizacijoje egzistuoja, galima išsiaiškinti, kokie slypi pavojai tokioje kultūroje ir kaip organizacija sugebės keistis arba prisitaikyti prie vykstančių aplinkos ar vidaus pokyčių. Mokslininkai Kotter ir Heskett (1992) teigia, kad vienos kultūros gerai prisitaiko prie permainų ir išsaugo organizacijos veiklos stilių, o kitos – ne, tad skiria *tris organizacijos kultūros* bei jos įtakos organizacijos efektyvumui *charakteristikas*: organizacinės kultūros stiprumą, jos atitiktį pasirinktai strategijai ir gebėjimą prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos, ir *dvi kultūras*, kurias pavadina adaptyviomis ir neadaptyviomis⁴ (Kotter, Heskett, 1992). Stiprios kultūros paslaptis, pagal šiuos autorius, tokia: organizacijoje darbuotojų tikslai vienakrypčiai, kultūra padeda sukurti ypatingą motyvacijos lygį, darbuotojai noriai prisideda prie organizacijos rezultatų. Nors Kotterio ir Hesketto (1992) tyrimo rezultatai parodė, kad esama tiesioginio ryšio tarp kultūros ir veiklos

³ Antreprenerystė – individo ar organizacijos lygmens atsakas į greitai kintančios aplinkos iššūkius, tai veiklos būdas, pasižymintis tokiomis savybėmis kaip galimybių pastebėjimas, proaktyvumas, inovatyvumas (Kirby, 2000).

⁴ Adaptyvijai organizacijos kultūrai būdingas vadovų rūpinimasis darbuotojais, nes jie vertina procesus, kurie gali sukurti naudingų pokyčių. Neadaptyvosios kultūros organizacijos vadovai rūpinasi tik savimi, juos supančia darbo grupe. Jie labiau vertina riziką mažinančią vadovavimą, o ne darbuotojų iniciatyvas (Stoner, 2006).

rezultatų, bet negalima teigti, kad būtent organizacinė kultūra lemia jos efektyvumą. Galimas ir atvirkštinis variantas.

Harrison (1970) ir Handy (1993) (cit. Staniulienės, 2010, p. 70) skiria keturias skirtingas galimas organizacijos kultūras. Jos įvardytos graikų mitologijos metaforomis: Dzeuso – valdžios, Apolono – vaidmenų, Atėnės – užduočių ir Dioniso – asmenybių. Daugiau dėmesio bus skiriama dviem tipams, nes jie labiau atspindi švietimo sektorių, tai – *užduočių (Atėnės) kultūra* ir *asmenybių (Dioniso) kultūra*. *Užduočių (Atėnės) kultūros esmė* – sėkmė. Vadovas – pirmiausia kolega. Aiškūs tikslai ir užduotys aprėpia organizacijos misiją, viziją, tradicijas ir ritualus, darbo vertybes, kurias formulavo ir kūrė patys darbuotojai. Tarp padalinių efektyviai palaikomi ryšiai, darni vidinės komunikacijos sistema, šilti tarpusavio santykiai, toks bendravimas visapusiškai palaikomas ir skatinamas. Ryškūs komandinio darbo pranašumai. Sprendimus lemia tarpusavio susitarimas – konsensusas, kitaip tariant, sprendimo autorystę lemia argumentai, o ne formaliai užimama pozicija. Net keisčiausia idėja gali tapti kūnu, jei autorius kitus įtikins jos prasmingumu. Tokia kultūra tinka, kai organizacija veikia brandžiu komandiniu principu. Tačiau sudėtinga valdyti krizes, nes daug laiko reikia skirti diskusijoms ir pasitarimams. *Asmenybių (Dioniso) kultūroje* žmogaus vertę organizacijoje lemia vienintelis kriterijus – jo profesinis meistriškumas ir sukuriama pridėtinė vertė. Vadovo įtaka ir poveikis darbuotojams tiesiogiai proporcingas vadovo kaip specialisto vertei, kitaip jis – tik formalus parašo teisę turintis asmuo. Darbuotojai neretai sureikšmina norą tapti savo srities žvaigžde, todėl pirmiausia labai svarbu susitarti dėl įmonės veiklos misijos ir bendrų vertybių. Tokia kultūra itin būdinga neformaliojo švietimo, kryptingo meninio / muzikinio ugdymo sričių organizacijoms – t. y. specifinių sričių institucijoms, į kurias mokiniai eina ieškodami konkretaus specialisto. Problema – neaiškiai pasiskirstyta atsakomybė ir valdžia, stipri konkurencija kartais perauga į didelę tarpasmeninių santykių įtampą (Staniulienė, 2010).

Dealo ir Kennedy (1982) organizacijų kultūrų tipologijoje pagal galimybių darbuotojams pasireikšti kriterijus išskyrė tokius tipus: *viskas arba nieko kultūra*; *duonos ir žaidimų kultūra*; *analitinė projektinė kultūra*; *proceso kultūra*. Iš minėtų tipų *analitinė projektinė kultūra* bei *duonos ir žaidimų kultūra*, labiau tinkamos mokyklos, kaip organizacijos vaidmeniui, veikia šitaip: pirmoje veikla vykdoma analitinio projektinio mąstymo pagrindais, kai viskas turi būti gerai suplanuota, numatyta, sprendimai optimalūs. Kadangi daug dėmesio skiriama konstruktyviems pasitarimams ir derinimams, vyrauja pragmatiškumas, o emocijos nepageidaujamos, kultūra įgyja neigiamą kontekstą, o antroje kultūroje, labiau atspindinčioje švietimo sistemą ir atnaujintas bendrąsias programas, galimybių pasireikšti turi kiekvienas (duonos

užteks kiekvienam), reikia tik jas išsiaiškinti ir atskleisti. Geriausiai galimybės⁵ atskleidžiamos grupės veikloje, todėl tokiai veiklai skiriama daugiausia dėmesio. Organizacijoje dažnos šventės, ritualinės apeigos, renginiai, suteikiantys impulsų produktyviai veiklai.

Camerono ir Quinno (1999) (cit. Staniulienė, 2010) organizacijos kultūrų tipologijoje keturi kultūrų tipai: *klanas*, *adhokratija*, *hierarchija*, *rinka*. Mokslininkų tyrimai rodo, kad 80 proc. įmonių yra vieno iš šių tipų atstovės. Stipriausiose organizacinėse kultūrose vyrauja vienas tipas, kiti jį papildo (žr. 1 pav.).

Lankstumas ir veiksmų laisvė		
Vidinis susitelkimas ir integracija	Kultūrinis tipas: klanas; Orientacija: bendradarbiavimas; Lyderio tipas: padėjėjas, patarėjas, komandos kūrėjas; Vertybės: įsipareigojimas, bendravimas, vystymasis; Efektyvumo teorija: žmogiškojo potencialo, dalyvavimas didinant efektyvumą.	Kultūrinis tipas: adhokratija; Orientacija: kūrybiškumas; Lyderio tipas: inovatorius, antreprenieris, turintis viziją; Vertybės: inovatyvus, produktai/paslaugos, transformacija, judrumas; Efektyvumo teorija: inovatyvumas, vizija, nauji ištekliai.
	Kultūrinis tipas: hierarchija; Orientacija: kontrolė; Lyderio tipas: koordinatorius, kontroliuojantis, organizuojantis; Vertybės: efektyvumas, savalaikiškumas, nuoseklumas, vienodumas; Efektyvumo teorija: tinkamais procesais didinti efektyvumą.	Kultūrinis tipas: rinka; Orientacija: konkurencija; Lyderio tipas: varantysis, konkuruojantis, produktyvus; Vertybės: rinkos dalis, tikslų pasiekimas, pelningumas; Efektyvumo teorija: agresyvus konkuravimas, susitelkimas į vartotoją.
	Stabilumas ir kontrolė	
		Išorinis susitelkimas ir diferenciacija

1 pav. K. Camerono ir R. Quinno (1999) organizacinių kultūrų klasifikacija

Mokyklos kaip organizacijos modelį labiausiai atspindi *adhokratijos* tipas. Tokioje organizacijoje mokinius „aptarnaujantys“ darbuotojai skatinami priimti inovatyvius sprendimus. Tai dinamiška, antreprenieriška ir kūrybiška darbo vieta, kurioje kartais reikia ir rizikuoti, kurti vizijas ir inovacijas.

⁵ Atnaujintos bendrosios programos (2022). *Bendrujų programų įvadas*. 28.5 <...> švietimo prieinamumas (lygios galimybės įgyti kokybišką išsilavinimą); 30. <...> atsižvelgus į mokinių galimybes organizuoti projektines ir kitas pažintines kūrybines veiklas; 34.4. Parenka tinkamus mokymo ir mokymosi metodus, atsižvelgdami į mokinių amžiaus tarpinių ypatumus, kompetencijų raidą, poreikius ir galimybes, mokymosi stilių skirtumus, socialinį ir kultūrinį kontekstą, didelę mokymosi galimybių įvairovę, pasiūlydami įvairius ir tinkamus mokymosi tempą, būdus, technikas.

Įsipareigojimą organizacijai palaiko noras kurti ką nors nauja pritaikius naujas žinias. Sėkmė pasiekama vis pasiūlant originalių sprendimų, gali būti projektai, neformalios veiklos mokinių užimtumui. Norėtusi tikėti, kad *rinkos* tipo mokyklų, kuriose organizacijos lyderiai skatina konkurenciją tiek išorinėje, tiek vidinėje aplinkoje, o organizacija siekianti tik rezultatų ir valdoma kaip rinka: kurti konkurencinius pranašumus ir gauti rezultatą, matuojamą reitingais, ateityje tik mažės. *Hierarchinėje kultūroje* atsiskleidžia ir plusai, ir minusai. Efektyviai siekti tikslų, produktyviai dirbti ir „teikti kokybiškas paslaugas“ yra savaime suprantamas dalykas, bet standartizuotos taisyklės ir procedūros ar kontrolė, net ir turint gerus darbuotojus, gali atvesti į aklavietę. Lankstumo stoka, nepasitikėjimas – tai tik keli neigiami veiksniai, lemiantys organizacijos kultūros merdėjimą. Jei mokyklos organizacija panaši į šeimą, nes remiasi pagarba tradicijoms, gyvuoja rūpinimosi vieni kitais vertybės, paplitęs komandinis darbas, tai *klano kultūros* tipas. Organizacija mano esanti sėkminga, jeigu jai pasiseka pasiekti aukštą moralę, iškelia narių pasiektą gerovę, lojalumą, įsipareigojimą organizacijai. Dalyvavimas ir komunikacija sutelkia grupės darbui, o jų lyderiai tampa darbuotojų globėjais. Į tėvus žiūrima kaip į šeimos narius, kuriamas glaudus bendradarbiavimas, kuris pagilina priklausymo mokyklos bendruomenei jausmą.

Mokslininkų LePla, Daviso ir Parkerio (2003) (cit. Staniulienė, 2010) pateiktoje organizacijų kultūrų klasifikacijoje išsidėsto šeši kultūrų tipai: „Sek paskui lyderį“, „Sek procesą“, „Vartotojas visada teisus“, „Kas dar yra įmanoma?“, „Konkuruojanti“ kultūra, „Harmoninga“ kultūra. Net keturiuose tipuose iš jų labiausiai atsispindi įtraukiosios mokyklos, kaip organizacijos kultūros, pavyzdžiai. Būtų klaidinga taikyti šiuos modelius atskirai, bet jei manoma, kad jie vienas kitą papildo, susiję, bus puikus įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo modelis. Taigi, verta pristatyti šiuos tipus atskirai: „Sek paskui lyderį“ kultūroje paskui vadovą seka kiti darbuotojai. Ši kultūra paiso komandų grandinės, jai būdingi aiškūs darbuotojų vaidmenys ir funkcijos, ką gali ir ko negali daryti, aiškūs procesai, standartai, veiklos procedūros ir kryptys, planai ir tradicijos. Šioje organizacijoje vadovas priima sprendimus, telefoniniais pokalbiais ar elektroniniu būdu nuolat stebi organizacijos darbą ir įsakinėja, kas ką turi daryti. „Kas dar yra įmanoma?“ kultūros organizacijos misija yra labai plati, daug apimanti, strategijos – daugialypės, padalinių funkcijos taip pat. Vadovai daug laiko skiria partnerystės ryšiams užmegzti, ieško naujovių, idėjų šaltinių. Darbas skiriamas galimybėms atskleisti ir panaudoti, generuojamos idėjos yra apdovanojamos. „Harmoningoje“ kultūroje stengiamasi visiems vienodai įtikti, siekiama, kad vartotojai ir darbuotojai būtų patenkinti organizacija. Nors sprendimus priimti trunka ilgai, įtraukiami ir darbuotojai. Vertinami geri darbuotojų santykiai, vadovus domina darbuotojų

pasitenkinimas darbu. Apdovanojami tie, kurie gerai atliko savo funkcijas ir užmezgė santykius su aplinka. „Konkuruojančios“ kultūros organizacijos vadovai labiausiai vertina organizacijos įvaizdį, prekės ženklus ir konkurencinį pranašumą. Kuriamos rinkodaros strategijos, aršiai konkuruojama su panašiomis organizacijomis, konkurencijos atmosfera vyrauja tarp darbuotojų – kuris pasieks daugiau ir geresnių rezultatų. Reikia pažymėti, kad konkurencijos net mokykloje kaip organizacijoje neįmanoma išvengti. Jei bendruomenė „sveika“, verčianti labiau susikoncentruoti į procesą, tikslus ir rezultatus, tada toks konkurencijos modelis tikrai tinka jai sutelkti, bet jei skatinama kolegų priešprieša, kai stengiamasi pasirodyti, kuris geresnis specialistas savanaudiškais tikslais, konkurencijos padariniai gali tapti kolektyvą griauančia jėga.

Daugelis kitų mokslininkų (Schermerhorn, Hunt, Osborn, 1994; Sakalas, 2003; Seilius, 1998; Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė ir kt., 2000; Zakarevičius, 2004; Jucevičienė, Mozuriūnienė, 2009, Pociūtė, 2005 ir kt.), gilindamiesi į mokslinių tyrimų apie organizacijos strategijas, personalo valdymą, motyvavimo priemones, pokyčius organizacijoje, jų valdymą, sritį, ieškodami savo ir kitų mokslininkų išvalgų, organizacijos kultūras grupuoja pagal įvairiausius kriterijus, iš kurių tampa aišku, kad nėra vien blogų ar gerų organizacijų.

Apibendrinant organizacijų kultūrų tipologijas bendrais bruožais, prasminga remtis Handy (1993) suformuluotomis išvadomis, įvertinusi skirtingų organizacijos kultūrų kūrimąsi, jų galimą kaitą skirtingais organizacijos gyvenimo etapais ir poveikį darbuotojų motyvacijai bei lojalumui, ji suformulavo jas taip, kad tinka ir šių dienų aktualijoms: kai kalbame apie organizacijos mikroklimatą, kiekvienas jų tipas turi savo pranašumų ir, deja, trūkumų; organizacijos kultūrą kuria, lemia ir valdo (sąmoningai arba nesąmoningai) visų lygių organizacijos vadovai; retai galima rasti organizaciją (nebent fiziškai tai būtų nedidelė įmonė), kurioje būtų matoma tik vieno ir vienintelio šių tipų apraiškos. Paprastai reiškiasi tam tikras kultūrų kokteilis. Pavydžiui, vienokią organizacinę kultūrą pripažįsta generalinių vadovų lygmuo, kitokia gali susiformuoti tarp vidurinėsios grandies vadovų, dar kitokia – atskirame padalinyje. Tai normalu, nes sprendimų priėmimą, žmogaus vertę, tarpusavio santykius, vertybes, organizacijos taisykles, tradicijas ar ritualus modeliuoja išimtinai vadovai. Mažesnėse įmonėse organizacijos kultūros tipas kur kas aiškesnis ir vientisesnis (Handy, 1993). Dažniausiai organizacijose aptinkami keli kultūros tipai. Tačiau organizacijoje vyrauja ir subkultūros, kurios linkusios prisitaikyti prie kažkurio vieno iš tipų (Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė ir kt., 2000; Zakarevičius, 2004, Pociūtė, 2005).

Kuriant įtraukiąją kultūrą, apžvelgus įvairių tyrėjų organizacijų kultūrų tipus, gimnazijos įtraukiajai kultūrai kurti neformaliaja muzikine veikla, tinkamiausi šie:

- Organizacijos, orientuotos *į išorę ir lankstumą*, demonstruojančios kūrybiškumą ir inovatyvumą. Tokios komandinės kultūros organizacijos, įtraukiančios mokytojus, mokinius, tėvus į sprendimų priėmimą, kuriose išryškunami bendravimu ir bendradarbiavimu grįsti santykiai, skatina ne tik mokinių, bet ir mokytojų kūrybiškumą, veiklumą, pasitikėjimą, gerą savijautą (Helfrich ir kt., 2007);
- *Atėnės – užduočių*, kai sprendimus lemia tarpusavio susitarimas, argumentai, o ne formaliai užimama pozicija. Net keisčiausia idėja gali tapti kūnu, jei autorius kitus įtikins jos prasmingumu. Tokia kultūra tinka, kai organizacija veikia brandžiu komandiniu principu (Harrison, 1970);
- Organizacijų kultūrų tipologijoje pagal galimybių darbuotojams pasireikšti kriterijus *duonos ir žaidimų kultūros* organizacijoje galimybių pasireikšti turi kiekvienas, reikia tik jas išsiaiškinti ir atskleisti. Geriausiai galimybės atskleidžiamos neformaliaja muzikine veikla, todėl tokiai veiklai skiriama daugiausia dėmesio. Mokyklose dažnos šventės, renginiai, suteikiantys impulsų produktyviai veiklai (Deal, Kennedy, 1982);
- *Adhokratijos* tipo organizacijoje mokytojai skatinami priimti inovatyvius sprendimus. Tai dinamiška, antrepreneriška ir kūrybiška darbo vieta, kurioje kartais reikia ir rizikuoti, kurti vizijas ir inovacijas. Sėkmė pasiekama vis pasiūlant originalių sprendimų, gali būti projektai, neformalios meninės / muzikinės veiklos mokinių užimtumui (Cameronas, Quinno, 1999);
- *Klano kultūros* tipas atspindi tą mokyklos organizaciją, kuri panaši į šeimą, nes remiasi pagarba tradicijoms, gyvuoja rūpinimosi vieni kitais vertybės, paplitęs komandinis darbas. Dalyvavimas ir komunikacija sutelkia muzikinį kolektyvą darbui, o jų vadovas tampa globėjas. Į tėvus taip pat žiūrima kaip į šeimos narius, kuriamas glaudus bendradarbiavimas, kuris pagilina priklausymo mokyklos bendruomenei jausmą (Deal, Kennedy, 1982);
- „Sek paskui lyderį“ (būdingi aiškūs mokinių vaidmenys ir funkcijos, ką gali ir ko negali daryti, aiškūs procesai, veiklos procedūros ir kryptys, planai ir kuriamos tradicijos), „Kas dar yra įmanoma?“ (Kolektyvų vadovai daug laiko skiria partnerystės ryšiams užmegzti, ieško naujovių, idėjų), „Harmoninga“ (siekiama, kad mokiniai, tėvai ir mokytojai būtų patenkinti organizacija, stengiamasi įtraukti visą bendruomenę, vertinami geri visų tarpusavio santykiai), „Konkuruojanti“ (vertinamas mokyklos įvaizdis, jei

konkurencija „sveika“, modelis tikrai tinka bendruomenei sutelkti) (LePla, Davisas ir Parkeris, 2003).

1.2. Mokyklos kultūros konceptas ir jo traktuotė

Lietuvos edukologijoje švietimo ir mokyklos kultūra imta domėtis jau XX a. pabaigoje. Mokslininkai (Jucevičienė, 1994, 2009; Poškienė, 1998; Paulauskaitė, 1998; Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė ir kt., 2000; Dukynaitė, 2002; Želvys, 2003; Targamadžė, 2006) apibūdino universiteto, kolegijos, gimnazijos kultūrą, nagrinėjo vyraujančius lyderystės modelius, jų kaitos galimybes. Mokyklos kultūra, turinti įtakos asmens aktyvumui, ugdymo optimizavimui, išryškinanti ugdymo proceso reikšmę ir pasiekimų vertinimo ugdomąją funkciją, yra aktuali tyrimų sritis. Visuomenėje pradeda formuotis suvokimas, kad sėkminga organizacijos veikla priklauso nuo jos kultūros, todėl natūraliai pradėta skirti daugiau dėmesio mokyklos kultūros raidos tyrimams. Anot Survutaitės, penkerius metus vykdyto mokyklos kultūros kiekybinio ir kokybinio tyrimo duomenys patvirtina, kad kultūra, kaip palankiausiai vertinama mokyklos veiklos kokybės sritis, daranti stipriausią įtaką visam mokyklos gyvenimui, kol kas turi menką poveikį kiekvieno mokinio ir jo mokymosi rezultatų pažangai. Dažniausiai Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos savo kultūrą puoselėja kurdamos įvaizdį. Daugelio mokyklų bendruomenės, tobulindamos kultūrą, dažniausiai renkasi gerinti mokinių tarpusavio, personalo tarpusavio bei mokinių ir personalo santykius (ugdyti geranoriškumą, pagarbą, pasitikėjimą, solidarumą, mandagumą ir kt.), mokyklos saugumą ir bendruomeniškumą. Mažai mokyklų kasmet pasirenka tobulinti emocinį mikroklimatą mokykloje ir mokyklos įvaizdį bei viešuosius ryšius, ir labai nedaug (vos 1–2 proc.) mokyklų renkasi tobulinti mokyklos partnerystę su kitomis institucijomis, mokyklos tobulėjimo siekius ir tapimą besimokančia organizacija, tradicijas ir ritualus (Survutaitė, 2016). Tyrimo rezultatai ir išvados išplečia mūsų supratimą apie išskirtines mokyklas visuomenėje, leidžia suvokti mokyklos kultūros reikšmingą vaidmenį buriant bendruomenę, rengiant mokinius aktyviai veiklai gyvenime. Nėra abejonių, kad vertybės, tradicijos, aplinka veikia mokytojų, mokinių ir jų tėvų – visos mokyklos bendruomenės – elgesį ir turi lemiamą reikšmę visos mokyklos veiklos kokybei. Mokykla – kultūrinės paskirties ugdymo institucija, kurioje asmuo per ugdymą, saviugdą ir veiklą bendruomenėje įgyja išsilavinimą. Augant ir formuojantis asmenybei išryškėja išskirtinis bendrojo ugdymo institucijos vaidmuo, nes pagrindinį savo uždavinį mokykla atlieka remdamasi patirtine tautos kultūra. Perteikdama jaunajai kartai kultūros paveldą, brandindama savarankišką ir kūrybinį asmens santykį su kultūros tradicija,

mokykla dalyvauja krašto kultūros raidoje. Be to, mokyklos kultūra, veikdama asmens gyvenimą, veikia ir visuomenės raidą, todėl asmens, visuomenės ir mokyklos santykio svarbus konceptas yra mokyklos kultūra. Mokykla gali deramai atlikti savo paskirtį tik turėdama tam tikrą erdvę individualiai raiškai ir gebėdama kūrybiškai, demokratiškai, kompetentingai pedagoginiu ir kultūros požiūriu dirbti. Šioms sąlygoms esant formuojasi pozityvus, individualus mokyklos veidas. Tokios mokyklos kultūra, skirtingų autorių teigimu, – individuali, išskirtinė, unikali (Targamadžė, 2006, Survutaitė, 2016). Tokioje mokykloje susidaro palankesnės sąlygos vaiko asmenybei skleisti, didesnė ir gerų ugdymo bei ugdymosi rezultatų tikimybė. Mokykla, kuri veikia visų įsitraukimo ir įtraukimo pagrindu, kuria aktyvios mokyklos, turinčios savo identitetą, įvaizdį.

1.2.1. Mokyklos kultūros samprata

Pastaruoju metu apibūdinant vis labiau modernėjančių edukacinių procesų raišką *mokyklos kultūra* tapo plačiai vartojama sąvoka. Tai visiškai natūralu, nes keičiantis švietimo sistemos siekiams neišvengiamai keičiasi ir mokyklos, kaip organizacijos kultūros, samprata, kurią lemia ugdymo procesų masiškėjimas, konkurencija, besikeičiantys visuomenės reikalavimai ir ugdytinių lūkesčiai, augantis valstybės interesas, atskaitomybės reikalavimas ir kt. Anot Survutaitės (2016), mokyklos kultūra – mokyklos sritis, jungianti daugelį veiksnių į visumą, atspindinti ugdymo raišką, lemianti ugdymo pasiekimus, sudaranti sąlygas asmenybės brandos sklaidai, parodanti mokyklos išskirtinumą ir ją reprezentuojanti (Survutaitė, 2016). Kitaip tariant, mokyklos kultūra yra erdvė, kurioje gali skleisti mokinių gebėjimai, kūrybiškumas ir kiti mokinių saviraišką skatinantys elementai, pasireiškiantys mokinių (mokytojų ir tėvų) santykiais, dalyvaujant renginiuose, kūryba ir kt. Todėl mokyklos kultūra sudaro prielaidas mokiniui stiprinti tapatumo ir bendrystės jausmą.

Mokslinėje teorinėje literatūroje (Juodaitytė, 2003; Zakarevičius, 2004; Pociūtė, 2005; Lohman, Long-Crowell, 2021 ir kt.) skiriamos dvi kultūros turinio sudedamosios: materialioji (darbo priemonės, kasdienio naudojimosi daiktai, apranga, pastatai, susisiekimo priemonės ir kt.) ir dvasinė (kaip tam tikrų vertybių, etiketo, grožio, etikos, gėrio, tiesos idealų visuma ir kaip kompleksas vaizdinių, simbolių, papročių, tradicijų, kurių pagrindu šie idealai tampa reikšmingi ir atsispindi vaizdiniuose) (Juodaitytė, 2003; Zakarevičius, 2004; Pociūtė, 2005; Lohman, Long-Crowell, 2021). Ir nors dvasinė kultūra neapima jokių žmonių grupės daiktų visumos, vaidina svarbų vaidmenį formuojant visuomenės narių elgesį, sąveiką ir suvokiant jų pasaulį. Dvasinė kultūra suteikia nuolatinį stabilumą, įgalinantį žmogaus egzistavimą, tai reiškia,

kad žmogaus aplinkoje svarbesnį vaidmenį atlieka ne daiktai, o pati kultūra. Visai kitokį vaidmenį formuojant kultūrą atlieka dažniausiai sutinkami žmonės – tėvai, mokytojai. Pasak Duoblienės, kalbant apie kultūrą kaip palankų kontekstą pripažįstama, kad ji priklauso nuo artimiausios aplinkos, t. y. nuo tos bendruomenės kultūros kūrėjo ir vartotojo, ir, žinoma, šių dviejų grupių atstovų santykio (Duoblienė, 2012). Mokslininkė, nagrinėdama mokyklos kultūros bruožus, akcentuodama laiką ir erdvę kaip svarbiausias šiuolaikinių ugdymo problemų supratimo sąlygas, mato vis didėjantį atotrūkį tarp dviejų šiuolaikinių kartų (jaunimo ir jų mokytojų, tėvų), daro prielaidą, kad ateityje gali atsirasti mąstymo ir elgesio suderinamumo problemų. Analizė rodo, kad nauja mokyklos kultūra sukuria naujo tipo mokytojo ir mokinių santykius bei keičia jų vaidmenis. Mokytojai, tėvai tampa kultūros vartotojais, o mokiniai yra labiau novatoriški ir kūrybiškesni, suvokia savo asmenyje kūrėjo vaidmenį. Baiminamasi, kad didesnę įtaką mokinių nusivylimui mokyklos kultūra daro mokytojai. Mokslininkai (Jucevičienė ir kt., 2000; Targamadzė, 1999; Dukynaitė, 2002; Poškienė, 2006 ir kt.), nuolat domėdamiesi organizacijos kultūra, ieško galimybių didinti mokyklos veiklos efektyvumą, pedagogų motyvaciją ir efektyviai siekti švietimo strateginių planų. Pabrėžiama mokyklos veiklos kokybė, kalbama apie geros mokyklos ypatumus, mokyklų tobulėjimą (Geros mokyklos koncepcija, 2015), švietimo lyderystės vadybos formavimą ir lyderystės programų kūrimą (Pranckūnienė, Rimgailienė ir kt., 2015). Į mokyklos kultūrą imama žiūrėti kaip į svarbiausią ugdymo pažangos ir kartu institucijos veiklos kokybės veiksnį. Daugelis mokslininkų (Fullan, 1998; Hopkins, Ainscow, West, 1998; Stoll, Fink, 1998; Dalin, Rolff, Kleekamp, 1999; Hargreaves, 1999; Nind, Rix, Sheehy ir kt., 2005; Zollers ir kt., 2010; Dewitt, 2011; Abawi ir kt., 2017; Nisser, 2017; Duoblienė, 2018), tyrusių mokyklos kultūrą, sutinka, kad mokyklos kultūra yra svarbiausia, nuo jos priklauso mokinių mokymasis. Anot Balevičienės (2012), mokyklos veiklos sėkmę lemia įvairūs veiksniai – bendros, aptartos ir visų pripažįstamos vertybės ir pagal jas iškelti siekiniai; siekių įgyvendinimo gebėjimai; atliekamos veiklos profesionalumas (Balevičienė, 2012). Mokyklos kultūra turi didelę įtaką toms galimybėms, kurias kiekvienam vaikui teikia mokykla. Bendra mokyklos atmosfera ir klasės klimatas tiesiogiai veikia mokymą ir mokymąsi (Dobranskienė, 2004; Veltri, Banning, Davies, Gray, 2006; Price, 2012). Kiekvienos mokyklos vadovo ir bendruomenės rūpestis – kurti, plėtoti ir tobulinti mokyklos kultūrą.

Institucinės švietimo sistemos vaidmenį, kaip neatskiriamą kultūros ir ugdymo ryšį, pabrėžia Lukšienė (2013). Autorė teigia, kad švietimo sistema „permanentinė“, t. y. apima žmogaus ugdymą nuo pat mažens ligi senatvės. Visą gyvenimą trunkantis ugdymas „sotina papildomų žinių poreikį, padeda

persikvalifikuoti, tenkina vis plačiau besireiškiantį žmonių troškimą gebėti santykiuoti su įvairėjančiomis žmonijos kultūros vertybėmis“ (Lukšienė, 2013, p. 44). Mokslininkė pabrėžia, kad ugdymo procese susidaro ratas: žmogus, švietimo sistema ir aplinka, kurioje glūdi visos kultūrinės vertybės. Šios uždaro grandinės sandai pagrindžia kultūrą. Įvykus pokyčiams vienoje iš dalių, įvyksta pokyčių ir kitose bei pačioje kultūroje.

Bendrajai prasme mokyklos kultūra suprantama kaip vieningas institucijos virsmas, ir viskas, kas joje vyksta – ugdymo procesas, valdymas, ryšiai su bendruomene ir išoriniai kontaktai – turi įtakos visokeriopam mokinių lavinimui. Kitaip tariant, *mokyklos kultūra* yra labai svarbus ugdymo segmentas, nes mokiniai mokosi ne tik per pamokas, bet ir kasdien gyvendami mokykloje. Tad mokyklos kultūros, kaip tam tikrų bruožų ir vertybinių orientacijų savitumui vertinti prasminga aptarti mokyklos kultūros fenomeną, kuris mokslo studijose apibrėžiamas nevienodai: autoriai skirtingai pateikia analizuojamo reiškinių sampratos įvairovę ir poveikį ugdymo proceso reikšmei (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Mokyklos kultūros sampratos įvairovė

Mokyklos kultūros samprata	Autoriai
Mokyklos kultūra suvienija ir įgalina ugdymo proceso dalyvius natūraliai dirbti išvien dėl bendro tikslo	Abawi ir kt., 2017; Nisser, 2017; Duoblienė, 2018
Mokyklos kultūra atspindi ugdymo raišką, lemiančią ugdymo pasiekimus, pažymi mokyklos išskirtinumą	Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė, 2000; Survutaitė, 2016; Watson, Hodges, 2017
Mokyklos kultūra – sisteminis ir nuolatinis procesas, lemiantis planingą švietimo kaitą	Fullan, 1998; Hopkins, Ainscow, West, 1998; Stoll, Fink, 1998; Dalin, Rolff, Kleekamp, 1999; Hargreaves, 1999; Nind, Rix, Sheehy ir kt., 2005; Dewitt, 2011
Mokyklos kultūra – vertybių sistema, kuria vadovaujasi pati organizacija.	Ouchi, Wilkins, 1985; Stolp, Smith, 1995; Peterson, 2002; Dubauskas, 2006; Brandes, Crowson, 2009; Zollers ir kt., 2010

Pateikta 1 lentelėje informacija iliustruoja, kad mokslo studijose galima rasti įvairių požiūrių, apibūdinančių mokyklos kultūrą, tačiau bendrajai prasme kultūra suvokiama kaip esminių įsitikinimų modelis, kuris padeda suvokti, jausti ir spręsti grupės problemas. Vieni mokslininkai mokyklos kultūrą aiškina kaip vertybių sistemą, kuria vadovaujasi institucija ir kuri išlieka mokyklos kultūros ašimi, nes ji pripažįstama organizacijos narių, veikia jų elgesį ir yra palaikoma mokyklos istorijų, mitų bei pasireiškia tradicijomis, ceremonijomis,

ritualais ir simboliais (Dubauskas, 2006; Watson, Hodges, 2017). Kiti akcentuoja, kad kultūrą yra sunku apibrėžti, nes vienoms institucijoms būdinga aiškiai neišreikšta kultūros sritis – ją sunku pastebėti ir pajusti, kitose institucijose aiškiai juntamos vertybinės nuostatos, tvirtai išsiskiriusios ne tik tarp darbuotojų, bet ir atsispindinčios aplinkoje (Survutaitė, 2016).

Apibendrinant įvairių autorių pateiktus apibrėžimus galima teigti, kad mokyklos kultūros esmė – ne tik vertybės, kurių laikosi darbuotojai, tai ta sritis, kuri jungia daugelį veiksmų į visumą. Mokyklos kultūra suvienija bei įgalina ugdymo proceso dalyvius natūraliai dirbti išvien dėl bendro tikslo. O svarbiausia tai, kad mokyklos kultūra turi įtakos asmens aktyvumui, mokinių mokymui(si), atspindinti ugdymo raišką, išryškinanti ugdymo proceso reikšmę, pažyminti mokyklos išskirtinumą. Netenka abejoti, kad mokyklos kultūra įgyja visuotinį reikšmingumą kiekvienoje mokyklos srityje. Kultūra gali būti sėkmės raktas, kaip greičiau pritaikyti aplinkos, kurioje praleidžiama daugiausiai laiko.

1.2.2. Vertybinės mokyklos kultūros prielaidos

Remiantis apibendrintu mokslininkų (Owens, 1991; Stolp, Smith, 1995; Jucevičienė, 1994; Stoll, Fink, 1998 ir kt.) organizacijos kultūros apibrėžimu, galima teigti, kad mokyklos, kaip organizacijos kultūros, esmė – vertybės, kurių laikosi mokiniai, mokytojai, administracijos darbuotojai. Jos formuoja visų požiūrius ir elgesį, nustato normas ir standartus bei nulemia mokyklos socialinių simbolių, kalbos, ritualų, istorijų, ideologijos raišką.

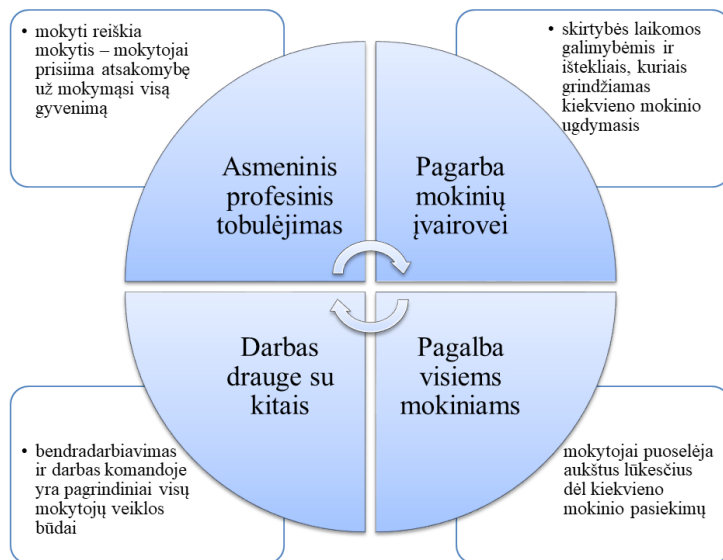
Kiekvienai mokyklai būdinga savita kultūra, kuri pasireiškia skirtingai, nes skirtingi yra jos narių pojūčiai, tradicijos, ritualai, vertybės. Vertybės ir prioritetai mokykloje formuojasi ilgą laiką ir, anot Kaziliūno (2006), kultūra tampa tik tada, kai visų organizacijos narių yra suvokti ir demonstruojami. Daugelis mokslininkų (Ouchi, Wilkins, 1985; Owens, 1991; Stolp, Smith, 1995; Stoll, Fink, 1998; Peterson, 2002; Dubauskas, 2006; Brandes, Crowson, 2009; Zollers ir kt., 2010 ir kt.) mokyklos organizacijos kultūrą aiškina kaip vertybių sistemą, kuria vadovaujasi pati organizacija. Vertybinį pagrindą akcentuoja ir Jucevičienė (1994), jos teigimu, organizacijos kultūra yra esminių vertybių sistema, kuria vadovaujasi organizacija ir kuri yra pripažįstama organizacijos narių (Jucevičienė, 1994). Nagrinėjama mokyklos kultūra atitinka organizacijos kultūros dėsningumus ir labiausiai pabrėžia dominuojančias mokykloje vertybes, kurios pasireiškia pasakojimais, atsiminimais. Simonaitienė (2007) tvirtina, kad bendrai kuriama vizija, kurioje dalyvauja visi organizacijos nariai, bendri tikslai ir atsakomybė už sėkmę – tai mokyklai kaip organizacijai

būdingos kultūros normos, kurios prisideda tobulinant instituciją. Tai reiškia, kad kiekvienas mokyklos narys išpareigoja siekti bendrų tikslų ir būti atsakingas už jų įgyvendinimą kuriant mokyklos ateitį. Organizacijos kultūros sampratą aprėpiant plačiau, kaip apimančią ne tik vertybių sistemą, bet ir jos pasireiškimo kelius ir būdus, galima pamatyti, kokią kartais lemiamą įtaką kultūra gali turėti jos veiklai bei darbinio gyvenimo kokybei.

Remiantis Steponavičiene (2003), formuojant mokyklos vertybes svarbus mokytojo vaidmuo. Siekiant padėti mokytojams veiksmingai dirbti įtraukiojo ugdymo srityje, Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros inicijuotame trejų metų projekte „Mokytojų rengimas inkluziniam švietimui“ dalyvavo net penkiasdešimt penki ekspertai iš 25 valstybių (Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, 2012). Juo siekta išsiaiškinti, kokių esminių įgūdžių, žinių, įžvalgų, nuostatų ir vertybių reikia kiekvienam, tampančiam mokytoju, nepriklausomai nuo mokomojo dalyko, mokinių amžiaus ar mokyklos, kurioje mokytojas dirbs, tipo. Išskirtos keturios esminės su ugdymu(si) susijusios vertybės, grindžiančios įtraukiojo⁶ švietimo mokytojo darbą, sietinos su mokytojo kompetencijomis. Su *pagarbos mokinių įvairovei* vertybe sietinos kompetencijos, susijusios su įtraukiojo ugdymo samprata, mokytojo požiūriu į mokinių įvairovę. *Pagalbos visiems mokiniams vertybė* susijusi su visų mokinių akademinio, praktinio, socialinio ir emocinio ugdymosi skatinimu, veiksmingomis ugdymo strategijomis heterogeninėse klasėse. Vertybė *darbas drauge su kitais* susijusi su darbu su šeimomis, bendradarbiavimu su įvairiais švietimo profesionalais. Su *asmeninio profesinio tobulėjimo* vertybe sietinos mokytojų gebėjimo reflektuoti savo praktinę veiklą kompetencijos, pirminiu mokytojų rengimu kaip nuolatinio individualaus profesinio tobulinimosi ir asmeninio tobulėjimo pagrindu (žr. 2 pav.).

⁶ Edukologijos terminijoje ugdytojai, politikai, mokslininkai ir kalbos specialistai neapsisprendžia dėl sąvokų „inkluzija“ ir „įtraukusis ugdymas“ vartojimo. Šiuo metu siūloma vartoti sąvoką „įtraukusis ugdymas“, tad darbe ji ir vartojama.

ĮTRAUKIOJO UGDYMO VERTYBĖS

2 pav. Įtraukiojo ugdymo vertybės. Parengta pagal Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros „Inkluzinio švietimo mokytojo profilį“, 2012 (sudaryta autorės)

Šios esminės vertybės ir kompetencijų sritys grindžiamos bendraisiais principais, kuriais vadovautasi diegiant „Inkluzinio švietimo mokytojo profilį“ (2012). Mylintis, gerbiantis ir atviras su savo mokiniais mokytojas gali padėti tvirtus pamatus puikiems tarpusavio santykiams, kurie dar labiau stiprina moksleivių norą eiti į mokyklą, skatina norą patiems domėtis naujais dalykais, gilinti įgytas žinias, mokėjimus ir įgūdžius. Mokyklos misija – padėti susipažinti su mokyklos papročiais, tradicijomis, normomis, taisyklėmis, reikalavimais, nes moksleiviai taip pat yra mokyklos bendruomenės nariai, prisidedantys prie jos kultūros kūrimo.

Kitas svarbus aspektas, lemiantis mokyklos kultūrą, – mokymo įstaigos ir šeimos tarpusavio santykių darna. Demokratiškoje mokykloje ir tėvai, ir mokykla yra vienodai atsakingi už mokinių visapusišką ugdymą. Tėvai gauna iš mokyklos visokeriopą informaciją apie darbo organizavimą, veiklos tikslus, uždavinius ir kryptis, mokymo turinį ir būdus (Steponavičienė, 2003). Mokytojai įtraukia tėvus į mokyklos gyvenimą, kad šie ne tik domėtusi savo vaikų mokymusi, elgesiu, bet ir padėtų rengti vaikų ir tėvų vakarones,

koncertus, spektaklius, varžybas, stovyklas, išvykas, skatina, kad tėvai aktyviau dalyvautų įvairiuose projektuose. Želvio (2003) žodžiais, „mokyklos gyvenimas yra kultūra“, todėl tėvai taip pat prisideda prie mokyklos kultūros kūrimo. Toks kultūros puoselėjimas, kada visa bendruomenė, būdama atvira pokyčiams, aktyviai, kūrybiškai įsitraukia į mokyklos gyvenimą, leidžia daryti prielaidą, kad formuojamos pamatinės vertybės gali teigiamai paveikti jos mokinių norą kūrybiškai save išreikšti. Kiekvieno žmogaus vertės pripažinimas sustiprina priklausymo bendruomenei jausmą, skatina kiekvieną žmogų prisidėti prie bendruomenės kūrimo (Bortini ir kt., 2016). Apskritai kiekvienos mokyklos kultūros puoselėjimas ir kūrimas neįsivaizduojamas be švenčių organizavimo, tradicijų ir papročių laikymosi. Mokyklos savo savitumą atskleidžia švęsdamos ne tik tautos ir kalendorines šventes, bet ir savo mokyklos šventes, sukurtas mokyklos bendruomenės narių. Susiformavusios tradicijos sujungia bendruomenę, turi tęstinumą, stiprina bendruomenės tapatumo jausmą. Mokyklos kultūrą lemia ir pačių jos darbuotojų santykiai – nuo jų priklauso mokytojų savijauta ir darbingumas, bendras mokyklos mikroklimatas, visas ugdymo procesas ir rezultatai, mokinių tarpusavio santykiai. Pyktis, priešiškus, varžymasis su kitais, atitolimas nuo kitų – vertybių tikrai neformuoja, tai viena iš vaikų neramumo, netolerancijos kitiems nei jie patys, jų mąstysenai, elgesiui priežasčių (Stoll, Fink, 1998).

Mokslo studijose Stoll, Fink (1998); Senge, Cambron-McCabe, Lucas ir kt. (2000); B. Simonaitienė (2007) ir kt. teigiama, kad lanksti ir atvira mokykla kuria tinklus, sąjungas, projektus su išorės partneriais arba pati tampa tokių tinklų nare. Tokia organizacija reikmėms sutelkia ir panaudoja išorės išteklius – įvairių profesijų atstovų gebėjimus ir žinias bei kitą žmonių patirtį: ilgametę profesinę patirtį, keliones, laisvalaikį ir kt. (Stoll, Fink, 1998; Senge, Cambron-McCabe, Lucas ir kt., 2000; Simonaitienė, 2007). Taigi, galima drąsiai teigti, kad mokyklos kultūrą, vertybes, tradicijas kuria ir jos ryšiai bei bendradarbiavimas su kitomis švietimo įstaigomis (Steponavičienė, 2003). Bendradarbiaudami su jomis, mokytojai dalijasi patirtimi, naujovėmis, dalyvauja įvairiose bendrose veiklose – renginiuose, konferencijose, įgyvendinant projektus ir kt. Targamadžės (1999) teigimu, kad vyktų sėkmingas darbas reikia sukurti palankų socialinį ir psichologinį klimatą, kuris sudarytų prielaidas siekti bendro moksleivių tikslo, prigimtinių galių ir gebėjimų sklaidai, saviraiškai ir kūrybiškumui. O Bortini ir kt. (2016) teigia, kad kartais reikia imtis įtraukiosios lyderystės, kur visi proceso dalyviai ir dalyvės prisiima atsakomybę. Įsitraukimas yra visapusiškas, veikia vieningai, o komandos nariai (-ės) prisiimdami atsakomybę gali jaustis proceso dalimi, taip kurdami įtraukiąją kultūrą (Bortini ir kt., 2016).

Stoll ir Fink (1998) pabrėžia, kad mokyklos turi rinkti informaciją ne tik organizacijos viduje – jos nuolat stebi aplinką, kad galėtų toje aplinkoje sėkmingai dirbti. Šis aspektas pagrindžia vieną iš mokyklos kaip organizacijos bruožų – mokykla, kuri mokosi, tikslingai siekia perduoti organizacijos nariams ne tik mokymosi kultūrą, bet ir vertybes.

Organizacijos kultūra – viena iš fundamentaliausių kokybių, lemiančių organizacijos elgseną (Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė ir kt., 2000). Nors įvairūs autoriai ją skirtingai apibrėžia, dėl esminių teiginių dauguma mokslininkų sutaria, vertybės – organizacijos kultūros pagrindas (Schein, 1992; Jucevičienė, 1994; Kast, Rosenzweig, 1973; Peter, Waterman, 1982, cit. Jucevičienės, Poškienės, Kudirkaitės ir kt., 2000).

Apibendrinant galima teigti, kad jei mokykla moka puoselėti įtraukties vertybes, t. y. pagarbą žmonių įvairovei, sąžiningumą, bendruomeniškumą, visų visavertį dalyvavimą (Ainscow, Booth, Dyson, 2006; Booth, 2011), savo individualumą, išskirtinumą, geba konstruktyviai dirbti su kitomis organizacijomis, tai ji yra išskirtinė, vienintelė ir savitą kultūrą puoselėjanti institucija.

Tik unikali kultūra atskleidžia mokyklos išskirtinumą ir reprezentuoja ją. XXI amžiuje kintant pasauliui, mokyklos kultūra susiduria su daugybe įvairiausių išbandymų, iššūkių, keliančių grėsmę mokyklos kultūrai, tradicijoms ir vertybėms. Ugdymo procese mokyklos organizacinė kultūra išties yra labai svarbi, nes mokiniai mokosi ne tik per pamokas, bet ir po pamokų, lankydami įvairius neformaliojo ugdymo užsiėmimus. Taip pat galima teigti, kad mokyklos kultūrą sudaro jos narių tarpusavio santykiai bei bendradarbiavimas, mokytojų kompetencija, puikios darbo sąlygos, geras psichologinis klimatas ir puoselėjamos vertybės. Kiekvienam mokyklos bendruomenės nariui svarbu jaustis gerai, saugiai, o tai daug priklauso nuo ugdymo įstaigos kultūros. Be mokyklos kultūros ir puoselėjamų vertybių, neįmanoma suvokti mokyklos kaip institucijos, įgyvendinančios ir įprasminančios demokratiniais ir humanistiniais pagrindais visapusišką ugdymą ir ugdymąsi. Mokykla kaip pasaulio, visuomenės kultūros atspindys lemia mokyklos kultūrą kaip kultūros bendrąją prasmę ir tampa konkrečios institucijos ir asmenybės ūgties ašimi. Taigi, mokyklos kultūra yra ugdymo pažangos tvarumo sąlyga ir priemonė, parodanti, kad mokykla ir visuomenė egzistuoja imanentiškai, daro pastebimą poveikį jaunuomenės visuomeniniam aktyvumui, inicijuoja kaitą visuomenėje (Survutaitė, 2016). Prisimenant pagrindinius mokyklos principus ir vertybes, svarbu pakviesti aktyviai dalyvauti mokyklos gyvenime visus suinteresuotus asmenis, t. y. mokyklos personalą, moksleivius, jų šeimos narius. Tik glaudus bendradarbiavimas užtikrina geresnį komunikavimą, problemų sprendimą, mokinių motyvaciją ir patį įsipareigojimą ugdymo procesui, pagilina

priklausymo mokyklos bendruomenei jausmą. Mokiniui svarbu integruotis į mokyklos kultūrą kaip visos visuomenės kultūros dalį, įgyti pasitikėjimo, pratintis kūrybiškai save išreikšti. Ir svarbiausia – mokyklos bendruomenės sutarimu priimta ir įgyvendinama vertybių sistema lemia bendruomenės narių elgseną, o svarbiausia – brandina asmenybę, gebančią visavertiškai būti ir visapusiškai save išreikšti visuomenėje.

2. NEFORMALUSIS MUZIKINIS UGDYMAS KAIP GIMNAZIJOS ĮTRAUKIOSIOS KULTŪROS KŪRIMO PRIELAIDA

2.1. Įtraukiojo ugdymo samprata (Lietuvos ir pasaulio praktika)

Vis daugiau ir garsiau kalbant apie kultūros svarbą švietimui, daugiau dėmesio imta skirti ne tik pamatinėms mokyklos kaip organizacijos vertybėms, bet ir įtraukiamam ugdymui, nes mokykla turėtų skatinti sėkmingą visų moksleivių ugdymą, sukurti saugią, draugišką, globėjišką mokymosi aplinką, strateginę įtraukaus ir į moksleivį orientuoto švietimo viziją. Užtikrinti, kad visi bendruomenės nariai jaustųsi gerbiami ir vertinami, žinotų, kad atsižvelgiama į jų savitus gebėjimus ir poreikius, galėtų naudotis kokybiško švietimo paslaugomis ir atskleisti visą savo potencialą siekiant tikslų nepriklausomai nuo socialinės ir ekonominės padėties, asmeninių ar šeimyninių aplinkybių, kaip teigiama Vaikų teisių konvencijos 2 straipsnyje (2003).

Įvairios tarptautinės organizacijos (UNESCO, Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūra ir kt.), anot Miltenienės, Kaffemanienės ir kt. (2020), šiandien pripažįsta, kad įtraukiojo ugdymo sąvoką reikėtų vartoti kalbant ne tik apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius ugdytinius, bet ir apie kitus besimokančius asmenis, kurie gali būti pažeidžiami dėl savo skirtumų ir dėl to diskriminuojami (Miltenienė, Kaffemanienė ir kt. 2020). Siekiant suvienodinti įvairiai interpretuojamą įtraukiojo ugdymo sąvokos turinį, 2008 m. UNESCO organizuotoje tarptautinės švietimo konferencijos 48-ojoje sesijoje buvo suformuluota ir paskelbta tokia įtraukiojo ugdymo samprata: „Įtraukusis ugdymas – tai nenutrūkstamas procesas, kuriuo siekiama užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant jų įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos“ (UNESCO, 2009).

Pasak Miltenienės, Kaffemanienės ir kt. (2020), dažna nuomonė, kad įtraukusis ugdymas yra teorija ar filosofija. Peters (2004) teigia, kad tai ir ugdymo praktika, kuri grindžiama tam tikromis mokymo ir mokymosi teorijomis. Jo manymu, norint sėkmingai įgyvendinti įtraukiojo ugdymo idėjas, būtina ieškoti būdų, kaip tai padaryti įvairiais sistemos lygmenimis. Kiekviena praktika įgyja tam tikrą formą ir turinį tik socialiniams veikėjams veikiant konkrečiame kontekste.

Šiuolaikinėje visuomenėje vis daugiau dėmesio skiriant individualiems žmogaus poreikiams, švietimo sistema taip pat vis sparčiau žengia įtraukties keliu: mažėja specialiųjų mokyklų, vis daugiau mokinių, turinčių įvairių

poreikių, mokosi bendrojo ugdymo įstaigose ir jų skaičius tik didės. Būtent įtraukties didinimą patvirtina ir įtraukiojo ugdymo plėtros 2021–2024 m. veiksmų plane pateikti uždaviniai iki 2024 m. bendrojo ugdymo mokyklose įsteigti 2 000 įtraukiųjų klasių (grupių). Naujausi Lietuvos programų pakeitimai remiasi **universalaus dizaino mokymosi (UDM)** mokslo įrodymais pagrįsta ugdymo prieiga, pripažįstančia individualius mokinių skirtumus ir suteikiančia visiems vienodas galimybes pasiekti sėkmę taikant lanksčius ugdymo tikslus, ugdymo metodus, priemones, mokinių pasiekimų vertinimo būdus (Meyer, Rose, Gordon, 2014; Fornauf, Erickson, 2020; Meier, Rossi, 2020). Anot Subačiūtės ir kt. (2022), siekiant sparčiau žengti įtraukties keliu, būtina užtikrinti lygias galimybes švietimo sistemoje, taip pat reikalingos patikimos, visiems asmenims tolygiai naudotis skirtos universalaus dizaino priemonės ugdymui(si), tinkamos turintiesiems tiek bendrųjų, tiek individualių ugdymosi poreikių. Tikimasi, kad netolimoje ateityje Lietuvoje ne taip seniai pradėtas ir vis dažniau vartojamas terminas „universalaus dizaino priemonės ugdymui(si)“ apims visas su įtrauktimi ugdymo procese susijusias sąvokas (Subačiūtė ir kt., 2022). Lietuvoje nedaug universalaus dizaino srityje atliktų tyrimų. Naujausi ir išsamiausi šiuo metu – Galkienės (2021) kartu su kolegomis parengti leidiniai „Universalus dizainas mokymuisi mūsų klasėje“ ir „Universalus dizaino mokymuisi gairės: mokymosi kelias kiekvienam ir kiekvienai“ (Galkienė ir kt., 2023), kuriuose apžvelgiama mokytojų patirtis taikant universalaus dizaino priemones ugdymui(si) klasėse ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio šalyse: Austrijoje, Lenkijoje, Suomijoje. Leidiniuose remiamasi įtraukiosiomis vertybėmis: visų mokinių skirtubių pripažinimu, visų mokinių lygiateisiškumo puoselėjimu, sąlygų visaverčiam dalyvavimui sudarymu, vienodų teisių užtikrinimu ir bendruomeninių santykių kūrimu.

Tinkamos sąlygos mokyti visiems vaikams – vienas svarbiausių švietimo pažangos programos „Tūkstantmečio mokyklos“ (TŪM) tikslų. Anot Galkienės ir kt. (2023), šie dideli tikslai, kruopščiai suguldyti programos puslapiuose, po truputį įgijo realią formą – 2023 m. balandžio 13 d. TŪM įtraukiojo ugdymo srities renginyje, vykusiame Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, kur buvo pristatytas universalaus dizaino mokymuisi (UDM) gairių leidinys. Jame pripažįstama, kad visi esame įvairūs, mūsų poreikiai yra individualūs, tad priėjimas prie mokinio taip pat gali ir turi būti individualus. UDM gairės siūlo lanksčius mokymosi metodus, o šalia jų atsiranda ir strateginis planavimas. Gairių tikslas – padėti mokytojams, stengiantis, kad kiekvienas mokinys pasiektų sėkmę (Galkienė ir kt., 2023). UDM principais pripažįstama natūrali mokinių įvairovė, kuri yra nuspėjama: skirtingus poreikius galima įsivertinti, suprasti ir tam pasirengti. Mokymosi barjerai yra ne mokinyje, o ugdymo aplinkoje, kuri suprantama kaip proceso,

priemonių ir mokymosi aplinkos visuma. Ugdymo procese strategiškai ieškoma būdų ir priemonių mokinius įtraukti, sudominti, padėti įsiminti informaciją ir ją sėkmingai naudoti. Anot Zakarauskaitės (2023), vis dėlto supratimas, kas yra tas universalus dizainas mokymuisi, dažnai skyrėsi. Šis leidinys – viena iš priemonių, siekiant sukurti vientisą vertybinį, žinių ir priemonių pagrindą sisteminiam UDM vystymui visais lygmenimis: nacionaliniu mastu, savivaldybėse ir mokyklose, taip siekti įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo Lietuvoje (ŠMSM, 2023). Kiekvienas besimokantis turi skirtingus poreikius. Sėkmė pasiekama, kai mokinys pats yra aktyvus, motyvuotas. Šios mokymo(si) strategijos pobūdis apima skirtingų ugdymosi poreikių vaikų ugdymą, pritaikant Harvardo universiteto profesorių Anne Meyer ir David Rose 1990-aisiais paskelbtų mokslinių tyrimų pagrindu suformuotą ugdymo strategiją „Universalus mokymosi dizainas“ (orig. *Universal design for learning*). Ši ugdymo strategija grindžiama neuromokslų, tiriančių biologinių nervų sistemos pagrindą, žiniomis apie tai, kaip žmogus mokosi. Šių žinių pagrindu kuriamas ugdymo procesas. Tyrimų patvirtinta, kad taikant šią ugdymo strategiją optimalių ugdymosi rezultatų pasiekia kiekvienas vaikas, išugdomi tikslų numatymo, kryptingumo jų siekiant gebėjimai, vaikų iniciatyvumas ir mokymosi interesas. Ši strategija leidžia optimizuoti skirtingų poreikių vaikų įtraukimą į ugdymo procesą (Galkienė ir kt., 2023).

Lietuvos švietimo sistema, atliepdama bendrąsias šalies atvirumo inovacijoms tendencijas, itin atsargiai priima sisteminius pokyčius. Edukacinių inovacijų, siejamų su ugdymo įvairove, poreikis pabrėžiamas strateginiuose pasaulio (UNESCO), Europos Sąjungos (strategija „Europa 2020“, programa „ET 2020“) ir nacionaliniuose dokumentuose: Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija ir kt. Ugdymo įvairovė siejama ne tik su mokinių poreikiais, bet ir su naujomis pedagogų profesinėmis, mokyklų ir vietos bendruomenių nuostatomis, bendromis pozityvios kaitos ir inovacijų tendencijomis. Švietimo funkcijoms įvairėjant visuotinai pripažįstama, kad keičiasi mokyklos „socialinio efektyvumo“ koncepcija, šiuolaikinė mokykla praranda tradicinius jai priskiriamus bruožus (Lange, Sletten, 2002; DeNobile, 2009; Vaicekauskienė, 2012; Targamadzė, 2014) ir ieško naujų ugdymo modelių, atsižvelgiančių į naujų švietimui keliamų tikslų, susijusių su postmodernumo paradigmų virsmu, ugdymo turinio sampratos ir asmenybės poreikių kaita, besimokančiųjų geresniu daugiakultūriškumo supratimu, įgyvendinimą. Nauji ugdymo modeliai gali geriau atliepti mokinių asmeninių poreikių įvairovę ir atverti daugiau galimybių, mokymą ir mokymąsi padaryti patrauklesnį, suteikti naujų saviraiškos galimybių ir mokiniams, ir mokytojams,

pasidalyti vien mokyklai tenkančia perdėm didele atsakomybės našta su kitais mūsų visuomenės nariais.

Kalbant apie įtraukiojo ugdymo praktinį įgyvendinimą, dažniausiai remiamasi Ainscow ir Booth (2002) sukurtu „Įtraukiojo ugdymo indeksu“ (angl. *Index for Inclusion*), kuris pirmą kartą buvo išleistas 2002 m. ir išverstas į daugiau kaip trisdešimt pasaulio kalbų. „Įtraukiojo ugdymo indekse“ Booth ir Ainscow atskleidžia esminius įtraukiojo ugdymo įgyvendinimo principus ir pristato mokyklos kaitos modelį, siekiant įtraukiojo ugdymo idėjas įgyvendinti praktiškai. Autoriai siūlo mokyklai įsivertinti veiklos kokybės charakteristikas pagal tris dimensijas:

- 1) įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimo;
- 2) įtraukiojo ugdymo politikos įgyvendinimo;
- 3) įtraukiojo ugdymo praktikos realizavimo.

Vertinant įtraukiojo ugdymo kultūros kūrimo dimensiją, skatinama galvoti apie tai, kaip kuriama bendradarbiaujanti bendruomenė, kur kiekvienas jaučiasi saugus, priimtas ir įvertintas. Kultūros kūrimo dimensija apima bendruomenės kūrimą, ugdymo vertybių puoselėjimą (žr. 3 pav.).

3 pav. Įtraukiojo ugdymo dimensijos (pagal Booth, Ainscow, 2017), sudaryta autorės

Remiantis kultūros kūrimo dimensijos sudedamąja dalimi *bendruomenės kūrimas*, mokiniai padeda vieni kitiems, mokytojai bendradarbiauja, vyrauja mokyklos ir tėvų (globėjų) partnerystė, pagarbos vienas kitam atmosfera, visa bendruomenė įtraukiama į mokyklos gyvenimą. Siekiant *įtraukiojo ugdymo vertybių puoselėjimo* vyrauja dideli lūkesčiai, mokiniai, mokytojai, administracija, tėvai dalijasi įtraukiojo ugdymo filosofija, kiekvienas mokins jaučiasi reikšmingas, įvertintas, mokytojų ir mokinių santykiai grindžiami

žmogiškomis vertybėmis, mokykla siekia išvengti bet kokios diskriminacijos, skaidri ir teisinga darbuotojų skyrimo ir skatinimo sistema.

Remiantis įtraukiojo ugdymo politikos įgyvendinimo dimensija siekiama visas įtraukiojo ugdymo idėjas atspindėti mokyklos dokumentuose, planuose. Vykdoma tokia politika, kuri skatina kiekvieno įsitraukimą ir dalyvavimą nuo pat pirmos dienos tapimo bendruomenės nariu. *Mokyklos prieinamumo ir atvirumo kiekvienam mokiniui* kontekste veikla organizuojama neskirstant besimokančiųjų pagal gebėjimus, pasiekimus, lytį ar panašiai, galvojama apie kiekvieną mokinį. *Pagalba įvairovei* reiškia kiekvieno mokinio individualumo ir galimybių pripažinimą, reikalingos pagalbos sistemos, mažinančios mokymosi kliūtis, sukūrimą ir jos koordinavimą, savivertės ir pasitikėjimo savimi skatinimo politiką, pozityvaus elgesio skatinimo sistemos taikymą ir patyčių prevenciją, mokyklos nelankymo priežasčių ieškojimą ir šalinimą, įtraukūjį ugdymą orientuotą profesinį tobulėjimą.

Įtraukiojo ugdymo praktika – tai kasdienės situacijos, kuriose atsispindi mokyklos kultūra ir politika. Neformalios veiklos užsiėmimai planuojami ir vykdomi atsižvelgiant į muzikinius kolektyvus pasirinkusių mokinių įvairovę. Atrandami ir panaudojami visi galimi žmogiškieji ir materialieji ištekliai. Praktika siejama su *dalyvavimu neformaliojo ugdymo muzikos kolektyvuose*, kur užtikrinamas kiekvieno įsitraukimas ir dalyvavimas, skatinama mokinių pagalba vienu kitiems, bendradarbiavimas. Pagal *išteklų mobilizavimo* dėmenį turimi mokymosi ištekliai visiems vienodai prieinami, skirtybės (kalba, amžius, pasiekimai, kultūrinė patirtis) pripažįstamos ir panaudojamos kaip ištekliai (žmogiškieji ir materialieji). Konstruojant *aktualaus ugdymo turinį* atsižvelgiama į mokinio interesus ir asmeninę patirtį, užtikrinamas turinio prieinamumas.

Įtraukusis ugdymas, kurio pirminis tikslas buvo padėti labiausiai pažeidžiamiems, ypatingiems vaikams, iš tiesų kuria mokyklą, kurioje visi vaikai jaučiasi ypatingi, t. y. įvertinti ir svarbūs (Juodaitytė, 2014). Tampa aišku, kad ugdymo institucija – tai skirtingų žmonių susitikimo vieta, kur skatinami susitarimai tarp visos bendruomenės narių ir prasmingi santykiai, kurie daro įtaką ugdymui(si), pašalinant kliūtis, skatinant vaiko lūkesčius. Kalbant apie įtraukūjį ugdymą svarbu akcentuoti šio ugdymo pranašumus, naudą kiekvienam iš mūsų. Pasaulio ir Lietuvos patirtis rodo, kad ypatingų vaikų ugdymas drauge su to paties amžiaus vaikais yra naudingas visiems: tiek neįgaliam vaikui ir jo šeimai, tiek įprastos raidos vaikui, tiek pedagogams, tiek visai vaiką supančiai bendruomenei. Šios nuomonės laikosi daugelis autorių (Dudzinskienė ir kt., 2010; Ališauskas, 2007; Aidukienė, 2005; Labinienė ir kt., 2003a, 2003b; Galkienė, 2003; Žičkuvienė, 2003; Kasparavičienė ir kt., 2002; Ruškus, 2002; Daniels, Stafford, 2000 ir kt.). Įtraukiojo ugdymo nauda visiems

besimokantiems nuolat akcentuojama Europos agentūros pranešimuose, Lisabonos deklaracijoje (2007) ir kt. Įtraukioje aplinkoje kiekviena asmenybė, nepaisant jai būdingų skirtubių (negalios, jos dydžio, socialinių sąlygų, kultūros, lyties, rasės, religijos ir kt.), yra priimama, pripažįstama, vertinama, visiems sudaromos vienodos sąlygos įsitraukti į kiekvieną veiklą. Įtraukiojo ugdymo esmė – užtikrinti visiems besimokantiems optimalų švietimą, kuris tenkintų kiekvieno besimokančiojo individualius poreikius. Įtraukusis ugdymas neatsiejamas nuo vaiko ir jo šeimos visapusiško įtraukimo, įgalinimo, lygiavėrio bendradarbiavimo ir partnerystės. Šiuolaikinėje visuomenėje įtraukusis ugdymas įvardijamas švietimo prioritetu. Kiekvienas žmogus yra lygiavertis ir svarbus visuomenės narys, kiekvienas yra savitas, klausimas tik vienas – kokias skirtybes kiekvienas esame pasirengę priimti. Tik bendradarbiaudami mokytojai gali teikti ugdymą, kuris geriausiai atlieps mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, o švietimo pagalba taps veiksmingesnė ir padedanti mokiniui dalyvauti ugdyme, įveikti mokymosi sunkumų priežastis (Ališauskas, 2002; Galkienė, 2005).

Pasak Miltenienės, Melienės (2010), Pearce (2009), įtraukusis ugdymas – daugelyje pasaulio valstybių prioritetiškai remiama švietimo kryptis tiek politiniu, tiek praktiniu lygmenimis. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūros rekomendacijose nurodoma, kad įtraukusis ugdymas turi tapti pagrindiniu švietimo sistemos siekiu, t. y. ugdymas turi tenkinti kiekvieno asmens specialiuosius ugdymosi poreikius bet kuriuo ugdymo sistemos lygmeniu (Bauer, Olgeirsson ir kt., 2003).

Remiantis literatūros analize išskirta, kad, siekiant tenkinti įtraukiojo ugdymo poreikius, susiduriama su tokiais iššūkiais:

1) Mokytojai ir specialistai turėtų laikytis nuostatos, kad tėvai – lygiavėčiai partneriai, turintys pakankamai žinių ir įgūdžių (įgalinti) ugdyti savo vaiką, nuolat drąsinti tėvus, palaikyti juos, nepalikti vienu su jų problemomis (Špokienė, 2011; Galkienė, 2013; Ruškus, 2017).

2) Bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų išankstinės neigiamos nuostatos specialiųjų poreikių vaikų atžvilgiu, nepakankamas pasirengimas ugdyti įvairių gebėjimų mokinius, tenkinti jų specialiuosius poreikius (Bareikienė, M., Binkienė, D. ir kt. 2010).

3) Taip pat pastebimas nepakankamas aplinkos pritaikymas ir finansavimo stoka (Bauer, Olgeirsson ir kt. 2003; Daniutė, 2014).

Nepaisant išvardytų iššūkių, tikėtina, kad vaikai, augę ir mokęsi kartu su neįgaliaisiais, susidarys palankius negalės vaizdinius, gebės bendrauti be neigiamų išankstinių nusistatymų, nes sėkmingos praktikos kai kuriose, ypač Skandinavijos, šalyse, taip pat Vokietijoje ir Austrijoje, rodo, jog negalią turinčių vaikų mokymasis drauge su visais teikia daugiopą naudą: vaikai

išmoksta bendrauti įvairialypėje aplinkoje, kuriama komandinio darbo ir savitarpio pagalbos praktika. Bendraamžiai, būdami šalia kitokio, įgyja empatijos, tolerancijos, pagarbos, kitų žmogiškųjų vertybių. Be to, mokslinių tyrimų įrodyta (Ruškus, 2017), kad geriau besimokantis vaikas, aiškindamas mažiau suprantančiam, pats geriau perpranta mokomąją medžiagą.

Apibendrintą įtraukiojo ugdymo sampratą, apibrėžtą ir tarptautiniuose dokumentuose, galime nusakyti vienu sakiniu – tai mokykla visiems, kuri tenkina visų ugdymosi dalyvių poreikius: ir vaikų, turinčių ugdytinių įvairovės aspektą, ir mokytojo, kuriam reikia pagalbos, ir itin gabių vaikų, ir jų tėvelių. Įtraukijį ugdymą kuria visi, pradedant vaikais, tėvais, pedagogais, baigiant politikais. Siekiant teigiamų pokyčių mokyklose, svarbu laikytis Booth ir Ainscow (2002) pokyčių įgyvendinimo mokyklose modelio principų: užtikrinti atsakingą ir pasidalytąją lyderystę, laikytis holistinio požiūrio į asmeninį ugdymą (kai siekiama pažinti kiekvieną mokinį ir identifikuoti jo gebėjimus, juos panaudoti atskleidžiant asmeninį potencialą), kurti mokymuisi draugišką aplinką, diferencijuoti, individualizuoti, personalizuoti ugdymą, kiekvienam suteikti pagalbą, užtikrinti reikalingus ir efektyviai valdomus išteklius. Siekiant sparčiau žengti įtraukties keliu, užtikrinti lygias galimybes švietimo sistemoje, prasminga remtis universalaus dizaino priemonės ugdymui(si) mokslo įrodymais pagrįsta ugdymo prieiga, pripažįstančia individualius mokinių skirtumus ir suteikiančia visiems vienodas galimybes pasiekti sėkmę. Universalaus dizaino mokymuisi gairėse pripažįstant, kad visi esame įvairūs, mūsų poreikiai yra individualūs, visi turime suprasti, kad priėjimas prie mokinio taip pat gali ir turi būti individualus. UDM gairės siūlo lanksčius mokymosi metodus, į kuriuos turime atsižvelgti, o šalia jų atsiranda ir strateginis planavimas, į kurį privalome įsiskaityti.

2.2. Įtraukusis ugdymas edukacinių paradigimų kontekste

Įtraukiojo ugdymo turinys, pasak mokslininkų (Howard ir kt., 1996; Bitino, 2013; Juodaitytės, 2003; Duoblienės, 2006; Jurašaitės-Harbison, 2008; Amonašvilio, 2009), vis dar yra nulemtas istoriškai susiklosčiusių edukacinių paradigimų, kurių kaitos prielaidos išryškina ne tik ugdymo skirtumus, bet ir įvardija pedagogams keliamus iššūkius ir naujus reikalavimus. XXI a. pradžioje įvyko didžiulis švietimo sistemos perversmas, privertęs susimąstyti visą pasaulį. Buvo atsisakyta tradicinės ugdymo paradigmos, kuri rėmėsi autoritariniu mokymu, žinių absoliutinimu, ir pereita prie šiuolaikinės mokymo paradigmos, akcentuojančios lygiaverčių pedagogo ir ugdytinių santykių, vaiko asmenybės svarbą. Šiuolaikinis pasaulis reikalauja gyventi kūrybiškai ir aktyviai, daugiau dėmesio skirti filosofiniams ugdymo aspektams (Kriščiūnaitė, Strakšienė,

2012). Pasak Duoblienės (2006), šiuolaikinės ugdymo filosofijos kryptys formavosi plečiant, o kartais net paneigiant klasikinės ugdymo filosofijos paradigmas. Tačiau sąsajų su antikos ir viduramžių mąstytojais šiuolaikinio švietimo kūrėjai neišvengė. Tai buvo didelis impulsas toliau plėtoti nūdienos mintį, o ypač ugdymo filosofiją, kuri suabejoja pažinimo objektyvumu. Sustiprėjęs dėmesys patirčiai, situaciškumui, mokslo tiesų ir vertybių reliatyvumas, pašmonės teorija, kalbiniai žaidimai – visa tai naikino klasikinę pasaulėžiūrą, teoretikų ir pačių ugdytojų darbą (Duoblienė, 2006).

Mokslo filosofijoje paradigmos terminas vartojamas nuo XIX a., tačiau jį įtvirtino amerikiečių fizikas Kuhnas, jis šį terminą vartojo ryškiausiems revoliucijos laikotarpio mokslininkams ir naujus žinių gavimo metodus apibūdinti. Edukacinių paradigmu kaitos fenomeną, kai klasikinę ugdymo paradigmą keitė laisvojo ugdymo paradigma, Lietuvos mokslininkai iki šiol nagrinėja įvairiais aspektais. Siekiant taikyti įtraukijį ugdymą, organizuojant neformalųjį muzikinį ugdymą, įtraukiant ypatingus vaikus, prasminga aptarti laisvojo ugdymo paradigmą būdingas filosofines teorijas, pravartu rasti jas vienijančių bruožų įtraukiojo ugdymo kontekste (postmodernizmą, egzistencializmą, konstruktyvizmą, pragmatizmą, fenomenologiją). Kiekviena atskirai ar visos kartu šios teorijos gali pateikti daug naujų idėjų neformaliajam muzikiniam ugdymui. Muzikos pedagogams svarbu pažinti filosofijos kryptis, suvokti jų bruožus, nes tai turi įtakos ugdymo kryptčiai pasirinkti ir leisti jiems dirbti kaitos sąlygomis. Anot Bitino (2013), pragmatizmo filosofijos pradininkai amerikiečių filosofai Pirsas ir Džeimsas (pastarasis buvo ir psichologas) žmogaus esmę teigė esant veiksmą (gr. *pragma*), o mąstymui priskyrė visų pirma tarnavimo veiklai, gyvenimo praktikai funkciją (Bitinas, 2013). Pragmatizmo pedagogika skatina ugdytinį spręsti realias gyvenimo problemas ir, sukaupus jų sprendimų patirtį, pasiekti optimalią asmeninę gerovę nepažeidžiant normų. Ugdymu siekiama nuolat atnaujinti ugdytinio patirtį jo veikloje. Ypač žmogaus aktyvumas pasireiškia eksperimentuojant, klaidų ir bandymu būdu, ir tai yra pagrindinis pragmatistinės pedagogikos tikslas (Ozmon, Craver, 1996; Bitinas, 2013). Pragmatistai skatina mokytojus mokymo turinį sudaryti atsižvelgiant į mokinių patirtį, kas jiems aktualu čia ir dabar. Visame ugdymo procese dalyvauja mokytojai, mokiniai, tėvai ir kt. Tokiu būdu pedagogai gali mėgautis mokymo(si) procesu, senas mokymo metodikas keisdami ar papildydami naujomis, atsisakydami rezultatų siekiančių metodų. Daugiausia dėmesio skiriama grupei žmonių, ne individui. Aktyvūs visi proceso dalyviai – mokiniai, mokytojai, tėvai. Siekiant įgyti tinkamą mokymosi visą gyvenimą įgūdžių, pabrėžiama pragmatizmui būdinga ugdytinio ir ugdytojo socialinės sąveikos svarba.

Postmodernizmas – kritiškas prasmų ieškojimo laikotarpis, keičiantis senąsias reikšmes (Sigad, 1998; Wielewicki, 1999; Duoblienė, 2006, kt.). Postmodernizme (Jameson, 2002; Eco, 1992; Harvey, 1992, Lyotard, 1984), kaip ir pragmatizme, veiksmas, arba procesas, svarbiau už rezultatą. Duoblienė (2006) teigia, kad kiekvienas žmogus yra interpretatorius, naujo pasakojimo kūrėjas, kiekvienas pretenduoja į žinojimo perdavimą, sąmoningai ar nesąmoningai jį individualizuodamas. Postmodernia galėtume vadinti šiandienos švietimo būklę, kurią lemia ugdymo turinio ir konteksto atnaujinimo nuolatinis skatinimas. Daugelis švietimo dokumentų vadinami projektais, kuriuos galima keisti, plėtoti ar net sunaikinti, pasibaigus projekto terminui. Postmodernioje visuomenėje keičiasi požiūris į ugdymą, jis suprantamas kaip suaugusiųjų vertybių ir patirties perdavimo kitai kartai procesas.

Anot Bitino (2013), egzistencializmo pedagogika remiasi egzistencializmo filosofijos idėja, kad realybė yra žmogaus subjektyvusis pasaulis, jo esmę nusako egzistencijos sąvoka. Filosofai Kierkegoras, Heideggeris, Jaspersas gilinasi į įvairias žmogaus egzistavimo problemas, Sartras pabrėžė žmogaus pasitikėjimą savimi, gebėjimą kurti patį save. Egzistencializmo pedagogikos svarbiausias tikslas ne tiek sugebėjimas perduoti kokią nors informaciją, žinias, faktus, bet sužadinti vaiko norą „siekimą būti pačiu savimi, netrukdyti jo asmenybės saviraiškai. Mokytojo pareiga – mokyti įveikti baimes ir padėti mokiniui mokytis, kitaip tariant, svarbi individo laisvė, pabrėžiama pasirinkimo ir atsakomybės svarba. Ugdymu siekiama ne tik rengti ugdytinius gyvenimui, bet ir padėti jiems patirti šio gyvenimo džiaugsmą. Remdamasis tokių skirtingų išgyvenimų patirtimi, ugdytinis mokosi spręsti pasirinkimo problemas. Todėl egzistencializmo filosofija ugdymo procese į pirmą vietą iškelia vilties aspektą.

Anot Jurašaitės-Harison (2008), fenomenologijos pradininkas Husserlis plėtojo sąmonės intencionalumo, t. y. nukreiptumo į pasaulį, idėją. Fenomenologai tiria spontanišką sąmonės veikimą, atsisako idealistinių ar natūralistinių prielaidų apie pasaulio ir žmogaus prigimtį. Fenomenų „lauko analizė“ atskleidžia, kaip sąmonė kuria savitai patiriamus dalykus. Akcentuojamas žmogaus visybiškumas, inikalumas ir individualumas. Pabrėžiama laisva žmogaus valia ir atsakomybė. Viena iš pagrindinių psichologijos sąvokų – „Dasein“ (čia-būtis, būtis pasaulyje), atėjusi iš Heideggerio filosofijos. Konstruktyvistinis ugdymas yra sudėtingas procesas, paremtas bendradarbiavimu, eksperimentavimu, dėmesio sutelkimu į patį pažinimo procesą, stebint, kaip konstruojamos žinios (Jurašaitė-Harison, 2008). Remiantis konstruktyvistine ugdymo filosofija, klasėje mokytojas sukuria mokymosi aplinką ir taiko aktyviusius metodus, kad mokiniai konstruotų savo žinias, reflektuotų ir aptartų savo veiklą, atkreipdami dėmesį į

tai, kaip viskas keičiasi. Mokinys – aktyvus žinių apie jį supantį išorinį pasaulį konstruotojas, o mokytojas – aktyvus žinių konstravimo proceso kūrėjas. Jis skatina, kad mokiniai įsitrauktų į probleminį, tyrimu pagrįstą mokymąsi, suteikiantį jiems galimybę išbandyti savo idėjas, formuluoti išvadas, dalytis nauju supratimu bendradarbiaujant su kitais. Tokiu būdu mokiniai perima vis daugiau atsakomybės už savo mokymosi planavimą, valdymą ir kontroliavimą, vis daugiau mokiniams suteikiama laisvės pasirinkti mokymosi priemones, metodus, strategijas (Jurašaitė-Harbison, 2008). Vienas iš svarbiausių mokytojo uždavinių – užduoti daugiau gerų klausimų. Klausimai kreipia mokinių mąstymą esminių sąvokų arba reiškinių analizės link. Taigi, mokytojo vadovaujamas mokinys konstruoja žinias aktyviai, o ne mechaniškai kartodamas, kas parašyta vadovėlyje, arba kas jam buvo sakoma. Vadinas, konstruktyvizmo principais besivadovaujančioje klasėje mokiniai ne „išradinėja dviratį“, bet siekia suprasti, kaip jis veikia (Jurašaitė-Harbison, 2008).

Atlikus filosofijos kryptių apžvalgą, pasitelkiant atskirus pragmatizmo, postmodernizmo, konstruktyvizmo, egzistencializmo, fenomenologijos segmentus, galima teigti, kad ugdytojas yra pajėgus suvokti įtraukiojo ugdymo taikymo galimybes organizuojant meninio / muzikinio ugdymo procesą. Galime teigti, kad jos neigia autoritarišką mokytoją, vadovėlinį mokymą, mokinių pasyvumą mokantis, perkrautą faktais, prievartines ugdymo priemones, ugdytinio asmenybės laisvės slopinimą. Žinoma, negalime nuneigti ir trūkumų. Pagrindinis jų – sukauptos ugdytojų (mokytojų, tėvų ir kt.) patirties vaidmens sumenkinimas individo raidos procese. Susipažinę su pateikta pedagoginių alternatyvų įvairove, pedagogai gali tobulinti įtraukijį ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose neformaliajame muzikiniame ugdyme, o mokslinės teorijos analizė gali paskatinti mokytojus atsiverti naujovėms ir iššūkiams, nekeičiant iš esmės santvarkos pagrindų. Toks procesas gali vykti labai nuosekliai, sąmoningai, planingai, o ne stichiškai, nes, Bitino (2000) teigimu, po aklo laisvo ugdymo paradigmos proveržio mokytojai nusivylė dar neįžvelgę jos privalumų ir grįžo prie klasikinių ugdymo modelių, kurie neatliepia mokinių poreikių ir tikrųjų pedagoginių tikslų bei vertybių.

Šiuolaikinių filosofijų kryptių segmentai, pasireiškiantys įtraukiojo muzikinio ugdymo procese, atveria naujų galimybių ne tik mokiniams: pragmatistai skatina mokytojus mokymo turinį sudaryti atsižvelgiant į mokinių patirtį ir tai, kas jiems aktualu čia ir dabar, o tai labai artima įtraukiojo ugdymo idėjai. Pedagogas tampa vaikų pagalbininku suvokti savo tikruosius interesus, atskleisti svarbiausius savo poreikius, susijusius su ateities planais. Visame ugdymo procese aktyviai dalyvauja ugdytojai, ugdytiniai, jų tėvai ir visuomenės veikėjai (Bitinas, 2000). Pragmatistinės idėjos artimos ir suprantamos šiuolaikiniam pedagogui, jeigu jis geba atsakingai remtis šia pedagogine

kryptimi. Mokytojai, kurie trokšta nuolat gimti iš naujo, ieškoti naujų metodų, kaip įtraukti ir tinkamai auklėti vaikus, ši ugdymo filosofijos kryptis suteikia puikią terpę nuolat keistis, domėtis aplinka, eksperimentuoti ir ieškoti kažko naujo. Tame tarpe ir bendrojo ugdymo mokyklose neformaliajam ugdymui dėstantys pedagogai gali mėgautis mokymo(si) procesu, senas mokymo metodikas keisti ar papildyti naujomis, atsisakyti rezultatų siekiančių metodų. Įtraukiojo ugdymo sampratoje galima atpažinti egzistencializmo ir fenomenologijos bruožų, nes šiomis paradigmomis pabrėžiama, kad kiekvienas vaikas yra kitoks, todėl mokymas turėtų būti įvairus ne tik mokymosi programose, bet ir mokymo būdais. Pedagogams atsiskleidžia naujų pasirinkimo galimybių: atsisakoma vienodo auklėjimo, dominavimo / nuolankumo ir valdymo / vykdymo santykių. Kiekvienas mokytojas gali tapti mokiniu, o mokinys – mokytoju. Tokie santykiai labai daug duoda ir mokiniui, ir mokytojui: mokytojas iš naujo atranda mokymosi džiaugsmą, o mokiniui atsiveria visai naujas galimybių pasaulis. Juodaitytės (2003) nuomone, ugdymas kaip dialogas yra aiškiai orientuotas į lygiavertę partnerystę tarp mokytojo ir mokinio, tokiu atveju turtinamos abiejų patirtys, suteikiama kūrybinė laisvė, suvokiamas vaikystės fenomenas ir jo reikšmė vaiko dabarčiai. Evoluicijuojant ugdymui, kaip suaugusiųjų ir vaikų dialogui, nuolat tobulėja tiek vaikų, tiek ir suaugusiųjų patyrimas, o pedagogams atsiranda naujų galimybių suvokti vaiko patyrimą per vaikystės pasaulį, vertinant jį kaip socialinį, kultūrinį ir pedagoginę prasmę svarbų reiškinį (Juodaitytė, 2003). Konstruktyvistiniame ugdyme ypatingas dėmesys tenka ir emocijoms – mokykloje nenuginčijamai veikia emocijos, jausmai ir požiūriai (Jurašaitė-Harison, 2008). Pedagogai perteikia ne tik profesines žinias, bet ir „skaito“ mokinių kūno kalbą, reaguoja tinkamai ir laiku, nes pamokoje turi būti saugus psichologinis mikroklimatas. Vaikų nuotaiką, emocijas gali lemti aplinka, kurioje mokinys gyvena, mokykla, gatvė, mokyklos draugai ir ne mažiau svarbi paties mokytojo emocinė būsena. Pedagogas reflektuoja su mokiniais apie tai, kaip visi jaučiasi, ką išgyvena. Norint, kad mokinys būtų atsipalaidavęs, nejaustų jokios įtampos, nepatirtų streso, galima pasiekti nesudarant sąlygų nesėkmei. Svarbu, kad mokytojas gebėtų prisitaikyti prie kiekvieno vaiko individualumo. Tai puikiausias įtraukiojo ugdymo pavyzdys. Juk taip žavų, kad galime su kiekvienu vaiku turtėti priimdami jį tokį, koks yra – su savo vidiniu ritmu, charakteriu, patirtimi, gebėjimais ir kt. Tuo gali džiaugtis kiekvienas pedagogas, kuris eksperimentuoja ir auga kartu su mokiniu. Konstruktyvizmo teorija įgyja naujų formų, kurios skatina pripažinimą, kiekvienas asmuo mokydamasis gali keistis ir augti. Besikartojanti refleksija ir kritinė veikla užtikrina asmens augimą ir savarankiškumą. Naujos postkonstruktyvizmo

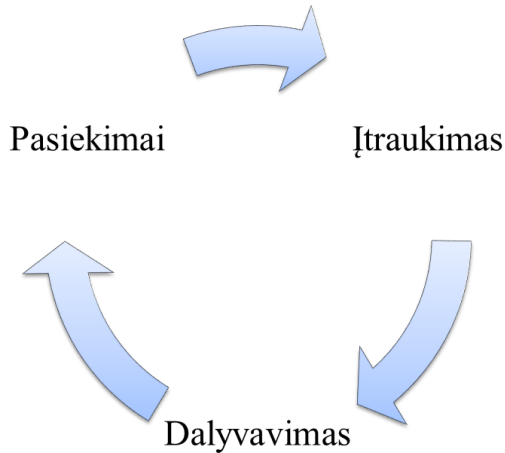
tendencijos siekia analizuoti santykius tarp gamtos ir visuomenės, kad būtų išvelgtas vientisumas ir visuma (Jurašaitė-Harbison, 2008).

Apibendrinant galima teigti, kad gebantis derinti tarpusavyje postmodernizmo, pragmatizmo, konstruktyvizmo, egzistencializmo, fenomenologijos filosofijos kryptis mokytojas yra pajėgus taikyti įtraukijį ugdymą, organizuodamas neformalųjį muzikinį ugdymą įtraukti ir ypatingus vaikus. Yra spęstinių problemų, nuo mokytojo nepriklausančių, bet esminis tikslas – pačiam norėti tobulinti savo kvalifikaciją, kompetencijas, turtinti edukologijos, muzikinio ugdymo teorijos ir metodikos žinias, atlikęjo įgūdžius, praktinius gebėjimus profesionaliai dirbti įvairų įtraukijį ugdomąjį darbą ir kt. Aptartos filosofijos kryptys vienokia ar kitokia forma atsispindi įtraukiojo neformaliojo muzikinio ugdymo praktikoje, jų segmentai atveria naujų galimybių mokiniams, mokytojams, tėvams, visai mokyklai įtraukiojo muzikinio ugdymo raiškos kontekste. Laisvojo ugdymo paradigmai būdingas pragmatizmas aktualina mokinių patirties, lygiavertės sąveikos tarp mokinio ir mokytojo svarbą neformaliosios muzikinės veiklos metu, mokantis pažinimo metodu, formuojančių mokymosi visą gyvenimą įgūdžius. Konstruktyvizmo teorijos veikiama neformaliąja muzikine veikla susitelkiama ne į rezultatą, bet į patį pažinimo procesą. Postmodernizmo teorijoje muzikinė raiška – paklausi, prieinama mokyklose teikiama pasiūla, anot Gabnytės-Bizevičienės (2014), „aukštojo“ meno standartų prie individo priartėjimas, nusistovėjusių ugdymo kanonų pokytis. Įvairovė tampa edukacine ir socialine norma, kur garantuojamas nediskriminavimas, įtraukties principų laikymasis laisvojo ugdymo paradigmos grįstoje praktikoje. Keičiasi supratimas apie muzikos vertę. Muzikinis ugdymas tampa patraukliu, įtraukiančiu į veiklą naujomis neformaliomis meninės raiškos formomis bendrojo ugdymo mokyklose.

2.3. Muzikos ugdomasis potencialas įtraukiojo ugdymo iššūkių kontekste

Suteikti visiems mokiniams vienodas galimybes naudotis mokyklose meno forma yra sunkiau nei atrodo. Socialinis spaudimas, stereotipai ir besikeičiantys požiūriai gali stabdyti įtrauktį ir paskatinti atskirtį. Todėl reikia stiprinti požiūrį, kad kiekvieno asmens skirtybės yra ne problema, o pranašumas, kurį verta traktuoti kaip mokymosi ir tobulėjimo išteklius. Remiantis Geros mokyklos koncepcijos nuostatomis (2015): įtraukusis ugdymas traktuojamas kaip nuolat besikeičiantis procesas, kuriuo siekiama užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, pripažįstant ir gerbiant įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos. Įtraukusis ugdymas neįsivaizduojamas be kiekvieno

mokinio buvimo bendrose muzikinėse veiklose, kuriose užtikrinamas kiekvieno įtraukimas, aktyvi veikla ir pasiekimai pagal mokinio galimybes ir turimą potencialą (Ainscow et al., 2006) (žr. 4 pav.).

4 pav. Įtraukiojo ugdymo sąlygos (pagal Ainscow et al., 2006), sudaryta autorės

Įtraukimas ir teisė būti bendrose muzikinėse veiklose yra vertinama kaip esminė sąlyga plėtoti įtraukujį ugdymą. Tačiau labai svarbu užtikrinti mokinio aktyvų ir prasmingą dalyvavimą pačiame procese, galimybę būti priimtam, jaustis kolektyvo, mokyklos bendruomenės dalimi ir atlikti reikšmingą vaidmenį bendruomenės gyvenime. Ugdymo kokybei užtikrinti būtini visi trys segmentai, kurie papildo vienas kitą, padeda siekti kiekvieno mokinio pažangos. Atkreiptinas dėmesys į kliūčių, trukdančių mokiniui įsitraukti ir dalyvauti meno kolektyvuose, identifikavimo ir jų šalinimo svarbą siekiant užtikrinti kiekvieno mokinio lygiavertį dalyvavimą. Svarbūs kultūriniai, politiniai ir ugdymo praktikos pokyčiai mokykloje, atsižvelgiant į kiekvieno skirtybes ir individualius poreikius. Pasak Bauer et al. (2009), įtraukties švietime tikslas – padidinti švietimo prieinamumą ir skatinti veiksmingą visų mokinių, kuriuos sistema linkusi atskirti, galimybių plėtrą ir savo ugdymosi potencialo realizavimą (Bauer et al., 2009).

Mokyklų bendruomenės skatinamos įtraukiojo ugdymo principus diegti kasdienėje neformaliojoje veikloje, kiekvienam mokiniui užtikrinti galimybę patirti muzikavimo džiaugsmą. Tai nemenkas iššūkis ne tik mokytojams, bet ir vadovams.

2.3.1. Įtraukiojo ugdymo raiška neformaliaja muzikine veikla

Atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos švietimo sistemoje įvyko nemažai pokyčių. Remdamasi Vakarų Europos šalių ir JAV pavyzdžiu, Lietuva įteisino lygių galimybių, švietimo prieinamumo, integracijos principus, siekdama, kad kuo daugiau mokinių ugdytųsi jiems palankioje aplinkoje su bendraamžiais, suteikiant mokytojams reikiamą pagalbą – specialistų konsultacijas, aprūpinimą specialiosiomis mokymo priemonėmis, ugdymui skirta kompensacine technika (Kielaitė, 2013).

Keičiantis požiūriui į specialiųjų mokinių ugdymą, iškilo būtinybė keisti specialiojo ugdymo sampratą atsižvelgiant į įtraukiojo ugdymo idėjas. Pastaruoju metu vartojama sąvoka „inkliuzija“ ar „inkliuzinis (įtraukusis) ugdymas“ nėra radikalus perversmas specialiojo ugdymo srityje (Ališauskas ir kt., 2011; Miltenienė, Melienė 2010). Pasak Farell (2000), įtraukusis ugdymas skatina mokyklą peržvelgti savo struktūrą, mokymo ypatumus, moksleivių grupavimą ir paramos / pagalbos naudojimą, siekiant, jog mokykla įvairiapusiškai patenkintų mokinių poreikius. Įtraukusis ugdymas – tai ne tik vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, įtrauktis, tai ugdymas, kuriame yra svarbūs visi vaikai: kitataučiai, turintys elgesio, psichologinių, fiziologinių sutrikimų, vaikai iš asocialių šeimų, vaikai, neturintys tėvų, skurdžiai gyvenantys, ypatingai gabūs ar patiriantys mokymosi sunkumų vaikai. Anot Emanuelsson (2013), kiekvienas asmuo yra lygiavertis ir svarbus visuomenės narys; kiekvienas yra savitas, ir tai yra normali žmonių bendrumo sąlyga. Svarbiausias klausimas – kokias skirtybes kiekvienos grupės nariai yra pasirengę priimti (Emanuelsson, 2013).

Kadangi pagal Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūros siūlomus įtraukiojo ugdymo kokybės skatinimo principus jau nuo 2011 metų mokykloms buvo rekomenduojama sudaryti visiems mokiniams galimybę aktyviai dalyvauti mokyklos ir vietos bendruomenės gyvenime, keitėsi ir įtraukiojo ugdymo kokybės skatinimo principai. Siekta, kad visi mokytojai turėtų teigiamą požiūrį į visus mokinius ir norą bendradarbiauti su kolegomis (*Teigiamos mokytojų nuostatos*), kad išsiugdytų įgūdžių, reikalingų veiksmingam visų mokinių ugdymui, atsižvelgiant į kiekvieno poreikius (*Mokytojų įgūdžiai*), kad būtų paisoma mokinių, jų tėvų ir artimųjų, organizacijų, besirūpinančių neįgaliųjų asmenų teisėmis, nuomonių, ypač priimant sprendimus (*Pagarba mokinių nuomonei*), kad būtų dermė su įvairiomis žinybomis, teikiančiomis paslaugas, ir kad mokyklų vadovai teigiamai vertintų darbuotojų ir mokinių skirtybes, skatintų kolegialumą ir inovacijas (*Įtraukioji lyderystė*). Kadangi ugdymąsi reglamentuojantys teisiniai

dokumentai sudaro palankias sąlygas kiekvienam ugdytis bendrojo ugdymo mokyklose, įtrauktis tapo puikia priemone, sukuriančia vienodas sąlygas visiems dalyvauti tiek formaliajame, tiek neformaliajame ugdyme bet kokiomis veiklos formomis. Įtraukties esmę atspindi tokie žinomi terminai, kaip: mokymasis bendradarbiaujant, partnerystė ir kt. Ir jei mokykla pasižymi šiais bruožais: nusiteikimu toleruoti ir priimti visų bendruomenės narių skirtingumus; jautrumu kultūriniais skirtumams; aukštais, bet realiais standartais, ji pasirengusi tapti tuo mokyklos kultūros židiniu, kurį vadiname įtraukioju (Ališauskas, Ališauskienė ir kt., 2011; Čiuladienė, 2012). Jei mokykloje yra specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų, svarbu, kad su jais dirbtų visa komanda – mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai. Ir nors keletas įtakingų įtraukiojo ugdymo srities mokslininkų, tokių kaip Ainscow (1998, 2007) ir Skrtic (1991), aiškiai pabrėžia tarp profesinį bendradarbiavimą, bendrų sprendimų priėmimą ir viso mokyklos personalo įtraukimą kaip organizacinę prielaidą, kad mokykla būtų tikrai įtraukianti ir sėkminga (Skrtic, 1991), Magnússon (2019) atkreipia dėmesį į tai, kad net Salamankos deklaracija (1994) leidžia įvairiai interpretuoti įtraukimo reikšmę – nuo siaurų apibrėžimų, orientuotų į patį mokinį, iki platesnio pobūdžio bendruomenių kultūros kūrimo idealų (Magnússon, 2019). Pažymima, kad labai standartizuota ir konkurencinga švietimo sistema skatina įtraukties interpretaciją, orientuotą, deja, ne į mokinių pritapimą prie kolektyvo bei prasmingą jų dalyvavimą įvairiose neformaliojo švietimo veiklose. Tokios interpretacijos gali ypač neigiamai atsiliepti bendradarbiaujantiems mokytojams (Paulsrud, Nilholm, 2020). Tik bendradarbiaudami mokytojai gali teikti ugdymą, kuris geriausiai atlieps mokinio specialiuosius ugdymosi poreikius, o švietimo pagalba taps veiksmingesnė ir padedanti mokiniui dalyvauti ugdyme, įveikti mokymosi sunkumų priežastis. Kadangi visi komandos nariai yra lygiaverčiai partneriai (Galkienė, 2013; Ruškus, 2017; Efthymiou, Kington, 2017; Warnes ir kt., 2022), įtraukimas reiškia ir buvimo drauge skirtybės priėmimo filosofiją. O siekiant įgyvendinti įtraukiojo ugdymo principus, būtina glaudžiai bendradarbiauti ir su įvairiomis organizacijomis, ir iniciatyviais asmenimis, veikiančiais už mokyklos ribų sveikatos, aplinkosaugos, patyčių prevencijos ir kitose srityse (Ainscow, Booth, 2017). Ugdymo procese pedagogas turi vertinti ne vaikų trūkumus, o stebėti pažangą, individualizuodamas užduotis.

Kad įtrauktis būtų sėkminga ir užsibrėžtų tikslų būtų galima pasiekti toje ugdymosi aplinkoje, kuriai vienodai vertingas kiekvienas besimokantysis, ugdymo įstaiga turėtų nuolat rūpintis vidiniais ištekliais (Nasibulovas, Kashapova ir kt., 2015). Todėl viena iš palankiausių erdvių įtraukiamam ugdymui bendrojo ugdymo mokyklose yra neformalioji muzikinė veikla, kurią reglamentuoja Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2006) (patvirtinta

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695, *Žin.*, 2006, Nr. 4-115), Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012), Pagrindinio muzikinio formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos (2015). Nuo 2011 m. liepos 1 d. įsigaliojus naujai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijai, įteisinta nauja neformaliojo vaikų švietimo dalis – formalųjį švietimą papildantis ugdymas (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012). Ypač svarbus tampa mokytojo vaidmuo, nes nuo jo gebėjimų pritaikyti neformaliojo švietimo programą, sukurti saugią ir palankią ugdymui(si) aplinką, nuoširdaus bendravimo, grįžtamojo ryšio, kūrybiškumo skatinimo priklauso, kaip laisvai galės atsiskleisti įtraukiojo ugdymo moksleivis. Įtraukusis muzikinis ugdymas pasižymi ypatingu poveikiu, daro įtaką žmogui fiziologiniu, psichologiniu, socialiniu, asmenybinu, dvasiniu aspektais, muzika „stipri“ emociniu poveikiu, todėl tobulina emocinį intelektą, t. y. gebėjimą pajusti ir suprasti savo ir kitų jausmus. Kai kalbame apie mokinių bendradarbiavimą, apie empatiją, kuo puikiausiu pavyzdžiu gali tapti naujas negirdėtas kūrinys, išlaisvinantis kūno kalbą. Žmogaus santykis su muzika remiasi *intuicija*, stimuliuojančia pasąmoninį patyrimą, kūrybos impulsus. Todėl dažnai galima neformaliosios muzikinės veiklos užsiėmimuose pamatyti, kaip mokiniai „jaučia“ muziką, kaip reaguoja jų kūnas.

Muzikinis ugdymas – svarbi ugdymo(si) proceso dalis. Įtraukusis muzikinis mokinių ugdymas neformaliaja veikla yra procesas, kurio metu svarbu ne tik pasiekti rezultatą, įgyti muzikinių žinių, bet ir ugdytis bendruosius gebėjimus: komunikacinius, socialinius ir kognityvinius. Bendrojo ugdymo programose parašyta, kad pedagogas turi išmokyti kiekvieną mokinį, ir ilgą laiką buvo stengiamasi dirbti per mažai individualizuojant ugdymosi turinį, buvo svarbūs tik aukšti visų mokinių pasiekimai, rezultatai. Užsienio patirtis rodo, kad daug dėmesio skiriama kiekvienam įvairių gebėjimų ar sutrikimų turinčiam vaikui. Dirbant reikėtų stengtis įžvelgti kiekvieno vaiko individualius žingsnius, pasiekimus, kad ir toliau tiek mokiniui, tiek mokytojui mokymas(is) teiktų daugiau malonumo. Svarbiu tampa ne rezultatas, o *procesas*. Kryptingas muzikinis ugdymas gali būti viena iš priemonių užtikrinti sklandžią, teigiamą emocijų kupiną specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių asmenų įtrauktį švietimo institucijose, visuomenėje.

Apibendrintai galima teigti, kad nors nėra „visiems tinkamų“ mokinių, turinčių ypatingus poreikius, pagalbą jiems galima teikti įvairiais būdais, įskaitant: pozityvios ir įtraukiosios mokymosi aplinkos kūrimą; nuosekliai siūlant įvairias neformalias muzikines veiklas, teikiant kokybišką lavinimą visiems; mažinant atskirtį; sąžiningai, atvirai ir reguliariai bendraujant (Watts, 2021). Neformalusis ugdymas bendrojo ugdymo mokyklose tampa vis labiau

pripažįstama sritimi. Pasirenkamasis vaikų ugdymas turtina formalųjį ugdymą: vaikams suteikiamas visapusiškas išsilavinimas, auklėjama kultūringa ir kūrybinga, laisva asmenybė.

2.3.2. Įtraukiosios kultūros bruožai gimnazijoje neformaliojo muzikinio ugdymo kontekste

1.2.1. poskyryje aptarta mokyklos kultūros samprata rodo, kad, siekiant kokybės, labai svarbi bendrai kuriama vizija, kurioje dalyvauja visi organizacijos nariai. Kita vertus, tarptautinėje politikoje ir mokslinėse studijose (D'Alessio, Donnelly, Davies, 2006; Bertran, 2015, Pawlina, Drake, 2016; Wain, 2016; Ainscow, 2007; ir kt.) vis labiau išryškinamas demokratinėmis vertybėmis grindžiamas įtraukiojo ugdymo modelis, kuriuo remiantis prioritetu iškeliamas ugdytinių saviraiškos poreikių tenkinimas. Rekomenduojama ugdymo procesą modeliuoti taip, kad nė vienas asmuo nebūtų paliekamas nuošalyje, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų (globėjų) rasės, religijos, politinių pažiūrų, tautybės, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių, pvz.: fizinių, mentalinių, prigimtinių galimybių etc. (Convention on the Rights of the Child, 2003, UNESCO Incheon deklaracija, 2016). Remiantis išdėstytais argumentais ir turint omenyje, kad įtraukiajam ugdymui visų pirma reikia vidinių permainų mokykloje, prasminga remtis Ainscow, Booth (2017), Nisser (2017); Abawi, Carter ir kt. (2017); Gruenert (2017) darbais, kuriuose pateikiama inkluzinės mokyklos kultūros samprata, t. y. įtraukiojo ugdymo idėjos integruojamos į gimnazijos kultūros objektą. Tokiu būdu formuojamas įtraukiosios gimnazijos kultūros modelis (IGK), kurio esminė idėja – ne tik pripažinti kiekvieno asmens vertę, bet ir siekti esminio tikslo – (su)kurti mokyklą *visiems*, (su)formuojant iš principo naują, socialine ir kultūrine prasme įvairią mokyklą. Išdėstyti argumentai suponuoja prielaidą, kad ir gimnazijos kultūros veikla, grindžiama įtraukiojo ugdymo filosofija, tampa priemone kovoti su įtraukųjį aspektą turinčių mokinių diskriminacija ir atskirtimi, padedančia kurti tolerancija skirtybėmis grįstą visuomenę ir siekiančia, jog nė vienas asmuo nebūtų paliekamas nuošalyje (UNESCO Incheon deklaracija, 2016).

Įtraukiojo ugdymo formos, ypač efektyviai plėtojamos neformaliojo švietimo disciplinose, duoda naudos įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimui – mokinių užimtumas, geresnis mokyklos lankymas, stipresnė mokinių motyvacija mokytis, net padidėjęs mokinių skaičius komplektuojant naujas klases – tai tik keli meninės raiškos pranašumai. Muzikinė raiška padeda formotis ir kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, užtikrinti kiekvieno asmens individualių gebėjimų ugdymą, pritaikymą ir pripažinimą, suteikia teisę kiekvienam vaikui mokytis pagal individualius gebėjimus. Būtent menas, o

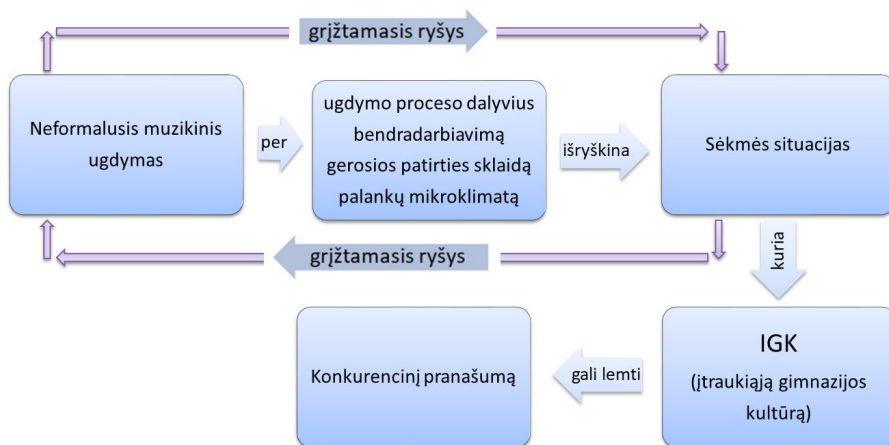
konkrečiau – muzika ir jos teikiamo poveikio priemonių sistema gali pozityviai veikti ir kryptingai plėtoti modernios įtraukiosios visuomenės pažangą.

Remiantis mokslinės literatūros analize plačiaja prasme, išskirti tokie *įtraukiąją gimnazijos kultūrą (IGK)*⁷ apibūdinantys bruožai:

- ugdymosi proceso dalyvių – mokytojų, mokinių, tėvų vaidmuo,
- tarpusavio bendradarbiavimas,
- gerosios patirties sklaida,
- palankus mikroklimatas,
- sėkmės situacijos išryškėjimas ugdymo procese ir kt.

Prie gimnazijos kaip organizacijos inovatyvumo potencialo kūrimo gali daug prisidėti specialūs metodai, sukurti remiantis psichologinių intervencijų organizacijos kontekstui pritaikymu, tai – grįžtamojo ryšio technika (Stoner, 2006). Grįžtamojo ryšio metu priimami ir įgyvendinami sprendimai, susiformuoja santykinai pastovūs santykių tinklai, bendruomenės veiklos stilius, kolektyvinis jausmas pasiekus rezultata, nuolat mokomasi, analizuojami savo ir bendri pasiekimai, klaidos, ieškoma informacijos, prognozuojama, reflektuojama ir kt. Šis metodas, galintis sutelkti atskirų asmenų, kolektyvo ir visos organizacijos poreikius, panaudotas *Įtraukiąją gimnazijos kultūrą (IGK) apibūdinančių bruožų modelyje* (žr. 5 pav.)

IGK bruožų modelis

5 pav. Įtraukiąją gimnazijos kultūrą (IGK) apibūdinančių bruožų modelis (sudarytas autorės)

⁷ IGK – įtraukiosios gimnazijos kultūros trumpinys.

Jei šį modelį traktuosime kaip vertybių sistemą, egzistuojančią gimnazijos bendruomenėje, kurioje jos elementai jungiasi ir dera tarpusavyje, perduodama iš kartos į kartą, įgalinsime gerokai daugiau ypatingų mokinių realizuoti save kuriant ateities tikslus.

Lankyti neformaliosios muzikinės veiklos kolektyvą naudinga įvairiomis prasmėmis, nes čia kiekvienas turi galimybę ne tik išreikšti save, tobulėti, būti reikšmingas, patirti saugumo, šeimos pojūtį, brandą, bet taip pat gali įrodyti kitiems, kad padaryti gali daugiau nei kiti, nes gebėjimas dirbti bendradarbiaujant moko savikontrolės, pasitikėjimo, lyderystės ir kt. Muzikavimo metu bendradarbiavimas išryškėja ne tik tarp mokytojų, bet ir tarp ugdymo procesų dalyvių – tėvų, šeimos narių, o koncertinė veikla skatina tiek mokinius, tiek mokytojus dirbti kartu, konsultuotis vieniems su kitais, dalytis gerą patirtimi. Taip skatinama ir kuriama sėkmės situacija mokykloje, o tai yra žingsnis link įtrauktosios gimnazijos kultūros kūrimo (Nisser, 2017). Neformalusis muzikinis ugdymas neabejotinai telkia bendruomenę, suvienija vaikus ir tėvus, nes, organizuojant muzikinius projektus, renginius, įtraukiami ne tik mokiniai, mokytojai, bet ir tėvai, kur kiekvienas jaučiasi svarbus. Taip pat svarbus bruožas, apibūdinantis įtraukiąją gimnazijos kultūrą, – visiems palankus mikroklimatas. Draugiški santykiai tarpusavyje ir su mokytojais kuria palankią aplinką, draugišką ir nuoširdų bendravimą, skatina mokinių kūrybiškumą, veiklumą, pasitikėjimą. Palankioje aplinkoje koncertinė veikla užtikrina teigiamas emocijas ir gerą savijautą, kur kas daugiau atsiskleidžia kiekvienas moksleivis, nes jis mokykloje jaučiasi saugus. Taigi, įtraukiąją gimnazijos kultūrą vienija mokinio asmenybės pažinimas, individualizuotas ir į mokinį orientuotas muzikinis ugdymo organizavimas, palanki fizinė ir psichologinė aplinka. Neformalusis muzikinis ugdymas – dėkinga terpė atsiskleisti muzikos mokytojų gebėjimams, dalytis savo patirtimi vedant atviras pamokas, organizuojant ir dalyvaujant seminaruose, konferencijose, organizuojant renginius, festivalius. Jei gimnazijos kultūros sampratą siesime su inovacijomis, tai, be abejo, tokia organizacija pokyčiuose matys galimybes. Apibendrinami *įtraukiąją gimnazijos kultūrą apibūdinančių bruožų modelį* galime teigti, jog, kuriant IGK, neformalusis muzikinis ugdymas koreliuoja su visais pagrindiniais realybėje pasireiškiančiais jos bruožais.

Mokslininkų Porter (1990), Bradley (1995) ir kt. nuomone, inovacijos (nauji požiūriai, naujos technologijos, nauji ar pasikeitę poreikiai ir pan.) daro didžiausią įtaką konkurencijos pobūdžio kitimui (Porter, 1990; Bradley, 1995). Barney (1991) teigia, kad organizacija ilgalaikį / nenutrūkstamą konkurencinį pranašumą įgyja tada, kai įgyvendina vertę kuriančią strategiją, kuri tuo metu nėra vykdoma jokio kito potencialaus konkurento ir kada tos kitos organizacijos negali nukopijuoti šios strategijos privilegijų (Barney, 1991). Į šią situaciją

galime pažvelgti kitaip. IGK modelį įgyvendinant kaip naują idėją ar koncepciją ir taikant kuo plačiau praktikoje, mokyklos taps patrauklesnės, o konkurencinis pranašumas padės įsitvirtinti mokyklose naujam IGK reiškiniui. Taigi, neformalusis muzikinis ugdymas pasitelkus ugdymo proceso dalyvius, bendradarbiavimą, gerosios patirties sklaidą, palankų mikroklimatą išryškintas sėkmės situacijas, kurios bendrai su kitais bruožais kuria IGK, gali lemti ir konkurencinį pranašumą prieš kitas mokyklas.

Apibendrinant galima teigti, kad muzika tampa priemone kuriant palankią įtraukiąją gimnazijos kultūrą, o taikant IGK modelį, anuliuojama įtraukūji aspektą turinčių mokinių diskriminacija ir atskirtis, įveiklinti tampa visi organizacijos nariai, nė vienas asmuo nepaliekamas nuošalyje, kiekvieno indėlis tampa labai reikšmingu ir, svarbiausia, vaikams sukuriama sėkmės situacijos.

3. GIMNAZIJOS ĮTRAUKIOSIOS KULTŪROS KŪRIMO RAIŠKA UGDYMO PROCESO DALYVIŲ PATIRČIŲ KONTEKSTE: KOKYBINIS TYRIMAS

3.1. Kokybinio tyrimo metodologija ir imties pagrindimas

Siekiant atskleisti mokymosi proceso dalyvių (mokinių, tėvų, įvairių mokomųjų dalykų mokytojų) patirtis, atskleidžiančias įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo raišką, remiantis neformaliąja muzikine veikla, buvo atliktas kokybinis tyrimas. Kokybinio tyrimo strategija pasirinkta todėl, kad tiriamoji erdvė yra kasdienis, įprastas gyvenimas – jame vyksta įvairių rūšių veikla ir socialinė sąveika, be to, kokybiniuose tyrimuose orientuojamasi į procesus, kurie yra svarbūs analizuojamo dalyko kontekste (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017; Kyngäs, Helvi, 2008; Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Pasak Hammarberg, Kirkman, Lacey (2016), būtent kokybinių tyrimų metodai dažniausiai pasitelkiami iš tyrimo dalyvių pozicijų, siekiant atsakyti į klausimus apie įgytą patirtį, prasmę ir analizuojamo reiškinio perspektyvą. Akivaizdu, kad gautų duomenų paprastai negalima skaičiuoti ar matuoti, nes kokybiniai tyrimo metodai apima „mažų grupių diskusijas“ tam tikriems įsitikinimams, pažiūroms ir normatyvinio elgesio sampratoms tirti. Kokybiniuose tyrimuose paprastai akcentuojama pagrįstumo samprata, kuri yra siejama su natūralioje aplinkoje vykstančiais tyrimo principais, leidžiančiais holistiškai pažvelgti į analizuojamą problemą ir dėmesį telkti į unikalį žmogiškąją patirtį analizuojamojo reiškinio aspektu. Bogdan, Biklen (1998) teigimu, kokybiniuose tyrimuose vyrauja aprašymai, nes tyrėjas yra tiriamojo reiškinio dalis, jo tikslas – sužinoti kito žmogaus išgyvenamas prasmes, suvokti jų savitumą, išreiškiant rezultatus informantų pateiktų citatų ištraukomis, kurias tyrėjas interpretuoja pagal tai, kokias prasmes jiems priskiria žmonės.

Kokybinis tyrimas buvo suskirstytas į etapus: 1) koncepcijos formavimas (apgalvotas kokybinio tyrimo instrumentas, duomenų analizės metodai); 2) kokybinio tyrimo planavimas ir empirinis procesas (vykdoma tiriamųjų atranka).

Žydžiūnaitė, Sabaliauskas (2017); Rupšienė (2007); Gaižauskaitė, Valavičienė (2016) pažymi, kad kokybiniai tyrimai neregamentuojami imties dydžio taisyklėmis. Dalyvių atranka įvardijama kaip tikslinė (angl. *purposive*), kai strategiškai ir tikslingai atrenkami informatyviausi (angl. *information-rich*) atvejai, kuriuos tyrėjas gali tikslinti, atrinkdamas dalyvių tipus duomenų rinkimo proceso metu ir neprivalo griežtai laikytis iš anksto sudaryto atrankos plano (Hennink, Hutter, Bailey 2011). Šiame tyrime buvo pasirinkta

maksimaliai įvairių atvejų atranka (angl. *maximum variation sampling*), siekiant, kad pagal pasirinktą atrankos dimensiją (-as), tyrime atsiskleistų informantų patirčių įvairovė (skirtingų gebėjimų mokiniai, įvairių mokomųjų dalykų mokytojai ir kt.). Analizuojant duomenis buvo mėginama suprasti, kas yra būdinga, bendra visiems šiems su tyrimo tema susijusiems atvejams. Esminis dalykas, kurį pabrėžia metodologai, yra renkamų duomenų prisotinimas, t. y. duomenys buvo renkami tol, kol jie pradėjo kartotis.

Tyrimo imtis. Analizuojant įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo raišką, remiantis neformaliąja muzikine veikla, labai svarbu atskleisti ugdymo(si) proceso dalyvių – mokinių, įvairių mokomųjų dalykų mokytojų ir tėvų, kurie šiame tyrime suvokiami kaip vertingas žinių ir informacijos šaltinis, patirtį. Daher, Carré, Jaramillo, Olivares & Tomicic, (2017) teigimu, patirties ir prasmės svarba dažniausiai yra pripažįstama kokybinių tyrimų pagrindu. Pastaruoju metu kokybiniais tyrimais siekiama tirti reiškinius būtent iš žmogaus patirties ar požiūrio perspektyvos, atkreipiant dėmesį į analizuojamą kontekstą. Šiuo požiūriu, patirtis ir prasmė yra esminės sąvokos, kuriomis remiantis siekiama giliau suvokti tyrimo dalyvio perspektyvą ir taip gerinti kokybinę tiriamų socialinių ir psichologinių reiškinų sampratą.

Atliekant kokybinį tyrimą buvo siekiama tirti įvairias gimnazijoje esamas ugdymo proceso dalyvių grupes, t. y. moksleivius, alumnus, įvairių mokomųjų dalykų mokytojus ir ugdytinių tėvus, norėta išsiaiškinti, kaip esami muzikiniai kolektyvai ir jų veikla gimnazijoje gali prisidėti prie įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo.

Iš viso tyrime dalyvavo 37 informantai:

- 18 gimnazistų (14 gimnazijoje besimokančių mokinių ir 4 asmenys, jau baigę gimnaziją (pasirinktų informantų amžius nuo 16 m. iki 22 m.). Visi tyrime dalyvavę moksleiviai lanko / lankė Šiaulių X gimnazijos meninį kolektyvą, kuris brandus savo scenine patirtimi, yra dalyvavęs tarptautiniuose konkursuose ir festivaliuose, pasiekęs aukšto profesionalumo lygį. Kolektyvo vadovė yra sukaupusi reikiamą sceninę patirtį ir gali dalytis patikima informacija apie tiriamą reiškinį.

- 9 gimnazijoje dirbantys pedagogai: trys administracijos atstovai ir šeši skirtingų mokomųjų dalykų (vokiečių kalbos, geografijos, kūno kultūros, istorijos, lietuvių kalbos, anglų kalbos) mokytojai. Visi tyrimo dalyviai – aktyvūs gimnazijos bendruomenės nariai, jų atranka buvo vykdoma tiesiogiai. Atliekant tyrimą buvo manoma, kad ši mokytojų grupė aktyviai dalyvaudama pamokinėje ir popamokinėje veikloje geriausiai gali įvertinti neformaliosios muzikinės veiklos situaciją gimnazijoje, t. y. meno / muzikinių kolektyvų veiklos raišką ir reikšti nuomonę apie poveikį gimnazijos bendruomenei. Tiriamųjų amžius – nuo 30 iki 65 metų. Iš jų 3 turintys vyr. mokytojo, 6 –

mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją. Mokytojų darbo stažas – nuo 5 iki 30 metų. Pasiskirstymas pagal lytį – 8 moterys ir 1 vyras.

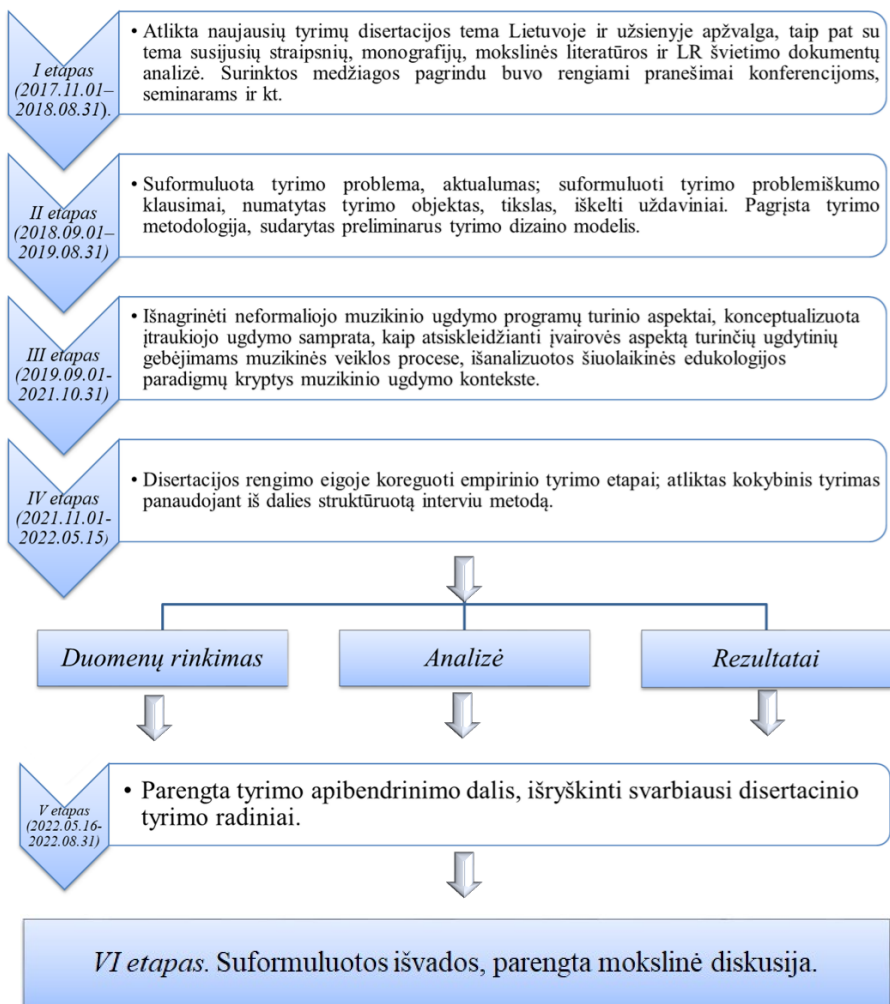
- 10 gimnazijoje besimokančių moksleivių tėvų. Visi tyrime dalyvavę tėvai – aktyvūs bendruomenės nariai, lankosi gimnazijos renginiuose, patys aktyviai įsitraukia į gimnazijoje vykdomas iniciatyvas, vienas iš tėvų – gimnazijos tarybos tėvų atstovas. Visų tėvų vaikai skirtingi: vieni turi ryškių muzikinių gabumų, kiti, patiriantys bendravimo, psichologinių problemų, treči – hiperaktyvūs, niekaip neradę vietos įvairiuose miesto kolektyvuose. Tyrime dalyvavusių tėvų amžius – nuo 37 iki 50 metų. Septyni iš jų nurodė turintys aukštąjį išsilavinimą, 3 – spec. vidurinį išsilavinimą.

Tyrimo vietas, t. y. Šiaulių X gimnazijos, pasirinkimą lėmė šios objektyvios priežastys: pati doktorantė dirba šioje gimnazijoje jau devintus metus ir sėkmingai taiko įtraukiojo ugdymo elementus muzikinėje veikloje. Įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo praktinės patirtys pateiktos 4 priede.

Duomenų rinkimas. Tyrimo duomenys buvo renkami 2021 metų lapkričio – 2022 metų gegužės mėnesiais, naudojant iš dalies struktūruotą interviu metodą, kuris sudarė lanksčias sąlygas tyrėjui reaguoti į pokalbio turinį, keisti užduodamų klausimų tvarką, jų formuluotes, pateikti papildomų klausimų, kryptingai orientuoti informantus tiriamojo reiškinių linkme ir kt. (interviu klausimai pateikiami disertacijos 1, 2, 3 prieduose). Interviu metodas – vienas dažniausiai naudojamų, atliekant kokybinius socialinius tyrimus, duomenų rinkimo būdų, nes, pasak Gaižauskaitės, Valavičienės, (2016): „Interviu metu gilinamasi į nuomones, nuostatas, patirtis, motyvus, jausmus ir pan. Kitaip tariant, interviu atliekamas tada, kai iš žmonių norime sužinoti tai, ko negalime matyti tiesiogiai“ (ten pat, p. 17). Tyrimo metu pasitelktas iš dalies struktūruotas interviu metodas leido tyrėjai ir informantams neįsisprauti į griežtus klausimų rėmus ir išplėsti tyrimo galimybes, t. y. sužinoti apie naujas ir netikėtas informantų idėjas ir patirtį. Plane numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau interviu metu tyrėja galėjo papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų. Planuojant iš dalies struktūruotą interviu, buvo remiamasi Gaižauskaitės, Valavičienės (2016); Kvale, (2007) rekomendacijomis: 1) apibrėžiamas teminis tyrimo laukas, suformuluojama tyrimo koncepcija, tikslas ir klausimai; 2) pasirenkamas duomenų rinkimo metodas ir būdas, numatoma tyrimo dalyvių atranka, praktiniai ir organizaciniai veiksmai; 3) renkami duomenys – atliekami interviu; 4) transkribuojami duomenys, jie parengiami analizei (renkamos interviu citatos), duomenų analizė ir interpretacija; 5) tyrimo ir surinktų duomenų kokybės įvertinimas ir rezultatų pristatymas. Duomenų fiksavimo būdas – įrašas diktofonu.

Duomenų analizė. Tyrimo duomenys buvo analizuojami 2022 m. gegužės – 2023 m. sausio mėn. Analizuoti ir interpretuoti tyrimo dalyvių

pateikti duomenys. Pagrindinė analizės medžiaga – transkribuoti tekstiniai interviu duomenys. Kokybinio tyrimo duomenų analizė atlikta pasitelkus kokybinės turinio analizės (angl. *qualitative content analysis*) metodą. Kokybinė analizė buvo pagrįsta indukcine logika ir atliekama sistemingai nagrinėjant rašytinių dokumentų turinį. Tai reiškia, kad naujų žinių pagrindas buvo gauti empiriniai duomenys, o ne iš anksto suformuluotos teorinės koncepcijos. Analizuojant kokybinius duomenis iš viso jų masyvo buvo išrenkamos svarbiausios kategorijos, kad būtų nustatytas tekstų, prasmių, savybių ir bendrųjų temų ryšys ir kad jie būtų analizuojami pasirinktame tyrimo lauke (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016; Kvale, 2007). Tyrėja siekė aprašyti tekstinius duomenis taip, kad būtų išlaikytas jų autentiškumas, interviu dalyvių žodžiai, prasmės ir atspindėta tyrimo dalyvio pozicija, t. y. tyrimo medžiagos sisteminiu ir apibendrinimu buvo siekiama atskleisti, kokias autentiškas prasmes informantai teikia tyrimo eigoje suformuluotų klausimų fenomenams. Taigi, visas kokybinės turinio analizės procesas disertaciniame tyrime vyko tokia seka: visiems informantams buvo pateikti tie patys (arba panašūs) klausimai, kurie buvo analizuojami remiantis interviu analizės žingsniais: interviu buvo transkribuojami, parafrazuojami, konceptualizuojami, išskirti atitinkami prasminiai vienetai, kurie vėliau sujungti į kategorijas ir subkategorijas, atliekamas kategorijų ir subkategorijų empirinis generalizavimas. Svarbu paminėti, kad disertaciniame tyrime tyrėja siekė atsiriboti nuo išankstinių samprotavimų ar teorinių interpretacijų ir atliktų interviu metu stengėsi nekoreguoti tyrimo eigos. Disertacinio tyrimo dizainas pateikiamas 6 paveiksle.

6 pav. Disertacinio tyrimo dizainas

3.2. Tyrimo etika

Atliekant socialinius tyrimus, etikai skiriamas ypatingas dėmesys. Per daugiametę socialinių tyrėjų praktiką nusistovėjo tam tikri etiniai standartai, o mokslinių tyrimų institucijos, nacionalinės ir tarptautinės tyrėjų asociacijos apsibrėžia profesinės ir mokslinės veiklos etinius principus savo etikos kodeksuose (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016, p. 54). Tyrimo etika ypač svarbi kokybiniuose tyrimuose, nes tyrėjo ir tyrimo dalyvio (informanto) ryšys yra glaudesnis, o kartais pernelyg atviras. Šiuo požiūriu, pasak Moriña (2021), etinių klausimų problemos yra pagrindinė kokybinio tyrimo proceso dalis, t. y. atliekant tyrimą etinis aspektas yra esminis tyrimų atspirties taškas. Atliekant

kokybinius tyrimus ypač svarbu užtikrinti, kad tyrėjas žinotų visas su tyrimu susijusias etines problemas ir būtų gerai pasirengęs jas spręsti. King, (2021), Dowling, (2005) skiria šiuos pagrindinius etikos aspektus, į kuriuos būtina atsižvelgti atliekant kokybinį tyrimą: asmens saugumas, savarankiškumas, savanoriškas sutikimas dalyvauti tyrime, anonimiškumas, konfidencialumas ir duomenų apsauga. Asmens saugumas suprantamas kaip bet kokia galima rizika tyrėjui ir informantams, todėl visada būtina numatyti priemones asmens saugumui užtikrinti. Kiekvienas tyrimo dalyvis turi žinoti apie savo laisvai pasirinktą apsisprendimo teisę dalyvauti tyrime, taip pat bet kuriuo metu pasitraukti iš tyrimo. Tyrėjas turi informuoti dalyvius apie šią galimybę dar prieš sutinkant dalyvauti tyrime. Informantų sutikimo gali būti įvairių formų: žodinis (telefoninis pokalbis) arba rašytinis (laiškas). Jei tyrimo metu pokalbis įrašomas, prieš pokalbį taip pat turi būti gautas pašnekovo sutikimas. Be to, turėtų būti apsaugota visų dalyvių tapatybė ir užtikrinta jų teisė į privatumą – kontaktiniai duomenys neturi būti atskleisti trečiajai šaliai be informantų sutikimo. Galiausiai, surinkti duomenys turėtų būti apsaugoti ir naudojami tik mokslinių tyrimų sklaidai.

Atliekant iš dalies struktūruotą interviu su moksleiviais, įvairių mokomųjų dalykų mokytojais ir ugdytinių tėvais, iš visų informantų gautas žodinis sutikimas pokalbį įrašyti į diktofoną. Visi tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslą, konfidencialumą, interviu dalyvių anonimiškumą ir kt. Laikytasi savanoriško dalyvavimo principo: informuojant apie tyrimo tikslą dalyvių buvo klausama, ar jie sutinka dalyvauti tyrime. Laikantis Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017) rekomendacijų, stengtasi su informantais užmegzti glaudų ryšį ir jį palaikyti visos sesijos metu. Visi numatyti tyrimo klausimai pateikti aiškiai, vienu metu užduodant tik vieną atviro tipo klausimą, laikomasi nuoseklios klausimų sekos. Atliekant interviu turinio analizę ir konfidencialumui užtikrinti imtasi šių veiksmų: visų dalyvių atsakymai pateikti tam tikra kodavimo forma: moksleivių kodas – **A** raidė (A1, A2 ir t. t.), Mokytojų kodas – **M** raidė (M1, M2 ir t. t.); Tėvų kodas – **T** raidė (T1, T2 ir t. t.). Laikantis anonimiškumo principo disertaciniame tyrime neatskleistas ir gimnazijos pavadinimas, jis koduojamas ženklu X. Tyrimo atlikimo metu buvo įvykdyti šie esminiai kokybiniam tyrimui būdingi etikos principai: pagarba asmens orumui, teisė nebūti pažeistam, konfidencialumas, anonimiškumas (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008). Tyrimas buvo vykdomas atlaisvinus suvaržymus karantino metu dėl COVID-19 pandemijos. Tyrėja nesusidūrė su sunkumais interviu metu. Buvo rodomas atviras pasitikėjimas, nepasitaikė abejingumo ar pasipiktinimo reakcijų. Maloniai nuteikė respondentų palaikymas, nustebino noras stebėti tolesnę tyrimo eigą ir sužinoti galutinius rezultatus. Visi tyrimo dalyviai iš tos pačios gimnazijos (šios gimnazijos

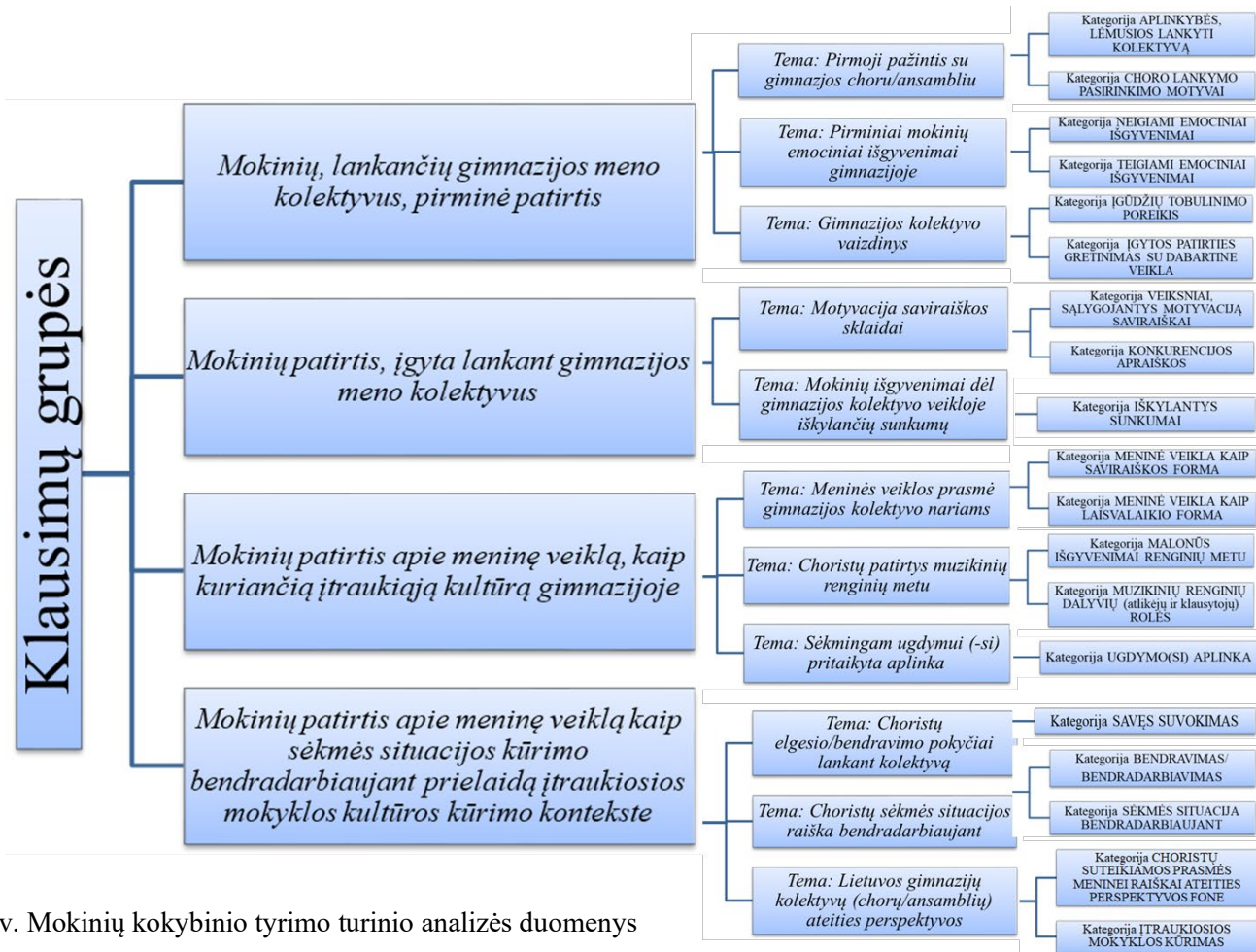
absolventai, tėvai, mokytojai). Gimnazijoje nėra vykdomas kryptingas muzikinis ugdymas. Joje dirba viena muzikos mokytoja, kuri vadovauja dviem kolektyvams – mišriam chorui ir ansambliui, bei du neformaliojo švietimo mokytojai – pučiamųjų orkestro ir gitaros studijos. Prieš kelis metus gimnazijoje buvo folklorinis ansamblis, kuriam vadovavo anksčiau toje gimnazijoje dirbusi muzikos mokytoja.

3.3. Mokinių patirties dalyvaujant gimnazijos neformaliojoje muzikinėje veikloje kokybinės turinio analizės rezultatai

Kuriant įtraukiają kultūrą gimnazijoje svarbiausią vaidmenį atlieka mokiniai, lankantys meninės veiklos kolektyvus (šiuo atveju – mokyklos chorą, ansamblį). Čia pastebimi kiekvieno mokinio gebėjimai, poreikiai ir galimybės, puoselėjant aukštus lūkesčius dėl pasiekimų, vyksta bendradarbiavimas ir darbas komandoje, asmeninis nenutrūkstamas profesinis tobulėjimas, prisiimant atsakomybę už mokymąsi visą gyvenimą, susirandama draugų, užmezgamas emocinis ryšys, išgyvenama daug malonių akimirų. Bendravimas / bendradarbiavimas tikint sėkme ir pasitikint komandos draugais sparčiau artina prie tikslo – gerų meninių rezultatų ir visapusiško asmenybės tobulėjimo.

Siekiant išsiaiškinti, kaip keičiasi choristų bendravimas ir elgesys lankant kolektyvą, kas juos vienija ir telkia bendradarbiauti ir natūraliai dirbti išvien dėl bendro tikslo, kokios išgyventos sėkmės situacijos, kurios atspindi įtraukiojo ugdymo tendencijas, nuosekliai išanalizuoti 18 mokinių ir absolventų interviu (bendra trukmė – 8 val. 15 min., pažodžiui transkribuoto teksto apimtis – 74 puslapiai) pagal keturias pagrindines tyrimo klausimų grupes⁸: 1) Mokinių, lankančių gimnazijos meno kolektyvus, pirminė patirtis (žr. 3.3.1 poskyrį); 2) Mokinių patirtis, įgyta lankant gimnazijos meno kolektyvus (žr. 3.3.2 poskyrį); 3) Mokinių patirtis apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje (žr. 3.3.3 poskyrį); 4) Mokinių patirtis apie meninę veiklą kaip sėkmės situacijos kūrimo bendradarbiaujant prielaidą įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo kontekste (žr. 3.3.4 poskyrį). Mokinių kokybinio tyrimo rezultatai apima 11 temų, o šios skaidomos į 19 kategorijų ir 56 subkategorijas (žr. 7 pav.).

⁸ Mokinių interviu klausimai pateikti 1 priede. Siekiant išvengti duomenų gausos, visi interviu klausimai buvo suskirstyti į 4 pagrindines grupes.

7 pav. Mokinių kokybinio tyrimo turinio analizės duomenys

3.3.1. Mokinių, lankančių gimnazijos meno kolektyvus, pirminė patirtis

Pirmoji kokybinio tyrimo klausimų grupė – „Mokinių, lankančių gimnazijos meno kolektyvus, pirminė patirtis“ buvo skirta mokinių pirminei patirčiai, pradėjus lankyti meninius kolektyvus, identifikuoti. Gauti tyrimo duomenys leido išskirti tris temas, apimančias: (1) pirmąją pažintį su gimnazijos choru / ansambliu; (2) pirminius mokinių emocinius išgyvenimus gimnazijoje; (3) gimnazijos kolektyvo vaizdinį (žr. 7 paveikslą).

Tema: Pirmoji pažintis su gimnazijos choru / ansambliu

Analizuojant šios temos duomenis buvo išskirta viena kategorija – *Aplinkybės, lėmusios lankyti kolektyvą*, ir 4 subkategorijos: *Siekis gauti profesionalų paruošimą, Kolektyvo vadovas, Noras būti kolektyvo dalimi, Troškimas susirasti draugų* (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Pirmoji pažintis su gimnazijos choru / ansambliu

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
APLINKYBĖS, LĖMUSIOS LANKYTI KOLEKTYVĄ	Siekis gauti profesionalų paruošimą	„<...> nes žinojau, kad būtent tam kolektyve aš gausiu labai profesionalų paruošimą“ A5
	Kolektyvo vadovas	„<...> jeigu kolektyvo vadovas sugeba pritraukti žmones, kurie iš tikrųjų yra nuoširdūs, kas dažniausiai ir yra, jeigu pats vadovas toks yra, <...> tai aš manau, <...> tada ir žmonės ateis tokie ir tada visi galės jaustis saugūs ir vieningi.“ A6
	Noras būti kolektyvo dalimi	„<...> šis kolektyvas, buvimas kolektyve, buvimas komandoje buvo mano svajonė“ A8
	Troškimas susirasti draugų	„Man asmeniškai prieš tai sunku buvo susirasti tų tikrų draugų ir atėjęs į kolektyvą aš juos suradau“ A9

Kolektyvo gimnazijoje lankymą lemia aplinkybės ir pasirinkimo motyvai. Analizuojant aplinkybes, lėmusias lankyti kolektyvą, buvo išskirtos keturios kategorijų patvirtinančios subkategorijos (žr. 1 lentelę). Viena iš aplinkybių, lėmusių pasirinkti chorą, – siekis gauti profesionalų paruošimą: „mano draugai jau anksčiau sakė, kad aukštas lygis ten, profesionalus

paruošimas“ (A9), kitiems – tobulinti jau turimus muzikinius įgūdžius – „kad toliau galėčiau gerinti viską“ (A10). Jau nuo pat pirmųjų savo gyvenimo dienų, vaikai, stebėdami aplinką ir bendraudami su artimaisiais, daug pamato ir sužino, o toliau augdami vis daugiau patiria bei suvokia. Pasak Tamašauskaitės (2010), siekdamas asmeninio meistriškumo, pats choro vadovas veikia kaip nuolat besimokantis. Jis turi aiškų ir konkretų tobulinimosi bei meninį tikslą, kurį perteikia choristams, tokiu būdu įgalindamas juos ugdyti asmeninį meistriškumą. Jei choras ne tik koncertuoja savo mokykloje, bet ir dalyvauja įvairiuose festivaliuose, konkursuose, jo aukšti rezultatai tik įrodo, kad kolektyvas dirba nuosekliai ir kryptingai. Vadovo įtaka pasireiškia choristams prisiimant tikslą mokytis ir tobulėti, sužinoti savo kompetencijos ribas ir tobulėjimo kryptis. Tad nenuostabu, kad įgytą muzikinę patirtį mokiniai gali įvertinti ir galimai žino, ką norėtų išmokti ir kokių žinių ir įgūdžių galėtų įgyti kolektyve, kuriame dainuotų. Įgytą patirtį neabejotinai lengviau realizuotų studijuodami. Dainuodamas chore žmogus ne tik muzikuoja. Jis susiranda naujų draugų, koncertuoja kituose miestuose, susipažįsta su kitų tautų kultūra, tradicijomis ir kt. Tad viena iš svarbiausių aplinkybių, pritraukiančių mokinius į chorą, ir yra pats kolektyvo vadovas: „<...> vadovas veda chorą ir yra atsakingas už realiai viską, kas įeina į chorą“ (A1); „<...> tiek pati vadovė, tiek pats kolektyvas, tiek pats repertuaras yra labai geras“ A5; „<...> kai yra gera vadovė ir yra geras kolektyvas, tai tiesiog ko daugiau reikia?“ (A11); „<...> jeigu kolektyvo vadovas sugeba pritraukti žmones, kurie iš tikrųjų yra nuoširdūs, kas dažniausiai ir yra, jeigu pats vadovas toks yra, <...> tai aš manau, <...> tada ir žmonės ateis tokie ir tada visi galės jaustis saugūs ir vieningi.“ (A12). Būtent vadovas organizuoja repeticijų eigą, kad jų metu būtų skiriama pakankamai dėmesio pratimams, dainavimui. Vadovas ieško kompromisų derindamas skirtingus choro dalyvių poreikius, nes visi mokiniai turi skirtingų gebėjimų, sujungia kolektyvą į vieną visumą, sukuria taisykles, kurių laikosi visi choro nariai, organizuoja veiklą, kad visi dalyviai jaustųsi saugūs („<...> kaip žmonės jaučiasi chore, visų pirma yra kolektyvo vadovo darbas“ (A7)), svarbūs ir reikšmingi. Vadovas – lyderis. Jis džiaugiasi ir didžiuojasi mokinių pasiekimais, toleruoja klaidas ir nesėkmes, priima tolesnei muzikinei veiklai tinkamus sprendimus. Tik žinodamas savo kolektyvo pajėgumą ir poreikius, vadovas gali tikslingai organizuoti veiklą. Jis, telkdamas bendruomenę, kartu su mokyklos mokytojais, tėvais, mokiniais, organizuoja renginius. Muzikavimo metu išryškėja bendradarbiavimas ne tik tarp mokytojų, bet ir tarp ugdymo procesų dalyvių – tėvų, šeimos narių. Atlikimo, koncertinė veikla skatina tiek mokinius, tiek

mokytojus dirbti kartu, konsultuotis vieniems su kitais, dalytis gerą patirtimi. O kai sukuriama sėkmės situacija mokykloje, tai yra žingsnis link inkluzinės mokyklos kultūros kūrimo (Nisser, 2017). Pasak Dumbliauskaitės (2006), vadovo energija ir gebėjimas pritraukti veiklai choristus yra svarbūs tuo aspektu, kad vadovas priverčia dainininkams to neįsivaikyti įveikti sudėtingus kūrinius ir jų epizodus. Kita svarbi aplinkybė – noras būti kolektyvo dalimi. Žmonės iš esmės yra socialios būtybės, kuriems išgyventi reikalinga žmonių grupė. Pavyzdžiui, kiek asmenų yra įtraukiami į mūsų gyvenimo aptarnavimą ir įvairių poreikių tenkinimą (parduotuvės, sveikatos apsauga, laisvalaikis, švietimo sistema, darbo vieta ir panašiai). Na o draugai dažniausiai yra atsakingi už mūsų emocinę savijautą. Tai reiškia, kad žmogui nepakanka vien formalių santykių, kurie leidžia užtikrinti kūno poreikių tenkinimą, dėl to jis kuria ryšius, galinčius atliepti jo norą dalytis savo mintimis, jausmais, būti priimtam, saugiam, reikšmingam, išgyventi emocinį artumą. Bendraminčių ieškojimas, buvimas komanda leidžia savirealizuoti kiekvienam nariui: „<...> bendraminčių ieškojimas“ (A13); „<...> atėjimas į kolektyvą leidžia aktyviai realizuoti save, ko kiekvienas žmogus man rodos, trokšta labai“ (A8). Dainininkai patiria socialinį pritarimą, priklausymą („šis kolektyvas, buvimas kolektyve, buvimas komandoje <...> davė man labai daug“ (A4)) ir priėmimą dalyvaudami grupėje. Pasak Parker, (2017), kartais draugais tampama atsitiktinai, iš anksto apie tai negalvojant ir neplanuojant, o kai kada kažką veikiant drauge. Stiprus poveikis, lėmęs mokinius pasirinkti chorą, – troškimas susirasti draugų: „Aš labai norėjau susirasti naujų draugų šiame kolektyve“ (A11). Su nedideliu susirūpinimu informantai pažymi, kaip svarbu, kad naujai atėjęs choro narys nepasigailėtų dėl savo sprendimo lankyti chorą – „svarbu, kad jisai nepasigailėtų, kad čia atėjo, kad žinotų, jog čia jis yra laukiamas, čia draugiški žmonės“ (A5).

Tiriamųjų norą lankyti chorą lėmė tam tikri pasirinkimo motyvai. Todėl kita analizės metu išryškėjusi kategorija – „Choro lankymo pasirinkimo motyvai“, kurią sudaro 6 subkategorijos (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Choro lankymo pasirinkimo motyvai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
CHORO LANKYMO PASIRINKIMO MOTYVAI	Lūkesčių išsipildymas	„<...> žinojau, kad man ten bus gerai ir atėjusi aš pateisinau savo tuos lūkesčius“; A5
	Savirealizacija	„<...>...atėjimas į kolektyvą leido man ir vis dar leidžia aktyviai realizuoti save“; A8
	Vadovo	„<...> pradėjioj buvo paskata tas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
	paskatinimas	<i>pakvietimas, mokytoja, pakvietimas pabandyt“; A9</i>
	Šeimos narių, draugų, giminių paskatinimas, geri atsiliepimai	<i>„<...> paskatino geri komentarai, tas geras nežinau tas atsakas, kad va čia labai smagu, čia labai gera dainuoti“; A12</i>
	Saugumo jausmas	<i>„<...> aš gimnazijoje jaučiuosi gerai, saugiai, jaučiuosi, kad galiu išreikšt save...“; A8</i>
	Noras koncertuoti	<i>„<...> jei suorganizuoji kokį renginį, tai manau, kad kitam žmogui yra labai smagu pamatyti, ką tu pasiekei“; A13</i>

Analizuojant tyrimo rezultatus, pastebėta, kad dauguma gimnazistų žinojo iš anksto, kur eina ir ko gali tikėtis („labai norėjau ten dalyvauti, tai buvo mano lūkesčių išsipildymas“ (A9); „kai atėjau į chorą, žinojau, kad nepasigailėjau, kad aš čia atėjau“ (A7)) ir iš karto įsitraukė į muzikinę veiklą („atėjusi į gimnaziją labai norėjau įsitraukti į muzikinę veiklą“ (A11)), kiti tikisi save čia realizuoti („Aš galiu save realizuoti būtent gimnazijos kolektyve, tai būtent dėl to aš pasirinkau, kad man ten gera“ (A14); „Mes visi norim to pačio – dainuoti ir realizuoti save“ (A5); „Aš čia puikiai save realizuoju“ (A10)). Informantai, kalbėdami apie savirealizaciją gimnazijos kolektyve, išskyrė vieną labai svarbų aspektą, kurį nulėmė choro lankymo aplinkybės – asmenybės brandos formavimasis („aš realizuoju čia save, tai pakeitė mane kaip asmenybę“ (A13); „padeda atrasti save, tikrai padeda...“ (A2); „muzika man pakeitė, iš tikrųjų, gyvenimą“ (A2); „kad galiu išreikšt save, didžiausią įtaką tam padarė choras“ (A8)). Savirealizacijos sąvoka integruoja savisklaidos ir saviraiškos, savipildos sąvokas. Tarptautinių žodžių žodyne (2002) žodžiai „savirealizacija“, „saviaktualizacija“, „saviraiška“ sujungiami į vieną sąvoką. Savirealizacija iš esmės ir yra saviraiška: kaip gerai funkcionuojančio žmogaus tapimas tuo, kuo jis iš tikrųjų yra. Tai asmenybės savęs reiškimas veikla, savęs įkūnijimas tos veiklos rezultatuose. Savirealizacija – pasitikėjimas savimi, savęs aktualizavimas, laisvas ir atsakingas darbas. Svarbu yra tai, kad kiekvienas žmogus turi norų ir, jei tie norai suderinami su galimybėmis, tai gali padėti realizuoti save. Analizuojant informantų patirtis svarbus kolektyvo pasirinkimo motyvas – ne tik vadovo pakvietimas („<...> mane tiesiog pakvietė vadovė“ (A8); „<...> pačio mokytojo paskata būtų pats geriausias žingsnis kažką pradėti naujo...“ (A5); „Mane pastebėjo gerbiama mokytoja,

ačiū jai...“⁹ (A14); „Aš manau, kad visų pirma tai didžiausia atsakomybė šitoj situacijoje krenta ant vadovo“ (A6)), bet ir šeimos narių, draugų, giminių paskatinimas, geri atsiliepimai („<...> kai baiginėjau muzikalę, net negalvoju ateit į chorą, bet čia tai nerealiai, <...> nes draugelis papasakojo, kokia ten gera šūlė yra ir pats kai ten nuėjau, supratau, kad <...> fantastiška, <...> kitos tokios nėra“ (A10), „paskatino geri komentarai, tas geras nežinau tas atsakas, kad va čia labai smagu, čia labai gera dainuoti“ (A5); „Mane, kur aš esu dabar, daug kur paskatino mano brolis“ (A11); „<...> kiti sako, kad gražu tai kodėl gi nepabandžius?“ (A8)). Užkulisiai iš tiesų slepia daug sunkaus, nuoširdaus darbo ir ilgų repeticijų, daug paaukoto laiko, tačiau visa tai atsiperka su kaupu. Darbas veda į sėkmę ir pasigėrėjimą pasiektais rezultatais, nes ilgų repeticijų metu nestinga geros nuotaikos, susirandama draugų, stiprėja tolerancija kitokiam, užsimezga ryšys, kolektyvo nariai noriai dalijasi išpūdžiais ne tik po koncertų, bet ir po repeticijų. Užauga ne viena karta, šeimos nariai keičia vieni kitus, jaunesni draugai – vyresnius. Šitą laiką pradėti suvokti kaip investiciją į savo asmenybės tobulėjimą. Neabejotinai svarbų vaidmenį atlieka saugumo jausmas: „aš gimnazijoje jaučiuosi gerai, saugiai, jaučiuosi, kad galiu išreikšti save...“ (A15). Pasak Yilmaz ir kt. (2018), meninis / muzikinis ugdymas prisideda prie žmonių jausmo būti patenkintiems, saugiams ir laimingiems, teigiamai veikia jų gyvenimą, kuris tokiu būdu yra įprasminamas. Žmogus iš prigimties smalsus, tad naujovių siekis („aš nuo mažens nedainuodavau, man realiai net būdavo gėda prieš kažką va taip va paimt ir padainuoti <...> aš norėjau pabandyti kažkokius naujus dalykus“ (A8)) ar noras pasirodyti, koncertuoti („<...> ir koncertuose dalyvaujame, <...> galima ir pasirodyti prieš publiką“ (A14)) yra savaiame suprantamas, nes chorų koncertai skaidrina gyvenimą, turtina pačius dainininkus ir klausytojus, kelia jų nuotaiką, suteikia malonumo jausmą: „<...> jei suorganizuoji kokį renginį, tai manau, kad kitam žmogui yra labai smagu pamatyti, ką tu pasiekei“ (A16); „<...> tokį kūrinį išmokai labai greitai ir kad galėjai pasiekti tokį rezultatą, kad gali pasidžiaugti, gali mėgautis šiuo momentu“ (A7). Kai kiekvienas vaikas muzikinės veiklos metu yra pastebimas, kai kiekvienas gali pasirodyti, kai kiekvienas patiria sėkmę, jaučiasi reikšmingas, tada ir formuojama bendra įtraukioji mokyklos kultūra.

⁹ **Pastaba:** informantas (A14) – vaikas, kuris chore nedainuoja, jis „bitboksina“, bet yra labai svarbus kolektyvo dalyvis.

Kita analizės metu išryškėjusi tema: *Pirminiai mokinių emociniai išgyvenimai gimnazijoje.*

Tema turi 2 kategorijas, kurias sudaro neigiamų ir teigiamų išgyvenimų patirtis ir 4 subkategorijos (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Pirminiai mokinių emociniai išgyvenimai gimnazijoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
NEIGIAMAI EMOCINIAI IŠGYVENIMAI	Nerimo pojūtis (patyrimas)	„<...> iš pradžių dažniausiai taip nedrąsiai sėdi, žvalgaisi“ A6
	Nepritapimo baimės patyrimas	„<...> tu nežinai, kaip tave priims, tu nežinai ar tu pritapsi prie to kolektyvo, gal tau iš viso net nepatiks, gal tau nu tiesiog nenorėsi ten eiti.“ A5
TEIGIAMAI EMOCINIAI IŠGYVENIMAI	Džiaugsmo pojūtis	„<...> iš šono atrodo, kad čia WOW. Labai smagi kompanija, toks profesionalus kolektyvas, visur dalyvauja, visur laimi, ir tu galvoji, va, kaip aš irgi norėčiau būti kolektyvo nare. Ir kai tu tampi, tada tiesiog, net nežinau, verkti iš laimės reikia.“ A5
	Laisvumo, pasitikėjimo savimi suvokimas	„Gali būti savimi.“ A5

Naujo nario atėjimo į kolektyvą negalima palikti savieigai – tam reikia žinoti sėkmę užtikrinančius žingsnius. Pirma, ar žmogus jaučiasi lauktas ir šiltai priimtas, antra – ar naujokas pakankamai greitai supranta, ko reikės kolektyve, ir ar galės visu pajėgumu prisidėti prie komandos sėkmės? Tad labai svarbu šiltai jį sutikti, padėti jam integruotis į kolektyvą ir sukurti priklausymo bendruomenei jausmą. Jei šiame etape bus daroma klaidų, išryškės stiprūs neigiami emociniai išgyvenimai. Analizuojant neigiamas mokinių emocijas, atėjus į pirmą repeticiją, buvo išskirtos dvi šią kategoriją patvirtinančios subkategorijos. Informantai pasisakė, kad atėję į pirmąją repeticiją patyrė *nerimą, baimę nepritapti*, kuriuos, matyt, lėmė jau susiformavusio, aktyviai koncertuojančio, turinčio savo taisykles, daug bendraujančio jaunimo ir kitų žmonių atsiliepimai: „<...> buvo daug to nerimo, nes tu nežinai, kaip tave priims...“ (A16); „Pirmą kartą buvo labai nejauku ateiti“ (A17); „<...> vat nejauku, kažkas naujo, nepažįstamo...“ (A14). Tyrimo dalyviai pasidalijo mintimis, liudijančiomis ir tai, kaip netrukus įsitikins, kad suformuotas stereotipinis pamokos įvaizdis choro repeticijoms visai netinka – „<...> ...nedrąsu būdavo, sėdėdavai, kol niekas

nevykdavo, akys tik į telefoną, stengies net nešūkau (haha), nes galvoji kaip pamokoj esi <...>“ (A11); „Ateini į aplinką, kur visi savi, drąsiai kalbasi“ (A15). Tiriamieji pasakoja nedrįsę pradžioje atsiskleisti, ypač baiminosi kritikos: „Iš pradžių kažkaip buvo gan nedrąsu, tarkim prieš savo kolegas padainuoti solo ar šiaip <...> aš naujokė, nu ką čia dabar reikšiuos, labai čia neišsišoksiu čia prie visų“ (A4). Kiti dalyviai pripažįsta, kad kiekvienas žmogus, pirmą kartą susipažįstantis su nauja aplinka, nauju kolektyvu, kurie turi savo vertybes, įsitikinimus ir nusistovėjusias tradicijas, patiria neįtikėjamą akimirką ir reikia tik laiko, adaptacijos prie visko priprasti – „Visiems, manau, sunku prie naujos aplinkos pradžioj prisitaikyti tiesiog kaip žmogui. Visada taip yra“ (A9).

Kiekvieno mokinio skirtinga patirtis ir priežastys imtis naujos veiklos visada palieka tam tikrų išpūdžių. Analizuojant teigiamus mokinių išgyvenimus, išryškėjo dvi subkategorijos. Tiriamieji neslepia patyrę laisvumo, pasitikėjimo savimi, džiaugsmo ir kartu jaudulio, kai buvo priimti į kolektyvą: „aš taip norėjau į tą kolektyvą ir aš patekau, buvau euforijoje. Net dabar pasakojant ir prisimenant graudinuosi.“ (A5). „kai padainavau reikiamus pratimus ir vadovė pasakė aš tave kviečiu, aš tiesiog pradėjau šokt iš laimės, tiesiogine to žodžio prasme šokinėjau po kabinetą“ (A4). Taip pat svarbus yra naujo nario pristatymas, tuo pačiu bendraamžių priėmimas, kuris iš pažiūros paprastas veiksmas, bet jis sukuria jausmą, kad naujokui skiriama dėmesio ir kad jo atėjimas yra svarbus įvykis gimnazijoje. Naujam kolektyvo nariui parodytas dėmesys padės lengviau įsiliesti į kolektyvą, greičiau perprasti savo vaidmenį ir funkcijas, greičiau patirti sėkmę.

Sėkmę mokykloje gali patirti kiekvienas, tad labai svarbūs elementai darna su savimi („Gali būti savimi“ (A9)), gebėjimas dirbti kartu su kitais, gebėjimas atlikti svarbiausius vaidmenis šeimoje, gimnazijos bendruomenėje, savo kolektyve – „<...> manau, kad labai svarbu šiltą atmosferą sukurti bet kokiam kolektyve, chore, ansamblyje, darbe ar šeimoj“ (A8). Tad savo jausmų suvokimas, pažinimas, bendraamžių pajautimas („<...> svarbu, kad naujas žmogus atėjęs jaustųsi gerai nuo pat pradžios... Ir tai pas mus tikrai egzistuoja“ (A8); „<...> svarbu šiltai priimt žmogų“ (A15), gebėjimas prie jų prisitaikyti („<...> visų bendraamžių priėmimas buvo labai jaukus ir tiesiog buvo labai gera ir smagu...“ (A7), gebėjimas kurti abipusę vertę komunikacijoje lemia aukštesnį savęs vertinimą, efektyvesnį savo galimybių realizavimą, geresnius tarpusavio santykius, nepastebimą laiko praleidimą drauge: „<...> laikas čia labai greitai prabėga“ (A7); „aš net prarandu laiko pojūtį“ (juokiasi) (A11), leidžia dažniau jaustis laimingesniems ir būti optimistais.

Tema: Gimnazijos kolektyvo vaizdinys

Analizuojant pirminius mokinių išgyvenimus buvo išskirta tema – *Gimnazijos kolektyvo vaizdinys*. Jos pagrindu buvo išskirtos dvi kategorijos, apimančios įgūdžių tobulinimo poreikio ir įgytos patirties gretinimą su dabartine veikla aspektus (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Gimnazijos kolektyvo vaizdinys

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
ĮGŪDŽIŲ TOBULINIMO POREIKIS	Noras muzikuoti	„Visą gyvenimą prie muzikos buvau ir leidau labai daug laiko tobulindama savo tuos įgūdžius muzikinius <...> buvau tik pabaigus muzikos mokyklą, todėl atėjus į gimnaziją taip pat ieškojau vietos norėjau muzikuoti toliau“ A7
	Nuoširdus darbas	„<...> tikėjaisi labai rimtų repetacijų <...> galvojau, kad bus labai labai sunku, ir buvo nelengva, bet nesitikėjau, kad ... jausiu tokį malonumą tą darant.“ A6
	Pasididžiavimo pasiektais rezultatais jausmas	„Tikėjaisi mokyklinio ansamblio, <...> koncertuosim kažkiek mokykloj gal ar į kitas mokyklas nuvažiuosim, bet kad taip aktyviai, taip galingai dalyvausim visur ir varysim su visom prizinėm vietom, tai aš to nesitikėjau.“ A9
ĮGYTOS PATIRTIES GRETINIMAS SU DABARTINE VEIKLA	Negatyvi patirtis, įgyta kituose muzikiniuose kolektyvuose	„<...> Aš anksčiau lankiau muzikos mokyklą ir ten viskas kažkaip <...> nu ten darbas yra atliekamas <...>, ten nebuvo jokios šilumos. Ir kai aš atėjau, tai realiai pirmas dalykas, ką aš pajaučiau, tai šilumą tarp visų žmonių. O <...> svarbiausias, kad aš atgavau meilę muzikai, aš jos niekada taip ir neturėjau, kol neatėjau čia“ A12
	Muzikavimo džiaugsmas	„<...> nuo mažens aš girdėjau, kaip dainuoja mano mama, ir visus kitus būrelius bandžiau lankyti, bet taip ir neprisirišau prie jų, kai pradėjau dainuoti čia, atradau tų bendraminčių ir labai gerai pasijutau, tai dainavimas man atnešė labai daug pozityvumo gyvenime“ A3

Informantų pasisakymuose gimnazijos kolektyvo vaizdinio tema išryškėjo tuo, kad vieni mokiniai norėjo save išmėginti naujoje veikloje, kurioje viskas nauja, kiti siekė ir toliau tobulinti įgūdžius. Įgūdžių tobulinimo poreikio kategorijos išskirtos trys subkategorijos, kuriose atsispindi nuosekli įvykių seka: „Noras muzikuoti“, „Nuoširdus darbas“ ir „Pasididžiavimo pasiektais rezultatais jausmas“. Į gimnaziją ateina mokiniai, dažniausiai baigę muzikos mokyklą, tad nenuostabu, kad vieni iš jų ir toliau nori aktyviai užsiimti muzikine veikla: „<...> nuo pat mažumės pradėjau dainuoti, sakykime, nuo trijų, keturių metų, pradėjau eiti į muzikos mokyklą“ (A5); „Aš pradžiojėjau į muzikos mokyklą, bet tikrai ten nesijaučiau gerai“ (A2). Tik kiekvieno moksleivio patirtis labai skirtinga. Viena tiriamoji tvirtina labai nustebusi, kad labai rimtai dirbant repeticijų metu galima patirti ir malonumą, mat muzikos mokykloje įgyta patirtis, deja, byloja ką kita. Visi informantai sutartinai tvirtina, kad darbas, kurį atlieki be prievartos, savo valia, su meile, atsidavimu, nuoširdumu, visad atsiperka su kaupu: „<...> nuoširdus darbas <...> nėra kažkoks tai, kad tu jo nemėgsti, tu mėgsti šitą nuoširdų darbą“ (A8); „<...> mūsų sunkus darbas atsipirko...“ (A4). Tad kiekvieno indėlis turint bendrą tikslą tampa be galo svarus. Prisiimti atsakomybę už save, už kolektyvą tampa savaime suprantamu dalyku, tad repeticijos tampa gyvenimo būdu ir pamoka tarsi ištirpsta laike – „<...> kai susitinki su žmonėmis, kurie siekia to paties ir <...> aš to net nevadinčiau repeticijom“ (A6); „<...> kai grįžti namo penktą valandą ir tu juoko forma sakai: „Va, aš čia vos ne gyvenu mokykloje“, bet visiškai tu nesigaili dėl to, jauties, kad ...nesu pavargęs, visiškai nesu kažkoks tai nusidirbęs ir jautiesi <...> daug geriau, negu grįžtum kad ir pirmą valandą“ (A12). Tyrimo dalyviai pasidalijo mintimis ir tuo, kaip nesitikėjo su kolektyvu pasiekti aukštų rezultatų: „žinokit, nesitikėjau, kad, pavyzdžiui, nueisime va taip toli. Ir, pavyzdžiui, su mūsų ansambliu, jog mes koncertuosime Operos ir baleto teatre“ (A4). Paprastai ruošiantis individualiai pasiekti aukštų rezultatų būna labai sunku, tad nenuostabu, kad susiformuoja klaidinga nuomonė, jog, dalyvaujant konkursuose su kolektyvu, gali būti praktiškai nepasiekama. Kartais nusiteikimas dainuoti tik mokyklos renginiuose gali labai pakenkti asmeniniam augimui: „Aš galvojau, jog mes koncertuosime labiau mokyklos erdvėj ar šiaip mieste...“ (A4), tad patirtos netikėtos sėkmės koncertuose, konkursuose su kolektyvu, kuriame dainuoja mokiniai ir nebaigę muzikos mokyklą, su įvairiais gebėjimais, labai praplečia akiratį ir skatina siekti dar aukštesnių tikslų – <...> kad taip aktyviai, taip galingai dalyvausim visur ir varysim su visom prizinėmis vietom, tai aš to tikrai nesitikėjau“ (A9); „Tiesiog aš labai labai

džiaugiuos, kad mes tiek pasiekėm“ (A4). Vienas iš informantų pastebi, kad chorinė kultūra, kurią skleidžia kiekvienas jo narys, tampa tam tikru reiškinio gimnazijoje ir „<...> išauga į kažką gražesnį ir įgauna formą kažkokią“ (A16).

Įgytos patirties gretinimo su dabartine veikla kategorijos nurodytos dvi subkategorijos: negatyvi patirtis, įgyta kituose muzikiniuose kolektyvuose, ir muzikavimo džiaugsmas. Informantų pasisakymuose patirtis kituose muzikiniuose kolektyvuose identifikuojama kaip neatitikusi susikurtų lūkesčių. Informantai nemanė, kad mokantis jiems kils tiek įtampos, sunkumų. Esminis dėmesys, informantų nuomone, buvo skirtas ne jų individualiems poreikiams, o kryptingam ruošimuisi atsiskaitymams: „<...> mūsų pamokos (muzikos mokykloje), repeticijos būdavo įtemptos, neįdomios, nuobodžios ir tikrai nelengvos“ (A2); „<...>mes (muzikos mokykloje) galima sakyti ardavom ir tikrai tol, kol vos neprakalbėdavom... buvo sunku“ (A12). Keisčiausia tai, kad visiems mokiniams susidarydavo įspūdis, kad taip ir turi būti, kad tai yra normalu, nes kitaip rezultato nebus pasiekta: „<...> aš turėjau įspūdį, kad visur taip yra, jeigu nori pasiekti gerų rezultatų, tu turi labai labai sunkiai dirbti tol, kol tu nebejauti jau savo balso“ (A6). Nusivylusį jauną talentingą žmogų prikalbinti ateiti į kolektyvą, kuriame „nebus ariama iki balso netekimo“, didelis iššūkis gimnazijos kolektyvo vadovui. Žinant, kad vienas iš didžiausių kolektyvo pasirinkimo motyvų – ne tik paties vadovo kvietimas, bet ir draugų, užsimezga ryšys. Pirmą repeticiją, pirmas įspūdis, pirmi apsikabinimai, pirmos teigiamos emocijos – ilgo kelio į naująjį savęs pažinimą pradžia: „<...> kai aš atėjau, tai realiai pirmas dalykas, ką aš pajaučiau, tai šilumą tarp visų žmonių. O <...> svarbiausias, kad aš atgavau meilę muzikai, aš jos niekada taip ir neturėjau, kol neatėjau čia“ (A7).

Komanda dirba gerai, kai pastebimas kiekvienas, kai džiaugiamasi choristų pažanga, kai veikla nuolat reflektuojama, kai pasidalijama užduotimis, kai bendradarbiaujama, kai orientuojamasi ne į rezultatą, o koncentruojamasi į procesą, nes kolektyvo darbo sėkmę, anot Coyle (2018), sudaro bendradarbiavimo kultūra („<...> atėjus į chorą, po to į ansamblį, šičia, aš supratau, kad ne vien tame esmė, kad ir bendravimas, ir žmonės aplinkui, ir visa ta atmosfera kuriamų jų, irgi labai prisideda prie viso to galutinio produkto <...> ne vien tik darbas sunkus įeina į tą kolektyvo rezultatą.“ A7). Kai laisvas laikas leidžiamas malonioje kolektyvo kompanijoje, norisi šį laiką pakartoti vėl ir vėl. Tad kai nepastebima, kaip greit prabėga laikas, tik įrodo, kad veikla, kuria užsiima jaunimas, juos iš tiesų džiugina: „<...> labai džiaugiuos dėl to, kad aktyviai dalyvavau

muzikiniame gyvenime“ (A9), jie save įvardija šeimos nariais, drauge ne tik repetuoja – „labiau jautės ne kaip repeticija, bet kaip tiesiog laikas, praleistas su draugais ar su šeima <...>“ (A6); „<...> galvojau, labai sunkiai dirbsim, kad tiesiog ateisim ir tiesiog dirbsim ir išeisim, o ir pasišnekėt galima ir būna, kad tiesiog arbatos atsigeri, pasišneki, tai va tas labai patinka“ (A11), bet ir praleidžia drauge pertraukas. Informantai išskiria vieną svarbų faktą – kartais jie priversti priimti sprendimą, kuris vėliau gali turėti neigiamų pasekmių, bet gebėjimas kritiškai mąstyti, įvertinti situaciją, pasverti argumentus „už ir „prieš“ jiems vis dėlto duoda patirties ir naudos („<...> su laiku supratau, kad ta viena praleista pamoka yra daug mažiau svarbi, negu kažkokia patirtis, kurią aš visą gyvenimą atsiminsiu. Nes aš šios pamokos visą gyvenimą tikrai neatsiminsiu ir dėl vienos pamokos jokio dalyko žinios nenukentės, taip, kaip nukentės mano visų patirčių bagažas, jeigu aš nenuvažiuosiu kažkur ir nepatirsiu to, ką galiu patirt“ (A6).

Apibendrinant pirminių besimokančiųjų gimnazijos kolektyve mokinių patirčių analizę, galima teigti, kad vieni mokiniai turi aiškų ir konkretų tobulinimosi bei meninį tikslą ateidami į chorą, žino, ką norėtų išmokti ir kokių žinių ir įgūdžių galėtų įgyti kolektyve, kiti turi norą dalytis savo mintimis, jausmais, būti priimti, reikšmingi, išgyventi emocinį artumą, ieško bendraminčių, siekia būti kolektyvo dalimi, kur buvimas komanda leistų savirealizuotis kiekvienam nariui.

Analizės metu taip pat atsiskleidė labai reikšmingas mokytojo vaidmuo. Jis atsakingas ne tik už mokinių muzikinių įgūdžių lavinimą, bet ir už tinkamus tolesnei muzikinei veiklai sprendimus. Vadovas ieško kompromisų derindamas skirtingus choro dalyvių poreikius, nes visi mokiniai ateina su skirtingais gebėjimais, sujungia kolektyvą į vieną visumą, sukuria taisykles, kurių laikosi visi choro nariai, organizuoja veiklą, kad visi dalyviai jaustųsi saugūs, svarbūs ir reikšmingi, toleruoja klaidas ir nesėkmes. Jis, telkdamas bendruomenę, kartu su mokyklos mokytojais, tėvais, mokiniais organizuoja renginius.

Tyrimo analizės metu taip pat buvo atpažintas stiprus poveikis, lėmęs mokinius pasirinkti chorą, – troškimas susirasti draugų. Pastebėta, kad su nedideliu susirūpinimu informantai pažymi, kaip svarbu, kad naujai atėjęs choro narys nepasigailėtų dėl savo sprendimo lankyti chorą.

Tiriamųjų norą lankyti chorą lemia ir pasirinkimo motyvai. Turėti lūkesčiai prieš pradėdant lankyti chorą, tokie kaip lūkestis atsiskleisti, išbandyti kažką naujo, kurti ir save realizuoti, nebuvo užgožti. Svarbu pažymėti, kad, kalbėdami apie savirealizaciją gimnazijos kolektyve,

informantai išskiria vieną labai svarbų aspektą, kurį nulėmė choro lankymo aplinkybės, – asmenybės brandos formavimasis. Analizuojant pirmines mokinių patirtis svarbiu kolektyvo pasirinkimo motyvu tampa ne tik paties vadovo kvietimas, bet ir šeimos narių, draugų, giminių paskatinimas, taip pat geri atsiliepimai.

Mokiniai, pradėję lankyti repeticijas, išgyvena neigiamas ir teigiamas emocijas. Nerimą kuria baimė nepritapti, bendraamžių kritikos baimė. Todėl labai svarbu naujo nario šiltas sutikimas, pristatymas, padėsiantis lengviau įsilieti į kolektyvą, greičiau perprasti savo vaidmenį ir funkcijas, greičiau patirti sėkmę.

Analizės metu identifikuota patirtis kituose muzikiniuose kolektyvuose, kaip neatitikusi susikurtų lūkesčių. Akademiniai mokymo(si) rezultatai užgožė svajonių išsipildymą, mokiniams sukeliant įtampą, nemalonius prisiminimus.

Tiriamieji, apibūdindami savo pirminę patirtį gimnazijos kolektyve, ypač akcentavo užmezgamą emocijų ryšį, draugų suradimą, patiriamas sėkmės situacijas, išgyvenamas malonias akimirkas, kas, pasak Stool, Fink (1998), atliepia apibūdintą mokyklos kultūrą. Kolektyvo nariai noriai bendraudami po repeticijų nejučia stiprina toleranciją kitokiam. Meninė veikla ne tik skaidrina gyvenimą, turtina pačius dainininkus ir klausytojus, ji tampa puikia įtraukiosios kultūros kūrimo priemone.

3.3.2. Mokinių patirtis, įgyta lankant gimnazijos meno kolektyvus

Antrąją klausimų grupę – „Mokinių patirtis, įgyta lankant gimnazijos meno kolektyvus“ buvo siekiama atskleisti moksleivių patirtį, įgytą lankant muzikinius kolektyvus gimnazijoje.

Analizuojant gautus analizės duomenis išskirtos dvi temos, išryškinusios, kas (1) mokinius motyvuoja saviraiškos sklaidai gimnazijoje (Tema – *Motyvacija saviraiškos sklaidai*) ir kokie (2) mokinių išgyvenimai išryškėja dėl gimnazijos kolektyvo veikloje išskylančių sunkumų (Tema – *Mokinių išgyvenimai dėl gimnazijos kolektyvo veikloje išskylančių sunkumų*).

Tema: Motyvacija saviraiškos sklaidai

Analizuojant šią temą buvo išskirtos dvi kategorijos, apimančios veiksnius, lemiančius motyvaciją saviraiškai bei konkurencijos apraiškas – neigiamą ir teigiamą – mokinių saviraiškos procese (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Motyvacija saviraiškos sklaidai mokinių patirčių aspektu

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
VEIKSNIAI, LEMIANTYS MOTYVACIJĄ SAVIRAIŠKAI	Draugiškas ryšys su kolektyvo nariais	„<...> motyvavo tas sukurtas ryšys, kai tu dainuoji kartu su ansambliu, tarpusavy susikuria labai stiprus ryšys ir tas jausmas, tiesiog, norisi pajusti tą jausmą vis iš naujo. Tai motyvavo vis ateiti ir ateiti į repeticijas“ A9
	Šilta atmosfera	„<...> tu pradėti mokytis kūrinį, ateini į tokią gerą atmosferą, tu net pamiršai, jog tau buvo, tarkim, 9 pamokos, gal kokie du testai ir tu nusikalęs, bet tu nueini ten ir tiesiog gera palieka“ A4
	Igytomis žiniomis paremtas savęs vertinimas	„<...> motyvuoja ne tik meilė muzikai, bet visų pirma, tu labai jauti patobulėjęs ir išsiugdai klausą ir iš tikrųjų gana intensyviai dainuoji, jauti kaip vyksta progresas, kaip tu tobuleji“ A12
	Aplinkinių įvertinimas	„<...> kaip tam tikras natas gražiau ištempi, kaip diapazonas kykla ir kaip tą pastebi kiti žmonės...“ A8
	Koncertiniai pasirodymai	„<...> vien tai, kad mes išvažiuojam kažkur į kitą miestą ir mes einam gatve ir dainuojam, tai tas toks labai geras jausmas, kuris užburia tikrai“ A2
	Repertuaras kaip saviraišką skatinantis veiksnys	„Man labai patinka laukti mūsų galutinio rezultato, galutinio to suskambėjimo ir visų melodijų sujungimo“ A6
KONKURENCIJOS APRAIŠKOS	Konkurencijos neigiami aspektai	„Konkurencija sunaikintų visus tuos svarbius dalykus, draugišką ryšį, šiltą atmosferą, vertybes ir tada mes dainuodami nesijaustumėm gerai, nesišypsotumėm vienas kitam, nes galvotumėm, kaip tik mums geriau pasirodyti individualiai.“ A14
	Sveika konkurencija tarp kolektyvų	„Konkurencija gali būti tarp kitų kolektyvų. Kaip mes dabar šiuo metu esam „Dainų dainelė“, be konkurencijos, mes čia nebūtume, nebūtume ir Operos ir baletu teatre.“ A12

Pasak Săseanu ir Toma (2019); Araujo et al. (2020), motyvacija – tai sąmoningos pastangos paveikti asmens elgesį, kad tai paskatintų siekti iš anksto nustatytų organizacijos tikslų. Motyvacija daro įtaką asmeniui, kad

šis noriai įsitrauktų į veiklą ir darbą. Tai yra nuolatinis procesas, nes žmogaus poreikiai / tikslai niekada nėra visiškai patenkinti. Adler (2003) manymu, kiekvienas žmogus pats suteikia kryptį savo vystymuisi, atranda savo gyvenimo tikslus ir susikuria gyvenimo stilių tiems tikslams pasiekti. Autoriaus nuomone, silpni vienoje veiklos srityje žmonės dažnai jaučiasi nevisaverčiai ir bando kompensuoti tuos trūkumus kita veikla, todėl žmogus yra laisvas ir nevaržomai gali pasirinkti savo mėgiamą veiklą. Panašių minčių galima rasti ir Maslow (2006) teorijoje, pripažįstant tai, jog žmogaus motyvacija yra nukreipta į jo vystymąsi, naujų stimulų paieškas ir savęs realizavimą. Tyrimo medžiagos analizė parodė, kad informantų motyvaciją saviraiškai lemia ne tik siekis gauti profesionalų paruošimą, bet ir noras sukurti draugišką ryšį su kolektyvo nariais: „*Atsidarai duris ir visi pradeda šaukti „Labas!“ ir visi tada ateina apsikabinti“ (A5); „<...> visos mūsų tos repeticijos prasideda nuo kažkokio trumpo pokalbio, visi mes šnekamės kaip sekėsi diena, kaip mokslai ar panašiai...“ (A4); „<...> dažnai dar vidury mokymosi mes sustojame tiesiog pakalbėti apie kažką, būna, kad net pusvalandį gali apie kažką prašnekėt... apie bet ką, bet kokiom temom, tiesiog vidury to <...> ir paskui prisimeni, kad mes dar turim kūrinių išmokyti <...> nu davai, varom (juokiasi)“ (A8). Anot Adler (2003), kiekvienas žmogus turi būdingą didesnę ar mažesnę norą priklausyti bendruomenei, jaustis joje vertingas. Gyvenant tarp žmonių kartais patiriamas menkavertiškumo jausmas, tada visuomenei žmogus gali jaustis nelabai naudingas, nors sąmonė siekia išsaugoti savo vertės jausmą. Jei žmogaus logika atitinka sveiką protą, jis pasirenks tinkamus būdus įsilieti į kolektyvą. Laikantis šio požiūrio, natūralu, kad repeticijų metu patirtas artimas tarpusavio ryšys sustiprina kiekvieno bendruomenės nario savivertę: „<...> puiki komanda..., su kuriais tu jautiesi pilnavertiškas ir jautiesi kažko dalis, reikalinga dalis ... Ir tam tikru būdu esi prisirišęs prie kolektyvo“ (A8). Pasak Maslow, motyvu gali tapti ir mūsų interesai, ir įsitikinimai, ir vertybės. Kartais mūsų veiklai daro įtaką noras elgtis pagal visuotinai pripažįstamą nuomonę, su noru pritapti prie kitų žmonių, prie grupės, todėl mokinys linkęs lankyti įvairius užsiėmimus. O kartais tiesiog paklausama savęs, ko pats iš tiesų nori. Tada ir atsiranda asmens pasirinkimo laisvė: „<...> kokią veiklą bedaryčiau, tu vistiek pradėdi tingėti, ...atsibosta, o su ansambliu ar choru visada tau tos motyvacijos atsiranda, <...> neatsibosta tikrai tas dalykas“ (A13). Kiekvienas žmogus nori save suprasti, save išreikšti, bendraudamas su žmonėmis nori būti savimi ir nesislėpti po kauke, nori realizuoti savo kūrybinį potencialą. Tad per saviraišką iškyla poreikis mokiniams būti tuo, kuo nori. Kadangi individas visada yra socialinė būtybė,*

tai, kaip ji elgsis, priklausys nuo socialinio konteksto, kuriame ji veikia (Alkire, Deneulin, 1999). Tyrimo dalyviai sutartinai teigė, kad nors ir būna pavargę po pamokų, *šilta atmosfera*, pati aplinka juos teigiamai nuteikia darbui („<...> *mūsų choro repeticijos ir ansamblio vyksta po pamokų ir dažnai po pamokų mes būnam labai pavargę, tačiau čia kai nueini į chorą arba ansamblio repeticiją, tas nuovargis kažkaip net užsimiršta...*“ (A4). Kitas informantas teigia, kad kolektyve randa ramybę: „<...> *pabėgi nuo savo problemų, kurias, galbūt, per dieną susikūrei ir va, ateini į ansamblio repeticiją ir tau viskas pasimiršta, nes tiesiog tas žmogus, ta aplinka tokia gera, kad tu apie tai visiškai negalvoji*“ (A5). Saviraiška yra puiki galimybė geriau pažinti save, tiek filosofiskai, tiek fiziologiškai ir emociškai. Saviraiška padeda laisviau jaustis, išplėsti savo pasaulį, geriau suprasti realybę, gauti naujų idėjų ir patirčių, lavinti kūrybingumą, įgūdžius, galų gale tiesiog atsipalaiduoti: „*jauki atmosfera ... ateini pas žmones, su kuriais tu nuoširdžiai jautiesi labai gerai*“ (A2). Save išreiškiančių žmonių elgesys pasižymi tuo, kad jame nėra dirbtinumo ir noro padaryti įspūdį. Tad subkategorija *įgytomis žiniomis paremtas savęs vertinimas* atskleidžia informanto brandą ir gebėjimą kritiškai įvertinti savo padarytą pažangą: „<...> *motyvuoja ne tik meilė muzikai, bet visų pirma, tu labai jauti patobulėjęs ir išsiugdai klausą ir iš tikrųjų gana intensyviai dainuoji, jauti kaip vyksta progresas, kaip tu tobulėjai*“ (A8). Informantai pabrėžia, kad jiems svarbus ir *aplinkinių įvertinimas* (žr. 5 lentelę), nes tai, kokią jie daro pažangą kaip aktyviai koncertuojantis kolektyvas, puikiai atsispindi nuo kiekvieno moksleivio įdėto individualaus darbo: „*Nes juk tu vistiek orientuojiesi į viešąją gimnazijos gyvenimą, tu stovi ant scenos, tavo žmonės mato, mato, ką tu veiki, koks tu esi*“ (A8). Tyrimo medžiagos analizė parodė, kad informantų motyvaciją saviraiškai teigiamai skatina koncertiniai pasirodymai, kurių metu mokiniai turi galimybę įprasminti tai, ką išmoko. Gimnazistai akcentavo ir netikėtus padainavimus atvirose erdvėse kituose miestuose, kaip malonias akimirkas: „<...> *vien tai, kad mes išvažiuojam kažkur į kitą miestą ir mes einam gatve ir dainuojam, tai tas toks labai geras jausmas, kuris užburia tikrai*“ (A17). Dar vienas iš teigiamai saviraišką skatinančių veiksmų, – *repertuaras*. Tyrimo dalyviai tvirtino, kad, mokydamiesi malonų repertuarą, jie nekantrauja, nori greičiau viską sujungti į vieną visumą, kad patirtų bendrumo ir laisvės jausmą: „<...> *vis norisi kuo greičiau išmolti visas tas natas, kad kuo greičiau galėtume nebelaikyt tų natų, galėtume visi žvalgytis laisvai vieni į kitus...*“ (A2).

Pasak Adler (2003), pagrindinis kiekvieno žmogaus tikslas – rasti savo vietą tarp kitų ir būti reikalingam. Tai – sugebėjimas būti unikaliai ir savo

unikalumu prisidėti prie bendrų tikslų. Tam konkurencija visai nereikalinga. Vienokie arba kitokie socialiniai santykiai, atspindintys bendradarbiavimą ar konkurenciją, susiklosto kiekvienoje žmonių grupėje ar organizacijoje. Konkurencijos neįmanoma išvengti, tai motyvuoja žmones viską atlikti geriausiai. Tačiau konkurencija negali būti būdas gerinti švietimo kokybę. Deja, neigiamus konkurencijos aspektus pastebi ir informantai: „*Geriau skatinti vienybę. Geriau visi ramiai, gražiai, o tos konkurencijos jau ir taip per akis visur. <...>.“ (A5); „<...> komandoje konkurencijos iš viso negali būti, jokiū būdu <...>“ (A8). Konkurencijos pasekmės kolektyvui gali būti ir naikinančios: prarasti draugiški santykiai, šilta atmosfera, vertybės, vėl atsiradusi žema savivertė, negatyvūs jausmai, nesaugumas ir įtampa, vienišumas, negebėjimas pritaipyti ir kt. Jeigu mokinys jau vidinę įtampą dėl konkuravimo ir namuose, jis niekur neturės galimybės jaustis saugus. Labai svarbu, kad tiek šeimoje, tiek mokykloje mokinys jaustųsi svarbus, bendradarbiaujant mokytųsi kurti gerus santykius su kitais ir siekti pažinimo, džiaugiantis kitų ir savo pasiekimais. Informantai akcentavo, kad kolektyvas jiems tarsi šeima, o jei šeimoje laikomasi pagarbos, tradicijų, tai konkurencijai nebėra vietos: „*Šeimoje stengiasi kiekvienas vienas kitam padėti, tai, manau, kad visas kolektyvas yra tam tikra prasme šeima. Ir šeimoj tikrai neturėtų būt konkurencijos. Kiekvienas turi būti toks teikiantis pagalbą kitam“ (A2). Analizuojant „teisingos“ konkurencijos modelį, informantai mano, kad sveika konkurencija tarp kolektyvų galima, kai yra ruošiamasi dainų šventėms ar „Dainų dainelei“. Tada išauga kolektyvo motyvacija mokantis naujus kūrinius, meistriškumas, pagerėja lankomumas: „*Konkurencija gali būti tarp kitų kolektyvų. Kaip mes dabar šiuo metu esam „Dainų dainelėj“, be konkurencijos, mes čia nebūtume, nebūtume ir Operos ir baleto teatre“ (A3); „<...> kai norime geriau pasirodyti negu kiti kolektyvai, vat tada mes tampam labiau motyvuoti“ (A4).***

Tema: Mokinių išgyvenimai dėl gimnazijos kolektyvo veikloje iškylančių sunkumų

Analizuojant temą, išryškinančią iškylančius sunkumus chorinėje veikloje (žr. 6 lentelę), buvo išskirta viena kategorija ir 2 subkategorijos.

6 lentelė. Chorinėje veikloje iškylančių sunkumų identifikavimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
IŠKYLANTYS SUNKUMAI	Sunkesnių kūrinio vietų mokymasis	„ <i>Ir tikrai nepabėgam nuo neskambios kažkokios vietos, bet tol dirbam, kol sutvarkom kažkokį</i>

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
		<i>skambesį, motyvą ir dėl to neįvardinam, kad tai yra problema“ A5</i>
	Kaltės dėl praleistų pamokų jausmas	<i>„<...> kai kurie mokytojai, atsimenu, labai neigiamai reaguodavo į tą dalyką <...>, kuriems galbūt atrodo, jei vieną pamoką praleisi, tai jau viskas.“ A6</i>

Tyrimo medžiagos analizė parodė, kad informantai chorinėje veikloje patiria sunkumų. Informantų nuomone, naujo kūrinio mokymosi metu kartais susiduriama su sunkesniu motyvu, kuriam išmokti reikia didesnių pastangų ir valios. Tačiau akcentuoja, kad patiriamas bendravimo laisvumas su vadovu nekelia įtampos paklausti ir išsiaiškinti, kaip atlikti sudėtingą vietą (*„Jeigu tarkim, tai yra susiję su repertuaru, tai mes tiesiog klausiam“ A4*). Tai skatina norą daugiau išmokti nei bijoti paklausti ir siekti profesionalumo: *„Sunkumai, su kuriais mes susiduriame, nejaučiam jų, nes puikiai išsprendžiam“ (A4)*. Mokydamiesi sunkesni repertuarą, mokiniai nesijaučia tarsi mokytojai per prievartą. Jie kantriai laukia, kada visiems pavyks sudainuoti, tad neįvardija sunkaus darbo kaip problemas: *„Ir tikrai nepabėgam nuo neskambios kažkokios vietos, bet tol dirbam, kol sutvarkom kažkokį skambesį, motyvą <...>“ (A5)*.

Analizuojant mokinių atsakymus, paaiškėjo, kad jie išgyvena, jei dėl svarbių konkursų ar koncertų tenka praleisti pamokas: identifikuotas nusivylimas, kaltės jausmas, įtampa, su kuria susiduriama įvairių dalykų pamokose. Galima teigti, kad mokinių pasisakymuose buvo atpažintas mokytojo elgesys, orientuotas į mokinį kaip objektą, siekiant tik savo užsibrėžtų tikslų. Tiriamieji teigė, kad daliai mokytojų svarbiausia įvykdyti ugdymo programą, vengiama nuoširdesnio bendravimo: *„<...> kai kurie mokytojai, atsimenu, labai neigiamai reaguodavo į tą dalyką <...>, kuriems galbūt atrodo, jei vieną pamoką praleisi, tai jau viskas“ (A6)*. Ši tiriamųjų patirčių analizė leidžia pažymėti, kad yra pedagogų, linkusių išlaikyti didesnę atstumą su mokiniais; ignoruojant mokinio muzikinius gabumus, mokiniui sukeliama neigiamų emocinių išgyvenimų: *„<...> aš jaudindavau dėl tokių komentarų ir gal bausdavau kažkiek save viduj, kaltindavau, kad aš nesugebu suderinti dviejų dalykų“ (A6)*.

Apibendrinant antros klausimų grupės „Mokinių mokymosi patirtys, įgytos lankant gimnazijos meno kolektyvus“ rezultatus – galima teigti, kad mokinių motyvaciją saviraiškai lemia įvairūs veiksniai, – tai ne tik siekis

gauti profesionalų paruošimą, bet ir noras sukurti draugišką ryšį su kolektyvo nariais; kartais patiriamas menkavertiškumo jausmas priverčia pašamoneį siekti išsaugoti savo vertės jausmą ir žmogaus logika natūraliai pasirenka tinkamus būdus įsilieti į kolektyvą. Tad repeticijų metu patirtas artimas ryšys sustiprina savivertę. Saviraiška padeda ne tik laisviau jaustis, geriau suprasti realybę, gauti naujų idėjų ir patirčių, lavinti kūrybingumą, bet ir yra puiki galimybė geriau pažinti save tiek fiziologiškai, tiek emociškai, o įgytomis žiniomis paremtas savęs vertinimas dar atskleidžia ir mokinio brandą bei gebėjimą kritiškai įvertinti savo padarytą pažangą. Teigiamas emocijas kelia koncertiniai pasirodymai, šilta atmosfera, draugų įvertinimas, malonus repertuaras. Mokinių mokymosi patirčių analizės metu išryškėjo neigiami ir teigiami konkurencijos aspektai. Kadangi mokiniams kolektyvas yra tarsi šeima, kur laikomasi pagarbos, tradicijų, tai konkurencijai vietos nėra. Tačiau analizuojant teisingos konkurencijos modelį, sveika konkurencija tarp kolektyvų galima, kai yra ruošiamasi Dainų šventei ar „Dainų dainelei“. Tada išauga kolektyvo motyvacija mokantis naujus kūrinius, meistriskumas, pagerėja net lankomumas.

Analizuojant mokinių mokymosi patirtį išryškėjo ir tam tikri jų patiriami sunkumai gimnazijos kolektyvo veikloje mokantis naują repertuarą, kai iš mokinių pareikalaujama daugiau valios ir pastangų, labiau sutelkti dėmesį į kantrų mokymąsi. Neigiamus išgyvenimus mokiniams kelia tie mokytojai, kurie, mokiniui praleidus pamokas dėl konkursų ar koncertų, demonstruoja savo pedagoginę galią, priekaištuoja dėl praleistų pamokų, vengia nuoširdaus bendravimo, laikosi atstumo, siekia rezultato, nes mokytojui svarbiausias tikslas – mokinių parengimas egzaminams (telkiamas dėmesys tik į programinių reikalavimų realizavimą, žinių perteikimą ir kt.). Tyrimo dalyviai pažymėjo, kad toks kai kurių mokytojų elgesys mokymosi procesą paverčia nepatraukliu, neįdomiu, kas akivaizdžiai slopina mokinių mokymosi motyvaciją, blokuoja pasitikėjimą būti aktyviems bendruomenės nariams. Analizė leido pastebėti, kad pedagogai ne tik linkę išlaikyti atstumą su mokiniais, bet ir lyginti juos tarpusavyje, ignoruoti individualias mokinio savybes, apimančias muzikinius jo gebėjimus.

3.3.3. Mokinių patirtis apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje

Trečios klausimų grupės, kuri apibendrintai buvo pavadinta „Mokinių patirtis apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje“, siekis – įvardyti moksleivių patirtį apie meno kolektyvų naudą, atskleisti,

kokią prasmę informantai suteikia meninės veiklos kolektyvams gimnazijoje ir kt. Gauti tyrimo duomenys leido išskirti tris temas, apimančias: (1) mokinių meninės veiklos prasmę gimnazijos kolektyvo nariams, (2) choristų patirtį muzikinių renginių metu ir (3) sėkmingam ugdymui(si) pritaikytą aplinką (žr. 5 paveikslą).

Tema: Meninės veiklos prasmė gimnazijos kolektyvo nariams

Analizuojant šios temos duomenis, išskirtos dvi kategorijos (*Meninė veikla kaip saviraiškos forma, Meninė veikla kaip laisvalaikio forma*). Pirmoji kategorija apibūdina, kaip gimnazijos kolektyvo nariai suvokia meninę veiklą, ir kita kategorija – kaip meninė veikla susijusi su kolektyvo narių laisvalaikio praleidimu (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Meninės veiklos prasmė gimnazijos kolektyvo nariams

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MENINĖ VEIKLA KAIP SAVIRAIŠKOS FORMA	Kolektyvo tolerancija ypatingiems mokiniams	„<...> aš esu priimamas toks, koks aš esu ir tam tikrai padarė labai didelę įtaką choras“ A8 „<...> dauguma chorų yra tinkama vieta tiems kitokiems žmonėms“ A9
	Savęs atradimas, karjeros planavimas	„<...> mokaisi iš tam tikrų klaidų ir tikrai esu dėkingas chorui už tai, kad turiu galimybę būti pastebėtas kitų mokytojų ir administracijos, kad galiu vesti ne tik muzikinius renginius, bet ir kitus“ A18
	Įgyta patirtis ir bendro tikslo siekis	„<...> jei suorganizuoji kokį renginį, tai manau, kad kitam žmogui yra labai smagu pamatyti“ A5 „<...> sunkus darbas, jis tampa daug lengvesniu, <...> mes jaučiamės nepavargę, o kaip tik na, pailsėję“ A8
MENINĖ VEIKLA KAIP LAISVALAIKIO FORMA	Sukuriamas stiprus ryšys, stiprinama draugystė siekiant bendro tikslo	„Tai dar labiau mus suartina ir sukuria dar stipresnį ryšį. O tas stipresnis ryšys padeda, kai ir dirbam visi kartu“ A4
	Dalyvavimas vasaros stovyklose ir kt.	„<...> dėl draugiškų santykių šitą atmosferą kurti leidžiant kartu laisvalaikį, tiesiog dar yra stiprinama draugystė ir su tuo siejasi ir rezultatai“ A6

Iš informantų pasisakymų mokinių patirties apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje, tema išryškėjo, kad mokiniai draugiškai bendrauja, daug laiko praleidžia kartu, stengiasi vienas kitam padėti, pastebi ypatingus mokinius, jų neišskiria, priima, džiaugiasi galėdami save atrasti, planuoti ateities profesijas. Tad kategorijos „Meninė veikla kaip saviraiškos forma“, išskirtos trys subkategorijos (žr. 7 lentelę). Pirmosios subkategorijos dominuoja teiginiai, akcentuojantys kolektyvo narių toleranciją¹⁰ ypatingiems mokiniams: „<...> mes visi skirtingi, <...> priimami tokie, kokie esam“ (A12); „Mūsų kolektyve mes stengiamės priimt visus tokius, kokie jie yra <...>, kad žmogus nesijaustų kažkuom prastesnis už kitus“ (A6); „<...> dauguma chorų yra tinkama vieta tiem kitokiems žmonėm“ (A9), nes choras kaip tik yra ta vieta, kurioje ypatingas mokinys gali rasti sau vietą ir galimybę atsiskleisti. Vienas informantas pats pastebi, kad yra „kitoks“, bet svarbiausia – mylimas!: „Jaučiuosi chore kitoks ne dėl to, koks aš esu, bet ką aš atlieku. Aš žinau, kad esu ypatingas (vaikinas chore nedainuoja, bitboksina), aš žinau, kad esu mylimas ir pats irgi visus myliu“ (A14). Informantai puikiai suvokia, kad meninė veikla chore ne tik lavina jų gebėjimus, bet ir formuoja charakterį, moko būti draugiškus: „<...> pas mus viskas yra tvarkoj, žmonės geranoriški, jie priima, koks tu esi, kad ir koks tavo charakteris bebūtų, vis tiek mes būsime draugai ir visi draugiškai tiesiog bendrausime“ (A5).

Anot Robbins (2006), tik žinant savo galimybes ir pageidavimus, galima individualiai planuoti karjerą, todėl savo vertinimą autorius siūlo pradėti nuo savo įgūdžių, poreikių analizės, nes savęs suvokimas padeda geriau pažinti savo stiprybes ir silpnybes.

Antros subkategorijos („Savęs atradimas, karjeros planavimas“, žr. 7 lentelę) išskirti teiginiai, išryškinantys savęs atradimo paieškas, karjeros planavimą ir kt., tarsi sukelia tarp informantų diskusijas, nes vieni mano, kad karjerą „planuoju aš pats“, t. y. kad pats žmogus turi ieškoti, kur save

¹⁰ Tolerancija: 1. Priešingos negu mūsų nuomonės, pažiūrų, tikėjimo, įsitikinimų gerbimas, pakanta. 1995 Jungtinių Tautų paskelbtoje Tolerancijos principų deklaracijoje pabrėžiama, kad tolerancija yra ne nuolaidžiavimas, malonė ar pataikavimas, bet aktyvus ir pozityvus požiūris, kurį lemia žmogaus visuotinių teisių ir laisvių supratimas ir pripažinimas, pagrįstas pagarba viso pasaulio kultūrų įvairovei ir skirtingos raiškos formoms. Tolerancija – pagarba kitiems, supratimas, kad kitas žmogus gali skirtis nuo mūsų, ir pripažinimas, kad jis turi teisę būti kitoks. Prieiga per internetą:

<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Tolerancija>

realizuoti: „<...> kiekvienas žmogus turi atrasti, kas jis yra gyvenime, ir jeigu žmogus negalės, sakykim, dirbti tam tikro prestižinio darbo, bet bus puikus menininkas, tai jam reikia padėti ieškoti savęs, o meno forma tai yra tam tikras ieškojimas savęs“ (A8), kiti mano, kad mokinio gebėjimus turi įžvelgti mokytojai ir nukreipti juos tinkama linkme – „<...> reikia pastebėti tą mokinį, jį sudominti, kad jis pats norėtų kažkokia menine veikla užsiimti ir gal jam patiks, gal jam labai patiks ir jisai atras, kuo jis gali būti gyvenime“ (A15); „<...> galbūt tas žmogus <...> labai gabus yra mene“ (A11). Būtent kolektyve atsiskleidžia asmenybė, o įgytos žinios ir įgūdžiai padeda greičiau panaudoti savo gebėjimus sprendžiant problemas įvairiose, taip pat ir nestandartinėse situacijose. Iš informantų pasisakymų atpažintas choro indėlis kiekvienam dalyviui, pabrėžiama, kad meninė veikla suteikė galimybę būti pastebėtiems mokytojų, administracijos, buvo gauta pasiūlymų dalyvauti kitose veiklose, nesusijusiose tiesiogiai su choru, bet dėl choro: „<...> mokaisi iš tam tikrų klaidų <...>, galiu vesti ne tik muzikinius renginius, bet ir kitus“ (A8); „man dalyvavimas kolektyve tikrai davė labai daug naudos pasireikšti ir kitose srityse <...> mokytojai kviečia dalyvauti projektuose, bendrauti su atvykusiais svečiais“ (A3). Mokinių meninės veiklos suvokimas ir vertinimas kaip būsimos profesijos atvejis atsispindi informanto pasisakyme – „<...> vienu momentu man taip patiko, kad aš net galvojau, svarsčiau tai kaip karjeros galimybę“ (A8).

Trečios subkategorijos („Įgyta patirtis ir savirealizacija, bendro tikslo siekis“) išskirtais teiginiais akcentuojama, kad kiekvienas kolektyvo narys skatinamas mokytis, atrasti ir išreikšti save, įgyti patirties siekiant bendro tikslo. Identifikuota respondentų teigiančių, kad meninė veikla reikšminga tuo, kad dalyvaujant čiajam neabejotinai duoda keleriopą patirtį, grupė: „Dainavimas ir dalyvavimas choro veikloj duoda tam tikrą patirtį“ (A1); „<...> tai vienas iš saviraiškos būdų, kuris stiprina mano kaupiamą gyvenimišką patirtį“ (A17). Analizuojant informantų teiginius išryškėjo požiūris, kad mokinių meninės veiklos suvokimo ir prasmės gimnazijos kolektyvo nariams kontekste yra labai svarbus vadovo kaip lyderio vaidmuo, gebėjimas sutelkti, skiepyti mokiniams gerąsias savybes, nebijoti priimti iššūkius („<...> atėjęs į ansamblį gavau tokią užduotį vienais metais išmokti solo partiją vokiečių dainos“ A9), bet prireikus tikėtis pagalbos ugdant bendruomeniškumą („<...> chore... visuomet išties pagalbos ranką <...>“ A9).

Analizuojant informantų patirtis, taip pat išryškėjo, kaip meninė veikla tiesiogiai susijusi su kolektyvo laisvalaikio praleidimu. Atpažinta, kad laisvalaikis yra dar vienas iš mokyklos kultūros kūrimo elementų.

Kategorijos „Meninė veikla kaip laisvalaikio forma“ išskirtos dvi subkategorijos. Pirmos subkategorijos dominuoja teiginiai, akcentuojantys sukuriama stiprų ryši, draugystę, siekiant bendro tikslo: „<...> dėl draugiškų santykių šiltą atmosferą kurti leidžiant kartu laisvalaikį, tiesiog dar yra stiprinamas tas ryšys, stiprinama draugystė ir su tuo siejasi ir rezultatai“ (A5). Kartu leidžiamas laisvalaikis teikia galimybę mokiniams ugdyti motyvaciją ir pasitikėjimą savo jėgomis: „<...> sunkus darbas, jis tampa daug lengvesniu, <...>, mes jaučiamės nepavargę, o kaip tik na, pailsėję“ (A2), stiprina ryši ne tik tarp choristų ar ansamblio dalyvių, bet ir tarp dviejų kolektyvų, kai ruošiamasi bendriems koncertams („Tai dar labiau mus suartina ir sukuria dar stipresnį ryši. O tas stipresnis ryšys padeda, kai dirbam visi kartu“ A4, „<...> siekiam bendro tikslo“ A4, „Nors ir du skirtingi kolektyvai, bet vis tiek susijungiam į vieną bendrą tikslą ir tiesiog privalom kažkaip susiburti“ A5), aiškų priklausymo ir atsakomybės jausmą.

Antros subkategorijos (Dalyvavimas vasaros stovyklose ir kt.) teiginiais identifikuotas choristų teigiamas požiūris į laisvalaikio leidimą kartu vasaros metu. Priklausymo grupei jausmui stiprinti, šiuo atveju choro kolektyvui, padeda ne tik įvairūs vykdomi projektai su socialiniais partneriais, Erasmus projektai, kelionės, festivaliai, bet ir organizuojamos choro stovyklos. Agentiškumas¹¹, kaip gebėjimas veikti savarankiškai, nesunkiai suderinamas su choriniu gyvenimu. Agentiniam išitraukimui būdingas „aktyvus, sąmoningas bei konstruktyvus prisidėjimas prie mokymosi eigos, mokymosi aplinkos praturtinimas. Besimokantieji imasi aktyvių veiksmų ir taip sukuriama prielaidų įvairesniam keitimuisi žiniomis, taip užtikrinami aukštesni kompetencijos rodikliai bei tampama savo vidinės motyvacijos puoselėtojai“ (Reeve, Tseng, 2011, p. 258). Atlikto tyrimo metu identifikuotos mokinių patirtys parodė, kad choristai veikia ir savarankiškai, o ne tik būna vadovaujami choro vadovo. Jie ieško repertuaro, kurį pradeda mokyti dar stovykloje, o vėliau, prasidėjus mokslo metams, jį įtvirtina. Pastebėta iniciatyva vyresnių klasių mokinių, kurie noriai padėjo mokyti jaunesniems choro draugams sunkesnes partitūros vietas, dėl to buvo sukurtas tik dar stipresnis ryšys („<...> tokius aukštus rezultatus mes pasiekiam per šiltą atmosferą, draugišką sąryši“ (A8).

Tema: Choristų patirtis muzikinių renginių metu

¹¹ Agentiškumas – galia imtis prasmingų veiksmų stebint sprendimų bei pasirinkimų rezultatą (Murray, 1997).

Analizuojant antros temos – *Choristų patirtis muzikinių renginių metu* duomenis, buvo išskirtos dvi kategorijos: *Malonūs išgyvenimai renginių metu*, *Muzikinių renginių dalyvių (atlikėjų ir klausytojų) vaidmenys*. Pirmoji kategorija apibūdina, kokius jausmus išgyvena choristai renginių metu, ir kita kategorija – kada kiekvienas renginio dalyvis pasijaučia reikšmingas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Choristų patirtis muzikinių renginių metu

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
MALONŪS IŠGYVENIMAI RENGINIŲ METU	Klausytojų emocijų raiškos kaita	„<...> tas mūsų koncertavimas yra kitiems vos ne kaip atrakcija, nes kažkokį malonumą kitiems suteiki. Jie klausydami mūsų, jaučia malonumą“ A9
	Rezultato parodymas	„<...> tokį kūrinių išmokai labai greitai ir kad galėjai pasiekti tokį rezultatą, kad gali pasidžiaugti, gali mėgautis šiuo momentu“ A5
	Administracijos, mokytojų, artimųjų palaikymas	„<...> labai smagu gauti palaikymą iš administracijos, iš mokytojų ir iš tikrųjų, ir komplimentų išgirst ir visada mokykloj, kai praeinam, tai ir pasisveikina, matos, kad gerbia tai, ką darom, nes vis tiek garsinam mokyklos vardą“ A6
MUZIKINIŲ RENGINIŲ DALYVIŲ (atlikėjų ir klausytojų) VAIDMENYS	Kiekvieno renginio dalyvio reikšmingumo aspektas	„Pasijaučia reikšmingu, kai jį įtrauki į tą veiklą, į savo koncertą... žmogus pasijaučia toks „special“, ypatingas, kad va, čia aš įsitraukiu, aš irgi galiu kartu dainuoti, galiu kartu ir šokti <...>“ A5
	Bendro tikslo siekimas	„<...> kolektyvas siekia vieno tikslo ir tam, kad pasiekt tą vieną tikslą, reikia kryptingai dirbti“ A4

Kategorijos „Malonūs išgyvenimai renginių metu“ išskirtos trys subkategorijos (žr. 8 lentelę). Pirmos subkategorijos teiginiais išryškėjo dalyvių patiriamas emocijų kaitos, koncertuojančiųjų palaikymo jausmas, dominuoja teiginiai, išryškinantys klausytojų emocijų raiškos kaitą: „Menas, kultūra į visą monotonią atneša labai daug spalvų, žmogus jaučiasi kitaip“ (A3); „<...> dalyvaujant koncertuose iškart mažiau monotoniškos, <...> nes, na, tiesiog vidus ir siela tampa pailsėjusi“ (A17); „<...> ne tik mokinių, bet ir mokytojų nuotaika tampa spalvingesnė, nes mato kaip gimnazijos bendruomenėje yra tokių koncertuojančių mokinių, kurie muzikuodami jaučiasi gerai ir rodo rezultatus. Ir jiems tikrai smagu

emociškai žiūrėti <...>“ (A8). Tiriamieji akcentavo, kad pradėję lankyti kolektyvą pastebėjo, kaip pasikeitė aplinkinių požiūris į juos: „Aišku, kiti pradėjo pastebėti, pradėjo vertinti tai, ką mes darom iš tikrųjų <...>“ (A9). Džiaugsmą keliantis teiginys: „ <...> labai svarbus dalykas, kad bendruomenė vertintų visus kultūros renginius, vertintų meną <...>, nes būtent menas yra kirvis užšalusiai sielai atkirsti“ (A7).

Antroje subkategorijoje išskirtas rezultato parodymas, informantų nuomone, svarbus, nes „Tie rezultatai ne tik mumis džiugina“ (A8), jie parodo, „ką tu per visą laiką išmokai“ (A5). Ir „<...> jei suorganizuoji kokį renginį, tai manau, kad kitam žmogui yra labai smagu pamatyti, ką tu pasiekei“ (A15). Būtina pažymėti, kad choristai moka vertinti ir geba patys pasidžiaugti koncerto metu „<...> tokį kūrinį išmokai labai greitai ir kad galėjai pasiekti tokį rezultatą, kad gali pasidžiaugti, gali mėgautis šiuo momentu“ (A6).

Žmonių įvertinimas ir pripažinimas – pats didžiausias dalykas. Gėrėjimasis turi galios net mažiausių gabumų turintį paversti labiau matomu ir pasitikinčiu savimi. Trečiosios subkategorijos („Administracijos, mokytojų, artimųjų palaikymas“) išskirtais teiginiais akcentuojama, kad „Renginiai papildė gimnazijos bendruomenę, atneša vis naujų spalvų į tą gimnazijos gyvenimą“ (A4), svarbu, kad ne tik „Mokytojai labai džiaugiasi, kada sėdi pamokoje į tave kitaip žiūri. Tarkim, labai čia jūs gražiai... gera į jumis žiūrėti <...>“ (A9), „<...> svarbu, kad būtų tas atgalinis ryšys iš publikos. Taip pat tėvai... svarbu, kad žmonėms iš tikrųjų patinka, ką mes darom. Ne tik, kad mums patinka, bet ir <...> žmonėms“ (A10). Visi informantų pastebėjimai rodo jų malonius išgyvenimus, patirtus koncertų metu ir po jų, o sėkmingi pasirodymai su tokia palaikymo komanda įkvepia choristus ir toliau kelti gimnazijoje kultūros lygį.

Kategorijos „Muzikinių renginių dalyvių (atlikėjų ir klausytojų) vaidmenys“ išskirtos dvi subkategorijos. Būdamas tarp bendraminčių, žmogus jaučiasi tvirtesnis ir stipresnis savo gyvenime. Bendraudamas su kitais ne tik duoda kitiems, bet ir pats gauna bendrumo jausmą, dėmesio, pagalbos. Tad pirmos subkategorijos (Kiekvieno renginio dalyvio reikšmingumo aspektas) dominuoja teiginiai, akcentuojantys tiriamųjų patiriamą džiaugsmą, kai gali save realizuoti, jaustis reikalingi, svarbūs ir reikšmingi, o pastangos nenuveina veltui: „<...> jaučiasi reikšmingu, kada jam viskas išeina, kai jis labai daug dirba ties tuo vienu dalyku ir jeigu jam pagaliau pavyksta, kai gauna palaikymą, va, koks tu šaunuolis, va, čia tau pavyko, mes džiaugiamės už tave. Tada jis jaučiasi reikšmingu“ (A5), nustatytas svarbus ir vadovo bei kolektyvo palaikymas: „Pagirti turėtų ne

vien vadovas, bet ir kolektyvas... paraginti, paskatinti, pagirti, padėti, jeigu reikia. Tada jis jaučiasi reikšmingas“ (A4), „<...> jeigu ir lėčiau sekasi mokytis tam žmogui kažkokią ar eilutę, ar kažką..., tai svarbu, kad kiti neparodytų kažkokios paniekos tam žmogui, na, kad jį palaikytų. Bet svarbiausia, kad neatsidustų ten...“achhhh ir vėl čia dabar turime laukti ir stabdyti savo darbą“, ne... Mes esam visi vieningi ir dirbam tol, kol visi padarysim bendrai gerą dalyką“ (A2), „Jeigu matom, kad yra kokia nors kliūtis, reikia kaip tik padėti tam žmogui paskatinti, paraginti tam, jog tas žmogus ir jam viskas išeitų ir mes pasiektumėm gerą rezultatą“ (A4). Dainuoti renginyje reikia ypatingo įsitraukimo – kūrybinių pristatymas turi paliesti klausytojo širdį. Atlikėjas ne tik turi suprasti atliekamą repertuarą, bet ir rasti būdą įtaigiai atlikti ir užmegzti ryšį su klausytoju. Koncerto metu kolektyvo perteikiamos emocijos ir jausmai neabejotinai suartina atlikėją su klausytoju, sukuriamas atlikėjo ir klausytojo ryšys: „Pasijaučia reikšmingu, kai jį įtrauki į tą veiklą, į savo koncertą... žmogus pasijaučia toks „special“, ypatingas, kad va, čia aš įsitraukiu, aš irgi galiu kartu dainuoti, galiu kartu ir šokti <...>“ (A16).

Antros subkategorijos (Bendro tikslo siekimas) teiginiai (žr. 8 lentelę) išryškino kolektyvo sąmoningumą, parodantį, kad tik kryptingu įdirbiu galima pasiekti ne tik užsibrėžtų tikslų, bet ir asmeninės brandos: „Mes esam visi vieningi ir dirbam tol, kol visi padarysim bendrai gerą dalyką“ (A2); „<...> žmogus jaučiasi ypatingas, kai jis supranta, kad yra kažko dalis, kažko labai didelio dalis. Choras susideda iš labai daug žmonių ir kiekvienas žmogus yra to choro dalis“ (A8), „<...> kai stovi koncerte, pasižiūri į savo draugą, kuris taip pat dainuoja tą pačią dainą, kurią šlifavo valandų valandas ir nusišypso, ... apima šiluma ir jis pasijaučia, kad jis yra ypatinga choro dalis“ (A18).

Tema: Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka

Analizuojant temos – *Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka* duomenis, išskirta viena kategorija (*Ugdymo(si) aplinka*). Ji apibūdina, kokią įtaką rezultatams turi ugdymo(si) aplinka ir kaip ši aplinka susijusi su kolektyvo narių teigiamu emocijų užtikrinimu esant palankiam mikroklimatui (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
UGDYMO(SI) APLINKA	Tecninė bazė, kabinetas / muzikos studija	„<...> jeigu nebūtų tos technikos, kurią suteikia mums mokykla, pavyzdžiui mikrofonai visi, tos pačios kolonėlės, fortepijonas, kurį turime, tai aš nemanau, kad) galėtumėm pasiekti kažkokių geresnių rezultatų“ A5
	Palankus mikroklimatas	„Bet po kažkiek laiko įvyksta lūžis ir tu supranti, ar tu nori čia būti ar ne, tai aš manau, kad labai priklauso <...> ir nuo pačios atmosferos ar nu tavo elgesys pasikeis ar ne“ A1
	Geros savijautos ir teigiamų emocijų užtikrinimas esetinėje aplinkoje	„<...> kad tu nuėjęs į patalpas gali užsikaist arbatos, susirast gal net kokį sausainį ir tiesiog atsisėst šiltai užsiklojęs ant sėdmaišio, gali pasižiet į lentą , kur sukabintos nuotraukos mūsų , kur esam buvę, prisimint <...> tai yra labai svarbu ir iš tikrųjų motyvuoja“ A8
	Didesnės galimybės atsiskleisti kiekvienam gimnazistui	„<...> tiesiog nebūtų kokybiško darbo arba ta aplinka nu nebūtų tokia, jeigu mes neturėtumėm atitinkamų žmonių, kurie sugeba daryti ir suteikti mums džiaugsmo, harmonijos mūsų kūriniuose. Ir suteikia daugiau galimybių iš tiesų ko gero atsiskleisti kiekvienam jų dalyviui“ A5

Mokiniai labai daug laiko praleidžia mokykloje. Nuo ugdymosi aplinkos mokykloje priklauso mokinio sveikata, darbingumas, vystymasis, emocinė savijauta, ir jei mokinsys toje aplinkoje jaučiasi gerai, ir jo veikla tampa maloni. Informantų pasisakymuose apie ugdymosi aplinkos įtaką repeticijų / koncertų kokybei, išryškėjo, kokią naudą aplinkos kūrimas duoda mokinių pasiekimams gerinti. Kategorijos „Ugdymo(si) aplinka“ išskirtos keturios subkategorijos (žr. 9 lentelę). Pirmos subkategorijos (*Tecninė bazė, kabinetas / muzikos studija*) dominuoja teiginiai, akcentuojantys, kad mokiniai, mokydamiesi estetiškai patrauklioje ugdymo(si) aplinkoje, kurioje daug dėmesio skiriama kabinetams turtinti įvairiomis priemonėmis, muzikos studijos įrangai, geresnių priemonių turėjimą sieja su aukštesniais rezultatais: „<...> jeigu nebūtų tos technikos, kurią suteikia mums mokykla, pavyzdžiui

mikrofonai visi, tos pačios kolonėlės, fortepijonas, kurį turime, tai aš nemanau, kad galėtumėm pasiekti kažkokių geresnių rezultatų“ (A1), „<...> ypač svarbu yra konkrečiai ta technika rezultatams“ (A8).

Antroje subkategorijoje (*Palankus mikroklimatas*) išskirti teiginiai, atliepiantys estetinės aplinkos aktualumą: „... labai svarbu ir patalpų atmosfera“ (A3), kartais tai gali būti vienas iš motyvuojančių elementų teigiamai keistis mokinio elgesiui toliau lankant užsiėmimus – „<...> man tiesiog labai svarbu kokioje aplinkoje tenka dirbti, norisi būti kartu ir keistis kartu, kad nepavesti kitų“ (A8). Informantai pažymi, kad palankus mikroklimatas turi ryšį ne tik su užmezgamomis naujomis pažintimis, bet ir su kolektyvo rezultatais: „Vien dėl draugiškų santykių, dėl puikios atmosferos <...> tiesiog dar yra stiprinamas tas ryšys, stiprinama draugystė ir kaip ir sakiau, tiesiog su tuo siejasi ir rezultatai.“ „<...> kad naujas žmogus atėjęs jaustųsi gerai nuo pat pradžios, turi būti šilta atmosfera tiesiog. Ir tai pas mus tikrai egzistuoja“ (A13).

Mokyklinė erdvė, kurioje vaikai praleidžia didžiąją savo dienos dalį, veikia mokinių ne tik pažintinius procesus, bet ir jų emocijas. Mokiniai labiau linkę mokytis emociškai saugioje aplinkoje negu įtemptoje atmosferoje. Subkategorijoje *Geros savijautos ir teigiamų emocijų užtikrinimas esetinėje aplinkoje* išskirtais teiginiais akcentuojama, kad palankioje aplinkoje, užtikrinančioje teigiamas emocijas ir gerą savijautą, kur kas dažniau lankosi moksleivis, nes jis jaučiasi saugus mokykloje: „<...> man labai svarbus tas jausmas kai būni savimi, lyg namie, bet su savo draugais“ (A17); „Tu esi geroj aplinkoj, jaukioj aplinkoj ir tavo paties laimei atsieina, sakykim, savijautai į gerąją pusę“ (A6), čia realizuojami ir bendravimo poreikiai „<...> gali per pertrauką net nueit ir pakalbėt su draugais“ (A8).

Ketvirtoje subkategorijoje (*Didesnės galimybės atsiskleisti kiekvienam gimnazistui*) identifikuota aplinkos įtaka svarbi ne tik emociinei savijautai, mokymosi motyvacijai, bet ir galimybės atsiskleisti ir save realizuoti daugybei talentingų mokinių: „<...> tiesiog nebūtų kokybiško darbo arba ta aplinka nu nebūtų tokia, jeigu mes neturėtumėm atitinkamų žmonių, kurie sugeba daryti ir suteikti mums džiaugsmo, harmonijos mūsų kūriniuose. Ir suteikia daugiau galimybių iš tiesų ko gero atsiskleisti kiekvienam jų dalyviui“ (A5).

Apibendrinant trečios klausimų grupės „Mokinių patirtys apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje“ radinius, galima teigti, kad išryškėjo trys svarbūs aspektai:

- Choras kaip tik yra ta vieta, kurioje kiekvienas mokinys gali rasti sau vietą ir galimybę atsiskleisti, būti pastebėtas mokytojų, administracijos, gauti pasiūlymų dalyvauti kitose veiklose, planuoti karjerą ir kt. Atpažinta, kad mokyklos kultūrą kuria ir laisvalaikis.
- Pastebėtos tiek dalyvių, tiek klausytojų emocijų raiškos kaitos koncertų metu ar po jų, pasikeitęs aplinkinių požiūris, įkvepiantis būti labiau pasitikintį savimi net mažiausių gabumų turintį moksleivį, atsiranda vis didesnis mokytojų ir artimųjų palaikymas. Tyrimo duomenų analizės metu išryškėjo kiekvieno renginio dalyvio reikšmingumo aspektas.
- Išsiaiškinta, kad mokiniai geresnių priemonių turėjimą sieja su aukštesniais rezultatais. Identifikuota aplinkos įtaka ne tik emocinei mokinių savijautai, mokymosi motyvacijai, bet ir galimybėms atsiskleisti ir save realizuoti daugybei talentingų mokinių.

Temos „Meninės veiklos prasmė gimnazijos kolektyvo nariams“ radiniai, gali būti interpretuojami keleriopai. Pirma, mokiniai draugiškai bendraudami daug laiko praleidžia kartu, stengiasi vienas kitam padėti, pastebi ypatingus mokinius, bet jų neišskiria. Antra, tik žinodami savo stiprybes ir silpnybes, išanalizavę savo poreikius, įgūdžius, galimybes, galėdami save atrasti, mokiniai planuoja karjerą, nes choras kaip tik yra ta vieta, kurioje ypatingas mokinys gali rasti sau vietą ir galimybę atsiskleisti. Trečia, atpažintas choro indėlis kiekvienam dalyviui pabrėžiant, kad meninė veikla suteikė galimybę būti pastebėtam mokytojų, administracijos, dėl ko gauta pasiūlymų dalyvauti kitose veiklose, nesusijusiose tiesiogiai su choru, bet dėl choro. Išryškėjo požiūris, kad mokinių meninės veiklos suvokimo ir prasmės gimnazijos kolektyvo nariams kontekste yra labai svarbus vadovo kaip lyderio vaidmuo, gebėjimas sutelkti, skiepyti mokiniuose gerąsias savybes, ugdyti bendruomeniškumą.

Pažymėtina, kad meninė veikla tiesiogiai susijusi su kolektyvo laisvalaikio praleidimu. Atpažinta, kad laisvalaikis yra dar vienas iš mokyklos kultūros kūrimo elementų. Pasak Timmers, Bailes ir kt. (2021), dalyvavimas laisvalaikio veikloje suteikia daug socialinės, emocinės ir asmeninės naudos, o jų atlikti tyrimai, tiriant muzikinio dalyvavimo laisvalaikio vertę, tik patvirtina šią naudą. Kartu leidžiamas laisvalaikis suteikia galimybę mokiniams ugdyti motyvaciją ir pasitikėjimą savo jėgomis, stiprina ryšį, draugystę ne tik tarp choristų ar ansamblio dalyvių, bet ir tarp dviejų kolektyvų siekiant bendro tikslo.

Nustatytas choristų teigiamas požiūris į laisvalaikio leidimą kartu choro stovyklos vasaros metu. Atlikto tyrimo metu atskleista mokinių patirtis parodė, kad choristai veikia ir agentišškai. Tyrimo metu pastebėta, kad dalyviai suvokia, jog, lankant kolektyvą, kur įgyjama emociškai ir socialiai naudinga patirtis, kur puikiai koordinuota bendra visuma, atsiveria daugiau naujų galimybių ne tik mokykloje, bet ir už jos ribų.

Analizuojant temą – „Choristų patirtys muzikinių renginių metu“, pastebėta tiek dalyvių, tiek klausytojų emocijų raiškos kaita. Tiriamieji akcentavo, kad, pradėjus lankyti kolektyvą, pasikeitė aplinkinių požiūris į juos. Mokytojų, administracijos, tėvų ir artimųjų palaikymas, sėkmingi pasirodymai koncertų metu įkvepia net mažiausių gabumų turintį mokinių tapti labiau matomu ir pasitikinčiu savimi. Informantai pabrėžia, kad ypač svarbus rezultato parodymas, nes jis džiugina ne tik juos pačius, bet ir parodo, ką išmoko per repeticijas. Būtina pažymėti, kad choristai moka vertinti ir geba patys pasidžiaugti koncerto metu keliamomis emocijomis, patirtais maloniais išgyvenimais.

Tyrimo duomenų analizės metu išryškėjo kiekvieno renginio dalyvio reikšmingumo aspektas. Būdamas tarp bendraminčių, žmogus jaučiasi tvirtesnis ir stipresnis savo gyvenime, o bendraudamas su kitais, ne tik duoda kitiems, bet ir pats gauna bendrumo jausmą, dėmesio, pagalbos. Nustatyta, kad tiriamieji patiria džiaugsmą, kai gali save realizuoti, jaustis reikalingi, svarbūs ir reikšmingi, tokiu atveju identifikuotas svarbus vadovo ir kolektyvo palaikymas. Pastebėta, kad tiek atlikėjo, tiek klausytojo vaidmenys koncerto metu skirtingi, bet juos sieja ypatingas ryšys – koncerto metu kolektyvo perteikiamos emocijos ir jausmai suartina atlikėją su klausytoju. Mokinių patirčių analizė atskleidė choro narių brandą, išryškino kolektyvo sąmoningumą.

Tema „Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka“ atskleidė, kad gimnazistai suvokia, kokią svarbią įtaką rezultatams turi ugdymo(si) aplinka, kuri neabejotinai susijusi su kolektyvo narių teigiamu emocijų užtikrinimu esant palankiam mikroklimatui. Ugdymo(si) aplinka, kaip vienas esminių kokybiško švietimo veiksnių, pastaruoju metu yra ne tik užsienio, bet ir Lietuvos švietimo politikų dėmesio centre, tad ugdymos(si) įstaigose išties stengiamasi sukurti tinkamą mokymosi aplinką, nes ji, kaip ir mokymo programų kokybė, labai svarbi ateities visuomenės narių kūrybingumui ugdyti, o praktinių įgūdžių tobulinimo bazė yra ypač svarbi aukštesniesiems gebėjimams ugdyti („Lietuva 2030“, 2012). Išsiaiškinta, kad mokiniai geresnių priemonių turėjimą sieja su aukštesniais rezultatais. Identifikuota aplinkos įtaka ne tik emociinei mokinių savijautai, mokymosi motyvacijai,

bet ir galimybėms atsiskleisti ir save realizuoti daugybei talentingų mokinių. Tai ir atliepia įtraukiąją gimnazijos kultūrą, kuri vienija mokinio asmenybės pažinimą, individualizuotą ir į mokinį orientuotą muzikinio ugdymo organizavimą, draugišką ir nuoširdų bendravimą, palankią fizinę ir psichologinę aplinką, skatinančią mokinių kūrybiškumą, veiklumą, pasitikėjimą.

3.3.4. Mokinių patirtis apie meninę veiklą kaip sėkmės situacijos kūrimo bendradarbiaujant prielaidą įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo kontekste

Ketvirtos klausimų grupės, kuri apibendrintai pavadinta „Mokinių patirtis apie meninę veiklą kaip sėkmės situacijos kūrimo bendradarbiaujant prielaidą įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo kontekste“, siekis – atskleisti mokinių patirtį apie tai, kaip keitėsi jų bendravimas ir bendradarbiavimas lankant kolektyvą, kokias išgyveno sėkmės situacijas bendradarbiaudami meninėje kolektyvinėje veikloje, kokią kolektyvų (chorų / ansamblių) ateitį įsivaizduoja Lietuvos gimnazijose. Gauti tyrimo duomenys leido išskirti tris temas, apimančias (1) choristų elgesio / bendravimo pokyčius lankant kolektyvą, (2) choristų sėkmės situacijos raišką bendradarbiaujant ir (3) Lietuvos gimnazijų kolektyvų (chorų / ansamblių) ateities perspektyvas (žr. 5 paveikslą).

Tema: Choristų elgesio / bendravimo pokyčiai lankant kolektyvą

Analizuojant temas – *Choristų elgesio / bendravimo pokyčiai lankant kolektyvą* duomenis, buvo išskirta viena kategorija (*Savęs suvokimas*) ir 4 subkategorijos (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Choristų elgesio / bendravimo pokyčiai lankant kolektyvą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
SAVĖS SUVOKI- MAS	Savo individualumo suvokimas	„Iš pradžių nedrašu būdavo, sėdėdavai, kol niekas nevykdavo ir kažkada įvyko toks lūžis, kai jau pradedi jaustis savim, jaustis labai gerai, nes esi svarbus ir gali nevaržomas juokauti ir ... susikuria tos visos draugystės, tada viskas kardinaliai pasikeičia, visas elgesys“ A8
	Patirtis stebint kitus	„...labai labai stipriai suartėjom, gal bendri renginiai, bendros išvykos mus suartino, nes pradžioje taip norėjosi tiesiog lygiuotis į kitų psiekimus, stebėti ir mokytis iš kitų“ A9
	Asmeninės	„Svarbiausia tai, kad jinai pasisėmė iš mūsų

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
	iniciatyvos drąsinant kitus choristus	<i>drąsos ir į rugsėjo pirmosios šventę atėjo be peruko ir labai gražiai atrodė ir nu tiesiog parodė, kokią ji vidinę stiprybę pati turi, kokią pasitikėjimą savim turi, ir man atrodo, kad nu tiesiog choras ir kolektyvas jai paskatino pažiūrėt į save, pasisėmė iš mūsų, iš choro tos stiprybės ir dabar jinai vaikšto be peruko. Visiškai“ A4</i>
	Kolektyvas – prevencija prieš patyčias	<i>„Aš rugsėjo pirmą dieną į choro grupę parašiau, kad jeigu svetimi išdrįs jai tiesiai į akis pasakyti kažką, ji turi žinoti, jog 50 žmonių ją saugo“ A9</i>

Kiekvienas žmogus priverstas bendrauti, o darbe bendradarbiauti – net didžiausiems individualistams tenka vienaip ar kitaip dalyvauti komandiniame „žaidime“ siekiant bendrų tikslų. Anot Coyle, sėkmingo komandos darbo pagrindas – darbo ir bendradarbiavimo kultūra (Coyle, 2018). Analizuojant choristų saviidentifikaciją elgesio / bendravimo pokyčių kontekste lankant kolektyvą, buvo išskirtos keturios kategorijų „Savęs suvokimas“ patvirtinančios subkategorijos. Pirmoji savo tapatybės įtvirtinimo subkategorija – *Savo individualumo suvokimas* nusakoma taip: pirmoje repeticijoje save suvokia kaip individualumu pasižymintį, bet savo gebėjimais nepasitikintį žmogų (*„Iš pradžių buvo gan nedrąsu prieš savo kolegas padainuoti solo ar šiaip, galvoju, nu aš čia tokia naujokė, nu ką čia dabar reikšiuos, neišsišoksiu čia prie visų, bet laikui bėgant jaučiausi labai priimta, jaučiausi, lyg būčiau tikrai komandos narė ir jog galiu atsiskleisti pilnai ir būti savim, todėl aš visada būsiu dėkinga, kad mane priėmė ir leido man būt savim“ (A4)*). Iš kitų informantų pasisakymų išryškėjo, kad choro repeticijas mokiniai tapatino su įprasta pamoka, kol nevaržomas galėjo pasijusti savimi. Lygindami savo ir kitų kolegų patirtis pirmose choro repeticijose, informantai pažymi, kad visi patiria naujus išgyvenimus. Į chorą ateina skirtingų gebėjimų mokiniai, tad kaip kolektyvas susijungs į vieną visumą, laikysis susikurtų taisyklių, labai priklausys nuo daugelio veiksnių: *„Aš manau, kad visiems buvo ta pati pradžia nejauki, tiesiog tu ateini į naują vietą, nauji žmonės, tu nežinai, kaip tave priims, tu nežinai ar tu pritapsi prie to kolektyvo, gal tau iš viso net nepatiks, gal tiesiog nenorėsi ten eiti. Bet po kažkiek laiko tu supranti, kaip nori čia būti. Labai priklausau nuo žmonių, taip pat nuo vadovo ir pačios atmosferos, ar tavo elgesys pasikeis, ar ne.“ (A5)*.

Tyrimo dalyviai pasidalijo mintimis, kaip keitėsi elgesys ir bendravimas su naujais choristais (subkategorija – *Patirtis stebint kitus*),

kurie vėliau jiems virto maloniu siurprizu. Informantai pažymi, kad įsitraukimas į chorinę veiklą jaunas žmones skatina greičiau atsiskleisti, atrasti savo naujus talentus: „*Kai aš dar buvau sename ansamblyje, buvo seni nariai ir kai atėjo nauji, labai gerai prisimenu A4 ir A6, kai jos buvo labai kuklios, mažai bendravo, gal kuklinosi padainuot, bet dabar kai pamatai, kaip žmonės atsiskleidė, kai jie įsitraukė į kolektyvą, tai labai smagu pamatyti, kad per tą laiką, kurį mes buvom kartu, žmonės taip šauniai parodė savo talentą, ką jos sugeba.*“ (A5). Repeticijos, ansamblio ir choro koncertai, bendros dviejų kolektyvų išvykos ne tik teikia malonumo, turtina pačius dainininkus ir klausytojus, kelia jų nuotaiką, bet ir tirpdo ribą tarp gabesnių ir mažiau muzikinių gebėjimų turinčių mokinių. Informantai pažymi, kad muzikinė veikla suartina ir skatina bendravimą / bendradarbiavimą: „*Apie bendravimą tarp choro ir ansamblio pastebėjau, kad paskutiniaisiais metais mano dalyvavimo šitoje veikloje, choras ir ansamblis labai labai stipriai suartėjo, pradėjom bendradarbiauti, siekti bendrų tikslų.*“ (A9). Draugiškumas, bendravimas ir bendradarbiavimas, lygiateisiškumas, pasitikėjimas, vadovo ir choristų partneriški ryšiai, išklausymas ir įsiklausymas, saugumo jausmas, galimybė realizuoti kiekvienam ir būti pastebėtam neabejotinai atliepia įtraukiojo ugdymo idėją: „*Su laiku žmonės atsiskleidė labai ir įsitraukė į bendrą mūsų veiklą, jautėsi reikšmingi, svarbūs, priimti.*“ (A6).

Kultūra yra tai, ne ką tu sakai, o ką tu darai. Todėl dar viena išskirta subkategorija – *Asmeninės iniciatyvos drąsinant kitus choristus* atskleidžia, kad choristai, lankydami kolektyvą, ateina ne tik savo gebėjimų tobulinti, užmegzti draugiškų santykių, jie pastebi ir tuos, kuriems kažkas nesiseka, stengiasi jiems patarti, padrąsinti, tokiu būdu primindami, kad esi ne vienas, tu esi kolektyvo dalis ir mums labai rūpi. Kai žmogus jausis saugus ir reikalingas, bus aktyvus bendruomenės narys ir nebereikės energijos eikvoti tam, kad įveiktų kažkokias baimes: „*Aš tas žmogus, kuris tikrai nuoširdžiai stengiuosi, jeigu matau, kad žmogus nedrąsus, pabendraut ar kažką pasakyt, ar kad kažkiek jaustų labiau kaip kolektyve, kad nesijaustų toks vienas.*“ (A6); „*Šitas ryšys atsispindi mūsų pasirodymuose, daro mūsų pasirodymus tokius nuoširdžius ir mūsų atlikimas paliečia ir klausytoją. Todėl galbūt mūsų rezultatai tokie geri.*“ (A2).

Dainavimas atlieka ne tik stiprią socialinę funkciją, dainininkai patiria ir socialinį pritarimą, priklausymą ir priėmimą dalyvaujant grupėje (Parker, 2017), todėl neabejotinai sukurtas stiprus kolektyvo narių ryšys gali daryti stebuklus. Informantai mielai pasidalijo prisiminimu, dar kartą įrodančiu, kad kolektyvo vienybė gali nusivylusiam žmogui duoti daug drąsos: „*Pas*

mus yra mergaitė, kuri labai didelę savo gyvenimo dalį nešioja peruką, nes jai yra genetinis sutrikimas, kai ant galvos neauga plaukai ir na, bijodavo kartais kai, sakykim, kažkas išdykauja ir nori kasą patempt, tai ji labai bijodavo, kad kažkas jai peruko nenutemptų. Ir kai mes turėjom choro stovyklą vasaros gale, jinai kai mums pačią paskutinę dieną pasakė, kad aš visą laiką iš tikrųjų su peruku esu... Paprašiau parodyti, kaip čia atrodo be. Ir ji nusiėmė tą peruką ir mes visi ne tai, kažkas juoktis pradėtų ar dar kažką, bet mes visi tokie WOW, tu turi eit be peruko, kažkada tikrai turi nueit be peruko. (A8); „Ji taip gerai atrodė! Ir svarbiausia, jaučias, kad ji pradėjo pati savimi pasitikėt, kas yra labai gražu žiūrėt.“ (A6); „Kaip mes ją palaikėme! Juk ji mūsų dalis, mūsų visų tas ryšys yra toks stiprus ir svarbiausia tai, kad ji tikrai jaučia tą.“ (A1).

Tai, kaip elgiamės, kaip bendraujame, kuo tikime, kokias nuostatas ar vertybes turime ir perteikiame aplinkiniams, neabejotinai lemia mūsų vaidmenį mokyklos bendruomenėje. Neigiamus mūsų visuomenėje vykstančius reiškinius įvardijantis terminas – patyčios pastaruoju metu vis dažniau vartojamas ir kasdieniame gyvenime. Patyčios neabejotinai atsiliepia mokyklos bendruomenės narių saugumo jausmui. Kadangi ši reiškinį vis dažniau atpažįstame, vadinasi, yra viltis šį mastą sumažinti. Viena iš prevencinių priemonių prieš patyčias gali tapti meno kolektyvas. Tyrimo dalyviai apgailestauja dėl esamos situacijos apskritai ugdymo įstaigose, bet drąsiai gina savo kolektyvo narius (sukategorija: *Kolektyvas – prevencija prieš patyčias*): „Akių“ ji tikrai gavo, bet ne iš choristų. Manau tokių patyčių būna ir visada bus. Aš rugsėjo pirmą dieną į choro grupę parašiau, kad jeigu svetimi išdrįs jai tiesiai į akis pasakyti kažką, ji turi žinoti, jog 50 žmonių ją saugo.“ (A9).

Tema: Choristų sėkmės situacijos raiška bendradarbiaujant

Analizuojant choristų sėkmės situacijos raišką bendradarbiaujant, išskirtos dvi kategorijos – *Bendravimas / bendradarbiavimas* (trys subkategorijos) ir *Sėkmės situacija bendradarbiaujant* (2 subkategorijos) (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Choristų sėkmės situacijos bendradarbiavimo aspektu

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
BENDRA- VIMAS/ BENDRA- DARBIA- VIMAS	Vadovo, tėvų, dalykų mokytojų, administracijos palaikymas	„...tu vistiek orientuojiesi į viešąją gimnazijos gyvenimą. Tu stovi ant scenos, tavo žmonės mato, tėvai mato, ką tu veiki, koks tu esi, kuo tapai“ A8
	Kalbų	„Vokiečių kalbos mokytoja mus skatina

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
	mokymasis bendradarbiaujant	<i>dalyvauti vokiškos dainos konkursuose, jinai mums suranda dainas, mūsų vadovė jas aranžuoja ir tai yra labai smagu, kad pats mokytojas nori įsitraukti ir pats savo iniciativa mus skatina dalyvauti ir galbūt gilinti vokiečių kalbos žinias.“ A5</i>
	Atviros pamokos, sklaida	<i>„Vyko atvira pamoka, mokytojai buvo atvykę iš kito miesto ir mes tada ten turėjom tokią pamoką, muzikos ir vokiečių kalbos pamoką.“A16</i>
SĖKMĖS SITUACIJA BENDRADARBIAUJANT	Igytos patirties įvertinimas	<i>„Kiek sėkmės aš patyriau ir kiek aš jos pajaučiau tada, kad iš tikrųjų kokia aš laiminga, kad aš turiu tokius žmones savo kolektyve, kurie mane palaiko. Nepraeina kokios trys dienos, kad man kažkas iš kolektyvo neparašytų „kaip tau sekas“, čia man yra pati didžiausia sėkmė. Man grynai čia nesuvokiama kaip žmonės, kurie yra surišti muzika, taip gali jaust vienas kitą, palaikyt vienas kitą, tai man va čia buvo pats sėkmingiausias momentas.“ A6</i>
	Džiaugsmas įveikiant sunkumus	<i>„Aš manau, kad rezultatas ir yra toks pamaloninatis dėl to, nes tiek daug darbo yra į jį įdėta. Tai dėl to darbas yra svarbesnis, pats procesas visas. O rezultatas yra motyvacija kitam procesui.“A6</i>
	Alumnų įsitraukimas	<i>„<...> mes turime Deividą, kuris moka labai profesionaliai groti fortepijonu, tai nemanau, kad mes irgi pasiektumėm kažkokių rezultatų be jo <...>“ A5</i>

Analizuojant švietimo dokumentus kokybiško švietimo klausimais, pabrėžiama, kad visuomenei būtina kurti įtraukesnes švietimo įstaigas, o tėvų dalyvavimo vaidmuo jas kuriant yra būtinas. Viena iš mokyklos veiklos pamatinių dalių – bendradarbiavimu grįsti santykiai, aprėpiantys įvairiopą partnerystę, įtraukiant kiekvieną bendruomenės narį (European Commission, 2017). Šeima ir mokykla yra dvi svarbiausios vaiko ugdymo institucijos, tad svarbia sėkmingo ugdymo sąlyga neabejotinai tampa mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas. Labai svarbu, kad bendradarbiavimas būtų grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu, kad tėvai jaustųsi esą mokyklai reikalingi. Įtraukti tėvus į mokyklos gyvenimą nėra lengva ir paprasta. Čia didelį vaidmenį gali atlikti muzikinė veikla. Muzikavimo metu išryškėja bendradarbiavimas ne tik tarp tėvų, šeimos narių, bet ir tarp ugdymo proceso dalyvių – mokytojų, vadovo, administracijos. Informantų teigimu, labai svarbu, kad jų

dalyvavimą choro veikloje palaikytų visa gimnazijos bendruomenė (subkategorija – *Vadovo, tėvų, dalykų mokytojų, administracijos palaikymas*): „*Labai svarbus visų palaikymas. Palaikymas iš tiesų jeigu žmonės tau sako, kad mums patinka, ką jūs darot, tai yra tam tikra paskata.*“ (A8), bet labiausiai informantai išskiria tėvų vaidmenį savo gyvenime: „*Labai svarbu, kad būtų tas atgalinis ryšys iš aplinkos. Taip pat tėvai irgi, sakykim, mano mama kartais kai kažkas būna įrašyta, penkis kartus paskui vakare turi pasižiūrėt pasileidus tą įrašą telefone pažiūrėt. Ir gana svarbu, kad žmonėms iš tikrųjų patinka, ką mes darom. Ne tik, kad mums patinka, bet ir kad rezultatas žmonėms patinka.*“ (A14). Remiantis St. Gruenert, T. Whitaker, mokytojų ir mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą turėtų lydėti abipusė pagarba, tolerancija, supratimas, nes bendra veikla palankiame mikroklimatė sudaro sąlygas tobulėti mokantis vienas iš kito (Gruenert, Whitaker, 2017). Tyrimo dalyvių patirtis byloja, kad choristams svarbu, kai jie jaučiasi įvertinti, gerbiami, o mokytojai, administracija ne tik lankosi jų koncertuose, bet ir užkalbina atsitiktinai mokyklos koridoriuje, klasėje: „*Valdžia irgi, nusišypso, ateina, užkalbina, labai mėgsta mūsų kolektyvą ir veiklas, labai palaiko. Kai tik kažkas pamokose apie meną, apie muziką, tai jau tada va A8, muzikantas vat (hahaha). Labai dažnai irgi tiesiog pagiria, palaiko.*“ (A8)).

Atlikėjo, koncertinė veikla skatina tiek mokinius, tiek mokytojus dirbti kartu, konsultuotis vieniems su kitais, dalytis gerąja patirtimi ir tai savaime yra žingsnis link įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo (Nisser, 2017). Laikantis šio požiūrio, išskirta subkategorija – *Kalbų mokymasis bendradarbiaujant*, kurią akivaizdžiai pagrindžia tokie teiginiai: „*Smagu yra kai, pavyzdžiui, net mokytojai įsitraukia į tokį bendradarbiavimą. Geras toks pavyzdys yra mūsų vokiečių kalbos mokytoja.*“ (A4); „*anglų pamokoje analizavome visi dainą iš mūsų repertuaro*“ (A2). Informantai pažymi, kad mokymasis svetimos kalbos, net jei jos nesimokai, yra naudingas: „*Įdomu tai, kad vos ne pusė iš mūsų dainuojančių nesimoko vokiečių (hahaha). Bet vistiek domisi ir tam tikros žinios apie kalbą na, yra vertinga tokiom pamokom, dainuojant sakykim kalbomis, kuriom tu moki, vistiek tam tikri žodžiai, tam tikros frazės, tau įsimena ir tada tiesiog lavini protą.*“ (A7). Taip pat tyrimo dalyviai pastebi, kad toks bendradarbiavimas jiems duoda ne tik teigiamų emocijų mokantis naujos kalbos, bet ir teikia galimybę dalyvauti konkursuose: „*Abi mokytojos konsultuoja, kaip būtų geriau ir tiesiog tas palaikymas iš abiejų pusių yra tobulas.*“ (A5). Kitas informantas pabrėžia, kad konkursai kelia tam tikrus iššūkius, kurie moko gyvenime būti pasirengusiems įvairiems netikėtiems išbandymams: „*Atėjęs į ansamblį*

gavau tokią užduotį vienais metais išmokyti solo neilgą partiją vokiečių dainos su ansambliu, tuomet važiuoju į respublikinį konkursą. Po to konkurso kitais metais pats pasiūliau dainą, kurią norėjau išmokyti ir mokytoja iškart suaranžavo visą dainą ansambliui. Kadangi turėjau labai stiprią pagalbą, tai ir pati vokiečių kalbos mokytoja ir mūsų vadovė, tai, kai vokiečių kalbos visiškai nemoki, o konkurse sekėsi tikrai puikiai, toks bendras rezultatas tikrai suteikė džiaugsmo.“ (A9).

Mokyklos kultūrą kuria ir jos ryšiai bei bendradarbiavimas su kitomis švietimo įstaigomis (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2016). Bendradarbiaudami su švietimo įstaigomis, pedagogai dalijasi patirtimi, naujovėmis, gerbia kito nuomonę, dalyvauja įvairioje bendroje veikloje – renginiuose, konferencijose, įgyvendinant projektus vykdo sklaidą, veda atviras pamokas (Hammersley, 2001; Ainscow, Booth, 2017). Informantai pažymi, kad tokio pobūdžio veiklos verčia ir juos pačius pasitempti, susikaupti, save realizuoti – subkategorija – *Atviros pamokos, sklaida*: „*Jie stebėjo meninę veiklą, kaip ji yra vykdoma. Ir mes pasirodėm ir įvertino labai gerai, sako va čia gali vaikai save realizuoti, gali dainuoti, tai aš manau, kad vat toks bendravimas su švietimo atstovais irgi yra tam tikra paskata tobulinti save.“ (A5).*

Komanda dirba gerai, kai mokslo metams prasidėjus bendrai aptariami planai, sudaromas bendras kūrybinių repertuaras, kai bendradarbiaujama vadovo su choristais, kai veikla nuolat reflektuojama, vertinama choristų pažanga, pastebimas kiekvienas, kai orientuojamasi ne vien į rezultatą, o koncentruojamasi į procesą, pasidalijama užduotimis, kai visus šiuos faktus jungia nepaprastas sėkmės situacijos išgyvenimas. Išryškėjusi informantų patirtis (žr. 2 lentelę, kategorija – „Sėkmės situacija bendradarbiaujant“) atskleidė faktą, kad ne rezultatas yra svarbiausias tikslas, o procesas. Tą įrodo subkategorija – *Įgytos patirties įvertinimas*: „*Aš manau, kad rezultatas ir yra toks pamaloninantis dėl to, nes tiek daug darbo yra į jį įdėta. Tai dėl to darbas yra svarbesnis, pats procesas visas. O rezultatas yra motyvacija kitam procesui.“ (A6).* Tyrimo dalyviai teigiamai atsiliepią apie įgytą patirtį lankant kolektyvą. Čia jie ne tik lavina vokaliinius gebėjimus, bet ir formuojasi kaip asmenybės, randa tikrų draugų, kolektyvą vadina šeima. Kad taip nutiktų, kiekvienas neabejotinai turi pajusti stiprų ryšį, nesavanaudišką draugystę, pasitikėjimą, kuris sukuriamas vertybių pagrindu: „*Su šituo kolektyvu mes turim galimybę patirti tai, ko galbūt kasdien nepatirsi. Pavyzdžiui, Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras. WOW. Tiesiog, nu niekada negalvoji, kad net kelias dienas čia praleisi. Tiesiog net sunku apibūdinti, koks jausmas.“ (A4).* Kartu išgyventos sėkmės situacijos,

kai patiriamas bendrumo jausmas, kolektyve ilgai brandintas, išlieka nuostabiu prisiminimu: „*Tikroji sėkmė man šiek tiek kitokią reikšmę turi. Stovykloj paskutinę dieną, kai reikėjo su visais atsisveikint, kai gavojau, kad nebesusimatysim su kitais, tada aš ir pajaučiau, kokia aš laiminga, kad turiu tokius žmones savo kolektyve...*“ (A6).

Pasak Coyle, kad žmonių grupė jaustūsi dirbanti dėl bendro tikslo, būtini trys esminiai įgūdžiai – saugios aplinkos kūrimas, bendro pažeidžiamumo suvokimas ir tikslingos veiklos pojūtis (Coyle, 2018). Kartu dainuodami choro nariai išmoko dirbti kaip viena komanda ir siekti bendro tikslo, kuris skatino kiekvieną prisiimti įsipareigojimus ir dalyvauti repeticijose. Tyrimo dalyviai pažymi, kad jų visai nebaugino ilgos repeticijos ir bendras darbas, nes juos visus subūrė būtent bendras tikslas (žr. 11 lentelę, subkategorija – *Džiaugsmas įveikiant sunkumus*). Sėkmę įvardija kaip susivienijimą ir bendrystę, sunkiausią konkurso kūrinį, kuris burtų traukimo metu ištraukiamas. Tai įrodo, kad choristai jaučiasi saugiai būdami kartu, bendroje veikloje puikiai pasiruošę konkursui: „*Apie „Dainų šventę“.* *Kai jau daug dirbi, kokius gerus, nu realiai gerus metus kai mokaisi tuos kūrinius, kai labai daug darbo įdedi, iš tikrųjų mes tikrai nuoširdžiai visi stengėmės dėl tų kūrinių, buvo, kurie labiau patiko, buvo, kurie nepatiko iš viso ir, vienas iš sėkmės faktorių buvo, kad mes perklausai gavom burtų būdu mėgstamiausią savo kūrinį (juokiasi). Tai ir buvo mūsų pasisekimas.*“ (A10). Bendraujant ir bendradarbiaujant stiprėja tarpusavio ryšiai, nes vidinės žmonių vertybės yra panašios, tik emocijos arba asmeninės žmonių problemos daugeliui neleidžia jų pamatyti. Bendravimas tikint ir pasitikint sparčiau artina prie tikslo – gerų meninių rezultatų ir visapusiško asmenybės tobulėjimo. Tad kalbėdami apie pasirengimą konkursams, pasirodymams ir kt., informantai pabrėžia ne tik proceso svarbą, bet ir išskiria vieną labai svarbų aspektą – charakterio formavimąsi: „*Procesas yra svarbiau. Nes formuoja charakterį. Taip, rezultatas yra svarbus. Jis motyvuoja, skatina pasitempti ir taip toliau, bet pats proceso metu dirbdamas tobulėji, mokaisi mokytis, tu esi geroj, jaukioj aplinkoj ir tavo paties laimei atsieina, sakykim, savijautai į gerąją pusę. Dėl to, manau, jog procesas yra svarbiau.*“ (A9). Bendras darbas verčia jaustis įvertintiems: „*Kai įdedi labai daug pastangų į tai ir matai rezultatą, kad iš tikrųjų esi įvertinamas, tai tikrai jauties, ta prasme, euforijoj, tikrai jautiesi pakylėtas ir jautiesi, nenuėjo darbas veltui.*“ (A8).

Siekiant renginių kokybės svarbų vaidmenį atlieka gimnazijos buvę mokiniai – alumnai. Jie, puikiai išmanydami gimnazijos turimą bazę, mielai dalijasi patirtimi, įkvepia kitus aktyvesnei meninei veiklai siekiant

aukštesnių rezultatų. Remiantis trečiosio subkategorijos (*Alumny isitruaukimas*) teiginiais, dalis mokinių, net ir po gimnazijos baigimo galėjusių naudotis gimnazijos ištekliais („<...> jeigu tos technikos tiesiog nebūtų, arba sakykim tam atitinkamų žmonių, kurie moka ta technika naudotis, nežinau ką darytumėme <...>“ (A5), atrado save, o nenutraukdami ryšių su gimnazija, ateities profesiją sieja su muzika „<...> Kaip aš didžiuojuosi tais, kurie jau baigė gimnaziją, bet vistiek yra su mumis kartu.“ (A14); „Aš studijudamas universitete vistiek palaikau ryšį su gimnazija, kažkaip traukia ten būti.“ (A16); „Jei tik jie gali, visada būna su mumis, o mes lygiuojamės į juos...“ (A2).

Tema: Lietuvos gimnazijų kolektyvų (chorų / ansamblių) ateities perspektyvos

Analizuojant šios temos duomenis išskirtos dvi kategorijos – „Choristų suteikiamos prasmės meninei raiškai ateities perspektyvos fone“ (dvi subkategorijos) bei „Itraukiosios mokyklos kūrimas“ (viena subkategorija), žr. 12 lentelę.

12 lentelė. Lietuvos gimnazijų kolektyvų (chorų / ansamblių) ateities perspektyvos

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
CHORISTŲ SUTEIKIAMOS PRASMĖS MENINEI RAIŠKAI ATEITIES PERSPEKTYVOS FONE	Keičiasi požiūris	<i>„<...> labai svarbu yra tai, kad keičiasi požiūris apskritai gimnazistų į muziką, į meną, kad jeigu, sakykim, anksčiau man pačiam net asocijuodavos muzikantai nu tiesiog nu ai... jie egzistuoja, jie yra, man net keista kaip jie gali taip, bet dabar aš iš daug daugiau žmonių išgirstu, ne tik kad ir iš mokytojų, bet ir iš bendraamžių, nu... žiauriai smagu. Jūs dirbat, jūs darot. Žmonės grožisi tuom, kad kiti daro tai, kas jiems patinka ir kad tai daro gerai. Tai manau, kad kiti, keičiantis požiūriui, net ir noriau eina prie tos veiklos ir va tas yra svarbu. Aš manau, kad aktyvės gimnazistų dalyvavimas, gal nebūtinai kolektyvuose, bet apskritai meninėse veiklose.“A8</i>
	Populiarėjanti chordinė kultūra	<i>„<...> manau, kad populiariš tas dalykas. Nes dabar, būtent dabar, per kitą prizmę bandom pažiūrėt į šituos dalykus ir „Rock‘n Šiauliai“ yra geriausias pavyzdys...sudarė visiškai</i>

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
		<i>kitokį chorų vaizdą žmonėms, kurie nėra choruose ir parodė, kad mes nebūtinai galim dainuoti Naujajai kūrinius, kurie yra labai gražūs, bet mes galim dainuoti taip pat ir Nirvaną. Manau, kad būtent jei su tokiais renginiais progresuos viskas, tai aš manau, kad ateitis labai šviesi.“ A6</i>
ĮTRAUKIOSIOS MOKYKLOS KŪRIMAS	Meninė raiška, kaip įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo priemonė	<i>„Mūsų kolektyve mes stengiamės priimt visus tokius, kokie jie yra <...>, kad žmogus nesijaustų kitoks ar kažkuom prastesnis už kitus“. A6</i>

Kiekvienas žmogus savo gyvenime susiduria su pokyčiais. Vieni į juos žiūri kaip į problemą, kiti kaip į galimybę. Kolektyvai – ne išimtis. Keičiantis choro nariams, vadovai kaskart susiduria su nauju iššūkiu – kaip pritraukti naujus narius į kolektyvą. Tad labai svarbu, kad naujas narys pajustų, jog visa veikla bus skirta ne trumpalaikiai perspektyvai (žinoma atvejų, kai suburiami kolektyvai vienam kokiam nors renginiui), o ilgalaikiai. Antrepreneriškoje¹² kolektyvo veikloje vadovas nebijo priimti rizikos, kuria komandą, turi strateginį požiūrį. Pasak Šumskio, chorinių renginių dabar yra labai daug, vos ne tūkstančiai, o efektas jų yra labai kuklus, dažnai neatitinka lūkesčių, o ryškaus Lietuvos chorinės kultūros vyksmoproveržio neįmanoma. Susidaro toks vaizdas, kad renginius rengia visi kas nori, ir ne visada aišku, kodėl tai rengiama, ar patenkinti asmeninį, kokį nors siaurą interesą, ar „įsisavinti“ pinigus ir padėti „pliusiuką“ ataskaitoje. Taigi, pinigų išleidžiama daug, o rezultatas koks? Proveržio nesijaučia, nes neįsiklausoma į moksleivių lūkesčius (Šumskis, 2019). Tad kategorijos „Choristų suteikiamos prasmės meninei raiškai ateities perspektyvos fone“ išskirtoje pirmoje subkategorijoje (žr. 12 lentelę), pateiktas teiginys, akcentuojantis gimnazistų besikeičiantį požiūrį į meną apskritai: „Aš visiškai kitaip priimu muzikinę veiklą nei anksčiau.. tiesiog supranti, kad muzika, jos poveikis, svarbiausių kūrinių žinojimas, tiesiog suteikia tą jausmą tokį pinavertiškumo. Ketinu sieti savo gyvenimą su muzika ir toliau ir jau žinau, kad chorai privalo garsinti Lietuvą.“(A9). Dainų švenčių kultūra yra viena, bet gimstančios naujos iniciatyvos puikiai gali

¹² Antreprenerystė – individo ar organizacijos lygmens atsakas į greitai kintamos aplinkos iššūkius, tai veiklos būdas, pasižymintis tokiais savybėmis kaip galimybių pastebėjimas, proaktyvumas, inovatyvumas (Kirby, 2000).

užpildyti spragas ir pritraukti daugiau jaunimo burtis į gimnazijų choras. Antroje subkategorijoje, informantų nuomone, chorinė kultūra Lietuvoje populiarės, tik kad tai nutiktų, renginių, festivalių organizatoriams reikėtų ieškoti naujų idėjų, kaip užpildyti spragas. Viena iš iniciatyvų galėtų būti pavyzdžiu jau įvykęs ir pasiteisinęs renginys – „Rock'n Šiauliai“. „*Tai aš įsivaizduoju labai panašią, kokią ir mačiau rugsėjo pradžioje, praeitas metais, kai vyko „Rock in Šiauliai“. Aš matau labai panašią ateitį*“ (A9), „...manau, kad populiarės tas dalykas. Nes dabar, būtent dabar, per kitą prizmę bandom pažiūrėti į šituos dalykus ir „Rock'n Šiauliai“ yra geriausias pavyzdys... sudarė visiškai kitokį chorų vaizdą žmonėm, kurie nėra choruose ir parodė, kad mes nebūtinai galim dainuoti Naujallio kūrinis, kurie yra labai gražūs, bet mes galim dainuoti taip pat ir Nirvaną. Manau, kad būtent, jei su tokiais renginiais progresuos viskas, tai aš manau, kad ateitis labai šviesi.“ (A6). Tokia chorinės kultūros vizija ir ateities perspektyvos matomos ilgą chorinę patirtį turinčio jaunimo.

Antros kategorijos *Įtraukiosios mokyklos kūrimas* (subkategorija *Meninė raiška kaip įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo priemonė*) išskirtais teiginiais akcentuojama, kad dainavimas atlieka stiprią socialinę funkciją, padeda kiekvienam mokiniui suvokti kolektyvo vienybės reikšmę: „<...> dažniausiai renkasi tie, kurie yra nuoširdūs ir užjaučiantys, tie, kurie visuomet ištis pagalbos ranką. Bent jau mūsų gimnazijos chore taip yra <...>“ (A9), ugdo pasitikėjimą atsidūrus svetimoje aplinkoje: „*Mūsų kolektyve mes stengiamės priimt visus tokiems, kokie jie yra <...>, kad žmogus nesijaustų kažkuom prastesnis už kitus.*“ (A6). Iš informantų pasisakymų remiantis meninės raiškos, kaip formuojančios įtraukiąją mokyklos kultūrą, subkategorija išryškėjo, kad mokiniai, tiesiogiai bendraudami, stengiasi vieni kitiems padėti, džiaugiasi galėdami save atrasti ir realizuoti. Tokia meninė / muzikinė raiška padeda sutelkti ne tik mokinius, bet ir visą bendruomenę, saugo bendras vertybes, sukuria erdvę kiekvienam mokiniui atskleisti savo gebėjimus ir talentus, turi neabejotinos įtakos ypatingo žmogaus realizavimuisi.

Iš dalies struktūruoto interviu pabaigoje visų gimnazistų buvo paprašyta išvardyti tris dalykus, ką kiekvienam duoda choras. Apibendrinant reikia pasakyti, kad iš Mokinių minčių žemėlapiu (8 pav.) galime matyti, kad dažniausiai pasikartojantis žodis „laimė“. Muzikinių gebėjimų lavinimą informantai mini retai, iš to galime daryti prielaidą, kad jiems tai savaime suprantamas dalykas, nes kur kas svarbiau išsiugdyti pasitikėjimą, drąsą, patirti džiaugsmą, susirasti draugų ir kt. Žodžių seka pagal svarbą pateikta tame pačiame paveiksle.

Trys dalykai, ką tau duoda choras

8 pav. Mokinių minčių žemėlapis ir žodžių seka

Apibendrinant ketvirtosios klausimų grupės „Mokinių patirtis apie meninę veiklą, kaip sėkmės situacijos kūrimo bendradarbiaujant prielaidą, įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo kontekste“ radinius, galima teigti, kad tyrimo dalyviai iš visų žmogaus savybių – gebėjimą bendrauti išskiria kaip svarbiausią. Temoje „Choristų elgesio / bendravimo pokyčiai lankant kolektyvą“, bendravimas bendradarbiaujant apibrėžiamas kaip žmonių tarpusavio sąveika, kurios metu keičiamasi informacija, sukuriamas atitinkamas emocinis ryšys. Bendraujant geriau tenkinami įvairūs socialiniai poreikiai: priklausymo tam tikrai grupei (chorui, orkestrui, komandai, religijai, klubui ir kt.), palaikymo (mokiniai palaiko vieni kitus, mokytojas palaiko savo mokinius, tėvai – vaikus, vadovai – pavaldinius), prierašumo (poreikis rūpintis kitais ir jausti kitų rūpinimąsi) ir kt. Visi tyrimo dalyviai sutartinai tvirtina, kad muzikinės veiklos svarbiausia dalis yra bendras darbas, kitaip tariant, bendradarbiavimas, tada atsiskleidžia stiprūs partneriški ryšiai, galimybė įnešti kiekvienam savo indėlį. Atlikto tyrimo metu nustatyta mokinių patirtis akivaizdžiai parodė, kad mokyklos veiklos pamatas – bendradarbiavimu grįsti santykiai, – mokinių ir mokytojų partnerystė, mokytojų partnerystė, mokinių, tėvų ir mokytojų partnerystė per muzikinę veiklą atliepia įtraukiąją mokyklos kultūros idėją. Atlikta mokinių patirties analizė atskleidė, jog meninė /muzikinė veikla yra labiau identifikuojama ne kaip ugdymo proceso dalis, o kaip siekis atsiskleisti, kurti ir save išreikšti mokymosi eigoje bendradarbiaujant.

Tyrimo analizės metu buvo identifikuoti ugdytinių įvardyti svarbiausi segmentai, turintys įtakos sėkmingai bendradarbiavimo raiškai muzikiniame kolektyve. Informantai nurodė, kad meninė / muzikinė / kolektyvinė veikla

neabejotinai padeda suvokti savo individualumą, tapatumo suvokimą, bendravimo patirtį, toleranciją kitokiems mokiniams, asmenines iniciatyvas ir net prevenciją prieš patyčias. Daugumos informantų nuomone, dalyvaujant meno kolektyve yra labai svarbūs kolektyvo narių tarpusavio santykiai, kurie atsiskleidžia akcentuojant tokius vidinius veiksmus, kaip tarpusavio pagarba ir bendrystės jausmas. Moksleiviai įsitikinę, kad siekiant bendrų rezultatų būtina pasitikėti savo jėgomis.

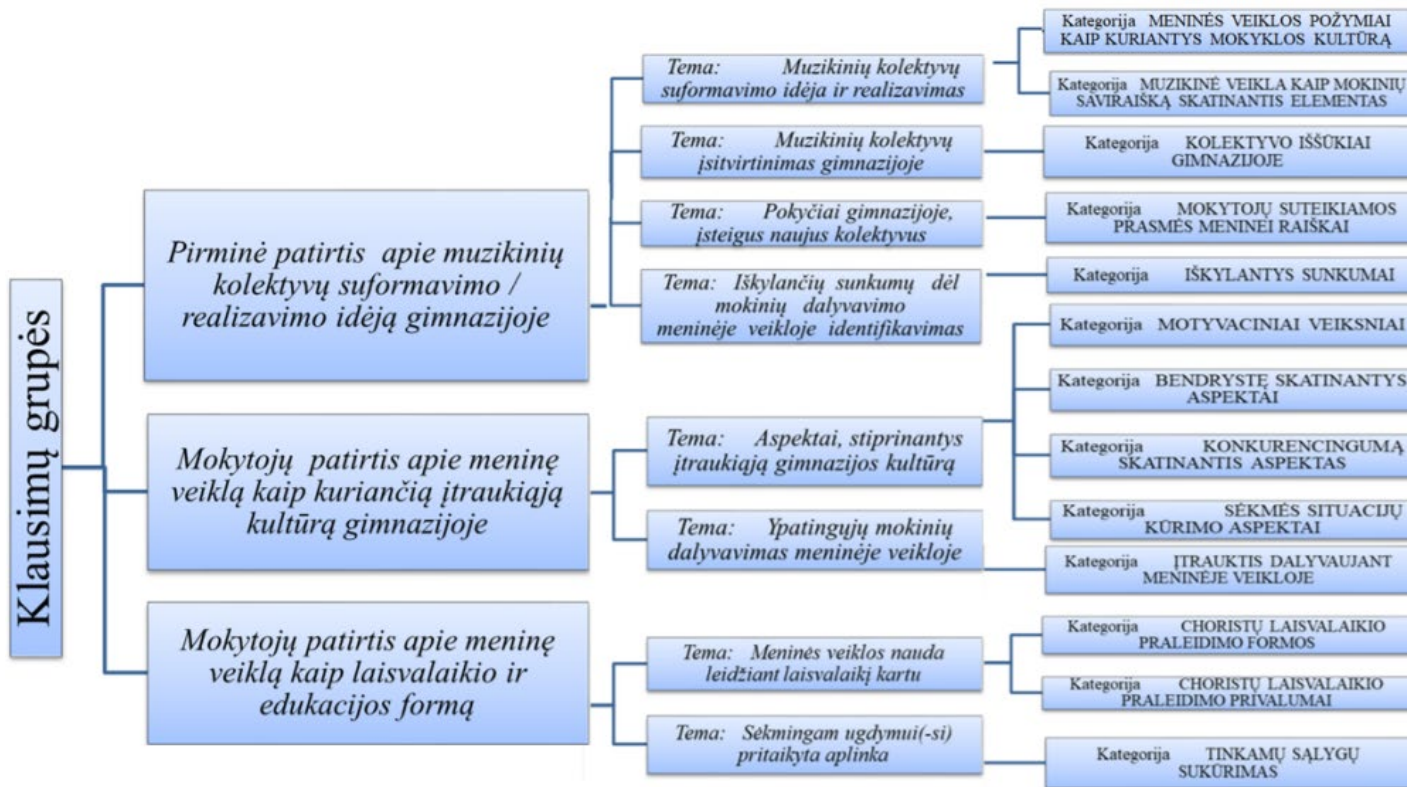
Taip pat labai reikšmingai atsiskleidė visų ugdymo proceso dalyvių (tėvų, mokytojų, administracijos) bendradarbiavimo vaidmuo, kuris tiesiogiai nulemia ugdytinių meninės veiklos sėkmės situacijos raišką. Aptariant temą „Choristų sėkmės situacijos raiška bendradarbiaujant“ informantų patirtis rodo, kad ypač svarbus yra tėvų palaikymas, skatinantis aukštą ugdytinių savivertę, o meninio pobūdžio veiklos integracija bendradarbiaujant su mokytojais dalykininkais įkvepia mokinius pasitempti, susikaupti, drąsiai save realizuoti bei plėtoti įvairaus spektro kompetencijas, pvz., mokyti užsienio kalbos, ir pan. Kolegialus bendravimas su mokytojais ir mokyklos administracija ypač naudingas dalyvaujant įvairiuose mokyklos renginiuose, atvirose pamokose, įgyvendinant projektus. Akivaizdu, kad sėkmingas meninio kolektyvo įsiliejimas į įvairaus pobūdžio mokyklos renginius yra svarbus įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo žingsnis. Išryškėjo, kad, siekiant renginių kokybės, svarbų vaidmenį atlieka gimnazijos buvę mokiniai – alumnai. Jie mielai dalijasi patirtimi, įkvepia kitus aktyvesnei meninei veiklai siekiant aukštesnių rezultatų. Dalis mokinių, galėjusių naudotis gimnazijos ištekliais, atrado save ir studijuodami nenutraukia ryšių su gimnazija, o ateities profesiją sieja su muzika.

„Lietuvos gimnazijų kolektyvų (chorų / ansamblių) ateities perspektyvų“ tema atlikta mokinių patirties analizė atskleidė, jog meninė / muzikinė veikla reikšminga kuriant mokyklą visiems, nes jos dėka pastebimi kiekvieno ugdytinio gebėjimai, poreikiai ir galimybės, susirandama draugų, užmezgamas emocinis ryšys, patiriamos sėkmės situacijos, išgyvenama daug malonių akimirklų. Kolektyvo nariai glaudžiai bendradarbiaudami meninėje veikloje akivaizdžiai stiprina toleranciją kitokiam bendruomenės nariui. Informantai pažymi, kad chorinė kultūra Lietuvoje turi perspektyvų populiarėti, tik kad tai nutiktų, renginių, festivalių organizatoriams reikėtų ieškoti naujų idėjų spragoms užpildyti. Meninė veikla ne tik kuria palankius tarpasmeninius santykius, turtina pačius dainininkus ir klausytojus, ji tampa puikia įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo priemone.

3.4. Įvairių mokomųjų dalykų mokytojų patirties apie gimnazijoje vykstančią neformaliąją muzikinę veiklą kokybinės turinio analizės rezultatai

Siekiant išsiaiškinti, kaip įvairių mokomųjų dalykų mokytojai vertina neformaliosios muzikinės veiklos raišką gimnazijoje, buvo nuosekliai išanalizuoti 9 X gimnazijoje dirbančių mokytojų interviu, kurių bendra trukmė – 6 val. 30 min. Interviu mokytojams klausimai buvo suskirstyti į tris pagrindines grupes¹³: 1) Pirminė patirtis apie muzikinių kolektyvų suformavimo / realizavimo idėją gimnazijoje (žr. 3.4.1. poskyrį); 2) Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje (žr. 3.4.2. poskyrį); 3) Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą (žr. 3.4.3. poskyrį). Mokytojų duomenų analizę sudaro 8 temos, kurios skirstomos į 13 kategorijų ir 38 subkategorijas. Išsami mokytojų tyrimo analizė pateikiama 9 paveiksle.

¹³ Mokytojų interviu klausimai pateikti 2 priede.

9 pav. Mokytojų kokybinio tyrimo analizės duomenys

3.4.1. Pirminė patirtis apie muzikinių kolektyvų suformavimo / realizavimo idėją gimnazijoje

Analizuojant mokytojų pasisakymus, kaip jie įsivaizdavo / įsivaizduoja muzikinių kolektyvų suformavimo idėją ir tolesnę veiklą gimnazijoje, buvo išskirtos 4 temos, apimančios: (1) Muzikinių kolektyvų suformavimo idėją ir jos realizavimą; (2) Muzikinių kolektyvų įsitvirtinimą gimnazijoje; (3) identifikuotus pokyčius gimnazijoje, įsteigus naujus kolektyvus; (4) išylančius sunkumus dėl mokinių dalyvavimo meninėje veikloje (žr. 9 paveikslą).

Tema: Muzikinių kolektyvų suformavimo idėja ir jos realizavimas

Šią temą patvirtina dvi išskirtos kategorijos – *Meninės veiklos požymiai kaip kuriantys mokyklos kultūrą* (trys subkategorijos) ir *Muzikinė veikla kaip mokinių saviraišką skatinantis elementas* (dvi subkategorijos), žr. 13 lentelę.

13 lentelė. Muzikinių kolektyvų suformavimo idėja

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
MENINĖS VEIKLOS POŽYMAI KAIP KURIANTYS MOKYKLOS KULTŪRĄ	Įvaizdis	„Gyvenimas toks. Istoriskai žiūrint taigi konkurencija tarp gimnazijų, tai ir gimnazijos įvaizdis, <...> dėl ko mes galim būti patrauklūs, kaip pritraukti gabius vaikus čia. Su pavaduotoja sukom galvą, kas čia galėtų atsirasti gimnazijoje, kad būtume išskirtiniai <...>“ M2
	Renginiai	„Vienija, suburia, susitinkam su vaikų tėvais, pamatome vaikus visai kitame amplua, labai džiaugiamės, kad tokių renginių turime“ (M7)
	Kolektyvo vadovas	„Nauja vadovė ėjo per klases ir rinko vaikus, kurie norėtų atsiskleisti ir iš tikrųjų tų vaikų atsirado labai daug. <...> buvo tikrai didelis susidomėjimas ir jie su dideliu entuziazmu ėjo“ M1
MUZIKINĖ VEIKLA KAIP MOKINIŲ SAVIRAIŠKĄ SKATINANTIS ELEMENTAS	Vadovo ryžtas	„<...> reikia santykių su vaikais užmegzti, kurį lemia vadovo ryžtas, nors yra ir labai daug kitų dedamųjų dalių“ M6
	Muzikinių kolektyvų veikla pranoko lūkesčius	„Garsina gimnaziją, tie kūriniai stebina ne vieną specialistą, kad taip galima paruošt gimnazijos vaikus. O mūsų gimnazijoje mokosi ir mokiniai, kurie neturi kažkio atskiro meninio paruošimo, kad būtų lanke muzikos mokyklas, todėl tai yra tik jų kolektyvo darbas“ M1

Mokyklų įvaizdžio formavimas yra vienas iš svarbiausių mokyklos patrauklumo elementų. Sėkmingas savo įvaizdžio vystymas naudingas, siekiant formuoti gerą mokyklos reputaciją konkurencinėje aplinkoje. Anot Wan, Chen ir Yiu (2015), organizacijos įvaizdis yra savo veiklos reprezentacijos procesas, kurio metu yra formuojamas ir palaikomas suinteresuotų šalių požiūris į organizaciją. Žodis „įvaizdis“ iš anglų kalbos (angl. *image*) verčiamas – paveikslas, vaizdas, pavidalas. Mokslinėje literatūroje taip pat pažymima, kad įvaizdžio terminas kilęs iš lotynų kalbos sąvokos „imago“, kurio reikšmė – imituoti ir kažko siekti. Vertindami kategorijos „Meninės veiklos požymiai kaip kuriantys mokyklos kultūrą“ subkategorijos, kuriai suteiktas pavadinimas „Įvaizdis“, teiginius informantai pabrėžia, jog reikia, kad gimnazija būtų patraukli, išskirtinė, atlaikytų konkurenciją tarp gimnazijų, atlieptų mokinių poreikius, tėvų lūkesčius, kad gimnazijoje kurtųsi meninė kultūra, mąstė, kokie būrelių galėtų rasti gimnazijoje. Kad nauji kolektyvai gali papildyti gimnazijos įvaizdį, idėja brendo seniai: *„Kai susikūrė gimnazija nuo 2005 m., mes pradėjome kurti meninę kultūrą, pradėjome burti meninius kolektyvus. Pradžioje atsirado mūsų folklorinis ansamblis, tačiau pamatėme, kad nemažai vaikų norėtų gal ir kitokios meninės veiklos. Tarkim, daug kas norėjo gal ir gitarų, daug kas norėjo dainuoti, daug kas norėjo užlipti ant scenos ir dainuoti populiarias dainas, todėl atsirado poreikis ieškoti kitokių formų. Tai mes kreipėmės į kitą (dabartinę) vadovę ir ji, kaip turinti gebėjimus, pasiūlė organizuoti chorą, tai pirmiausia choras ir atsirado.“* (M1); *„...labai norėjosi tų meninių kolektyvų, stiprių kolektyvų, kad gimnazijos įvaizdį sustiprintume“* (M2); *„Kai mokykloje atsirado choras, tai mes taip ir supratom, kad tapom išskirtiniai ir iš tikrųjų atliepėm daugelio mokinių poreikius, atsirado ta niša, kurioje mokiniai gali save atrasti“* (M2); *„Muzikiniai kolektyvai sukuria specifinį gimnazijos įvaizdį – tai ir koncertai, ir gražus bendravimas, ir tarpusavio santykiai“* (M4); *„Ir tas gimnazijos choras toks unikalus – tai gimnazijos įvaizdžio tam tikra detalė“* (M6). Administracijai atliepus mokinių poreikius, gimnazijoje atsirado nauja niša, kurioje kiekvienas galėjo save atrasti ir realizuoti, tai skatino kitus narius jungtis prie kolektyvo: *„Ir tas choras susiformavo pakankamai didelis ir pakankamai greit <...>“* (M1); *„Choras tapo gimnazijos prekinio ženklu“* (M3). Kadangi mokiniai noriai pradėjo lankyti repeticijas *„<...> jiems patinka, konkuruoja, tikrai eina į tą chorą, negaili laiko, ruošiasi, <...>, nereikia jų ieškoti, raginti“* (M5), choras pradėjo rodyti rezultatus ir tokiu būdu garsinti gimnaziją *„<...> dalyvauja konkursuose, iš tikrųjų esame patenkinti choro veikla. Garsina gimnazijos vardą“* (M4). Bendradarbiaudami su kitomis švietimo įstaigomis, pedagogai dalijasi patirtimi, naujovėmis, dalyvauja įvairioje bendroje

veikloje – ne tik renginiuose, konferencijose, bet ir įgyvendinant projektus. Kai atvyksta svečių iš kitų šalių, mokyklos kultūrą geriausiai reprezentuoja jos kolektyvai. Svarbus kolektyvo vaidmuo tarpdalykiniu bendradarbiavimo aspektu plačiai pristatant mūsų kultūros tradicijas, pvz., kai į gimnaziją atvyksta svečių: „*Gimnazija įgyvendina projektus, tarptautinius projektus, tai visada kolektyvai pristato mūsų tradicijas, moko mūsų partnerius kartu dalyvauti, išmoko kažkokių lietuviškų šokių ar žaidimų. Choristai su malonumu mums padeda tą veiklą pristatyti*“ (M1); „*jei reikia pristatyti gimnazijos veiklą, tai juk visada pirmiausia muzikinius kolektyvus rodome*“ (M6). Arba, vykstant ugdymo procesui, kartais atsiranda įvairių poreikių, kai užsienio kalbų mokytojams renginiui reikia muzikinio intarpo. Taip pat choras bendradarbiauja ir su mokytojais dalykininkais: „*<...> spektakliui reikia daug repetuoti ne tik su choru, bet ir su aktoriais, kad pasidaryti įrašus. Vokiečių kalbos dainos konkursui kartu su mokytoja buvo bendradarbiaujama, paruoštas kolektyvas, anglų kalbos projektui dainavo angliškas dainas <...>. Choras padėjo ugdymo procesą nuspalvinti įvairiom spalvom*“ (M1). Pastebimas ir informantų požiūris, kad labai svarbu mokinių motyvuoti labiau domėtis tam tikru dalyku skatinant ir atsilyginant patiems mokytojams už dažniau vedamas integruotas pamokas ar užsiėmimus: „*Ir į ugdymo planą įdedam galimybę mokytojui jungtis su kitu mokytoju integruoti kelis dalykus, ieškoti pinigų ir apmokėti, jokių problemų. Rėmėme ir remsime šituos dalykus.*“ (M2).

Remiantis antra subkategorija (Renginiai) išryškėja pozicija, kai dėl gimnazijoje naujai susikūrusių kolektyvų atsiranda nauji renginiai: „*<...> šiandien mes turim puikiausius koncertus, į kuriuos visi renkasi*“ (M6); „*Iš tiesų, ta renginių kokybė, kai išstoja choras ar ansamblis, mes matom visą tą estetinį vaizdą nuo įėjimo, atsistojimo, nuo pirmos iki paskutinės natos, iki tol, kol paskutinis choristas išeina iš scenos, viskas yra išbaigta. Yra gražu stebėti iki pat pat... Mes tos estetikos anksčiau neturėjome*“ (M7), dėl ko gimnazija tampa patrauklesne, nes renginiai ne tik suvienija bendruomenę, gimnazijoje tiesiog gera būti – „*Bet kuris renginys skatina pažinti šalia esantį. Ir geroji emocija ateina, tas pozityvas ateina...*“ (M4); „*Vis tiek turi būti ta viena dvasia, renginys vyksta, visa bendruomenė užsivedusi, išgyvena, džiaugiasi*“ (M3).

Trečios subkategorijos (Kolektyvo vadovas) išskirtais teiginiais akcentuojama, kad pradžioje gimnazijoje buvo per menkas pasitikėjimas ugdytinių ryžtu ir nusiteikimu dalyvauti naujoje muzikinėje veikloje, tad mokinių ir vadovo ryšys, užsimezgęs dar progimnazijoje, sukūrė palankesnes aplinkybes greičiau susikurti naujiems kolektyvams gimnazijoje: „*Tai buvo tęstinumas ir iš progimnazijos, nes ta pati vadovė*

pas mus atėjo ir buvo didelis indėlis įdėtas su mokiniais ir iš šios progimnazijos nemažai mokinių atėjo į gimnaziją. Jiems reikėjo, matyt, to ryšio, to savo žmogaus... vis tiek tai nauja aplinka, naujos erdvės, turėti tą savą žmogų jaunimui, manau, buvo svarbu. Ir daug tų vaikų iš progimnazijos rinkosi. O ir kitiems buvo įdomu ir naudinga jungtis.“ (M7). Greičiau susikurti naujiems kolektyvams padėjo ir tai, kad vadovė gebėjo ne tik greitai rasti ryšį su ją pažįstančiais mokiniais, bet ir tais, kurie su ja susipažino tik laikui bėgant. Pastebėjus ypatingų gebėjimų turinčius mokinius, atsirado poreikis sukurti dar vieną kolektyvą „<...> turi naujovių, sukūrė chorą, po to ansamblį“ (M3).

Antros kategorijos „Muzikinė veikla kaip mokinių saviraišką skatinantis elementas“ pirmoje subkategorijoje (Vadovo ryžtas) pastebėtas bendravimo laisvumas, šiltas, nekeliantis įtampos draugiškas mokinių ryšys su kolektyvo vadovu, „<...> kas į namus, o kas pas vadovę į chorą“ (M1); „<...> padaryti kaip vieną kumštį, tai čia yra labai didelis darbas ir mūsų dabartinei vadovei labai gerai tai pavyko, nes pati yra charizmatiškas žmogus“ (M9); „Vadovė moka labai gražiai kiekvieną vaiką pastebėjus, įkalbinti, ateik, pabandyk, gražiai pristato tą būrelį“ (M5); „Nebus vadovo suburt, tai ir viskas... mes tiesiog per mažai vertiname tai, ką turime...“ (M3). Mokiniai čia atranda save: „Tada tu esi toje veikloje, kurioje tu atsiskleidi, kur tau gera būti. Jei tu jausiesi negerai, nesijausi patenkintas, laimingas, negalėdamas išreikšti savęs, tai žinoma, tų vaikų chore tada ir nebūtų tiek daug“ (M6), atpažįsta savo talentus ir taip įsitraukia, kad nebeskuba namo „Jie net kai nėra repeticijos, jie gyvena tam kabinete, tai yra jų gyvenimas“ (M1); „<...> jie jaučiasi gerai, pasitikintys, jie gali save atskleisti, jie atranda tą kitą veiklą, jie atranda tą kitą gyvenimą mokykloje“ (M2); Tikrai buvo malonu klausytis, sakau, choras choras, aš pati turiu auklėtinių, mano Samanta ... choras yra viskas. Praleisti jo negali. Tai yra džiugu. Taip reikia sugebėti pritraukti vaikus, kad jie norėtų eiti. Tai yra labai didelis gražus indėlis <...>“ (M7).

Pagal antrą subkategoriją (Muzikinių kolektyvų veikla pranoko lūkesčius) išryškėjo mokytojų pasikeitęs požiūris į naujai sukurtų kolektyvų muzikinę veiklą: „Kai per didelį darbą pasieki rezultatą. Konkursai... nuo vaikystės žiūrėta „Dainų dainele“, o dabar čia dalyvauja mūsų vaikai, net nesitiki. Mažas žingsnis, atėjimas į mokyklos chorą, leidžia tau užaugti, tave supa palaikymas, tu išeini už savo ribų, tu pamatai užkulisius visos estrados ir toliau dedi žingsnį <...>“ (M4); „Manau, kad jiems pavyko iš karto atrast save ir save pateikti, todėl, kad mes buvom atviri įvairiom formom: buvo folklorinis, greta atsirado ansamblis, choras, jie koncertavo gimnazijos bendruomenei ir kadangi buvo pakankamai aukšta kokybė tų kūrinių

atlikimo, didelė repertuaro pasiūla, visa gimnazijos bendruomenė labai džiaugėsi ir džiugiai priėmė visus koncertuose, buvo ir palaikymas, pagerbimas tų vaikų, pasidžiaugimas pasiekimais“ (M1). Tyrimo analizė parodė, kad mokinių noras muzikuoti ir nuoširdus darbas visą bendruomenę verčia jais ne tik žavėtis, bet ir didžiuotis. Suburtas vieningas kolektyvas, mielai prisidedantis prie visų gimnazijos renginių, skatina artimiau pažinti šalia esančius. Renginiuose susitinkama su vaikų tėvais, patiriama daug bendrų teigiamų emocijų: „Mes daug tikėjomės ir dėjome daug vilčių, o tuos lūkesčius ir pateisino. <...> išpildyta pilnumoj ta veikla“ (M7); „Mes dažnai su kitais mokytojais pasikalbame, kaip tie mūsų vaikai noriai lanko, kaip gražiai muzikuoja, tikrai nesitikėjome tokio rezultato“ (M8).

Tema: Muzikinių kolektyvų įsitvirtinimas gimnazijoje

Analizuojant tyrimo duomenis apie muzikinių kolektyvų susiformavimo / realizavimo idėją gimnazijoje, lygia greta išryškėjo dar viena tema, atskleidžianti, kaip mokytojai vertina muzikinių kolektyvų įsitvirtinimo kelią gimnazijoje. Temą pagrindžia viena išskirta kategorija ir keturios subkategorijos (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. Muzikinių kolektyvų įsitvirtinimas gimnazijoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
KOLEKTYVO IŠŠŪKIAI GIMNAZIJOJE	Tarpusavio komunikacija	„<...> tarpusavyje labai geri, draugiški vadovės ir vaikų santykiai, jie ten gyvena kaip viena šeima. Iš tikrųjų buvo labai didelis iššūkis naujai vadovei, bet aš mačiau, kad ir ji labai gerai jautėsi, tas gyvenimas ją pačią „veža“. Ji pati ten su jais gyvena po pamokų, organizuoja įvairias veiklas <...>“ M1
	Naujo vadovo paieška	„Lūžio taškas buvo respublikinė matematikos olimpiada ir mes neturėjome ką parodyti. Tada ėmėme kalbėti, kas čia turi rasti. Tuomet ir pakvietėme dirbti naują vadovę“ M2
	Įdirbis	„Įdirbio klausimas yra labai didelis, nes iš tikrųjų, kiek tu turi padaryt kaip pedagogas, kad atsirastų būrys norinčių dainuoti...“ M6
	Kūrybiški sceniniai sprendimai	„Pradėjom nuo nulio. Nebuvo nei vaikų, nei aprangos. Pradžia buvo tikrai sunki“ M2

Tyrimo medžiagos analizė parodė, kad naujai suformuoti kolektyvai susiduria su iššūkiais. Informantų nuomone, kiekviena pradžia nėra lengva, kartais reikia iš savęs pareikalauti didesnių pastangų ir valios: „*Ta pradžia nėra lengva. Tie mokiniai, kurie atėjo jau iš progimnazijos, tai jiems gal buvo ir lengviau patikėti mokytoju, patikėti kolektyvu, kitiems, iš kitų progimnazijų vaikams pradžioje gal buvo šiek tiek neramu, kol pradeda pastebėti muzikinę veiklą (M2); „Aš manau, kiekviena pradžia nėra labai lengva, juolab, kad ugdymo įstaiga turi daug ką pasiūlyti. Čia reikia laiko, reikia kantrybės, reikia parodyti tą savo rezultatą“ (M6). Pirmos subkategorijos (Tarpusavio komunikacija) dominuoja teiginiai, akcentuojantys ugdytinių norą įsitraukti į kolektyvus, net jei niekada anksčiau nesimokė dainuoti. Tai lemia jų norą ne tik rasti draugų, bendraminčių, praleisti laiką po pamokų, save realizuoti, bet ir sukurti stiprius bendravimo ryšius: „Mes žinome, kad į gimnaziją ateina ir tie, kurie niekad nedainavo, kurie pradeda, bando įsijungti, bando paimti instrumentą į savo rankas, tai žinoma, jiems iššūkių nemažai“ (M7); „Choras yra kaip vienas kumštis, kaip šeima, todėl visi matydami tuos santykius jų, kas į tą chorą įsilieja, tie nebeišeina“ (M1).*

Vertinant antrą subkategoriją (Naujo vadovo paieška) iš mokytojų atsakymų matoma, kad, viena, jie labai norėjo tų kolektyvų, bet, kita, didelių vilčių nedėjo, nes ilgametė patirtis parodė, kad kolektyvai subyrėdavo dar dorai neprasidėjus veiklai, buvo pastebimas netikrumo jausmas, kad gal ir bus tie kolektyvai, bet nežinia, kiek jie čia laikysis. Dominuoja subkategorijos teiginiai, įrodantys, kaip ilgai buvo laukta pokyčių ir rezultatų iš prieš tai buvusių kolektyvų vadovų, tad nepasitikėjimo jausmas pagrįstas: „Mes turėjom ir folklorą, ir pučiamųjų orkestrą, ir liaudies šokių, bet viskas atsiremdavo į žmones. Dėl choro ir ansamblio atsiradimo aplinkybės buvo tokios, kad su dirbusia mokytoja buvo labai daug pokalbių, bet niekas nesikeitė <...>“ (M2). „Kadangi mokytoja jau buvo pensijinio amžiaus, direktorius pradėjo mąstyti, kad reikia naujo žmogaus, naujo įdirbio <...>, pastebėjo muzikos mokytoją iš progimnazijos, kuri puikiai dirbo su vaikais, tad pasikvietė ją pokalbiui kaip neformaliojo švietimo mokytoją dirbti. Taip ir atsirado poreikis naujam žmogui ir naujiems kolektyvams, <...>, o su nauju žmogumi mūsų gimnazijoje iš tiesų atsirado ir choras, ko anksčiau nebuvo“ (M3). Kitas informantas pabrėžia, kad gimnazijoje daug metų buvo neužpildyta neformaliosios muzikinės veiklos pasiūla, tad natūralu, kad atsirado poreikis rasti naujų kolektyvų, o konkurencinga aplinka privertė pakoreguoti gimnazijos prioritetų sąrašą: „<...> folklorinis ansamblis yra tam tikra specifinė sritis, žanras, kuris

galbūt ne visiems vaikams yra priimtinas, o choras duoda platesnes galimybes vaikams pasireikšti, gali įvairių žanrų muziką dainuoti ir įvairiomis kalbomis, ir įvairiom progom, visiškai kitokia specifika (M6); „Aš manau, kad tas poreikis buvo labai aiškiai iškomunikuotas direktoriaus. Jis visą laiką pabrėždavo tuose renginiuose džiaugdamašis dainavimu, orkestru, ar bet kuo, kas yra susiję su menu ir sakė, kad anksčiau neturėdavom renginiuose ko klausytis, ką parodyti. Nors ir buvo investuota <...>, nesulaukėm rezultato. Prioritetas yra teikiamas turėti muzikinę veiklą, kuri užpildytų renginius, kad tai būtų savi vaikai, kad būtų kokybė. Manau, kad čia buvo ir yra vienas iš gimnazijos veiklos prioritetų, ir tas yra puikiai pavykę“ (M8). Ankstesnė mokytojų neigiama patirtis leido jiems manyti, kad vaikai gali būti nemotyvuoti lankyti naujus meno kolektyvus, jiems bus neįdomu, kad galbūt mokytoja bandys sukurti chorą, bet jai nesiseks, tačiau šis teiginys įrodo, kad mokytojai klydo: „<...> iš tikrųjų čia taip atsitiko, kad tai yra nuolatinis gyvenimas. Kai pasibaigia pamokos, mokiniai skuba į muzikos studiją, kadangi tai nenutrūkstamas procesas. Jie susirenka, idėjas generuoja, kažką bando, įrašo, nuolatinė nenutrūkstama veikla ir nuolatinis tų vaikų gyvenimas“ (M1).

Trečios subkategorijos (Įdirbis) išskirti teiginiai akcentuoja vadovės su kolektyvais pasiektą ribą, kai dainuoti kolektyve – garbė: „Šiai dienai jau yra prestižo reikalas, jau vaikai per vaikus nori būti pakviesti, pastebėti. Kiek teko bendrauti su viena mokine, tas pakvietimas, perklausa pas mokytoją jai padarė didelį įspūdį“ (M4); „Mes pasiekėm tą lygį, kai vaikų nebereikia raginti eiti į chorą ar ansamblių“ (M3).

Dar vienas iššūkis, laukiantis kiekvieno naujo kolektyvo ir jo vadovo, – koncertinės aprangos kodas. Kai mažai tikima naujai suformuotu kolektyvu, tikėtis, kad bus skiriami pinigai kolektyvo koncertiniams drabužiams, būtų tikrai naivu, tad vadovas kartais turi priimti netradicinius sprendimus ir drabužius derinti prie atliekamo repertuaro. Nors kūrybiški galime būti visi, kasdienybėje tik kai kurie žmonės sugeba kūrybiškai spręsti problemas. Kiekviena situacija yra unikali, tad ketvirtos subkategorijos (Kūrybiški sceniniai sprendimai) sunkumus kolektyvo vadovas priima kaip iššūkį, jie neatrodo neįveikiama kliūtis: „Jie visada paruošia naują kūrinį, šou, tas kūrinys turi ir judesį pritaikytą, ir aprangą suderintą. Juk anksčiau rūbų dar jie neturėjo, tai susitardavo, kaip susiderins ir buvo malonu tai matyti.“ (M7). Lankstumas ir kūrybiškumas padeda nestandartiškai spręsti problemas, svarbu neatidėlioti sprendimo veikti.

Tema: Pokyčiai gimnazijoje, įsteigus naujus kolektyvus

Tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kaip įvairių mokomųjų dalykų mokytojai vertina pokyčius gimnazijoje, įsteigus naujus meninės veiklos kolektyvus. Tyrimo analizės metu mokytojų atsakymai buvo suskirstyti į temą *Pokyčiai gimnazijoje, įsteigus naujus kolektyvus*, kurią sudarė viena kategorija ir keturios subkategorijos (žr.15 lentelę).

15 lentelė. Pokyčiai gimnazijoje, įsteigus naujus kolektyvus

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MOKYTOJŲ SUTEIKIAMOS PRASMĖS MENINEI RAIŠKAI	Požiūrio į meninę veiklą kaita	<i>„Ir į tą vaiką pradeda keistis mokytojo požiūris, nes pasąmonėj jau yra uždėjęs plusą, prisimena, kaip jis dainuoja, muzikuoja“ M6</i>
	Pridėtinės vertės kūrimas gimnazijoje	<i>„Jei esi pralankęs bent tris metus chorą, tai jau sukūrei vertę, nes kažką padarei nuo pradžios iki galo, būti su kolektyvu, dirbti grupėje“ M6</i>
	Palaikymo kultūros puoselėjimas	<i>„Gali sulaukti draugiško palaikymo, jei mane kur nors ten renginyje kaip mokytoją paminės, sulauksiu iš choristų kažkokių plojimų, nes jie yra mano mokiniai. Tame jaučiama irgi sustiprėjusi palaikymo kultūra“ M6</i>
	Populiarėjanti chordinė kultūra	<i>„Kolektyvai išliks, jų bus daugiau ir įvairesnių, todėl, kad vaikai yra drąsesni, jie nori save išreikšti“ M1</i>

Šiandiniame dinamiškame pasaulyje pokyčiai tampa neatsiejama kiekvienos organizacijos dalimi. Didėjanti konkurencija, vartotojų poreikiai, greiti pasikeitimai tiek vidinėje, tiek išorinėje aplinkoje skatina organizacijas į pokyčius ir jų valdymą žvelgti ne tik kaip į iššūkius, bet ir kaip į galimybę išlikti, plėsti savo veiklą, tobulinti organizacijos veiklos procesus (Videikienė, Šimanskienė, 2013). Pokytis yra labai plati sąvoka, vartojama įvairiose gyvenimo srityse. Pokyčiai gali reikšti skirtumus, prisitaikymą, inovacijas, atsinaujinimą ir kt. Jeigu organizacija nekels sau tikslo eiti pokyčių keliu ir greitai keistis kintamoje aplinkoje, ji pasmerkta sąstingiui (Janiūnaitė, 2004). Vadovai neabejoja, kad pokyčiai organizacijose gali tapti konkurencingumą didinančiu veiksniu. Įgyvendinant pokyčius, susiduriama su įvairiomis kliūtimis, finansiniais sunkumais, nenoru keisti įprastą tvarką ir kt. Žvelgiant iš šios perspektyvos, svarbu atskleisti pokyčių naudą gimnazijoje besikuriančiai naujai kultūrai.

Kategorijos „Mokytojų suteikiamos prasmės meninei raiškai“ pirmoji subkategorija (Požiūrio į meninę veiklą kaita) atskleidžia mokytojų teigiamai besikeičiantį požiūrį į mokinį, mokytojai linkę dažniau užmegzti artimesnius draugiškus santykius su mokiniais: *„kai matau žibančias vaiko akis dainuojant ar muzikuojant, tai kažkaip norisi ir savo dalyke tą šiltesnį kontaktą užmegzti ir vertinti norisi geresniais pažymiais (juokiasi) (M9)*. Mokinių matomumas gimnazijos renginiuose, atsiskleidimas ir savirealizacija suteikia naują pasitikėjimą (sukuria naują priežastį) mokytojams labiau pastebėti, įvertinti tuos mokinius, kurie garsina gimnazijos vardą. Geriausiai požiūrio pokytį atspindi pastebimas pasikeitęs informantų požiūris į muzikinių kolektyvų raišką gimnazijoje: *„Kažkaip nesureikšmindavau tų koncertų anksčiau, nes nebuvo man įdomu (...) stengdavausi rasti visokių priežasčių ir nenuieiti, o dabar kai tokie aukšti choro pasiekimai, tai visada laikiu naujo pasirodymo.“ (M4)*. Mokytojai, lankydami renginiuose, jau žino, kad gaus daug teigiamų emocijų, kad renginys bus kokybiškas *„(...) kuo toliau, tuo labiau, dar prieš pandemiją kai mes buvom susižavėję tais koncertais, labai noriai koncertus lankė kiti gimnazijos moksleiviai“ (M2)*; *„Visus tuos vakarus, kur pasirodydavo ansamblis su choru, rodo tos chorinės kultūros atsiradimą, renginių kultūros atsiradimą mūsų gimnazijoje“ (M7)*; *„Tie ansamblio ir choro pasirodymai jau įaugę kaip ir į kraują įvairiuose renginiuose kaip savaime suprantama kultūros dalis. Net neturėdami apklausos mes galėtume iš karto pasakyti, kad nu tai neįsivaizduojama, kad galėtų renginys būti be ansamblio ar choro. Tai jau yra kaip ir vizitinė kortelė visų renginių“ (M5)*.

Aptardami antrą subkategoriją (Pridėtinės vertės kūrimas gimnazijoje) informantai pažymi, kad susidomėjimas choriniu gyvenimu gimnazijoje vis didėja. Informantų nuomone, gimnazijos lūkesčiai įgyvendinti su kaupu. Ši muzikinė (chorinės kultūros) erdvė subūrė ne tik mokinius, bet ir mokytojus, šeimas bendradarbiauti, dirbti komandoje, leisti laisvalaikį kartu, vykti į stovyklas: *„Auga jie kaip kolektyvas. Jie kaip šeima, daug laiko praleidžia kartu“ (M8)*; *„Vyksta stovyklos, yra tęstinumas. Ilgas darbas yra. Nėra taip, kad atėjau, atidirbau ir viso gero. Planuojami renginiai“ (M5)*; *„Jie ir laisvalaikį leidžia kartu“ (M3)*. Geriausiai pridėtinės vertės kūrimą gimnazijoje iliustruoja pavyzdys, kaip, nors mokiniai yra iš dalies dar paaugliai ir jiems be galo svarbi draugų nuomonė, atsiliepiamai, chorą lankyti nėra gėda, o mokytojai teigia tai pastebintys: *„<...> didėja dalyvių skaičius, kaip kiekvienais metais vis prisijungia nauji nariai, tai manau, kad tikrai tas susidomėjimas auga, kyla <...>. Lankyti chorą, būti jo dalimi, išeiti į sceną, būti matomiems, tai irgi manau, kad keičiasi į gerąją pusę“ (M7)*.

Remiantis trečia subkategorija (Palaikymo kultūros puoselėjimas) identifikuotas naujas gimnazijoje reiškinys – renginių metu palaikyti tą, kuris scenoje muzikuoja, arba palydėti aplodismentais mokytoją, einantį pasiimti padėkos: „*Elgsena ar salėje, ar laukiant koncertų, ar tuose renginiuose, man atrodo, kad su kiekvienu metais yra jaučiamas sustiprėjęs jų bendruomeniškumo jausmas*“ (M4); „*Ta jų draugystė, tarpusavio santykiai, jie jaučiasi vieninga kolektyvo dalis*“ (M3); „*Matosi kaip jie palaiko ir kitus, ne savo kolektyvo narius renginių metu, ploja, pabūna „bekais“ salėje*“ (M7); „*Man net šiurpas nueina, kaip jie bendruomenę mūsų gimnazijos suvienijo*“ (M3).

Surinktos medžiagos analizės pagrindu išskirta dar viena muzikinių kolektyvų veiklos identifikacija gimnazijoje (subkategorija *Populiarėjanti chordinė kultūra*), kurioje tyrimo dalyviai analizuojamą reiškinį linkę tapatinti su vis labiau populiarėjančia chordine kultūra. Informantų nuomone, labai svarbu pastebėti mokinį, kol jo neįtraukė internetiniai socialiniai puslapiai, gatvės draugai ir kiti negatyvūs reiškiniai. Mokytojai mano, kad populiarėjanti chordinė veikla padeda įtraukti mokinius į aktyvų mokyklos gyvenimą: „*(...) anksčiau mokiniai uždaresni buvo, pamokos-namai, o dabar vaikai yra drąsesni, labai žingeidūs, nori save išreikšti, visi į kolektyvus tik buriasi (...)*“ (M2); „*Manau, kad muzikinė veikla mokykloje turėtų plėtotis, nebent tas skaitmeninis pasaulis pavogs, bet tai neatpirks to gyvo bendravimo. Taigi, kolektyvai gyvuos ir jų bus įvairių ir daug*“ (M1). Kai kurių mokytojų pasisakymuose galima išvelgti nerimą dėl to, kad dažnai jaunuoliai susiduria su iškreiptu požiūriu į aplinką ir žmogų, kurį formuoja socialiniai tinklai bei visuomenės diktuojama vartotojiškumo kultūra. Remiantis šiuo požiūriu, pasak informantų, būtina atsigręžti į meninę veiklą – kaip vieną iš pagrindinių terpių, kur formuojamas ugdytinių pasaulio suvokimas ir vertybės, padedančios jaunam žmogui bręsti, rasti savo pašaukimą ir vietą pasaulyje. „*Reikia pastebėti kiekvieną vaiką, kol jo neįtraukė žalingi įpročiai ir abejotinos veiklos gatvėje*“ (M3); „*Labai gerai, kad chordinė veikla tokia populiari tampa ir mokiniams patinka, nes visi žinom kiek yra jaunuolių, kurie be tikslo šlaistosi gatvėse*“ (M4); „*Gerai, kad tie chorai tampa vis populiariesni, bet žinoma, kad ta veikla didele dalimi priklauso nuo vadovo, kuris sugeba kažkaip sudominti mūsų vaikus tą chorą lankyti (...) juk jiems tiek daug visokių pagundų kyla (...)*“ (M4). Kiekviena mokykla savo įvaizdį kuria skirtingai. Vidinis mokyklos kultūros stiprinimas, paremtas išskirtinumo siekimu, padeda mokyklai būti

patraukliai. Tai ir yra jos identitetas¹⁴, išskiriantis kitų mokyklų kontekste. Informantų nuomone, sudarydamos sąlygas meno kolektyvams gyvuoti, mokyklos turės ne tik išskirtinį savo veidą, bet ir kurs pridėtinę kultūrinę vertę: „*Tikra gimnazija turi turėti meno kolektyvus. Ar tai būtų chorai, ar tai būtų sakykim, šokių kolektyvai, pučiamųjų, bet tai yra labai svarbus akcentas. Tarkim, aukštos mokyklos turi chorus, šokių kolektyvus, nes taip identifikuojasi. Jeigu mes esam gimnazija, turim, privalom turėti kolektyvų.*“ (M2).

Tema: Išskylančių sunkumų dėl mokinių dalyvavimo meninėje veikloje identifikavimas

Išanalizuoti informantų atsakymai į klausimą, su kokiais sunkumais susiduria mokytojai, administracija, moksleiviams pradėjus lankyti meno kolektyvus gimnazijoje, leido išskirti temą, akcentuojančią išskylančius sunkumus dėl mokinių dalyvavimo meninėje veikloje. Analizuojant temą buvo išskirta viena kategorija ir trys subkategorijos (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. Išskylančių sunkumų dėl mokinių dalyvavimo meninėje veikloje identifikavimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
IŠSKYLANTYS SUNKUMAI	Pamokų lankomumas	„ <i>Koncertai, išvykos, svarbios repeticijos... Vaikai, aišku, turi problemų su dalykinių pamokų lankomumu, tačiau, jei vaikas yra sąmoningas, atsakingas ir motyvuotas, tai jis iš tikrųjų tas problemas išsprendžia, mokytojai tolerantiškai žiūri, o jei sąmoningumo mažiau, tai reikia tokį mokinį ir paspausti</i> “ M1
	Mokytojų prisiimama atsakomybė už mokinių jų dalykų pasiekimus	„ <i>Mes už vaiką tarsi prisiimam atsakomybę. Jie turi savo tikslus. Taigi, mes per dažnai prisiimame už mokinius jų atsakomybes</i> “ M6
	Kompromisų paieška	„ <i>Ieškome kompromisų. Ne šiaip gi tas vaikas išėjo į tą repeticiją. Renginiai visi taigi be choro neprasideda</i> “ M3

¹⁴ Identitetas (lot. *identitas*) yra tapatybė žmogaus arba daikto savybių visuma, pagal kurią jis yra atpažįstamas, atskiriamas nuo kitų. Prieiga per internetą: <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/i/identitetas>

Analizuodami mokytojų atsakymus, matome, kad pagal pirmą subkategoriją (Pamokų lankomumas) išryškėjo informantų susirūpinimas, jei dėl svarbių konkursų ar koncertų mokiniams tenka praleisti pamokas. Duomenų analizė leido identifikuoti tam tikras esamas įtampos apraiškas, su kuriomis susiduria įvairių dalykų mokytojai: „*Aš asmeniškai dažnai ieškau sprendimų kaip nesinervinti, nepatirti tos įtampos, jei, pvz., turim rašyti kontrolinį, o vaikai išvažiuavę koncertuoti*“ (M6); „*Mes esam kartais labai įsitempę. Galbūt dėl to, kad mūsų ugdymo įstaigose visi reikalauja to aukšto rezultato... mes vis dar cituojam Suomiją, cituojam Švediją, cituojam tas skandinaviskas mokymosi kultūras, bet mes esam vis dėlto kažkaip įsitempę jei koks vaikas praleidžia pamoką, nes neišmoks tos mokymo medžiagos. Nes tas rezultatas, tarkim, olimpiada, tas rezultatas, tarkim kažkokie pasiekimai brandos egzaminuose, taip, tai yra svarbus mokytojų kokybės darbo rodiklis, bet aš manau, jis neturėtų būti per daug sureikšmintas*“ (M7). Galima teigti, kad iš mokytojų pasisakymų buvo atpažintas ir elgesys, kai į mokinį žiūrima kaip į objektą, siekiant tik savo užsibrėžtų tikslų: „*Būna kad susinervinu, jei mokinys per mano pamoką eina repetuoti... reikia atskirti tuos dalykus – kur yra tik pramoga (na, tie visokie būreliai), o kur rimti dalykai*“ (M3); „*Na, kartais tikrai mes per daug sureikšminam tuos dalykus, tarsi atrodo, kad vidurinio ugdymo pagrindinis dalykas yra išlaikyti tą egzaminą*“ (M4). Atpažintas ir kitas mokytojų elgesys, kuris leidžia teigti, kad yra pedagogų, linkusių tolerantiškai su mokiniais bendrauti, įvertinti mokinio muzikinius gabumus, nesukeliant jam neigiamų emocinių išgyvenimų „*<...> jei vaikas yra sąmoningas, atsakingas ir motyvuotas, tai jis iš tikrųjų tas problemas išsprendžia, mokytojai tolerantiškai žiūri <...>*“ (M1). „*<...> aš manau, kad mes labai dažnai pamirštam proceso malonumą, kad mokymasis ir buvimas gimnazijoje, bet kokio dalyko mokymasis, jis turi būti vis tiek nu tas atradimų kelias. Užtat mes bijom tų integracijų, bijom tų bendrų veiklų, nes man, kaip užsienio kalbos mokytojai, muzika ir daina yra kaip vienas iš muzikos kalbos instrumentų. Mano pamokose yra tam tikrų temų, kurias mes mokomės klausydami muzikos, klausydami dainų, analizuodami jų tekstą. Manęs netrikdo, kad vokiečių kalbos dalyke mokiniai labai retai laiko valstybinį egzaminą, mano vaikai laiko tarptautinį sertifikatą dainuodami tam pačiam chore. Mes turėtumėm tiesiog kaip mokytojai su šypsena žiūrėti, su tolerancija. Jeigu vaikui ten yra smagiau, negu kokioj matematikos pamokoj, kodėl aš turėčiau pergyventi, kaip jis išlaikys matematikos egzaminą.*“ (M6).

Atsakydami į antros subkategorijos (Mokytojų prisiimama atsakomybė už jų dalykų mokinių pasiekimus) teiginius tiriamieji patys

pastebi, kad jie pernelyg dažnai prisiima mokinių atsakomybę, dėmesį sutelkia tik į vieną tikslą: „*Čia ir yra mūsų visos švietimo sistemos tokia yda arba krevių veidrodžių karalystė. Mes ne ten dedam fokusą, dėl to mokytojai ir yra tarsi įsibaiminę*“ (M6). Vienas iš informantų net tvirtina, kad kuo mokiniai daugiau užsiėmę, tuo geriau geba planuoti savo laiką: „*Lankantys chorą ar ansamblį mokiniai labiau atsakingi ir pareigingesni už savo bendraklasius. Nesu turėjusi jokių konfliktinių situacijų. Kuo mokiniai labiau užimti, tuo geriau moka planuoti laiką. Tokie vaikai mokosi gyvenimo įgūdžių – mokosi planuoti*“ (M7). Mokytojai įsitikinę, kad mokiniai turi aiškiai išreikštą atsakomybės jausmą: „*<...> aš manau, kad jie yra pakankamai brandūs, kad suvoktų tas savo atsakomybes, nes dažniausiai tie, kurie daug veikia, daug daro, kurie daug lanko, pas jų ir tas atsakomybės laipsnis yra pakankamai aukštas*“ (M5).

Aptariant trečią subkategoriją (Kompromisų paieška) išryškėjo mokytojų požiūris, atskleidžiantis, kad jie su mokiniais turi artimus bendravimo ryšius, ieško kompromisų, kartu sprendžia problemas: „*Kiekvienas mokytojas nori, kad mokinyt būtų jo pamokoje. Pasikalbam su mokiniais. Pasakysiu apie savo situaciją su Armandu. Nėra jo, nėra, kur Armandas? Tai jis ten su ta muzika...Tada tariamės, kad Armandas rastų laiko, atsiskaitytų, tada vėl tu bėk*“ (M5). Kai kurie mokytojai pažymi, kad rezultatai nėra nepablogėjo tų mokinių, kurie labiau užimti neformaliaja veikla: „*Tie vaikai, kurie yra užsiėmę neformalioju švietimu, dalyvauja veiklose ne tik meno kolektyvuose, bet yra ir mokinių seimas, sportas, tai tie vaikai čia ir gyvena. Salykim, jeigu jie gerai jaučiasi gimnazijoje, tai ir pasiekimai yra aukštesni. Jeigu jam čia nemiela, tai jis eitų lauk ir užsiimtų kitais dalykais. Kas užsiėmę, viską spėja. Mes juos matom visur: ir olimpiadose, ir seime, ir kolektyvuose, viskas kuo puikiau*“ (M2). Gimnazijoje neformalusis ugdymas yra ne ką mažiau svarbesnis už formalųjį ugdymą. Susikuriant muzikiniams kolektyvams, savaime suprantama, jie turi turėti savo atskirą laiką repeticijoms. Natūralu, kad mokiniai, daug repetavę, skiria savo laiką koncertams, kurie ne visada būna vakare, jie gali vykti ir kitame mieste, kitoje erdvėje, net pamokų metu, tad informantai svarsto, ar tikrai kartais yra svarbesnės pamokos, kontroliniai darbai, o gal vėliau mes, jau subrendę žmonės, prisiminsime ir išsinešime iš mokyklos išpūdžius kitos veiklos, prisiminimus apie vykusius renginius: „*Ir visada sau kaip mokytoja įsigybiu į šoną ir pasakau leisti vaikams gyventi*“ (M6). Žinoma, svarbu jausti ribą, kad nebūtų piktnaudžiaujama, nebūtų nelankoma dalykų, iš kurių vėliau reikės laikyti egzaminus: „*<...> negalima „užsiboheminti“ ta veikla ir pamiršti. Kiek aš turėjau savo mokinių, kurie dainavo chore, nei vienam iš*

ju, nežinau, ar jie buvo tiek gabūs, nei vienam ta muzikinė veikla nėra sutrukdžiusi pasiekti kažkokių kitų rezultatų. Arba jie man sertifikatus laikė, arba jie eilėraščio konkurse sudalyvavo, ar jie atliko kažkokiais papildomas veiklas“ (M8). Mokytojai įvairiomis situacijomis stengiasi būti tolerantiški, taip formuodami artimesnį ryšį, antraip iš mokinių būtų atimta galimybė patirti daug spalvingų, teigiamų emocinių išgyvenimų: „Ir jeigu aš norėsiu ansamblio paprašyt, kad sudalyvautų vokiškos dainos konkurse, ar vokiečių kalbos dienoj, lygiai taip pat jie turės ruoštis. Gal kažkokie mokytojai netoleruos, tai turi būti ta riba, kur turi žiūrėti tiesiog labai tolerantiškai. Jeigu yra degančios akys ir jie labai nori, tai aš manau, kad tie, kurie nori, tai susitvarko ir su tais mokslais. Negalima iš vaikų to atimti, nes tai yra labai svarbi jų to mokyklinio gyvenimo dalis“ (M6). Tokie mokiniai turi stiprų atsakomybės jausmą, nelinkę piktnaudžiauti praleisti pamokas: „Tarp tų mokinių, kurie buvo mano geografijos pamokose iš ansamblio ar choro, nebuvo tokių, kurie nepraneštų ar neinformuotų, jie visada buvo atsakingi. Aišku, mes gaudavom informaciją ir iš administracijos, ir iš vadovės, taigi, mes visada žinjom, kad vaikai niekur nedingsta. Jei planuoja atsiskaitymą, vaikai pasako, kad tada ir tada man bus renginys, aš tada negalėsiu, o kaip atsiskaityti?...Tai čia irgi tas ir vaikų atsakingumas ir sąmoningumas, ir tas bendravimas, jie irgi žino, jei praleis tą pamoką, tai kada atsiskaitysiu, ką man paskaityti, jie ateina ir klausia. Vėliau mes ir džiaugiamės, kad kažkada mokinius teko išleisti dėl svarbios repeticijos iš pamokos, nes kai nueini į renginį ir pamatai tą vaizdinį, visa tai atperka“ (M7).

Apibendrinant pirmosios kokybinio tyrimo klausimų grupės „Pirminės patirtys apie muzikinių kolektyvų suformavimo / realizavimo idėją gimnazijoje“ duomenis išryškėjo šie svarbūs aspektai.

Temos „Muzikinių kolektyvų suformavimo idėja ir realizavimas“ duomenų rezultatai parodė, kad gimnazijos įvaizdžio formavimas yra vienas iš svarbiausių mokyklos patrauklumo elementų siekiant formuoti gerą mokyklos reputaciją konkurencinėje aplinkoje. Seniai brandinta idėja leisti kurtis naujiems kolektyvams gimnazijos įvaizdžiui stiprinti atliepė ne tik mokinių, tėvų, bet ir gimnazijos bendruomenės lūkesčius. Analizės metu atpažintas meninės veiklos požymis, formuojantis mokyklos kultūrą, – renginiai, kaip svarbus pokytis, lėmęs pasikeitusį mokytojų požiūrį į naujai sukurtų kolektyvų muzikinę veiklą. Atsiskleidė reikšmingas kolektyvo vadovo vaidmuo. Jam tenka didžiulė atsakomybė – pirmiausia sugebėti pastebėti, pakviesti mokinius, paskui suburti draugišką kolektyvą, organizuoti veiklą taip, kad kiekvienas dalyvis jaustųsi svarbus ir reikšmingas.

Tyrimo analizės metu, dar kolektyvų kūrimosi pradžioje, atpažintas mokytojų per menkas pasitikėjimas ugdytinių ryžtu ir jų nusiteikimu dalyvauti naujoje muzikinėje veikloje. Neigiama ankstesnė patirtis, kai per ilgai buvo laukta pokyčių ir rezultatų iš prieš tai buvusių kolektyvų vadovų, leido jiems manyti, kad vaikai bus nemotyvuoti lankyti naujus meno kolektyvus, jiems bus neįdomu, nes kolektyvai subyrėdavo dar neprasidėjus veiklai, ir jei mokytoja bandys sukurti chorą, jai nesiseks. Analizuojant mokytojų interviu duomenis, nustatyta, kad, viena vertus, visi tyrime dalyvavę informantai labai norėjo tų kolektyvų, kita vertus, didelių vilčių nedėjo, bet mokinių ir vadovo ryšys, užsimezgęs dar progimnazijoje, sukūrė palankesnes aplinkybes greičiau startuoti naujiems kolektyvams.

Apibendrinant antros temos – „Muzikinių kolektyvų įsitvirtinimas gimnazijoje“ – radinius, galima teigti, kad naujai susiformavęs kolektyvas susiduria su įvairiais iššūkiais, nes kiekviena pradžia nėra lengva, reikia išradingumo (derinant koncertinius drabužius prie atliekamo repertuaro), daug kantrybės, pastangų ir valios ne tik iš kolektyvo vadovo, bet ir pačių mokinių. Kadangi į kolektyvą priimami ir mokiniai, neturintys muzikinio paruošimo, siekis mokytis dainuoti ypač juos suartina. Tyrimo analizės metu atpažintas stiprus poveikis, lėmęs mokinius pasirinkti chorą – troškimas susirasti draugų, realizuoti save. Tyrimo informantai pabrėžia labai svarbų aspektą – choras yra kaip šeima, todėl, matydami jų tiesioginį bendravimą pastebi, kas į chorą įsilieja, nebeišeina.

Analizės metu atpažintas naujas reiškinys – vadovo ir choristų partneriški ryšiai, leidžiantys kolektyvui veikti agentiška. Tyrimo metu identifikuotas neįprastas gimnazijoje reiškinys – pasiektas lygis, kai mokinių nebereikia raginti eiti į chorą ar ansamblį, šiandien dalyvauti meno kolektyvuose jau yra prestižo reikalas – moksleiviai nori būti pastebėti ir pakviesti.

Apibendrinant trečios temos „Pokyčiai gimnazijoje įsteigus naujus kolektyvus“ radinius, išryškėjo pagrindinis teigiamas meno kolektyvų vertinimo bruožas, kaip gimnazijos konkurencingumą didinantis veiksnys. Duomenų analizė atskleidė, kad chorinės kultūros puoselėjimas gimnazijoje subūrė ne tik mokinius, bet ir mokytojus, šeimas bendradarbiauti, dirbti komandoje; mokykla turi išskirtinį savo veidą – identitetą, kuris kuria pridėtinę kultūrinę vertę, gimnazijoje atsirado kita kultūra. Taip pat atpažintas svarbus kolektyvo vaidmuo tarpdalykiniu bendradarbiavimo aspektu, pristatant kultūros tradicijas ne tik koncertuose, konferencijose, bet ir įgyvendinant projektus, atvykus svečiams iš užsienio. Mokytojai pripažįsta, kad tarpdalykinė integracija (kai į įvairių mokomųjų dalykų

turinį integruojami muzikiniai intarpai) didina mokinių motyvaciją labiau domėtis tam tikru dalyku.

Duomenų analizės metu atpažinta požiūrio į meninę veiklą kaita. Įvairių mokomųjų dalykų mokytojai pažymi, kad dėl dalyvavimo meno kolektyvų veikloje keičiasi ir mokinių elgsena – jie sparčiau ugdomi atsakomybę, valią, kantrybę, pareigos jausmą. Analizės metu identifikuotas teigiamai besikeičiantis mokytojų požiūris į mokinį – vis didėjantis visos gimnazijos bendruomenės lankymasis renginiuose. Svarbu pažymėti, kad, kalbėdami apie renginių kokybę, kultūros atsiradimą, informantai pabrėžia vieną labai svarbų aspektą: muzikiniai kolektyvai (choras ir ansamblis) – gimnazijos renginių vizitinė kortelė.

Apibendrinant ketvirtos temos „Iškylančių sunkumų dėl mokinių dalyvavimo meninėje veikloje identifikavimas“ duomenis, galima teigti, kad, nepaisant nustatytos įtampos apraiškų, su kuria susiduria mokytojai, kai dėl svarbių konkursų ar koncertų mokiniams tenka praleisti pamokas, jie linkę ieškoti kompromiso, kartu spręsti problemas, tolerantiškai su mokiniais bendrauti, įvertinant mokinio muzikinius gabumus, nesukeliant jam neigiamų emocinių išgyvenimų. Tačiau, kita vertus, atpažintas kelių mokytojų elgesys, orientuotas į mokinį kaip objektą, siekiant tik savo užsibrėžtų tikslų – paruošti mokinį egzaminui. Toks kai kurių mokytojų elgesys didina atstumą tarp ugdymo proceso dalyvių, mokiniai slopinami būti aktyvūs bendruomenės nariai. Analizės metu identifikuota kai kurių mokytojų pernelyg dažnai prisiimama atsakomybė už mokinių pasiekimus dėstomo dalyko pamokose, o kiti informantai pabrėžia, kad kuo labiau mokiniai užimti, tuo geriau geba planuoti savo laiką, yra atsakingesni ir pareigingesni už savo bendraklasius. Atpažinta, kad mokinių, kurie aktyviai dalyvauja neformaliojoje muzikinėje veikloje, rezultatai ne tik kad nepablogėjo, bet dar ir pagerėjo. Mokytojai ypač akcentavo šių mokinių stiprų sąmoningumą ir atsakomybę.

3.4.2 Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje

Antrąją klausimų grupę – „Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje“ buvo siekiama atskleisti, kokius svarbiausius aspektus mokytojai nurodo stebėdami muzikinių kolektyvų veiklą gimnazijoje.

Gautų duomenų analizės pagrindu buvo išskirtos dvi temos, išryškinusios, (1) kokie aspektai stiprina įtraukiąją gimnazijos kultūrą; (2) ypatingų mokinių dalyvavimas meninėje veikloje.

Tema: Aspektai, stiprinantys įtraukiąją gimnazijos kultūrą

Analizuojant šią temą buvo išskirtos keturios kategorijos ir 12 subkategorijų (žr. 17 lentelę). Pirmą kategoriją – *Motyvaciniai veiksniai* (išskirtos trys subkategorijos), antrą kategoriją – *Bendrystę skatinantys aspektai* (išskirtos trys subkategorijos), trečią kategoriją – *Konkurencingumą skatinantis aspektas* (išskirtos dvi subkategorijos) ir ketvirtą kategoriją – *Sėkmės situacijų kūrimo aspektai* (išskirtos keturios subkategorijos).

17 lentelė. Aspektai, stiprinantys įtraukiąją gimnazijos kultūrą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
MOTYVACINIAI VEIKSNIAI	Profesionalumo siekis muzikuojant kolektyve	„Reikia siekti profesionalumo aukštumų, sudainuot taip, kad visus sužavėt, būti vieningais dėl bendro tikslo. Ir jeigu mes tiesiog nesistengsim geriau ir geriau, rezultato nebus“ M5
	Muzikinių gabumų puoselėjimas	„<...> Gali būti vaikas matematikoje silpnas, bet savo muzikinį gabumą gali turėt tokį, kad stogą nuneš“ M4
	Naujo repertuaro realizavimas	„Ir čia stebina tai, kad jų repertuaras vis naujas ir naujas. Jie niekada nesikartoja“ M7
BENDRYSTĘ SKATINANTYS ASPEKTAI	Komandos sutelkimas	„Buria bendruomenę, formuoja tam tikrą kultūrą. Ir tai, ką mes turim dabar, tuos tarpusavio santykius gerus nusistovėjusius, atvirus, tai yra dėl tų renginių“ M2
	Pasididžiavimo jausmas	„Suburia, sutelkia, nes kai pasižiūri koncertą ar gražų renginį, visada aplanko pasididžiavimo jausmas <...>“ M1
	Vertybių ir tradicijų puoselėjimas / kūrimas	„Jeigu mes turime organizaciją ir yra mokykla kaip organizacijos kultūra, tam tikrų meno kolektyvų buvimas <...> formuoja tam tikrą mūsų

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
		<i>organizacijos dalį, kuri vadinama „tradicijos“ M6</i>
KONKURENCINGUMĄ SKATINANTIS ASPEKTAS	Vidinė konkurencija tarp moksleivių	<i>„<...> sveika konkurencija yra gerai, ji reikalinga“ M1</i>
	Konkrencija tarp kolektyvų vadovų	<i>„Esam turėję tikrai pamokų, kada mokytojai nuteikdavo neik į tą kolektyvą, eik į tą... Niekaip negalėdavom padaryt, kad nesikištų, kad dirbtų savo darbą <...>“ M8</i>
SĖKMĖS SITUACIJŲ KŪRIMO ASPEKTAI	Pasitikėjimo savo jėgomis kūrimas	<i>„Galiu būti paprasčiausiai negabus kažkokiam dalykui, o ne tinginys, bet aš keliauju su choru, laimiu ten kažkokią vietą, tai jau jam yra ne tik patirta sėkmė, bet ir sukuriama situacija pasitikėti savo jėgomis <...>“ M5</i>
	Savirealizacijos galimybių suteikimas	<i>„Kalbant apie formalų ugdymą, jei vaikas patiria sėkmę, jis tikrai gerai jaučiasi, o jeigu ir neformaliai švietime jisai save realizuoja, tai be abejo, tai yra jo sėkmė“ M2</i>
	Vaikų savivertės formavimas	<i>„Jie ne tik dainuoja, bet ir būna kartu, bendrauja, jie savo įvairius gebėjimus atskleidžia: socializacijos, komunikavimo ir sceninio įvaizdžio, jie čia pradeda suprasti savo vertę, atranda save“ M1</i>
	Administracijos, mokytojų, artimųjų palaikymas	<i>„Mane į renginius atveda noras pasidžiaugti ir palaikyti mokinius“ (M6)</i>

Analizuojami informantų atsakymai į kategorijos „Motyvaciniai veiksniai“ subkategorijos „Profesionalumo siekis muzikuojant kolektyve“ teiginius atskleidžia, kad būti profesionaliam reiškia jaustis užtikrintai, parodyti tai, ką išmanai, padėti sau ir kitiems siekti sėkmės. Profesionalumas yra galinga savybė. Tai leidžia atlikti savo vaidmenį pagal savo galimybes. Tai padeda padaryti išpūdį, motyvuoti ir įkvėpti kitus, suteikia gilų pasitenkinimo ir savivertės jausmą. Be to, profesionalumas yra tai, ko kiekvienas gali siekti nuo pat pirmos savo dienos, įsitraukęs į kolektyvą.

Profesionalumas – tai ne darbas, kurį darai, o tai, kaip tu tą darbą atlieki: „*Manau, kad chore turėtų būti ta vienybė siekiant profesionalumo*“ (M7). Norint būti tikram profesionalui, reikia išlikti profesionalu net ir nepalankiomis sąlygomis. Didelė profesionalumo dalis yra žinoti, kas tinka įvairiomis situacijomis, taip išvengiama nepatogumų ar nusiminimo. Pagrįstas pasitikėjimas nuramina ir motyvuoja kolektyvų vadovus, o šie motyvuoja mokinius nenuleisti rankų, tad remiantis gimnazijos direktoriaus mintimis, net esant COVID-19 situacijai, svarbu nepalūžti: „<...> *sakykim čia pandeminiai dalykai, karantinas... Ir mes ne kartą vadovai kalbėjom, kad turim situaciją, kai negriūna kolektyvai. Kai daviau ataskaitą taryboje, klausimas buvo, koks likimas jūsų choro? Aš atsakiau, kad choras dainuos. Tas pats ir su ansambliu. Iš tikrųjų kolektyvus galima buvo paleisti, bet mes to nepadarėm*“ (M2). Profesionalumas skatina trokšti dirbti geriau ir pasiekti daugiau kokybiškų rezultatų, tuo pačiu sužavėti ir įkvėpti kitus, jaustis gerai.

Antros subkategorijos (Muzikinių gabumų puoselėjimas) išskirtais teiginiais akcentuojamas besikeičiantis mokytojų požiūris į mokinius po koncertų, ypač kai mato atsiskleidžiantį mokinį solo pasirodymuose su kolektyvu „*Man visada po renginių gera matyt mokytojus, kurie žiūri į talentingus mokinius kitom akim. Salėj sėdėdami dažnai sako, pasižiūrėk, nesitikėjau, nustebino, sužavėjo, ypač kai būna solo partijos <...>*“ (M5). Mokytojai vaikus pamato kitaip, ir ta turima informacija pamokoje nebedingsta: „*Tu jį pamatei kaip gerą dainininką, bet žinai, kad jis silpnas matematikas, tada supranti, kad iš jo matematiką padaryti gal ir nereikia*“ (M4); „*Gali tokius talentingai atsiskleidusius vaikus pamatyti, kurių atrodo net nepažintum*“ (M3). Choro pasirodymo metu laužomi stereotipai, mokytojai atskleidžia, ko tikėjosi ir ką pamatė, kaip teigiamai pasikeitė jų požiūris: „*Mes pamatėme labai gražią choro interpretaciją, ką mes įsivaizduojam choras, kaip jie atsistoja ir dainuoja. Bet ta improvizacija su visais judesiais, su visais plojimais, su visais šokiais, judesiais, mus sužavėjo be galo*“ (M5).

Vertindami trečią subkategoriją (Naujo repertuaro realizavimas) mokytojai akcentuoja, kokį svarbų vaidmenį renginių kokybei, klausytojo muzikiniam skoniui patenkinti turi kolektyvų repertuaras: „<...> *noriu pabrėžti, kad kūriniai niekad nesikartoja. O anksčiau mes turėjom muzikos mokytoją, kuri parengia dainelę ir tą dainelę kiekvienam renginy kiekviena proga tą pačią per tą pačią girdėdavom*“ (M7). Kiti informantai teigia suprantantys, kad kiekvienas kolektyvas būsimeis mokslo metams turi savo metinius tikslus, naują programą, vis dėlto apgailestauja, kad nebegali

išgirsti pamėgtų kūrinį: „*Aš kartais galvoju, kad netgi gaila man kai kurių dainų, nes atrodo, taip gražiai išmokta, atrepetuota, ir tas didelis indėlis, vis tiek juk kalbine prasme išmokt kažkokią dainą ir t.t., o žiūri kitais metais vėl yra žingsnis į priekį, vėl kažkokie kiti dalykai, kitos dainos ir atrodo, kad noris net sukaupti tą banką kažkokių dainų, kad jos kaip ir išliktų. <...> natūraliai tie dalykai susiklosto, kad išnyksta tam tikros dainos“ (M6).*

Anot Foster, mūsų, kaip socialinių būtybių, noras priklausyti ir prisidėti yra galingas žmogaus elgesio variklis. Būti komandos nariu, reiškia nebūti vienam, nes komandoje visi turi bendrą tikslą, o bendras tikslas pasiekiamas, kai daug bendraujama (Foster, 2022). Vertindami kategorijos „Bendrustę skatinantys aspektai“ pirms subkategorijos (Komandos sutelkimas) teiginius informantai sutartinai pabrėžia pastebintys, kaip dėl koncertuojančių kolektyvų mato vis artimiau bendraujančią ne tik muzikuojančią kolektyvą, bet ir pačius mokytojus: „*Jaučiamės suburti, pakylėti, nes suburia bendruomenę tie kolektyvai“ (M3).* Nepraslysta pro mokytojų akis ir naujas gimnazijoje reiškinys – padėti, o ne konkuruoti, palaikyti scenoje savo draugą: „*Aš negalėjau patikėti, kai mačiau „Gimnazijos balso“ konkursą, kaip jie vienas kitą palaiko, kaip jie padeda vienas kitam ruoštis, nors jie atsistoję scenoje tampa tarsi konkurentais. Bet vistiek jie vienas kitam tą pagalbą suteikia“ (M8).* Kiekvienas, dalyvaujantis konkurse, turi skirtingą muzikinę patirtį, psichologinę baimę, kompleksų ir būtent tai juos suvienija, suburia, nes užlipti ant scenos – viena, bet dainuoti bendraamžiams ir komisijai – jau visai kas kita. Kiekvienas turi skirtingus tikslus, o vienas iš jų, pats didžiausias – įveikti scenos baimę. Pajusti konkurentų palaikymą – pats nuoširdžiausias dalykas, kokį patiria mokiniai, o tai pastebi mokytojai: „*<...> manau, kad pas juos nėra tokio labai didelio pavydo, ar kažkokių nuoskaudos, kas tą „Gimnazijos balsą“ laimės, nes jie eina visiškai ne dėl to tikslo“ (M6).* Bendri pomėgiai, draugai taip pat motyvuoja mokinius savo gebėjimais prisidėti prie kolektyvo tikslo: „*Aš manyčiau draugai labai motyvuoja. Jie ten susibendruoja labai.“ (M9); „Begalinis bendrumo jausmas stebint jų veiklą apima. Jie randa savo bendraminčių, jie jaučiasi gerai, jie draugai, juk kur tu eini? – kur tau gera, kur yra draugai, kur tave supranta, kur tu gali save atskleisti“ (M1).* O jei dar leisite žmonėms suprasti, kad jie yra gerbiami ir vertinami kaip komandos nariai, tai didės jų ne tik motyvacija, bet ir našumas: „*Jie atsiskleidė, yra patys tikriausi gimnazijos atstovai ir gimnazijos bendruomenės nariai. Vieni tik pabūna pamokose ir namo, o jie čia gyvena. Ar kažkokia idėja kyla, jie visada pirmi ten. Jiems pasidarė ta gimnazija labai svarbi, jie su ja susitapatino. Kiti ne tokie aktyvūs, o choristai aktyvūs tos bendruomenės piliečiai. Jie daug laiko*

čia praleidžia, daug būna, jiems čia gera <...>“ (M9). Tyrimo dalyviai teigiamai atsiliepia apie kolektyve pastebimą šiltą bendravimą, kuris prilyginamas net šeimos modeliui: „<...> turi stiprų ryšį, jie ten kaip šeima“ (M7); „Kai yra kolektyvas kaip šeima, kaip vienas burbulas, artima bendruomenė, tas palaikymas <...>“ (M4). Ieškančių, kaip save išreikšti mokinių elgesyje nėra dirbtinumo ir noro padaryti kitam įspūdį, tad tarpusavio palaikymas, naujo kolektyvo nario šiltas priėmimas didina motyvaciją jungtis naujiems nariams, puikiai dirbti komandoje, ruoštis koncertams: „Matosi labai, kad jei tu naujokas, tai tave pastebės, šiltai priims, tu nebūsi nei pažemintas, nei atstumtas“ (M8); „<...> ypatingi jų tarpusavio santykiai, įdomi veikla, taip ir mokytojas, mokytojai aktyviau prisideda, visų mūsų savirealizacija pastebima“ (M2). „Nubyrėjimas tų vaikų, aš nežinau... gal kai baigia ketvirtą klasę arba dėl ligos, bet tikrai, tai yra minimaliai. O kas mato, kokie jie draugiški, kad visos pertraukos kartu, visos popamokinis gyvenimas kartu... ir prisijungia tų naujų žmonių, narių ir aš manau, kad jie su tam tikru pavydu žiūri į tą choro gyvenimą, į tą šeimą“ (M4).

Remiantis antra subkategorija (Pasididžiavimo jausmas) identifiukuota, kad mokinių noras muzikuoti ir nuoširdus darbas atveda į pasididžiavimo jausmą keliais lygiais, pradedant asmeniniais, baigiant mokytojais, administracija, tėvais: „<...> pagal neformalų švietimą esame paminėti reitinguose todėl, kad niekas nesubyrėjo (karantino metu)“ (M2); „<...> gimnazijos choras taip gražiai pasirodė, tokius gebėjimus turi vaikai, taip atsiskleidžia, žiūri į juos ir galvoji, Jėzau, klasėj, pavyzdžiui, sėdi tylus, ramus, nežinai, koks jis, o čia kai atsistoja ant scenos, pasirodo, kad visai kitoks žmogus. Didžiutis mus skatina savo bendruomene, tais vaikais“ (M1).

Iš trečios subkategorijos, kuri santykinai buvo pavadinta „Vertybių ir tradicijų puoselėjimas / kūrimas“, atsakymų išryškėja mokytojų pozicija, kad gimnazijoje dėl kolektyvų veiklos atsiranda naujos tradicijos, kurios prisideda prie bendrųjų vertybių ir organizacijos kultūros kūrimo: „<...> tradicijas pagrindžia besikartojantys renginiai, pvz., Mamos diena, Kalėdų vakaras, kitos šventės, kurios įauga į organizacijos kultūrą ir tu jau gali pasakyti, kad mūsų gimnazijoje vyksta toks Kalėdų vakaras „Tyliai, tyliai..“ Aš manau, kad tai yra labai svarbu. Mes turime vertybes: gimnazijos himną, spalvas, dar ką nors <...>, tai va tokie dalykai irgi prisideda prie bendrųjų vertybių ir organizacijos kultūros kūrimo. Ir čia yra labai svarbus indėlis“ (M6).

Paminėję teigiamus aspektus, kurie formuoja mokyklos kultūrą, turime pripažinti, kad kiekvienoje organizacijoje yra konkurencijos apraiškų,

kurios mokyklos bendruomenėje gali pasireikšti skirtingais pavidalais. Gimnazijos kultūros įvaizdis gali būti formuojamas tiesiogiai arba netiesiogiai (iš įvairių komunikacijos šaltinių – gandų socialiniuose tinkluose ir kt.). Išlikti patraukliai ir originaliai kitų mokyklų kontekste, kai konkurencija¹⁵ gana didelė, tampa vienu iš pagrindinių gimnazijos strategijos uždavinių.

Šiuo požiūriu analizuojant mokytojų atsakymus natūraliai išsikristalizavo kategorija „Konkurencingumą skatinantis aspektas“, kurios pagrindu išskirtos dvi subkategorijos. Pirmoje subkategorijoje (Vidinė konkurencija tarp moksleivių) pristatomas konkurencijos tarp mokinių aspektas, kai konkurencija motyvuoja mokinius viską atlikti kuo geriau: „*Bendradarbiavimas gal daugiau padeda vaikams iškilti ir save atrasti, išreikšti, bet konkurencija iš kitos pusės irgi padeda patiems gambiausiems kilti, augti, nes mato, kad kitas daro ir jis nori būti geresnis už tą, tai jis dar pasistengs, dar kažką padarys*“ (M1); „*Nebūkime mes naivūs, juk ir taip visi žinome, kad yra ta konkurencija vidinė, nes nori kiekvienas būti labiau pastebimas, išskirtinis*“ (M9).

Antra subkategorija (Konkrencija tarp kolektyvų vadovų) labiausiai išryškino meno kolektyvų vadovų konkurencijos apraiškas: „*Turime, deja, tą reiškinį, kada konkurencija vyksta tarp kolektyvų vadovų*“ (M2), tik ji nėra išoriškai matoma, t. y. latentinė¹⁶: „*Tikrai, mes mokytojai, neskatinam tos konkurencijos tarp meno kolektyvų. Norim, kad kiekvienas kolektyvas rastų savo vietą. Nekonkuruotų, nebūtų priešpriešos*“ (M6). Dėl šios priežasties gimnazijoje buvo sudarytos sąlygos kiekvienam vadovui, turinčiam kolektyvą, organizuoti renginius atskirai: „*<...> buvo visokių minčių, – turėti grand renginį kokį gruodžio mėnesį ar metų pabaigoj bendruomenei, tėvams, kad visi kolektyvai pasirodytų... Paskui sakom, o kam to reikia? Tegul pasidaro pučiamųjų orkestras, pasidaro choras savo vakarą. Turi savo auditoriją, savo vaikus, savo tėvus, na, tegul dirba. Tai ir vyksta šauniai*“ (M2). Bet neatsisakoma minties surengti didesnę koncertą pasikviečiant visus kolektyvus tik tuo atveju, jei metai gimnazijai būtų jubiliejiniai: „*Dar ne karantino laikais buvo minčių nupirkti kultūros namuose ar „Saulės*“

¹⁵ Konkurencija [lot. *concurrentia* < *concurro* — bėgu drauge], varžymasis, rungtyniavimas kurioje nors srityje, norint pasiekti tą patį tikslą. 2009-2022 *Zodziai.lt* - Tarptautinių žodžių žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.zodziai.lt/reiksme&word=konkurencija&wid=10393>

¹⁶ Žodžio „latentinis“ reikšmė. Lateñtinis [lot. *latens* (kilm. *latentis*) — paslėptas, nematomas], slaptas, nematomas, išoriškai nepasireiškiantis.

koncertų salę ir visus sukviesti nebent, jeigu būtų jau kažkokie jubiliejiniai. O šiaip sakom, kiekvienas tegul savo daro...“ (M1). Mokytojai pažymu, kad kolektyvams naudinga dalyvauti konkursuose, nes tai motyvuoja mokinius siekti aukštesnių rezultatų, kad kolektyvai ir toliau galėtų varžytis įvairių konkursų kituose etapuose dėl geriausių titulo įvertinimo: „Vadovui dalyvauti konkursuose, rezultatų siekti reikia. Ir kad mokiniai jaustų, jog man reikia tobulėti, tam konkurencija reikalinga“ (M5). Konkuruoti su kitais kolektyvais, sėkmingai pasirodyti konkurse ir parodyti puikius rezultatus gali tas kolektyvas, kuris vieningai siekia užsibrėžtų tikslų: „Manau, kad chore turėtų būti vienybė siekiant bendro tikslo. <...> visame pasaulyje yra konkurencija. Jeigu tu nekonkuruosi, tai nebus ir tikslo. Konkurencijos cinkelis irgi veda į priekį“ (M7); „Konkurencija su kitais kolektyvais, ji yra kaip ir būtina, nes kiekvienas kolektyvas turi kažkokį tikslą. Net jei tai nėra būtina tikslas laimėti kažkur pirmą vietą, kas muzikoje galbūt rečiau ir pasitaiko, bet vis tiek, jei tu nori patekti į „Dainų šventę“, tu vis tiek turi praeiti tam tikrus atrankos kriterijus, tu žinai, kad susidursi su kitais kolektyvais. Tą konkurenciją galime paversti sveiku dalyku“ (M6). Labai svarbu suprasti, kad kolektyvo dalyvavimas konkurse – tai ne tik komandinio darbo rezultatas, tai ir vienas kito palaikymas: „Choras ir ansamblis yra toks komandinis sportas, čia visada pasiekia ir laimi komanda, o jei ten būtų individualus koks solo dainininkų konkursas, tai vėl tada kiti dalykai“ (M8). Labai svarbu, kad konkurencija netaptų griaunančiu veiksniu, informantai išreiškia ir susirūpinimą: „Bet va, ta riba, kaip jos neperžengt?“ (M3), tad čia didžiausia atsakomybė tenka kolektyvo vadovui: „Manau, kad mokinių viduje yra konkurencija, tik vadovas šioje vietoje turi mokėti teisingai elgtis“ (M5).

Dalyvaujant meno kolektyvų veikloje labai svarbu gebėti sukurti sėkmės situacijas, kurios motyvuoja dalyvius siekti vis geresnių rezultatų. Analizuojant tyrimo duomenis kaip tik ir buvo identifikuotas sėkmės situacijos reiškiny, kuris pateikiamas kategorijoje „Sėkmės situacijų kūrimo aspektas“, išskiriant keturias šią kategoriją patvirtinančias subkategorijas (žr. 17 lenetelę).

Subkategorija (Pasitikėjimo savo jėgomis kūrimas) tik dar kartą primena, koks svarbus žmogui yra bendruomenės palaikymas. Kartais patirta sėkmė sukuria situaciją tiesiog pasitikėti savo jėgomis, o kartais išlaikyti pusiausvyrą: „<...> vaikui svarbus psichologinis balansas, ta pusiausvyrą“ (M6); „Jei tu vienoj vietoj esi priimtas, palaikomas, užmotyvuotas, tu nori, nenori nešiesi šitą emociją, būseną ir elgesį į kitus dalykus. Jeigu aš jaučiuosi gerai chore, man užauga pasitikėjimas. Mes esam bendruomenės

žmonės ir mums reikalingas pritarimas“ (M4). Meninė veikla tuo ir reikšminga, kad dalyvaujančiam duoda keleriopą naudą. Kai norai suderinami su galimybėmis, o pasitikėjimas sustiprintas savirealizacija, mokinys ne tik atranda save, bet ir laimę. Čia gali pildytis slapčiausios svajonės: „Dėl to, kad jiems ten gera, jie gali save išreikšti, atranda save ir gali būti savimi, būti laimingi, patirti įvairiapusę sėkmę“ (M1). Nors vieni mokiniai iš progimnazijų prisijungia prie kolektyvo galbūt todėl, nes pažįsta vadovę, bet kiti – tiesiog mėgstantys muziką, o kartais mokiniui išbandyti save dainuojant gali būti slaptas ar net paskutinis šansas, ypač tiems, kurie niekada nelankė muzikos mokyklos: „<...> juk puikiai žinome, kad kai kurie mokiniai labai rimtai nemuzikavo, bet supranta, kad visai gal neblogai dainuoja, tai tikisi sulaukti tos sėkmės, būti pastebėti (M9) <...> svarbiausia geras kolektyvas, to kolektyvo sėkmė, noras pritapti prie sėkmingų, skatina irgi norėti būti to dalimi <...>. Manau, kad vaikai turi tylių svajonių“ (M6).

Antros subkategorijos (Savirealizacijos galimybių suteikimas) išskirtais teiginiais atskleidžiama, kad ne visada gimnazijai yra svarbūs aukšti pasiekimai olimpiadose, konkursuose: „Gal aš nesu geras matematikas, fizikas ir niekada nelaimėsiu, bet aš galiu laimėt su kolektyvu, pajaut smagumą to sėkmės, kad nors kažkur man sekasi, aš esu stiprus <...>“ (M6); „Mes dažnai sureikšminam akademinį rezultatą, jau matematikos olimpiada...(dabar pamėtysiu akmeniukų į jų daržą (šypsosi)), yra pasiekimas. O muzika tai atrodo savaiame suprantama. Atsistoji, gražiai padainuoja ir gauni diplomą. Mes žinom, kad iš tikrųjų nėra taip“ (M7). Tiek mokinio, tiek gimnazijos sėkmė yra kiekvieno ugdytinio nuolatinis tobulėjimas. Niekas nestovi vietoje, pasibaigus vienam renginiui, konkursui, festivaliui, rengiamasi kitam: „Jeigu vaikas gali save realizuoti, tai iš tiesų ir yra jo patirta sėkmė. Nebūtinai čia profesionalumas. Mes kitą kartą labai užakcentuojam aukštus pasiekimus olimpiadose, konkursuose... Bandom pasakyti, bet mūsų gal neišgirsta, kad mums yra svarbi kiekvieno vaiko patirta sėkmė, nors mažiausia“ (M2); „Manau, kas sėkmes patiria bet koku atveju, ar repetacijose pasitenkinimą, kad vat pavyko kūrinys čia. Aišku, kad visi koncertai, pasirodymai – tai yra jau iš viso sėkmė, euforija, kai išeina ir dar pagyrimų gauna, kažkokį apdovanojimą, pasiseka kažką laimėti. Jie susėdę tarpusavyje dar kiek laiko aptarinėja, džiaugiasi, planuoja į ateitį. Čia yra nuolatinis tobulėjimas. Vaikas džiaugsmą patiria, tada siekia kažko daugiau“ (M1). Mokiniui svarbu rasti savo vietą, užsiimti ta veikla, kurioje jis jaučiasi sėkmingas: „Nesumenkinkim ir repetacijų, nes ten reikia įdėti daug darbo. O sėkmės faktorius – „Dainų dainelė“, įvairūs laimėjimai, vaikams tai labai svarbu“ (M8); „Šeimyniška atmosfera, nemažiau svarbu

yra sėkmė, gal pavyzdžiui tu nebūsi laimėjęs olimpiadoje, bet mes visą laiką kažkur vis tiek norim būt sėkmingi“ (M9). Informantai pažymi, jei kolektyvui sekasi puikiai pasirodyti konkursuose, tai galima pajusti ir lyderystės momentą, nes mone konkurencija tikrai didelė, yra labai daug talentingų vadovų, daug gerų kolektyvų: „<...> negalima sumenkinti rezultato, nes yra labai sudėtinga tai pasiekti“ (M6).

Tyrimo dalyviams buvo pateiktas klausimas apie procesą ir rezultatą „Kaip manote, ar yra svarbesnis pats procesas repeticiuose siekiant užsibrėžtų tikslų, ar gyvenime svarbus tik rezultatas?“ Atsakymai į šį klausimą iš esmės visų informantų buvo vienodi, todėl šio klausimo medžiaga nebuvo kategorizuota. Būtina paminėti, kad visi tyrime dalyvavę mokytojai pabrėžia, jog svarbu būtent procesas, o rezultatas nėra svarbus „Rezultato niekada neakcentuoju, kad va, privalai tą padaryti. Aišku, noras yra, kad būtų tam tikro lygio, bet niekada nekeliu uždavinio“ (M2).

Remiantis trečia subkategorija (Vaikų savivertės formavimas) (žr. 17 lentelę) išryškėjo, kokią asmenybei formuotis reikšmę turi savivertės atsiradimas, ir jei šiame žmogaus gyvenimo etape dainuoti kolektyve tampa svarbiausiu dalyku, tai reiškia, kad moksleiviai rado savo vietą gimnazijoje: „<...> iš tikrųjų mes negalvojom, kad mokiniai tiek įsitrauks, norės dirbti, tas laiko neskaičiavimas, atsidavimas... Choras kartais pasidaro svarbesnis nei pamokos“ (M3); „Labai svarbu, kad mokiniai turėtų kažkokią popamokinę veiklą, kad jie surastų save kažkur, kur domėtusi kažkuo ir norėtų tose veiklose būt ir save realizuoti, o ne kažkur kiemuose vaikščioti ar būti be veiklos“ (M1); „<...> Jie atranda save. Jie ten save išreiškia, randa draugų, jie randa bendraminčių, jie bendrauja ne tik vien muzikinėmis temomis, gal net pamokas kartu daro“ (M1). Mokytojai mato, kad mokiniai pradeda atsiverti, daugiau bendrauti, vis labiau pasitiki savimi: „Nenuobodus mokiniams tas choras, repertuaras, ta veikla visa... Ir jiems patinka, jie laisvai jaučiasi ir tas labai gerai matosi. Choras nebe statinis, ypač patinka tas jų bendravimas, kad jie labai laisvai jaučiasi. Nenuobodus repertuaras. Didelė įvairovė. Klausytojui malonu akiai, norisi šypsotis, gražu“ (M5). Lankant kolektyvą praleidžiama daug laiko kartu. Čia susitinka įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniai, jie visi skirtingi, tad repetuojant, koncertuojant patiriamos sėkmės situacijos labai skirtingai veikia kiekvieną. Tie moksleiviai, kurie mažiau bendrauja, yra uždaro būdo, informantų teigimu, „Atranda drąsos savyje ir pasitikėjimą savo jėgomis“ (M4), tiems, kuriems nesiseka moksluose, muzikinė veikla kaip tik gali padėti įgyti stipresnę savivertę: „<...> netgi labai būtina tylesniems vaikams įsitraukti į tokias veiklas, nes būtent ten jie gali pasijusti savo sustiprėjusią savivertę.

<...> gal kitam padeda ir atsistoti, kai jis pamato, kad nėra jau toks nevykėlis, kažkur gi sekasi“ (M6).

Ketvirtos subkategorijos (Administracijos, mokytojų, artimųjų palaikymas) dominuoja teiginiai, kuriais akcentuojama, kaip svarbu mokinius motyvuoti, juos palaikyti lankantis koncertuose: „Pagyrimai, pastebėjimai. Kartais man atrodo tiesiog užtenka pasakyti, kad šauniai pasirodei, kad gražiai sudainavai“ (M4), o po koncertų su jais dar tiesiog pašnekėti „Ir mūsų reakcija galų gale ...ploji tu tam vaikui. Po renginio dar pasišneki“ (M5); „Man tas momentas, kad svarbu prie kiekvieno prieiti ir kiekvienam pasakyti, kad aš tave mačiau, tu šauniai, ten, vat, Andriau ar Donatai pasirodei. Jie ir taip žino, kad visas kolektyvas yra super, bet kai yra individualiai pasakyta, tada ir ta motyvacija dar didėja“ (M7). Informantai pabrėžia, kad neužtenka mokinius tik palaikyti, svarbu juos ir suprasti, atsižvelgti į kiekvieną individualiai, pasigilinti, kokį profesinį kelią rinksis ateityje, ir stengtis jaunam žmogui padėti įveikti iškilusius sunkumus „<...> kalbant apie emocinę bazę, tampa sudėtinga vyresnėse klasėse suderinti meninius užsiėmimus, pomėgius su ruošimuisi egzaminams, su mokytojų spaudimu, atsiskaitymais, su ilgom pamokų valandom. Vistiek visada mokinyš norės praleisti daugiau laiko ten, kur jam malonu, kur jis jaučiasi suprastas nei matematikoje, kurioje yra sudėtinga, kurią reikia perprasti, suprasti ir dar laikyti egzaminą. Kai kurie esam pomėgių žmonės ir rimti dalykai nueina į antrą planą“ (M3). Jauni žmonės turi daug dilemų, kuriuo keliu eiti. Net jei eis muzikos keliu, turės ir matematiką išlaikyti, kad galėtų studijuoti, tad mokytojų palaikymas tampa ypač reikšmingas: „Susiduria su rimtais sprendimais. Ir tas mokytojų palaikymas ir supratimas būtų tikrai palengvinimas tos situacijos“ (M4). Mokytojai teigia pastebintys, kad kolektyvo nariai po koncertų aptaria sėkmes ir nesėkmes, pastebi ir tai, kaip jie vienas kitą palaiko „Juk jie susėda ir aptaria, kaip jiems sekėsi ir kas čia gražu. Kad vienas kitą palaiko, kaip tu gerai šiandien sudainavai... (šypsosi)“ (M1). Informantų teigimu, sėkmės situacijų kūrimo kontekste moksleiviui būti pastebėtam, įvertintam, pripažintam ir dar pagirtam – reiškia būti reikšmingam gimnazijos bendruomenės nariui, kuriančiam jos kultūrą: „Svarbu, kad mokiniai matytų ne tik choro vadovę, ne tik tėvus, bet matytų ir tave, kaip mokytoją, kad tu domiesi jų veikla, kad tau ji patinka, ar pasidžiaugti, ar socialiniuose tinkluose išreikšti kažkokią emociją, jiems pagyrimą. Jiems tas yra labai svarbu. Taip pat labai svarbu, kad į koncertą ar varžybas ateitų pažiūrėti tėvai. Svarbu būti pamatytam, pripažintam“ (M6); „Pripažinimas, palaikymas ir meilė – štai ką galime savo mokiniams suteikti“ (M9); „Palaikymas, žinoma, kad svarbus“ (M1). Kiekvienam

žmogui malonu, kai jį pamato, pagiria, pasidžiaugia juo, jo darbu ir pasiekimu: „Kada yra įvertintas ir jaučia, kad juo džiaugiasi, didžiuojasi, jį pagiria, kai jis yra pastebėtas. Juk ir padėkojam chorui už pasirodymą, kiekvienam dalyviui“ (M1). Administracijos palaikymas visose srityse mokinius motyvuoja stengtis dar geriau atlikti įvairias užduotis: „<...> svarbus palaikymas, mes jus matom, jus girdim, pavyzdžiui, mokinių Seimas ten sugalvojo, kad jiems reikia naujo kompiuterio. Nes jie išgirdo, kad mokytojams keičia, o jie vargšiuikai, neturi. Tai pavaduotojas ūkio reikalams turėjo užduotį nupirkti kompiuterį“ (M2).

Tema: Ypatingų mokinių dalyvavimas meninėje veikloje

Antroje klausimų grupėje – „Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje“ įvairių mokomųjų dalykų mokytojams buvo suformuluotas klausimas: ar gimnazijoje sudarytos sąlygos ypatingiems mokiniams visavertiškai dalyvauti meniniuose kolektyvuose? Gautų duomenų analizės pagrindu buvo išskirta tema – „Ypatingų mokinių dalyvavimas meninėje veikloje“, kurią pagrindžia viena kategorija ir trys subkategorijos (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. Ypatingų mokinių dalyvavimas meninėje veikloje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
ĮTRAUKTIS DALYVAUJANT MENINĖJE VEIKLOJE	Kolektyvas padeda mokiniams lengviau integruotis	„Tie, kurie meno konkursuose dalyvauja, taigi kokius sunkius vaikus matėme, kurie formaliam ugdyme yra sunkūs arba psichologiškai pažeidžiami, tie puikiausiai save realizuoja ten“ M2
	Kiekvienas saugus ir priimtas	„Jei mes neturim kažkokių diskriminuojančių atrankos kriterijų, tada natūralu, kad mes turim erdvę, kur kiekvienas ateina drąsiai. Kiekvienas yra priimtas“ M5
	Tolerantiškos erdvės kūrimas	„Su tais vaikais, kurie kartais neturi draugų, turi bendravimo problemų, tai tokie kolektyvai jiems yra stebuklas. Sukurti tolerantišką erdvę, kad jie ten norėtų būti, yra labai svarbu“ M6

Informantų požiūrio analizėje išryškėjo kategorija – „Įtrauktis dalyvaujant meninėje veikloje“. Pirmoje subkategorijoje (Kolektyvas padeda mokiniams lengviau integruotis) išskirti teiginiai, patvirtinantys mokytojų

požiūrį, kad ne tik choras išipareigoja leisti greičiau naujokui įsilieti į kolektyvą, bet ir pats dalyvis mokosi būti atsakingas: „<...> *ugdosi žmogaus savybės, pareigingumas, būtinai nueiti į repeticijų*“ (M4). Mokytojai linkę net pajuokauti, kad mokiniams, turintiems elgesio ar kitų sutrikimų, puikiai įsiliejus į kolektyvą, kartais net nepastebi, jog tokių kolektyve apskritai yra: „*Jie kolektyve matyt taip gerai jaučiasi, kad net nesimato, ar tokių mokinių iš vis turime (šypsosi)*“ (M7). Visi informantai sutartinai tvirtina, kad mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, nelankymo priežasčių, tiems, kurie uždaro būdo, ar naujokams choras padeda integruotis: „*konkrečiu atveju, čia gi yra viena mergaitė, kuri į choro veiklą įsiliejo ir kaip tik jinai jau atsiskleidė, papasakojo, atrado save*“ (M3); „<...> *choras padeda vaikams susirasti draugų, jeigu yra vienišiai <...>, choras prisiderina prie kiekvieno gebėjimų*“ (M7). Mokytojai pastebi, kad ypatingi mokiniai randa užuovėją lankydami meninius kolektyvus: „*Pagaliau susirado draugų ir į mokyklą nori eiti*“ (M2).

Jei mokinys gerai jausis mokykloje, kur kas dažniau atsiskleis, nes jausis saugus. Antroje subkategorijoje (Kiekvienas saugus ir priimtas) išskirti teiginiai, išryškinantys, kokią svarbą mokinių savirealizacijai turi saugumo pojūtis: „<...> *saugi vieta, kur visi draugiški, nebuvo konfliktų, kiek dirbu ir kiek tas choras egzistuoja, nesu mačiusi, kad būtų kažkoks konfliktas, kad reikėtų spręsti kažkokias dideles asmenines problemas, kad vaikas išeina iš choro, jį skriaudžia ar jis nesuprastas, ar dar kažkas. Jie visi labai draugiški, vieningi ir gerai jaučiasi. Ir tikrai gali pilnai save ne tik atrasti, bet ir išreikšti*“ (M1). Kelis metus kolektyvo vadovo taikomas įtraukties principas priimti į kolektyvą ypatingus mokinius tik dar kartą įrodo, kad choras kaip tik yra ta vieta, kurioje ypatingas mokinys gali rasti sau vietą ir galimybę atsiskleisti: „*Kai mes nesuformuluojam specialių priėmimo kriterijų vaikams, tai čia yra pagrindinis inkluzijos principas. Tada ir eina tie, kurie nori. Aš manau, kad sąlygos jiems yra puikiausios sudarytos*“ (M6). Mokiniai, ieškantys, kaip save išreikšti kita veikla, taip pat randa, kaip save realizuoti, tik čia nuopelnus sudominti mokinius informantai priskiria tų veiklų organizatoriams – vadovams: „*Jeigu į vokiečių / anglų modulį eina tie, kas mokėsi rusų kalbos, į teatrą gali eiti visi, kas tik nori, vokiškai ar angliškai sudainuoti gražiausiai ir laimėti pirmą vietą gali ir visai nesimokę šios kalbos, tai ko gero čia yra vadovo talentas, kuris visus padaro gabiais. O toliau jau yra menas, kaip tą vaiką integruoti, kaip priimti. Aš galvoju, kad mes intuityviai kiekvienas turim tą gebėjimą tą vaiką kažkaip įtraukti, kad jis pasijustų vertingas*“ (M6).

Trečia subkategorija (Tolerantiškos erdvės kūrimas) išryškina mokytojų poziciją, kokią pridėtinę vertę ir prasmę gimnazijos įtraukiajai kultūrai kurti turi tolerancija. Išryškėjo požiūris, kad mokytojų meninės veiklos suvokimo ir prasmės gimnazijos kolektyvo nariams kontekste yra labai svarbus choro indėlis: „<...> čia gali skleistis vaikai, nes jie ateina ne tik padainuoti, jie šnekasi tarpusavyje, bendrauja artimai su vadove ir po darbo valandų, ir savaitgalius leidžia kartu. Grandinė nenutrūksta po repeticijos. Paskui persikelia ir bendravimas šeimom, vaikai su choro vadove neformaliai bendrauja. Čia galima pasakyti kaip kokio terapija“ (M3). Į chorą einama ne tik išmokti dainuoti, ugdyti muzikinius gebėjimus, čia mokiniai įgyja įvairios patirties: „<...> asmenybės augimo, pasitikėjimo, psichologinių problemų sprendimų.. Nu išėik į sceną dainuot! Tai iššūkis, baimė didžiulė. Tu turi nugalėt, gebėt suvaldyt adrenalina, nepamiršti žodžių.. Scenos baimė, viešas kalbėjimas yra pirmas, antras yra bijoti numirti. <...> scenos baimė, na ir kas, kad tu esi tarp kitų žmonių, tu gali kažkiek, tave uždengs, bet vis tiek žiūri visi į tave. Svarbu, kad priimtų tave, koks esi, kad nereiktų tau slėptis, apsimetinėti, kad suprastų“ (M3). Mokytojai pastebi, kaip choro mokiniai vieni kitais rūpinasi, pasakoja, kad kai ko nors nėra pamokoje, draugai jo iš karto pasigenda: „<...> jei nėra kokio mokinio pamokoje ar repeticijoje, draugai skambina, kur tu, ateik. Vadinasi, rūpi, esi reikalingas“ (M8). Susiformavusi bendravimo kultūra, kuri perduodama iš kartos į kartą, natūraliai suformuoja palankią terpę visiems ten pritapti: „Tai jau yra ir neišnyks, kol mūsų vadovė dirbs ir kol bus tie vaikai, nes manau, jie tą bendravimo kultūrą tokią integruojančią, inkliuzinę perduoda vieni kitiems. Arba tu priimi tą kultūrą, arba tu nebūsi jos dalimi, turėsi pasitraukti“ (M6).

Apibendrinant antros kokybinio mokytojų tyrimo klausimų grupės „Mokytojų patirtis apie meninę veiklą, kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje“ duomenis paaiškėjo, kad kiekvienoje organizacijoje yra konkurencijos apraiškų, kurios mokyklos bendruomenėje gali pasireikšti skirtingais pavidalais. Kai konkurencija didelė, išlikti patraukliai ir originaliai gimnazijai kitų mokyklų kontekste gali tapti vienu iš pagrindinių gimnazijos strategijos uždavinių, tada vienas iš svarbiausių kriterijų, padedančių sutelkti bendruomenę, yra vidinis mokyklos kultūros stiprinimas, paremtas bendradarbiavimu. Tyrimo analizė atskleidė informantų teigiamą požiūrį į muzikuojančio kolektyvo profesionalumo siekį. Profesionalumas padeda padaryti įspūdį ir įkvėpti kitus, suteikia gilų pasitenkinimo ir savivertės jausmą. Informantai pabrėžia, kad, norint būti tikram profesionalui, reikia tokiam išlikti net ir esant nepalankioms sąlygoms, pvz.,

COVID-19 pandemijos akivaizdoje. Analizės metu reikšmingai atsiskleidęs besikeičiantis mokytojų požiūris į mokinius po koncertų – „silpni matematikoje, bet stiprūs dainavime“ – paskatino mokytojus dažniau lankytis koncertuose, užmegzti artimesnį ryšį ne tik su kolegomis, bet ir su mokiniais. Anksčiau susiformavusi neigiama patirtis ir nusivylimas iširstančiais kolektyvais, kurie dainuodavo vis tą patį repertuarą, leido greitai informantams pamatyti, kokie kūrybiški gali būti pasirodymai – su kūno perkusija, šokio elementais ir kt. Analizės metu atpažinta, kokį vaidmenį renginių kokybei turi nesikartojantis repertuaras. Informantai, viena vertus, teigiamai vertina atliktą didelį darbą ir indėlį mokant sudėtingų dainų, kita vertus, apgailestauja, kad išnyksta tam tikros dainos, bet ir supranta siekį mokytis naują programą.

Analizės metu identifikuota, kad kolektyvai gimnazijoje skatina rasti naujas tradicijas, kurios prisideda prie bendrųjų vertybių ir organizacijos kultūros kūrimo. Kai besikartojantys renginiai – Mamos diena, Kalėdų vakaras, kitos šventės įauga į organizacijos kultūrą, tada galima teigti, kad kolektyvai prisideda ir prie mokyklos įvaizdžio kūrimo.

Analizuojant mokytojų patirtį apie konkurenciją ne kaip į kurstančią priimti nuolatinius iššūkius, o kaip į galimybę išlikti, tobulinti gimnazijos veiklos procesus, informantai pažymi, kad tokia konkurencija mokinius motyvuoja siekti aukštesnių kolektyvo rezultatų, tik svarbu, kad konkurencija netaptų griaunančiu veiksniu. Tuo tarpu tarp kolegų identifikuotas reiškinys, vadinamas užslėpta konkurencija. Tiriamieji yra susidūrę su atvejais, kai mokiniai kai kurių mokytojų buvo skatinami rinktis ne tą kolektyvą, kurį buvo pasirinkę.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kaip svarbu mokiniui būti komandos nariu, sukurti šiltą, draugišką ryšį, jaustis kaip šeimoje su kolektyvo nariais, nes tai sustiprina savivertę, motyvaciją. Motyvaciją saviraiškai lemia įvairus veiksnių spektras, kurio dėka mokiniai atranda tokią muzikinę veiklą, kuri tampa jų gyvenimo būdu mokykloje. Tyrimo analizės metu reikšmingai atsiskleidė mokinių patiriamų sėkmės situacijų poveikis, skirtingai pasireiškiantis įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniams. Mažiau bendraujantys, uždaresnio būdo mokiniai tampa drąsesni ir pasitikintys savimi, motyvuoti mokytis kitų dalykų. Silpniau besimokantieji, įsitraukdami į kolektyvus, dažniau patiria sėkmę, kuri sukuria situaciją labiau pasitikėti savo jėgomis, o kartais net išlaikyti psichologinę pusiausvyrą.

Analizuojant informantų atsakymus nustatyta, kad ne visada gimnazijai svarbūs aukšti pasiekimai olimpiadose, konkursuose. Sėkmė,

pasak mokytojų, yra tada, kai tiek mokiniai, tiek mokytojai gimnazijoje jaučiasi gerai ir nors mažiausiais žingsneliais, bet nuolat tobulėja. Tiriamieji ypač akcentavo, koks svarbus mokiniui yra gimnazijos administracijos, mokytojų, gimnazistų tėvų palaikymas. Būti pastebėtam, įvertintam, pripažintam ir dar pagirtam – reiškia būti ne tik reikšmingam, bet ir laimingam gimnazijos bendruomenės nariui, kuriančiam jos kultūrą.

Informantų duomenų analizėje identifikuotas kolektyvo vadovo taikomas įtraukties principas priimti į kolektyvą ypatingus mokinius įrodo, kad tai yra vienas iš tų svarbių argumentų, kada choras kaip tik yra ta vieta, kurioje ypatingas mokinys gali rasti sau vietą ir galimybę atsiskleisti. Atpažinta, kad vykstant formaliajam ugdymui „sunkūs“ mokiniai, turintys elgesio ar kitų sutrikimų, psichologiškai pažeidžiami, įsilieję į kolektyvus greičiau adaptuojasi, ugdomi pareigingumą, taip reikalingą kitų dalykų pamokose. Čia išskirtas vienas iš svarbiausių aspektų – kiekvienas saugus ir priimtas – puikiausiai atliepiantis įtraukiojo ugdymo idėją. Atpažinta, kad bendravimo kultūra turi įtakos tolerantiškos erdvės kūrimui, tai kuria pridėtinę vertę ir prasmę gimnazijai, skatina mokytojų ir mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą, nes bendra veikla, kai mikroklimatas palankus, sudaro sąlygas tobulėti mokantis vienam iš kito. Mokytojų meninės veiklos suvokimo ir prasmės gimnazijos kolektyvo nariams kontekste identifikuotas svarus choro indėlis.

3.4.3. Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą

Trečios klausimų grupės, kuri apibendrintai buvo pavadinta „Mokytojų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą“, siekis – atskleisti, kaip įvairių mokomųjų dalykų mokytojai vertina choristų laisvalaikio leidimo formas ir tinkamų edukacinių sąlygų raišką neformaliojo muzikinio ugdymo procese. Remiantis tyrimo duomenimis išskirtos dvi temos: (1) Meninės veiklos nauda leidžiant laisvalaikį kartu; (2) Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka (žr. 7 paveikslą).

Tema: Meninės veiklos nauda leidžiant laisvalaikį kartu

Analizuojant šią temą buvo išskirtos dvi kategorijos ir keturios subkategorijos (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Meninės veiklos nauda leidžiant laisvalaikį kartu

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
CHORISTŲ LAISVALAIKIO PRALEIDIMO FORMOS	Dalyvavimas vasaros stovyklose ir kt.	„Grįžta po vasaros jie dar naujų kūrinių prikūrę, prirepetavę, naujų idėjų pilni, tik leisk jiems pasireikšt, tik leisk jiems dalyvaut“ M1
	Kelionės	„Visos tos kelionės, tie išvažiavimai, yra tai, ką vaikai paskui prisimena“ M6
CHORISTŲ LAISVALAIKIO PRALEIDIMO PRANAŠUMAI	Sukuriamas stiprus ryšys, stiprinama draugystė	„Nebuvo problemos, kad reikėtų vadovei padėti rinkti kolektyvą. Ji pati suranda ir tie vaikai eina. <...> choras vis didėja, kiek jų ten? O Jėzau! (šypsosi) Daugybė“ M1
	Mokyklos vadovų palaikymas	„<...> visada radom tų lėšų, viską, ką reikėjo, tą nupirkom. Pinigų stovyklom yra“ M2

Didėjantis menais pagrįsto mąstymo ir kūrybiškumo poreikis ir kintamas požiūris į muzikinį mokinių lavinimą atveria naujų galimybių kolektyvams daugiau laiko praleisti kartu dalyvaujant vasaros stovyklose (Danhash, 2018). Analizuojant mokytojų patirtį į chorisčių leidžiamą laisvalaikį kartu, buvo išskirta kategorija „Chorisčių laisvalaikio praleidimo formos“. Šios kategorijos pagrindu suformuota subkategorija (Dalyvavimas vasaros stovyklose ir kt.) identifikuoja, kad, mokytojų manymu, kartu praleistas laisvalaikis taip pat formuoja mokyklos kultūrą: „Jie ne tik gimnazijoje gyvena, jie ir laisvalaikį kartu leidžia, ir atostogų metu kartu. Žiūrėkit, paskui dar ir stovyklos... Net neįsivaizduoju, kad galėtų būti kitaip (juokiasi)“ (M1). Analizuojant duomenis, matomas mokytojų suvokimas, kad choras gali būti suprantamas kaip intensyvi komandinio darbo forma, kurioje puikiai koordinuota bendra visuma: „Chorisčių komandinis sutelktumas nuteikia labai optimistiškai – viskas darniai sukoordinuota, ir repeticijos, ir koncertai, ir laisvalaikis, ir stovyklos...“ (M9); „Žiūrėjau į stovyklos nuotraukas su didele nuostaba – kaip jie koordinuotai, sutelktai leidžia laiką. Viskas suplanuota, apgalvota...“ (M8); „Kitokio jų gyvenimo aš neįsivaizduoju, jeigu tai būtų tik oficialios repeticijos, tai tikrai nebūtų ir tokių rezultatų, nebūtų tiek vaikų ir jie nenorėtų eiti“ (M1); „<...> metų pabaigoje jų laukia išvyka ten, išvyka ten, konkursas toks, renginys toks, gale metų dar stovykla, jie tų renginių, tų išvykų, ekskursijų, jie laukia, planuoja“ (M7). Mokytojai įvardija emociškai ir socialiai naudingą patirtį, leidžiančią moksleiviams ne tik puikiai leisti

laisvalaikį, bet ir pasiekti teigiamų tolesnio tobulėjimo rezultatų (Timmers, Bailes ir kt., 2021).

Antroje subkategorijoje (Kelionės) akcentuojama laisvalaikio praleidimo forma sukuria prielaidas manyti, kad mokinių laukiamose kelionėse formuojamas malonus prisiminimų bagažas: „*Šalia tos paradinės pusės, ką mes matom, yra ir ūkinė dalis, ir kelionės, kurių metu tas šiltas santykis, patirti teigiami įspūdžiai paskui ir atsiranda*“ (M6).

Kolektyvo leidžiamas laisvalaikis turi daug pranašumų. Antros kategorijos „Choristų laisvalaikio praleidimo pranašumai“ pirmoje subkategorijoje (Sukuriamas stiprus ryšys, stiprinama draugystė) dominuoja teiginiai apie meno kolektyvuose sukuriamą stiprų ryšį, parodantį, kad moksleiviai gali besąlygiškai pasitikėti vieni kitais, nes daug vieni apie kitus sužino, choras tampa ta vieta, kur renkasi draugai tiesiog puikiai ir produktyviai leisti laiką po pamokų: „*Vien tik atidirbai, duris uždarei, – tikrai ne. Šimtu procentų ne. Turi dar bendrauti neformaliai, kaip ir su mokinių Seimu. Jeigu nori tą ryšį artimesnį palaikyti, tikrai negali taip palikti*“ (M3). Mokytojai pabrėžia, kad būtent per laisvalaikį kuriamas stipresnis ryšys: „*<...> jie susibendrauja, jų bendri pomėgiai, atsiskleidžia bendri interesai, vienas apie kitą daugiau sužino, jie tampa dar laisvesni, gali dar labiau vienas kitu pasitikėti*“ (M7). Kartais sukurtas stiprus ryšys padeda mokiniui atsiverti, kolektyvo vadovas turi pabūti ir psichologas, nes mokiniai susiduria su tokiomis problemomis, apie kurias nenori ar negali pasipasakoti namuose ar draugams, o patarimo reikia: „*Nesuprasti šeimos, bendraamžių, paaugliai nori išsišnekėt, reikia jiems tos pagalbos. Gal netgi chore daugiau pasako arba vadovei, choristams nei artimiesiems. Kokių ten meilės problemų yra, dar kažkas. Tai ta vieta, kur gali rasti artimą sielą*“ (M5).

Antroje subkategorijoje (Mokyklos vadovų palaikymas), kad darbas funkcionuotų sklandžiau, pabrėžiamas vienas iš svarbių veiksnių – finansinis. Pasikeitęs aplinkinių požiūris, kurį choristai jaučia ir mato, įkvepia juos būti aktyvius bendruomenės narius ir gimnazijos kultūros puoslėtojus, tad natūralu, kad administracija ieško būdų, kaip apmokėti keliones, stovyklas, juos dar labiau paskatinti toliau siekti savo užsibrėžtų tikslų. Tai, kad vasaros stovyklos tampa natūraliu tradiciniu reiškiniu, baigus mokslo metus, įrodo gimnazijos vadovo teiginiai: „*Turiu gerus pagalbininkus – aktyvius choristus, kurie iš tikrųjų patys sprendžia labai daug problemų. O finansinių problemų mes niekada neturėjom <...>*“ (M2).

Tema: Sėkmingam ugdymui(-si) pritaikyta aplinka

Kita analizės metu išryškėjusi tema – *Sėkmingam ugdymui(-si) pritaikyta aplinka*, ją sudaro viena kategorija ir trys subkategorijos, kuriomis pabrėžiama ugdymo aplinka kaip svarbus dėmuo sėkmingai meninio ugdymo raiškai gimnazijoje (žr. 20 lentelę).

20 lentelė. Sėkmingam ugdymui(-si) pritaikyta aplinka

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
TINKAMŲ SALYGŲ SUKŪRIMAS	Techninė bazė, Kabinetas / muzikos studija	<i>„Kolektyvų poreikius stengiamės tenkinti šimtu procentu. Turėti reikalingus instrumentus, aparatūrą, aprangą, bet tuo pat metu nesikišam į jų vidines tvarkas“ M2</i>
	Prioritetų paskirstymas (skirstant lėšas pirkiniams)	<i>„Nei vienoje įstaigoje, nei vienoje organizacijoje nėra lėšų pertekliaus, reikia tik paskirstyti prioritetus. Bet po truputį kurti adekvačią, reikalingą, šiuolaikinę, technologijas atitinkančią aplinką, tiesiog būtina“ M6</i>
	Estetiška aplinka	<i>„Graži aplinka ir reikalinga įranga vaikams yra ir pagarba jų darbui. Kas iš tų pastangų vaikų, to darbo ir repeticijų, jeigu tu neturėsi su kuo groti, jeigu tau bus prasta akustika ar prastas įgarsinimas ir t. t.“ M7</i>

Subkategorijoje (Techninė bazė, kabinetas / muzikos studija) išskirtais teiginiais akcentuojama, kad aplinka svarbi ne tik mokinių šiltiems, draugiškiems tarpusavio santykiams puoselėti, bet ir galimybėms save atskleisti, įgyvendinti svajones: *„Svarbu, kad jie turėtų gerą aplinką ir tą kokybišką techninę bazę, kad galėtų atsiskleisti. Mes jiems padedam kurti. Ir iš tikrųjų jie įsirengia tuos savo kabinetus taip, kad jie ten galėtų gerai jaustis kaip namuose. Ir instrumentus, ar ko jiems reikia, tai jie paprašo ir jie ten gauna. Jie gali tada kurti, jie gali galvot kažką, <...>. Na, gal svarbiausia, tai tarpusavio santykiai, bet ir aplinka svarbi“ (M1).* Analizuojant tyrimo duomenis, būtina pacituoti naratyvą, kuriame pasakojama, jog gimnazijoje muzikos instrumentai atsirado tada, kai buvo išsiaiškintas mokinių poreikis, tokiu būdu stengiantis sudaryti palankias sąlygas gimnazijoje kurtis naujiems kolektyvams, kad mokiniams po pamokų nereikėtų ieškoti kitų institucijų, kuriose galėtų save realizuoti: *<...> vienas mokinyas pasakė, kad lanko studiją centre, groja gitara Moksleivių namuose. Klausiu, kodėl ten? Na, čia nėra, – jis sako. O aš*

sakau, čia gali rasti. Ir tada pradėjom. Mušamuosius pirkom, gitaras pirkom, visa kita... Žiūrėk, dabar šeima jau trečią vaiką atveda! O viskas prasidėjo nuo to, kad čia nieko nėra“ (M2). Kita vertus, mokykla gali turėti visas reikiamas priemones, puikias darbo sąlygas, bet jei nebus profesionalaus, kompetentingo vadovo, gebančio užmegzti šilto ryšio su mokiniais, tai nebus ir kolektyvo „Jei nerasi ryšio su vadovu, tavęs nesupras, tai ko ten eiti? Na ir kas, kad blizganti salė, naujausias tas pianinas, drabužiai gražūs...“ (M3).

Remiantis antros subkategorijos (Prioritetų paskirstymas (skirstant lėšas pirkiniams)) teiginiais paaiškėjo mokytojų teigiamas požiūris į tikslingus pirkinius. Mokymasis, turint tinkamas sąlygas, skatina labiau domėtis muzikos specifika, noriai lankyti choro užsiėmimus, ir jei mokyklos administracija ne tik džiaugiasi, bet ir skiria lėšas kabinetams turtinti įvairiomis reikalingomis priemonėmis, mokinio reikšmingumas tik ryškėja, svarbu kurti tokią aplinką, kuri atitiktų šių dienų aktualijas: „*Krepšinio komandos su inkariukais šiais laikais juk nebelaksto, visi perka gerus krepšinio kėdus. Vesk nuotolines pamokas neturėdamas gero kompiuterio ar reikalingos kažkokios nupirktos programinės įrangos. Jeigu mes kažko iš vaikų reikalaujame, norime ir tikimės, tai ir sąlygos jiems turėtų būti sukurtos“ (M6).*

Kintant požiūriui į neformalųjį švietimą, jo tikslus, keičiasi požiūris ir į aplinką, kurioje vyksta mokymo(si) procesas, tad natūralu, kad subkategorijoje (Estetiška aplinka) dominavo teiginiai, išryškinantys ne tik reikalingų priemonių turėjimo kokybiškam darbui, bet ir estetiškos aplinkos svarbą puoselėjant chorinės kultūros tradicijas: „*Manau, kad vienareikšmiškai reikalingos sąlygos. Aš būčiau už tuos, kurie saktų: mes turime garantuoti estetišką, gražią, aprūpintą aplinką bet kokiai ugdymo sričiai. Mūsų vaikai yra keliaujantys po pasaulį, gyvena labai skirtinguose ir įvairiuose namuose. Vieniems ta aplinka gal nėra labai svarbi, kitiems yra labai svarbi, nes jie visko gyvenime matę. Ir grįžę iš užsienio šalių tikrai matę, kaip mokyklos geriau ar prasčiau įrengtos“ (M6); „*Stengiamės kiekvieną kartą pagirti, palaikyti ir pamatyti, jei kažko trūksta“ (M1). Edukacinėje erdvėje vis dažniau susiduriama su požiūriu, kad mokymo(si) aplinka turi būti įgalinanti (Bartaševičius, 2012): „mes labai stengiamės tą įgalinančią aplinką sukurti, padėti, prisidėti <...> juk galų gale reikia ir rūbais rūpintis, nes jų vis pritrūksta, nes choras vis didėja“ (M1). Pasak mokytojų, jeigu mokinys mato, kad mokykloje sudarytos sąlygos, t. y. puikiai įrengtas kabinetas, pritaikyta studija tiek darbui, tiek poilsiui, tada jis**

jaučiasi reikšmingas „<...> reikšmingu pasijaučia, kai gimnazija gali padėti ne tik ugdytis, bet ir iš techninės pusės“ (M7).

Interviu pabaigoje kiekvieno mokytojo buvo paprašyta išvardyti tris dalykus, ką moksleiviams duoda muzikinė veikla, choras. Apibendrinant 10 paveiksle pateiktą informaciją galima teigti, kad dažniausiai pasikartojantis teiginys „savirealizacijos galimybės“. Kitas informantų minimas teiginys – „savivertės pakėlimas“. Kiti žodžiai minėti po vieną kartą, tad paveiksle išsidėsto tolygiai. Visi minimi informantų žodžiai dar kartą pabrėžia / įrodo, kad lankyti meno kolektyvus (chorą) gimnazijoje naudinga, nes čia kiekvienas turi galimybę išreikšti save, būti matomas, gali įrodyti kitiems, kad gali padaryti daugiau nei kiti, tobulėti, pasiekti profesionalumo, patirti saugumo, bendrystės, šeimos pojūtį, brandą, įgyja gebėjimą dirbti bendradarbiaujant, patirtį, lyderystės, ugdo oratorinius gebėjimus, pasitikėjimą, susiranda draugų, gali pasidžiaugti tuo, kad lankė chorą, o tai – prestižo reikalas. Tikėtina, kad ateityje toks mokinys, kuris aktyviai gimnazijoje su kitais kolektyvo nariais dalyvavo kultūriniame gyvenime, pasirinkęs studijas aukštojoje mokykloje dainuos universiteto chore, o gal net rinksis ir studijas kryptingai dėl to, kad buvo čia lavintas.

Mokytojų manymu, dalyvaudami gimnazijos meno kolektyvuose atsiskleidžia ne tik tie mokiniai, kuriems trūko drąsos ką nors apskritai keisti gyvenime – rasti laisvo laiko po pamokų saviraiškai (o ne, pvz., žaidimamas prie kompiuterių), bet ir turintys mokymosi sunkumų, nelankantys mokyklos ar tiesiog nedrąsūs, uždaro būdo. Meno kolektyvai, pasak mokytojų, ta terpė, kuri mokiniams padeda susirasti draugų, bendraminčių, dažniau patirti sėkmę, įgyti įvairios patirties – asmenybės brandos, pasitikėjimo, baimės suvaldymo dainuojant scenoje ir pan. Kolektyvai skatina rasti naujų tradicijų gimnazijoje, kurios prisideda prie bendrųjų vertybių ugdymo ir įtraukiosios kultūros kūrimo.

Trys dalykai, ką mokiniui duoda choras

10 pav. Mokytojų minčių žemėlapis ir žodžių seka

Apibendrinant mokytojų tyrimo trečios klausimų grupės „Mokytojų patirtys apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą“ radinius, galima teigti, kad kolektyvo nariams daugiau laiko praleidžiant kartu (išvykos, vasaros stovyklos, kelionės ir pan.), formuojasi emociškai ir socialiai naudinga patirtis, ugdomas suvokimas apie chorą kaip intensyvią komandinio darbo formą, o tai leidžia pasiekti daugiau teigiamų rezultatų. Kelionėse neišvengiamai daugiau bendraujama, atrandama daugiau bendrų interesų, todėl sustiprėja kolektyvo narių tarpusavio ryšys, draugystė. Puoselėjama bendravimo kultūra užtikrina choristų aktyvų dalyvavimą visose gimnazijos organizuojamose veiklose, moksleiviai tampa aktyvūs bendruomenės nariai, todėl galima teigti, kad laisvalaikis prisideda prie gimnazijos kultūros kūrimo.

Išryškėjo teigiamų pokyčių administracijai ieškant būdų mokinius paskatinti toliau siekti užsibrėžtų tikslų. Visi tyrime dalyvavę mokytojai mano, kad lėšos būtinos ne tik priemonėms pirkti, bet ir stovykloms finansuoti.

Apibendrinant tiriamųjų pasisakymus tema „Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka“, išryškėjo kiekvieno kolektyvo nario reikšmingumo aspektas. Keičiantis požiūriui į neformalųjį švietimą, keičiasi požiūris ir į aplinką, kurioje daug laiko praleidžia mokiniai. Aplinka, kaip ir mokymo programų kokybė, labai svarbi kūrybingumui ugdyti, tad praktinių įgūdžių tobulinimo bazė yra ypač svarbus ugdymo proceso dėmuo. Atpažinta, kad mokiniai jaučiasi reikšmingi tada, kai mokykloje sudarytos tinkamos sąlygos, t. y. puikiai įrengtas kabinetas, pritaikyta studija tiek darbui, tiek poilsiui, kai prireikus atsiranda galimybių įsigyti naujų

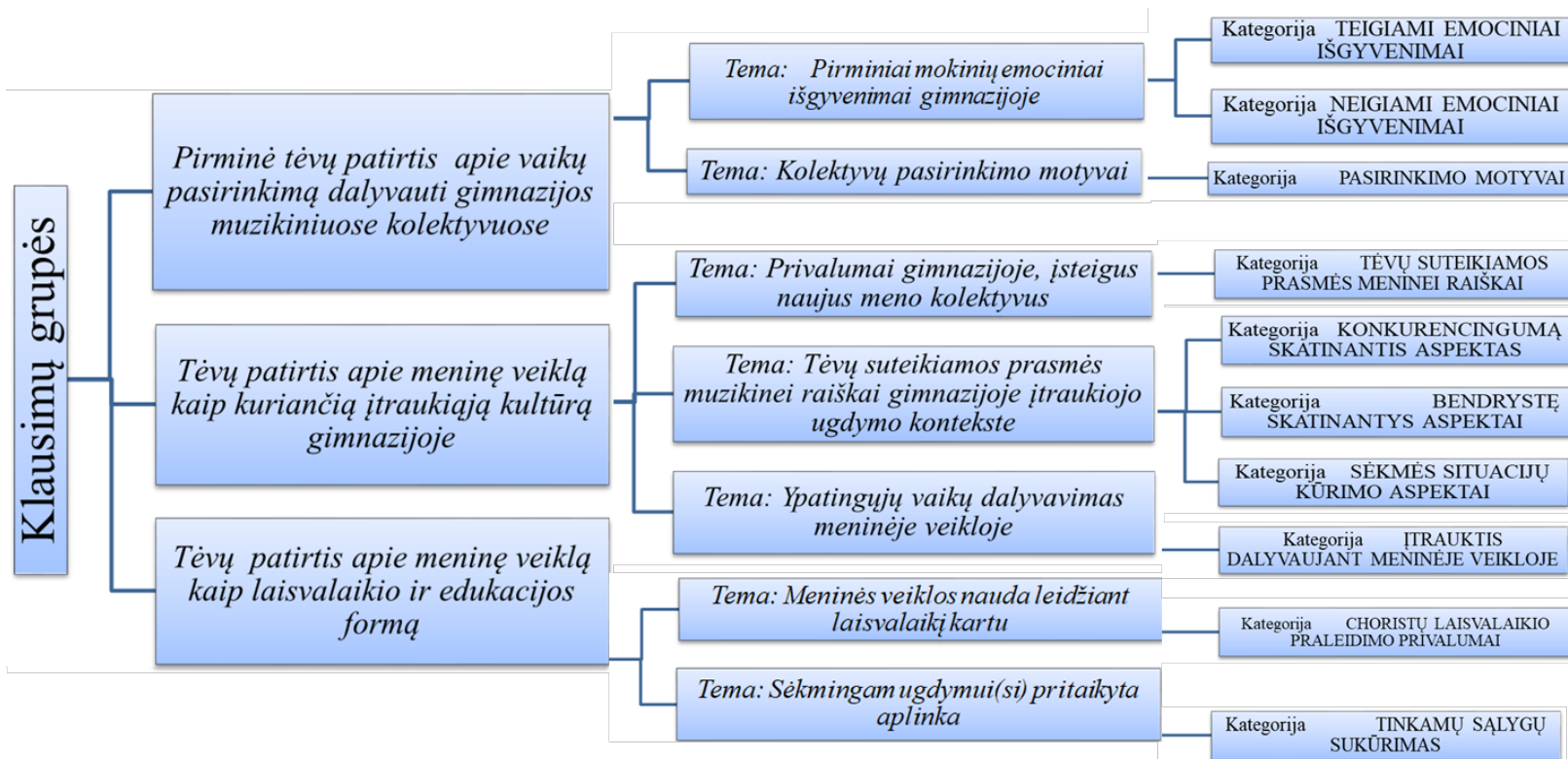
priemonių kabinetui. Galiausiai mokytojai įvardijo estetišką aplinką kaip ypač svarbų dėmenį kokybiškai ugdymo proceso raiškai gimnazijoje.

Analizės metu išryškėjo, kad mokymasis ugdymo(si) aplinkoje, kurioje skiriama daug dėmesio kabinetų turinimui įvairiomis priemonėmis, muzikos studijos įrangai, sudaro geresnes sąlygas ypač gabiems mokiniams visavertiškai dalyvauti meno kolektyvuose, neieškoti kitų kolektyvų mieste, svarbu tik, kad jos būtų sukurtos laiku. Apibendrinant mokytojų tyrimo rezultatus, galima teigti, kad mokyklos kultūrą kuria ir sėkmingam ugdymui pritaikyta aplinka.

3.5. Tėvų patirties apie gimnazijoje vykstančią neformaliąją muzikinę veiklą kokybinės turinio analizės rezultatai

Siekiant išsiaiškinti, kaip tėvai vertina neformaliosios muzikinės veiklos raišką gimnazijoje, buvo nuosekliai išanalizuoti 10 X gimnazijoje besimokančių moksleivių tėvų interviu, kurių bendra trukmė – 7 val. 40 min. Interviu tėvams klausimai buvo suskirstyti į tris pagrindines grupes¹⁷: 1) Pirminė tėvų patirtis apie vaikų pasirinkimą dalyvauti gimnazijos muzikiniuose kolektyvuose (žr. 3.5.1. poskyrį); 2) Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje (žr. 3.5.2. poskyrį); 3) Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą (žr. 3.5.3. poskyrį). Tėvų duomenų analizę sudaro 7 temos, kurios skirstomos į 10 kategorijų ir 27 subkategorijas. Išsami tėvų tyrimo analizė pateikiama 11 paveiksle.

¹⁷ Tėvų interviu klausimai pateikiami 3 priede.

11 pav. Tėvų kokybinio tyrimo turinio analizės duomenys

3.5.1. Pirminė tėvų patirtis apie vaikų pasirinkimą dalyvauti gimnazijos muzikiniuose kolektyvuose

Analizuojant tėvų pasisakymus, kaip jie vertina savo vaiko pirminę emocinę savijautą meniniame kolektyve ir kas, jų požiūriu, labiausiai motyvavo vaikus pradėti lankyti meno kolektyvus, išskirtos dvi temos, apimančios: (1) Pirminius mokinių emocinius išgyvenimus gimnazijoje; (2) Kolektyvų pasirinkimo motyvus (žr. 11 paveikslą).

Tema: Pirminiai mokinių emociniai išgyvenimai gimnazijoje

Analizuojant šią temą buvo išskirtos dvi kategorijos ir penkios subkategorijos (žr. 21 lentelę).

21 lentelė. Pirminiai mokinių emociniai išgyvenimai gimnazijoje

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
TEIGIAMAI EMOCINIAI IŠGYVENIMAI	Džiaugsmo pojūtis	„Na, tai dukra labai norėjo ir kai pateko, tai labai džiaugėsi“ T3
	Šiltas bendravimas	„Mes buvom labai patenkinti, nes mes matėm, kad jiems labai svarbus šiltas bendravimas kolektyve“ T5
	Kolektyvo profesionalumas	„<...> labai profesionaliai viskas“ T1
NEIGIAMAI EMOCINIAI IŠGYVENIMAI	Nerimo pojūtis	„Pradžia buvo baigšti, buvo nerimo“ T8
	Baimė nepritapti	„Iš pradžių buvo baimė. Progimnazijoj buvo drąsi, gimnazijoj kitokia. Ir tas vaikas, kuris buvo visur drąsus, atsirado ta baimė, kaip seksis“ T4

Analizuojant pirminį tėvų įspūdį apie vaikų išgyventą patirtį pradėjus lankyti kolektyvą, kategorijos natūraliai pasiskirstė į teigiamus ir neigiamus emocinius išgyvenimus. Reikia pažymėti, kad tėvų nuomonės pasiskirstė labai įvairiai, nors visų atsakymuose dominuoja teigiami emociniai išgyvenimai, vaikams pradėjus lankyti kolektyvus: „Puikius atsiliepimus girdėjau, dėl to ir tas įspūdis toks šviesus“ (T7), vis dėlto baimintis, ar jie pritaps mokykloje, ar ras savo vietą: „Pradžia nerami. O paskui viskas faina, esu ten, kur ir norėjau. Baimė, ar aš galėsiu, ar aš sugebėsiu..., o paskui jau įsivažiuoji“ (T4).

Pirmos subkategorijos (Džiaugsmo pojūtis) atsakymų tyrimo analizė parodė, kad informantams džiugu, jog vaikai pradėjo daugiau pasakotis, kaip sekėsi, kaip praleido dieną, tapo atviresni, išreiškė džiaugsmą: „Viskas į

gerąją pusę. Vis daugiau atsiskleidžia, namuose drąsesnė, nebebijo garsiai dainuoti, repetuoti, pradėjo daugiau pasakoti. Pradžioj daugiau pasakojo apie santykius, galbūt, kaip priima, o dabar jaučiasi drąsiai, nebebijo. Aš tuo džiaugiuos“ (T8).

Vertindami antros subkategorijos (Šiltas bendravimas) teiginius informantai pažymi, kad visus kolektyvo narius vienija bendras pomėgis – dainavimas, scena, viskas, kas susiję su muzika, bet svarbiausia – kalbėjimasis, galimybė žinoti, kaip jaučiasi kolektyvo narys, kuo jis gyvena, šios sudedamosios dalys labai svarbios: „*Labai noriu, labai! Eisiu, nesvarbu, galiu ar negaliu, ir atsiliepimai iš vaiko patys geriausi <...> „... kokie jie ten visi geri, visi draugiški...““ (T9). Gera savijauta, atmosfera kolektyve jiems suteikia bendrumo jausmą siekiant tikslų: „*Santykis, požiūris į chorą, muziką, ar tu tai darai dėl pramogos, dėl kompanijos, ar tu apskritai turi didesnę tikslą, nestovėti vietoje“ (T4), atsiranda pasitikėjimas: „*Stebina ir džiugina, kad repetacijose, kuriose atsiranda pasitikėjimas, tai yra ne tik, sakykim, atėjau, atidainavau ir išėjau, bet būtent yra bendraujama, kalbamasi <...>“ (T10), noras lankyti kolektyvą: „*Svarbiausia atmosfera. Truputį reikia paspausti, nes jei ypač kai jaunesni dar, leisi atsipalaiduoti, tai jie ten atsipalaidavę ir bus, noriu einu, noriu ne. Svarbu, kad vaikas turėtų norą eiti“ (T3), po repetacijų neskubama namo: „*Susinešė dukra nereikalingų puodelių, klausiu, kam tau reikia? Mes po ansamblio arbatą geriam...“ (T5); „*Sako, aš laukiu penktadienio, nes choro repeticija <...>“ (T2); „*<...> aš žinau, kad po repeticijos jie dar pasilieka, bendrauja“ (T5). Informantai pabrėžia, kad ir pats kolektyvo dalyvis neturėtų būti arogantiškas, tai pakenktų kolektyvo šiltam bendravimui: „*Santykiai labai svarbu, jei tu būsi nebendraujantis, arogantiškas, pasipūtęs, tai kas iš to? Kolektyve svarbiausia santykiai. Jeigu nori būti vienas, tai tiesiog eik į tuos solo artistus“ (T5).********

Trečios subkategorijos teiginiais informantų pabrėžiamas itin šiltas bendravimas, stiprūs tarpusavio ryšiai tiek tarp mokinių, tiek tarp vadovo ir mokinių, aukštas kolektyvo profesionalumas, tokio nesitikėta pamatyti eilinėje gimnazijoje: „*Kai vaikas eina į mokyklos ansamblių, tai tu ir tikiesi mokyklinio koncerto, nes, na, taip visur yra. Bet kai tu nueini į koncertą ir pamatai ne mokyklinio lygio koncertą, tai labai nustebina“ (T3); „*Labai šiltai. Apskritai, džiaugiesi, kad vaikas užsiima ir kažkaip viskas išeina, bet kita vertus labai profesionaliai. Iš tikrųjų va čias tas ir yra, kad ne tik mokymasis dainuoti, dainavimas, bet kartu buvimas. Ir tas santykis labai stiprus su mokytoju ir jų tarpusavio tarp tų žmonių, kurie ten yra labai stiprus ryšys“ (T1).**

Neigiamų emocinių išgyvenimų kategorijos (žr. 21 lentelę) pirmoje subkategorijoje (Nerimo pojūtis) išskirtais teiginiais pabrėžiama, kaip neramu visai šeimai buvo pačioje pradžioje, tik pradėjus vaikams lankyti kolektyvus: „Kada vaikai pradėjo eiti į naują mokyklą, mes visi buvome laukime“ (T6); „Aš kaip mama vis klausdavau, ar namų darbai padaryti... Pirmoj eilėj rūpindavaus, kad padarytų tai, kas būtina“ (T5). Nerimas kyla ir kai kūrinys atrodo sunkus: „<...> tik palaiptiui jau galima atrasti tą grožį, po kažkurio laiko. Kai gera atmosfera, tai natūralu, kad tau ir sekasi“ (T9).

Antros subkategorijos (Baimė nepritapti) teiginiai išryškino tėvų baimes ne tik dėl to, kaip vaikams seksis pritaipyti naujoje vietoje: „Kaip jie pritaips, nepritaips, kaip bus su mokytojais, bendraus, nebendraus, kaip čia bus dabar, draugų nei vieno nėra, o kai pradėjo eiti į repeticijas, pasikeitė jų dienos radikaliai, nes ten tiek draugų susirado, tiek pažįstamų, bičiulių... ir su mokytojais pradėjo gerai sutarti“ (T6), bet ir derinant vaikų užimtumą tarp dviejų institucijų: „Sunkumai yra tik tie, kad reikia kažką suderinti <...>, dukra dar lanko Dailės mokyklą, o labai daug laiko reikia skirti chorui ir ansambliui. Bet kai tu nori, aš manau, viskas yra suderinama“ (T4).

Tema: Kolektyvų pasirinkimo motyvai

Analizuojant tyrimo duomenis apie vaikų pasirinkimą dalyvauti gimnazijos muzikiniuose kolektyvuose, išryškėjo dar viena tema, atskleidžianti, kas labiausiai motyvuoja vaikus pasirinkti choro / ansamblio kolektyvus. Temą pagrindžia viena išskirta kategorija ir penkios subkategorijos (žr. 22 lentelę).

22 lentelė. Kolektyvų pasirinkimo motyvai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
PASIRINKIMO MOTYVAI	Savarankiškas pačių vaikų sprendimas	„Ji PA-TI norėjo. Matai, kad nori, akys dega...“ T4
	Siekis greičiau adaptuotis mokykloje	„Toje klasėje ji turėjo tik vieną draugę, tad jai labai svarbu buvo pritaipyti, susidraugauti“ T5
	Saugumo jausmas, gera savijauta	„Man atrodo, kad gera savijauta. Bendri, bendražmogiški dalykai, kas tave stiprina“ T1
	Savirealizacija kolektyve	„Svarbiausia, kad vaikas surastų save“ T6
	Vadovo gebėjimas sudominti veikla	„<...> svarbu, koks yra pedagogas, vadovė, ar ji sugeba vaiką sudominti muzika, kad jisai susidomėtų, kad norėtų muzikuoti ir dainuoti“ T6

Mokslinėje literatūroje savarankiškumas siejamas su laisve, nepriklausomybe, autonomija. Pagal Halder (2002), žmogus pats apsisprendžia dėl savo gyvenimo. Jis gali rinktis vieną ar kitą galimybę, bet kartu yra susijęs ir su kitais žmonėmis. Kiekvienas žmogus gali būti daugiau ar mažiau savarankiškas, ir čia didelį vaidmenį atlieka ne tik šeima. Vaikams neužtenka šeimoje gyventi saugiai, užtikrintai, kad taptų savarankiški, gebėtų imtis atsakomybės dėl bendro tikslo, jie saugūs turi jaustis ir mokykloje. Turbūt dėl šios priežasties remdamiesi temos pirma subkategorija (Savarankiškas pačių vaikų sprendimas) informantai pabrėžia, kad jų atžalos kolektyvus rinkosi savarankiškai, niekieno neverčiami: „*Labai norėjo ji pati. Iš pradžių dar nepapuolė, ėjo ratais, sakė, mama, kaip aš, mama, noriu*“ (T3); „*Mūsų leidimo niekas neklausė. Yra vaikų apsisprendimas. Mes tik pačioj pradžioj nuvedėm, kol mažas buvo, kad vaikas būtų užimtas, o paskui jis pats, arba mokytojai mokykloj. O brolis, sesė – paskui brolių. O mums visada – jei vaikams gerai, tai ir mums gerai*“ (T1), supranta, jog vaikai ne šiaip leis laiką, ten jie tobulins dainavimo ir kitus įgūdžius: „*Pirmiausia pamačiau, kad vaikas pats nori eiti ir iš tikrųjų, manau, tai didžiausias motyvas, kad noriai, savarankškai, visiškai neskatinant iš mūsų pusės, nori ir be įtampos eina. Aišku, be abejoj, kad ir tobulėtų, ir lavintųsi*“ (T7).

Antra subkategorija (Siekis greičiau adaptuotis mokykloje) atskleidžia tėvų teigiamą požiūrį ir supratimą, kad vaikas nori kuo greičiau pritapti mokykloje, jiems svarbu, kad vaikas susirastų draugų, gerai jaustųsi ir lankydamas kolektyvą produktyviai leistų laiką mokykloje: „*Tu atrandi bendraminčius, save atrandi, pasitikėjimą. Aišku, šalia to ta visa meninė raiška, bet svarbiausia tas buvimas kartu. O kai dar paskui išvirsta į kažkokius profesinius pasiekimus, tai irgi yra plus... Visi tie neformalūs dalykai yra apie žmogų ir buvimą*“ (T8); „*Dukra atėjo į gimnaziją iš progimnazijos viena pati iš visos klasės. Brolis jau lankė ansamblių, tad jai buvo labai įdomu, kas ten vyksta, kaip ten, kodėl taip noriai visi eina, aš mačiau, kad jai patinka ir sutikom, kad lankyti*“ (T5). Kuo jaunimas greičiau adaptuojasi mokykloje ir įsilieja į kolektyvo veiklą, tuo greičiau pajaučia bendrumo jausmą siekti bendrų tikslų: „*<...> Atsiranda bendri tikslai, siekiai, svajonės <...>*“ (T3). Informantai pabrėžia, kad be galo svarbu buvo susirasti draugų, kolektyvas padeda rasti: „*<...> bendraminčių, draugų*“ (T5); „*Sūnus atėjo iš kitos progimnazijos, vienas pats, atsiskyrė nuo savo klasiokų, išėjo į kitą klasę. Vienas pats taip nusprendė. Vadinas, jam reikėjo kažkur susirasti naujų draugų. Tai jam ansamblis ir padėjo*“ (T9).

Jei savirealizaciją apibūdintume kaip kelią į sėkmę, tai kodėl žmogus nenori būti sėkmingas? Pirma priežastis – jis žvalgosi į artimiausią aplinką ir, jei nėra artimų, kurie puikiai save realizuoja, jis ir pats nedrįs imtis atsakomybės pradėti veikti. Antra – patirti sėkmę, reiškia daug dirbti, ir jei negebi išsikelti tikslų, vadinasi, negebi keisti įpročių. Savirealizacija reikalinga, kad jaustumėmės laisvi ir sugebėtume mėgautis gyvenimo teikiamais malonumais.

Atsakydami į ketvirtos subkategorijos (Savirealizacija kolektyve) teiginius tėvai pažymi, kad, pradėjus lankyti kolektyvą, pakilo vaikų motyvacija mokytis bendrų dalykų, apskritai net lankyti mokyklą: „Kolektyvo lankymas motyvuoja geriau mokytis“ (T2); „Aš galvoju, kad tai ir motyvuoja juos eiti į mokyklą“ (T10). Svarbu, kad vaikas rastų savo kelią, vietą mokykloje: „Kai vyriausias sūnus pradėjo dainuot, tai aš galvoju, kad jam pradėjo geriau sektis, nes aš labai džiaugiaus, kad jis rado kelią, atrado savo vietą ir su draugais viskas susidėliojo. O „Gimnazijos balso“ konkursas buvo tas taškas, kai daug kas pasikeitė. Ir aš galvoju, kad pradėjo sektis geriau“ (T1). Informantai pabrėžia, kad vaikams lankant meninius kolektyvus, jie vis pasidomi, kaip jiems sekasi, dažnas džiaugiasi, kad vaikai ugdomi discipliną, mokosi (būdami labai užimti) planuoti savo laiką: „<...> Aš visada būdrauju, vis patikrini ir atrodo, kad labai neklūna. O jei kažkur sūnui ir užkliūna, tai ne dėl choro. Ir dukrai taip pat, ne dėl choro. Susiplanuoja, susidėlioja pati disciplina“ (T1). Tėvų nuomone, viskas yra suderinama: „Nepajutau to, kad dukros didelis užimtumas kažkaip kenktų mokslams“ (T7), svarbu, kad vaikas suprastų, ar jam patinka ta veikla, kurią jis šiuo metu lanko: „Jiems yra svarbu nepraleisti repetitijos“ (T1); „<...> myli tą savo veiklą, ar jam čia yra visiškai svetima. Jeigu jisai supranta, kad daro ne tai, ką labiausiai mėgsta, tai sunku jam tada bus mokytis ir repetitijas lankyti. Tavo ar ne tavo vieta svarbu suprasti“ (T6); „Dainuoja ir duše (šypsosi). Į matematiką jeigu nenueisi, tai nebus pasaulio pabaiga, bet į repetitiją, tai kažkaip negalima (vėl šypsosi)“ (T10). Informantų nuomone, kartais labai svarbu patiems tėvams savo vaikui padėti apsispręsti „išlaukti“ sunkiu metu, kai užklumpa didesnė įtampa, po kurios vėl ateis ramybė ir galės džiaugtis savo sprendimu likti kolektyve: „Svarbiausia, kad noriai eity, nes vaiko gyvenime besirenkant savo mėgiamus užsiėmimus, susiduria su tuo, kad ... Na yra tokių etapų, kad sakykim pasakytų, ne, aš nenoriu, tada svarbus vaidmuo tenka tėvams, artimiesiems, kur gali pasakyti, nu ir gerai, tai tu ir neik, nu ir nedaryk, jeigu nenori... Ar sakykim, iškentės tą kažkokį nenorą ... Su muzika mums to

nebuvo, su šokiais buvo. Aišku, svarbi kokybė, renginiai, bet pirmiausiai, kad noriai eitų ir tobulėtų, ir gilintųsi, ir sužinotų, ir išmoktų. Tie dalykai gal svarbiausi. Aišku, bet tų dedamųjų yra ne viena ir ne dvi. Visa ta mozaika susideda iš tikrųjų“ (T7).

Vieną iš pasirinkimo motyvų pagal penktą subkategoriją (Vadovo gebėjimas sudominti veikla) tėvai įvardija vadovą, kaip gebantį sudominti veikla. Jis – pagrindinė kolektyvo ašis, aplink kurią vyksta intensyvi visų narių komunikacija tiek pamokų metu, tiek kartu leidžiant laisvalaikį: *„Mane nustebino, aišku gerąja prasme, kad ir vaikai tai vertina, ir tėvai tai vertina, kad ir po pamokų vyksta tos repeticijos, tai didžiausia pagarba vadovei. Ir jau išeinant iš rėmų, tiek, kiek įsivaizduoju, aš kalbu ir apie stovyklą, ir apie išvyką, kad tos repeticijos neapsiriboja tuo formaliuoju apibrėžtuoju, tiksliuoju laiku, kuris sakykim ten dokumentuose apibrėžtas. Tas mane ir nustebino. Bėlieka tik įsivaizduoti, kiek daug to darbo <...>“ (T7); „Labai svarbu vadovė, kaip sugeba vaikus mylėti, bendrauti su jais“ (T6); „<...> atsiranda ryšys su vadovu, kuris tave ten motyvuoja, kuris įkvepia, neapsiribojama vien dainom, natom. Tokias aš repeticijas įsivaizduoju, tai dėl to, matyt, tie vaikai ir nori eiti į chorą“ (T10) ir teigia, kad geriems bendravimo santykiams gali pakenkti vaikų negebėjimas priimti kritikos iš vadovo: *„Siekti, kiek įmanoma, gerai atlikti kūrinį, įdėti pastangų, tobulėti, klausyti vadovo labai svarbu, būti lanksčiam, priimti sveiką, adekvačią kritiką“ (T5).**

Apibendrinant pirmos kokybinio tyrimo klausimų grupės „Pirminės tėvų patirtys apie vaikų pasirinkimą dalyvauti gimnazijos muzikiniuose kolektyvuose“ duomenis, išryškėjo šie svarbūs aspektai.

Temos „Pirminiai mokinių emociniai išgyvenimai gimnazijoje“ duomenų rezultatai parodė, kad tiek mokiniai, tiek tėvai išgyvena ir teigiamas, ir neigiamas emocijas. Teigiami išgyvenimai teikia bendrą džiaugsmo pojūtį, informantus nustebino kolektyvo profesionalumo lygis, šiltas visų bendravimas, pasitikėjimo savimi suvokimas; neigiami išgyvenimai – baimė nepritapti, nerimas dėl sunkesnių kūrinių, nerimas, kai reikia suderinti tvarkarasčius tarp institucijų. Tiriamieji, apibūdindami savo pirminę patirtį, ypač akcentavo taip svarbų draugų, bendraminčių radimą, vaikų siekį būti kolektyvo dalimi, kas suteikia progą realizuotis.

Apibendrinant antros temos – „Kolektyvų pasirinkimo motyvai“ – radinius, galima teigti, kad tiriamųjų norą lankyti kolektyvą lemia ir pasirinkimo motyvai. Apibūdindami vieną iš kolektyvo pasirinkimo motyvų, tėvai įvardija vaikų savarankišką, niekieno neverčiamą sprendimo priėmimą. Tai įrodo, kad vaikas pakankamai brandus nuspręsti, kaip jis leis savo

laisvalaikį po pamokų. Svarbu pažymėti, jog tėvams labai rūpi, kad vaikas saugus jaustųsi ne tik namuose, bet ir mokykloje, kad kuo greičiau pritaaptų naujoje organizacijoje. Duomenų analizė atskleidė, kad vaikų savirealizacijos kelyje svarbų vaidmenį atlieka ne tik mokykla, bet ir tėvai, kai reikia padėti savo vaikui „išlaukti“ sunkių metų, kai užklumpa didesnė įtampa. Analizės metu reikšmingai atsikleidė vadovo vaidmuo. Jis atsakingas už sudominimą veikla, vaikų muzikinių įgūdžių lavinimą, šiltą bendravimą. Analizuojant tėvų interviu duomenis, nustatyta kad vaikai mokosi gyvenimo įgūdžių – planuoti savo užimtumą, ugdyti discipliną, kas padeda pasiekti geresnių formaliojo ugdymo rezultatų, mokosi ir gebėti adekvačiai priimti kritiką.

3.5.2. Patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje

Antrąją klausimų grupę – „Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje“ buvo siekiama atskleisti, kokią tėvai teikia reikšmę meninei raiškai ir kokius svarbiausius aspektus išskiria stebėdami muzikinių kolektyvų veiklą gimnazijoje. Gautų duomenų analizės pagrindu buvo išskirtos trys temos, išryškinusios (1) Privalumus gimnazijoje, įsteigus naujus meno kolektyvus; (2) Tėvų suteikiamą prasmę muzikinei raiškai gimnazijoje įtraukiojo ugdymo kontekste; (3) Ypatybių vaikų dalyvavimą meninėje veikloje.

Tema: Privalumai gimnazijoje, įsteigus naujus meno kolektyvus

Analizuojant šios temos duomenis, išskirta viena kategorija (*Tėvų suteikiamos prasmės*) su keturiomis subkategorijomis (žr. 23 lentelę).

23 lentelė. Privalumai gimnazijoje, įsteigus naujus kolektyvus

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
TĖVŲ SUTEIKIAMA PRASMĖ MENINEI RAIŠKAI	Džiugina dainavimo kokybė	„Nustebino dainavimo kokybė. Pats paruošimas“ T3
	Muzikinių kolektyvų veikla pateisina lūkesčius	„<...> ko tikėjomės, tą ir turime, kad vaikas patenkintas, laimingas, noriai lanko, nenori praleisti ir atostogos kam sugalvotos, yra nesuprantama (šypsosi), o daugiau kaip ir pateisino visus lūkesčius. Tu to ir tikies, kad vaikas visur dalyvaus“ T4
	Formuojama vaikų	„Ne visi vienodai gabūs, čia ir

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
	savivertė	<i>atsiskleidžia kiekvieno ta savivertė“ T5</i>
	Stiprėja ryšys su šeima	<i>„Daug kalbėjomės, praktiškai kasdien. Kai pareina, pirmiausiai pasakoja apie chorą, ansamblių, po to apie visas pamokas“ T8</i>

Remdamiesi pirmos subkategorijos (Džiugina dainavimo kokybė) iliustruojančiais teiginiais, tiriamieji mato aukštą kūrinių atlikimo lygį: „Nustebina ir priverčia žavėtis. Kad taip kietai!“ (T10). Identifikuota klaidinga tėvų patirtis apie vaikų natų rašto pažinimą, nes ne vienas manęs, kad daugelis vaikų natas pažįsta: „Aš galvojau, jeigu jie taip gražiai dainuoja, tai turi natas pažint, įsivaizdavau, kas ateina nemokėdami, to turėtų išmokyti. Jeigu jie taip noriai eina, vadinasi viskas jiems ten tinka“ (T5), tad nesitikėjo, kad vaikai taip greitai gebės pritaipyti prie kolektyvo, o išgirstas rezultatas juos privertė suprasti, kodėl mokiniai taip noriai lanko repetitijas: „Aš nesitikėjau, kad bus toks aukštas lygis. O dar prieš tai nemaniau, vaikai nebuvo atsiskleidę, kad jie gali taip. Antra, kas nustebino, koncertų, pasirodymų labai aukštas lygis“ (T5). Numatomas rezultatas motyvuoja pačius tėvus aktyviau integruotis į gimnazijos kultūrinį gyvenimą, dažniau lankytis renginiuose: „Bet čia jau ne pirmą, čia jau kokį antrą, trečią kartą, bet pirmą kartą tai išsižioji tiesiog... aaaaa.., nu tiesiog stipriai“ (T1).

Remdamiesi antra subkategorija (Muzikinių kolektyvų veikla pateisina lūkesčius), informantai pažymi, kad vaikai, noriai pradėję lankyti repetitijas, pateisino tėvų lūkesčius: „<...> kai tu žinai, kad tavo vaikai yra geroje kompanijoje ir su geru vadovu, tai tavęs nebestebina geras rezultatas. Tu tik džiaugiesi ir žaviesi juo“ (T2). Kiti informantai teigia nesitikėję, kad jų vaikai nuoširdžiai dirbs ir sieks rezultato, manęs, kad veikla greitai nusibos: „Aš galvojau, kad padainavimas tai toks, kaip už stalo susėdi, padainuoji, arba su gitara pabarškinai ir viskas, tada visi pamiršo ir išėjo. O čia dainavimas, į kurį reikia įdėti darbo, ne tik talentas, bet ir darbo, todėl mane nustebino mano vaikai, nes galvojau, kad jiems greitai nusibos, nes ten reikia įdėti pastangų“ (T6); „Aš nedainuoju, bet mes turim močiutę dainuojančią, tai žinom, kas yra dainuoti ir suprantam, kad tai yra daug darbo“ (T3). Pažymi ir tai, kad buvę mokiniai, dabar jau alumnai, noriai grįžta į gimnaziją, kartu su kitais atlieka bendrus kūrinius, neišyra ansamblis, dalyvauja įvairiuose muzikiniuose televizijos projektuose: „<...> nustebino tai, kad vaikai, nors ir pabaigę mokyklą vis tiek dalyvauja su ansambliu

visokiose šventėse, konkursuose ir negalvoja su tuo ansambliu išsiskirti, nors jau kita karta auga“ (T9); „Stebina, kad sugrįžta baigę gimnaziją mokiniai. Kažkas muziką studijuoja, ir jie grįžta. Tai mes kalbam ir apie bendravimą, ir vienareikšmiškai apie kokybę“ (T7).

Iš analizės duomenų nustatytas tėvų teigiamai besikeičiantis požiūris į choro kaip gyvenimo būdo reiškinį gimnazijoje: „*Apie repeticijas.. .tai aš suprantu, kad jos yra neterminuotos. Čia gyvenimo būdas ir šeima. Jeigu yra laisvas laikas, tai ten gyvenimas yra tarsi pasiruošimas nedainuojant, ir tai vyksta iki to ir po to“ (T1).* Jei anksčiau tėvai baiminosi, kad, pradėję lankyti kolektyvą, vaikai nespės paruošti namų darbų ar dėl svarbių repeticijų teks kartais praleisti pamokas, tai dabar jie užtikrinti – kuo vaikai labiau užimti, tuo geriau geba planuoti laiką. Informantai teigia nustebę, kad repeticijos nenutrūko net karantino metu, tai tapo jų vaikų gelbėjimosi ratu. Natūralu, kad, mokiniams daug laiko praleidžiant mokykloje, neįmanoma bendravimo stokos, bet esant COVID-19 situacijai, nuotolinės choro repeticijos su pasikalbėjimais, juos dar labiau suartino, užpildė bendravimo tarp bendraamžių poreikio tuštumą: „*<...> mes girdėjom nuotolines repeticijas ir supratom, kad tai yra rimta. Jos rimtai vyksta, nes per nuotolinę girdėjau kolegas diskutuojant, kad muzika neįmanoma, tai esu ne kartą sakiusi savo kolegoms darbe, kad įmanoma. Vaikai tame gyvena ir nenutrūksta tas ryšys“ (T1); „Kai matai rezultata, tai supranti, ką jie darė“ (T3). Informantai teigia pastebintys vaikų besikeičiantį požiūrį į choro repeticijų svarbą, kaip ir į kitus mokomuosius dalykus, tai juos džiugina: „*Dirba, parodo įrašus. Papasakoja, dukra daug iš savęs reikalauja, kartais net išgyvena, kad nepateisina vadovės lūkesčių, nors taip nėra. Ji pasakoja namuose, kad vadovė prašo jos atsiskleisti, taigi dirbama ne šiaip, ta prasme „kavos atsigeri“, iš tikrųjų yra dirbama. Sukuriama ir atmosfera, kad vaikas galėtų gerai jaustis“ (T4).**

Vertinant informantų atsakymus į ketvirtos subkategorijos (Formuojama vaikų savivertė) teiginius, išryškėjo, kaip svarbu mokiniui būti komandos nariu, nes būtent šis veiksnys ypač sustiprina savivertės jausmą: „*Ir kai reikalingas esi kolektyvui tam, tikrai vertė, savivertė yra aukšta“ (T9).* Jei mokinys sugeba objektyviai įvertinti savo potencialą, suvokti, kokią poziciją jis užima bendraamžių grupėje, turi tinkamą savęs vertinimą, padidėja jo sėkmės tikimybė. Žemą savivertę turintis mokinys praleidinėja pamokas, tai neleidžia sėkmingai išsiugdyti naujų įgūdžių. Informantai pažymi, kad pamokas linkę praleisti mokiniai kolektyve bendraudami su bendraamžiais ir vadovu tampa po truputį atviresni, atranda motyvaciją lankyti pamokas. Galbūt rezultatai tam tikrose srityse nepagerėja, tačiau

bent jau į mokyklą einama noriai, nes suprantama, kad yra dalykų, kurie jam gali sektis: „<...> *dainavimas gali būti kaip kompensacija, jeigu kažkas nesiseka, tikslieji mokslai nelabai sekas, na ir ką dabar padaryti? Bet tada galbūt tas jaunas žmogutis pradės suprasti, kad aš kitur esu gabesnis, sėkmingesnis“ (T5); „Na nemoku spręst uždavinių, istorijos neįsimenu, bet kaip aš gražiai dainuoju, aš vat ten galiu atsiskleisti“ (T5). Bet jei mokinys kelis kartus ką nors padarė nesėkmingai, galimai jis nebebandys, nes bus tikras, kad nepavyks: „<...> *jei vis nesėkmė, nesėkmė, nesėkmė, tada susideda daug dalykų, tada mokykloj pasidaro vien tik tamsios spalvos, net eiti nesinori, arba eini kaip į kančią“ (T1). Mokiniai, turintys žemą savivertę, linkę manyti, kad niekam jų nereikia, todėl meninės veiklos kolektyvai jiems gali tapti kaip tik ta vieta, kur jie pradės augti: „<...> būdamas tinkančiame kolektyve ir mėgiamoje veikloje, vaikas, jaunuolis šiuo atveju, jis ne tik realizuoja save, bet kartu įgauna ir pasitikėjimo. Pasitikėjimas nėra tik vienoje srityje, gaudamas pasitikėjimo, atrasdamas naujų draugų, naujų bendravimo terpių, aš galvoju, kad tikrai turėtų prisidėti ir padėti mokytis ir galbūt atrasti save toje veikloje, kur jam sunkiau sekasi“ (T7). Kuo dažniau vaikui seksis, tuo greičiau jis patikės savimi: „Ar ta sėkmė bus labai didelė, ar kažkiek mažesnė, vistiek svarbi, kad būtų. Viena yra bendravimas, antra, save realizuodamas toje veikloje, kur jis jaučiasi gerai, šiuo atveju dainuodamas, ir pastebėtas, ir įvertintas, aš manau, kad jam tas duos pasitikėjimą, kai šiaip nesiseka matematika ar lietuvių“ (T9).**

Muzikinė veikla, šiuo atveju choras, tapęs gyvenimo būdu, gimnazijoje atveria mokiniams naujus savęs pažinimo kelius. Kiekvieno indėlis gali būti didžiulis – nuo tėvų, mokytojų, kolektyvo vadovo iki pačių mokinių. Užtenka kartais pamatyti, sureaguoti ir paprasčiausiai išklaustyti, kad tas, kuriam labiausiai reikia pagalbos, greičiau rastų savo vietą mokykloje ir gyvenime.

Švietimo įstaigose už ugdymo(si) sėkmę pirmiausiai atsakingi patys mokiniai, paskui mokytojai ir, žinoma, tėvai. Tačiau tėvų požiūris bene svarbiausias ugdant vaikų pasitikėjimą savimi ir motyvuojant siekti sėkmės. Atsižvelgiant į tai, tarp mokinių, lankančių kolektyvus, ir tėvų sukurtas teigiamas ryšys tampa reikšmingu veiksmu, turinčiu įtakos mokiniui spracčiau įsilieti į kolektyvą ir, žinoma, greičiau pritaipyti naujoje vietoje (Kalimuthu, 2018).

Pagal penktą subkategoriją (Stiprėja ryšys su šeima) pastebėta, kad, pradėjus vaikams lankyti meninės veiklos kolektyvus, pagerėja bendravimo santykiai su tėvais: „Mes žinodavom, kokia daina sunkesnė, kokia lengvesnė.

Kur ten pavyko įstot teisingai, kur ne, tai čia jau mes kartu išgyvendavom“ (T5). Atsiradęs tėvų ir vaikų ryšys paskatina visus būti aktyvesnius gimnazijos bendruomenės narius: „Be didelių žodžių ir didelių kalbėjimų, dalyvaujant tuose pačiuose renginiuose, miesto koncertuose ir matant kaip dirbama su vaikais, kokius kūrinius atlieka ir kaip atlieka, tai tiesiog be žodžių aišku, kad didelis pliusas ir labai norim, kad ta veikla tęstųsi ir toliau, o mes eisim ir toliau visus palaikysim“ (T7). Viena vertus, tėvai džiaugiasi vaikams pradėjus lankyti kolektyvus, juos palaiko, bet, kita vertus, pradeda baimintis, kaip viską suspės, nesitikėję, kad muzikinė veikla taip įtrauks jų vaikus, suteiks sėkmės išgyvenimų: „Muzikos mokyklą lankė, nes tiesiog pradėjo, reikia pabaigti, atlikti prievolę. O kai pradėjo lankyti chorą, ansamblių, tai tu matai, kad kaip ir per daug jau čia, labai įsijautė... Jau lyg ir pamokom galėtų skirti daugiau dėmesio, ir namams, mamai, tėtei. Norėjau suvaržyti, apriboti, kad nenukentėtų kitos sritys. Bet paskui pamatėm, kad tinka, patinka, ir pradėjom skatinti tiesiog, klausdavom, kaip sekėsi, ko anksčiau nebuvo <...>“ (T5). Prisidėti prie kolektyvo, kur visi kolektyvo nariai jaučiasi laimingi, nes puikiai save realizuoja, išdrįsta ir jaunesni broliai ir seserys, anksčiau net neketinę pasirinkti tos pačios gimnazijos, baiminęsi mokytojų lyginimo: „Tai šeimos tradicija (šypsosi). Vyriausias sūnus nuėjo pirmas. Jis pats nurimo, mes džiaugėmės, jis ten išgyveno sėkmę, tada kitas sūnus. Jeigu tu matai, kad ten viskas gerai, tai ir tu pats nori ten, kur gerai. Tada ir jam ten viskas fainiai, o sesė tikriausiai paskui brolius“ (T1). Visi informantai sutartinai tvirtina, kad jų vaikai mielai pasakoja, kaip jiems sekasi repeticijose: „Ta prasme, jeigu vaikas parėjęs pasakoja gražius dalykus, tai tu jo net nestabdai ir nebetruk dai“ (T2); „Ji visada grįžusi pasakojo, kaip jai gerai. Daug kalbėdavo“ (T3); „<...> jie patys pasakoja, kalba, kad viskas yra gerai, tai ir gerai“ (T1).

Paklausus tėvų, su kokiais sunkumais susidūrė vaikai, pradėję lankyti meno kolektyvus gimnazijoje, nenustatyta pernelyg daug neigiamos vaikų patirties ar įtampos, tad šis klausimas nekategorizuotas. Tėvai teigia, kad gimnazijoje vykdomi vidaus susitarimai, mokiniams išvažiuojant į konkursą, jų praleistos pamokos pateisinamos direktoriaus įsakymu, tad jiems nukrenta našta: „<...> mokytojų tas supratimas sakykim, kada tu matai, kaip reikia vaikui kažkur išvažiuoti, ir kada yra toks priimtas sprendimas, kad mokytojai „n“ raidės nežymi. Aš manau, kad tai yra svarbu, nes tada ir tai mamai nusiima įtampa, kad nereikės kažkokio paaiškinimo rašyt“ (T7). Nusivylimas atsiranda tik tada, kai su keliais mokytojais nepavyksta susitarti kontrolinio darbo rašymą nukelti vėlesniam laikui, mokiniui nedalyvavus pamokoje dėl svarbaus konkurso: „Kai sukrenta daug kontrolinių ir jeigu

vienas mokytojas supranta ir randa tą kompromisą parašyti kontrolinį vėliau, o kitas, vat ne. Gal kartais neįvyksta kažkokia komunikacija tarp mokytojų ir administracijos“ (T8).

Tema: Tėvų suteikiama prasmė muzikinei raiškai gimnazijoje įtraukiojo ugdymo kontekste

Analizuojant šią temą buvo išskirtos keturios kategorijos ir šešios subkategorijos. Pirmoji kategorija – *Konkurencingumą skatinantis aspektas* (viena subkategorija), antroji kategorija – *Bendrystę skatinantys aspektai* (išskirtos trys subkategorijos), trečioji kategorija – *Sėkmės situacijų kūrimo aspektai* (išskirtos dvi subkategorijos), žr. 24 lentelę.

24 lentelė. Tėvų suteikiama prasmė muzikinei raiškai gimnazijoje

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
KONKURENCINGUMĄ SKATINANTIS ASPEKTAS	Vidinė konkurencija tarp moksleivių	„<...> sveika konkurencija, dedamos pastangos, jos padeda siekti bendrų tikslų“ T1
BENDRYSTĘ SKATINANTYS ASPEKTAI	Komandos sutelkimas	„Vienija, stiprina, nes atsiranda bendras interesas, bendras buvimas – vieni dalyvaujant, kiti žiūrim, kiti džiaugiamės, paskui didžiuojamės. Tai yra svarbu nebe klasės kontekste, bet visai grupei“ T8
	Naudingai praleisti koncertiniai vakarai	„Gali būti diena bet kokia, bet kai tu sėdi ir mėgaujies, tu matai ne tik savo vaiką, mėgaujiesi pačiu tuo vakaru, visu suruošimu, pareini dvasiškai patobulėjęs“ T4
	Džiaugsmas vaikų asmeniniais pasiekimais kolektyve	„Norisi po koncertų visada padėkoti tiek vadovei, tiek vaikams, pasidžiaugti <...>“ T7
SĖKMĖS SITUACIJŲ KŪRIMO ASPEKTAI	Pasitikėjimo savo jėgomis sukūrimas	„Būtent silpnesniems vaikams arba tiems, kurie rečiau patiria sėkmę per pamokas, jiems būtina susirasti tokią erdvę, o ta meninė veikla ir yra, kad ten gali rast. Čia gali atsiskleisti, įgauti pasitikėjimo“ T1

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantis teiginys
	Administracijos, mokytojų, artimųjų palaikymas	„Tau gali sektis, bet jeigu tave palaikys tik būrelio vadovas, tai to palaikymo reikia visur. Gali net blokuoti vaiką, jei jam pasakysi „nu, menininkas mat atsirado...“ Čia labai svarbu. Administracija irgi džiaugiasi, didžiuojasi, pats direktorius gi sako „šaunuoliai“ T10

Analizuojant tėvų atsakymus į kategorijos „Konkurencingumą skatinantis aspektas“ subkategorijos (Vidinė konkurencija tarp moksleivių) teiginius pabrėžiamas konkurencijos tarp mokinių teigiamas aspektas, kai konkurencija motyvuoja vaikus viską atlikti geriau: „Konkurencija apskritai nėra blogai, aš galvoju. Vienam išeina pasoluoti, antras, trečias yra greitesnis, galbūt ir gabesnis, galbūt ir drąsesnis kai kuriais atvejais, tai ta tokia sveika konkurencija, matymas – tai gal ir aš galiu? Kolektyve matydami, kad kažkas kažkam neišeina, ar neišdrįso, nepataikė, jam nepavyko, tai tada galėtų gal vienas kitą paskatinti? Tada būtų kartu ir konkurencija, kartu ir palaikymas“ (T7). Informantų minima „sveika konkurencija“ padeda siekti bendrų kolektyvo tikslų: „Svarbu su kolektyvu turėti vieną viziją – tikslą, nes tu gali šokt, išsišokt, bet tu vienas pats... kokia prasmė, nu jokia“ (T5). Jie pabrėžia, kad konkurencijos skatinimas gali kolektyve sukelti susiskaldymą: „<...> jeigu sakysiu: Padainuok va taip, kaip jinai padainavo... Kodėl tu negali? Tai ką aš gausiu iš to? Krūvelę arogantiškų choristų, kurie sakys, aha, matei, kaip aš padainavau? O tu taip nesugebi. Susiskaldymą iš karto“ (T5). Ir priešingai, bendradarbiavimo skatinimas, kai siūloma vienas kitam padėti įveikti sunkesnes kūrinio vietas, padeda nuoširdesniai bendravimui tarp choristų, skatina pasitikėjimą vienas kitu scenoje: „<...> geriau skatinti bendradarbiavimą, nes jeigu tai yra kolektyvas, na tai jie kaip vienas kūnas. Jeigu jie konkuruos vienas su kitu, aš nepadirbčiau su tokiais individualistais <...>“ (T5). Išryškėja informantų požiūris, kad kolektyvas, gebantis priimti iššūkius ir išlaikyti pusiausvyrą, gali sėkmingai siekti užsibrėžtų tikslų: „<...> Jeigu būtų vien konkurencija, tada labai stiprus pavydas... Galvoju, kad reikia ir to, ir to. O jei nebus konkurencijos, žmogus vietoj stovės. Tu turi save ugdyti ir augti“ (T4). Tyrimo analizė atskleidė, kokie svarbūs, tėvų požiūriu, mokiniams pokalbiai (konkurencijos temomis) tiek vadovo su mokiniais, tiek tėvų su vaikais: „Aš manau, kad vaikus reikia supažindinti, kad kolektyve yra gerai

kartu dainuoti, bet kai išeini iš kolektyvo, tai gyvenimas vis tiek tave sudaužys, žmonės yra bjaurūs. Vaikai, kad nebūtų nustebę ir nusivylę, turi žinoti, kad už kolektyvo ribų pilna konkurencijos“ (T6).

Kategorijos „Bendrustę skatinantys aspektai“ pirmos subkategorijos (Komandos sutelkimas) atsakymuose informantai pabrėžia pastebintys, kad muzikiniai renginiai turi teigiamą poveikį visai bendruomenei: *Pozityviai. Svarbu, kad tėvai eitų į koncertus ne tik pradinėse klasėse kol vaikai mokosi, bet ir gimnazijoje“ (T3).* Pabrėžiamas chorisų reikšmingumas, kai kiekvienas jaučiasi labai reikalingas: *„Manau, kad vaikams svarbu jausti, kad jie yra kaip vienis, atskirai kiekvienas reikalingi, kaip grandinė, susijungę vienas su kitu. Dėl to vaikams ir patiko eiti tiek į chorą, tiek ansamblių“ (T5).* Kolektyvas, nors jame daug narių, tampa atviresnis, visada užtenka laiko šiltiems pokalbiams. Informantų nebestebina ir tai, kad repetacijos neprasideda be šiltų pokalbių, lygiai ir nesibaigia iš karto nuskambėjus skambučiui: *„Ateidamas vaikas, nežinau, kiek dainuoti nori, bet nori būti toje grupėje, kolektyve, tarp žmonių, kvėpuoti vienodai. Džiaugtis bendryste, nes kitą kartą tos sėkmės ir nesėkmės būna, bent bendrystė ... tu ateini su tais žmonėmis gali kalbėtis, su jais gali turėti paslaptis, jiems dūsaut gali nuoširdžiai... ir išmolti, ir palaikymą gauti. Tai yra iš kartos į kartą, jie viens per kitą... Tai čia ne apie dainavimą, o apie buvimą kartu, tą šilumą, bendrystę“ (T1).* Komanda dirba išvien, kai laiku ir vietoj gauna savo vadovo įvertinimą, tai kolektyvą suburia: *„Jiems patiko, kad jie yra vertinami, kad vadovė padėjo jiems atsiskleisti, nes aš tikrai žinau, jie nesitikėjo, kad geba dainuoti. Jie patys nustebę, kad pasirodo gali dainuoti, tai dėl to. Dėl to, kad santykiai su visu kolektyvu geri, kad patiko būti, ir matomai tas visas procesas, repetacijos, viskas čia, visas kompletas...“ (T5).*

Iš antros subkategorijos (Naudingai praleisti koncertiniai vakarai) iliustruojančių teiginių išryškėja tėvų teigiamai besikeičiantis požiūris į koncertų lankymą mokykloje: *„Pirmą kartą tai galvojom... ai vakare, vėlai, po darbo, pavargę, bet čia tik kol į pirmą koncertą nenuėjom. Paskui visada noriai ateidavom. Ir lauki jau, kada bus kokia skrajutė ar kažkoks lapelis, ar pakvietimai įteikti. Vakarai tikrai naudingai praleisti“ (T5).* Informantai drąsiai lygina kolektyvų pasirodymus su televizijos laidų rodomais koncertais ar atlikėjais: *„Aš tikrai esu įsitikinusi, kad vaikai daug geriau ir gražiau padainuoja gyvai, nei Lietuvos žvaigždės kai kurie...Jie atsipalaidavę, jie užtikrinti savo gebėjimais, visada labai teigiamai nuteikia“ (T5); „Labiausiai džiaugiuosi „Lietuvos balsu“, „Dainų dainele“. Ir mokykliniai koncertai labai jausmingi, labai gerai jaučiuosi“ (T3), jaučiasi*

pailsėję, dvasiškai patobulėję, o po renginio jau planuoja kitą apsilankymą: „Tu būni labai geroj aplinkoj... Aš taip gerai jaučiuos <...>, bet ir sūnui (5 metai) įdomu, jis nori eiti. Pabaigoje nebenori sėdėti, nori kartu sušokti. Visi tėvai išeina su šypsena, visi patenkinti. Nesu mačiusi, kad kas nors susiraukęs išeitų ar nepatenkintas... Tai yra geros emocijos. Tu pasikrauni, tu džiaugiesi ne tik savo vaiku, bet ir bet kurio atlikimu. Kai kalbamės su dukra apie koncertą, tai nebūna, kad tik apie ją kalbėtumės. Ta prasme, man tas patiko, tas pasirodė įdomiai. Tiesiog tu gauni daug ir bendrai. Administracija matos, palaiko, nes jie dalyvauja visame tame“ (T4). Informantai pažymi, kad savo vaikų dėka buvo tartum priversti pabūti jų vietoje, kai rengtasi tradiciniam renginiui: „Mes ir patys dalyvavom koncerte su vaikais, dainavom <...> Kai sūnus pasakė, kad tu turi dalyvaut koncerte su manim, aš jam pasakiau, kad nebuvo nei vienam susirinkime, tai kaip aš dabar nueisiu padainuot? Natų nepažįstu, bet sūnus pasakė, kad aš girdėjau, kaip tu namuose dainuoji... Tai va, tokia smagi, gera, teigiama patirtis (šypsosi). Vaikai labai rūpinosi mumis, tėvais, nes aš ten ne viena buvau, kuri natų nepažinojo. Atsimenu, kad vaikinai, jeigu aš pamiršdavau savo partiją, tai prisiglaudę užvesdavo (juokiasi)“ (T5). Ši patirtis vėliau tapo puikiu prisiminimu, kurį ne vienas mielai pakartotų. Informantai teigia, kad tėvų, artimųjų, mokytojų lankymasis koncertuose kelia tam tikrų iššūkių. Kadangi renginių laukiama, kartais tampa sudėtinga rasti vietą atsisėsti: „Koncertuose kartais būna tiek klausytojų, kad reikia ieškotis vietos, kur atsisėsti“ (T7), bet tai netrukdo mėgautis koncertu: „<...> viską užmiršti, nes vien tik geros emocijos. Aptari, kaip ta daina buvo, kaip ta... Sena daina, gera daina buvo (šypsosi), popuri. Ir mokytojai ateina, žodžiu, laukiam labai tų koncertų, reikia jų labai“ (T7). Kadangi tradiciniai renginiai populiarūs, informantai mini, jog labai džiaugėsi, kai karantino metu toks renginys įvyko nuotoliu: „Praėjusiais metais per karantiną buvo nuotolinis padarytas, jungėmės, žiūrėjom ir klausėmės, žodžiu, labai faina“ (T7).

Atsakant į ketvirtos subkategorijos (Džiaugsmas vaikų asmeniniais pasiekimais kolektyve) teiginius išryškėja tėvų pasikeitęs požiūris ir jų pačių vaikų vertinimas. Jiems sunku patikėti, kiek daug vaikai gali išmokti lankydami kolektyvą, lygina savo patirtį, be galo didžiuojasi: „Aš atsimenu, kai atėjau į koncertą ir sudalyvavau tam koncerte, pamačiau, kad jie daug yra pažengę, daug išmokę, daug pasiekę, daugiau negu aš (šypsosi), <...> buvau susilydęs prieš juos“ (T6). Kitas informantas teigiamantis ne tik savo vaikų, bet ir kitų pažangą: „Visų pirmiausia, tai ne tik savo vaiką matai, kaip pasirodo, ko pasiekė, patobulėjo, bet ir gyvo garso koncertą už dyką išgirsti (šypsosi)“ (T5). Išgyventos teigiamos emocijos sužadina tėvų

dėkingumą, norima visiems dalyviams padėkoti: „*Ir kalbant apie kitus koncerto solistus ar ansamblį, norisi prie kiekvieno prieiti, pasveikinti, apkabinti ir pasakyti jam, koks tu šaunuolis, kaip tu gražiai sudainavai... Kaip man buvo gera būti visą šitą laiką kartu. Tiesiog visi man yra palypėję laipteliu aukščiau*“ (T6); Tėvai išreiškia dėkingumą ir supratimą, kad vaikai kartais namuose negauna tiek dėmesio, kiek jo patiria lankydami meninius kolektyvus: „<...> *jie ir eina ten, kur gali išsipasakoti, kur juos išklauso, ir tai nėra blogai. Jeigu jie tinkamą vietą rado, kur dar kūrybiškumą ugdo, asmenybę ugdo visapusiškai, tai tėvai laisvai gali atiduoti vaiką į tokias rankas ir tik džiaugtis ir didžiulis, kad jų vaikas yra tos bendruomenės dalelytė. Ne kažkur gatvėm šlaistos, kažkur su narkotikais, alkoholiu, o geroj vietoj*“ (T5).

Trečios kategorijos „Sėkmės situacijų kūrimo aspektas“ išskirtos dvi subkategorijos. Atsakydami į pirmos subkategorijos (Pasitikėjimo savo jėgomis sukūrimas) išskirtus teiginius tėvai mini pastebintys savo vaikų teigiamus pokyčius, pradėjęs lankyti meninius kolektyvus: „*Vyriausias sūnus tai pasikeitė, rado savo vietą, rado ten esančius žmones, viskas susidėliojo*“ (T10). Vaikas savo gebėjimais tikrai nesidalins, jei nepasitikės vadovu, tad pakeitus mokyklą iš progimnazijos į gimnaziją tikėtis, kad jis atsiskleis, būtų naivu, ypač jei jis ypatingas: „<...> *kitas sūnus į šią gimnaziją atėjo dėl muzikinės veiklos. Jis yra iš tų keistuolių vaikų, kurie ne visada pritampa, tad daugiau pasitikėjimo atsirado vėliau, kai juo buvo pasitikėta, tada jau buvo galima parodyti savo gebėjimus. Prieš tai buvusioje progimnazijoje jis turėjo vieną kolektyvą, gerai jautėsi, o paskui iš ten į kitą kolektyvą. Kaip iš šeimos į šeimą*“ (T1). Jei pasitiki savo jėgomis, tai ir nori būti toje veikloje, tobulėti: „*Noras nedingo nuo pat pradžios. Vadinasi buvo viskas gerai, ir aplinka, ir tas buvimas*“ (T3); „*Čia ir gauna jie tos šviesos, pasitikėjimo*“ (T2). Tyrimo analizė parodė, kaip svarbu pasitikėjimą auginti tada, kada esi silpnas mokinys, kai tu supranti, kad kažkur sekasi, ir tas „kažkas“ yra muzikinė veikla, kuri teikia galimybę reabilituotis: „*Jiems čia ko gero ir yra ta vieta, kur jie gali patirti sėkmę, jei tie bendrieji dalykai nesiseka, apskritai, labai svarbu, kad jie rastų kur galėtų patirti sėkmę, tai va tuose meniniuose kolektyvuose*“ (T1); „*Tiems, kam nesiseka tie kiti dalykai <...> Čia kaip vyšnia ant torto, kuri ir padeda kilti, ir stengtis*“ (T4). Visi informantai sutartinai tvirtina manantys, kad meninei veiklai turėtų būti skiriamas ypatingas vaidmuo gimnazijoje, nes būtent čia formuojasi kuriančio, pasitikinčio žmogaus asmenybė: „*Jeigu bus mikroklimatas geras, ką sukuria ne tikslieji mokslai, ten tie muštraip taip sakant, teisingi atsakymai, asmenavimai, bet būtent tas muzikinis augimas,*

jisai išaugina žmogų. Tikslieji mokslai išmokina, kiek bus du kart du, trys kart trys – tiksliai, bet jie neišaugina žmogaus, asmenybės jie neišaugina. O štai muzika, ji turi tokią sugebėjimą auginti žmogų“ (T6). Kai sekasi kolektyvuose, atsiradęs pasitikėjimas savimi skatina norą tapti kitose srityse šiek tiek geresniu: „<...> yra dalykų, kuriuos tu gali išlavinti, svarbu, kad noras atsirastų mokytis, o kai noras yra, vis tiek šiek tiek geriau sekas, negu nenoras“ (T4). Jeigu vienam sėkmė – geresni pasiekimai sunkesniuose dalykuose, kitam sėkmė – rasti draugų: „Kai jis chore patiria sėkmę, randa draugų, jam ir per pamokas pasidaro šviesiau. Tada pagalvoja, kad šitoj mokykloj ir man kažkas sekas, kai prieš tai galvojo, kad niekas iš manęs. Taip, jis čia gali patirti sėkmę“ (T1).

Antra subkategorija (Administracijos, mokytojų, artimųjų palaikymas) pagal sėkmės situacijų kūrimą išskirtinė. Visi informantai pabrėžė palaikymo svarbą vaikams lankant kolektyvą: „Reikia palaikyti“ (T2); „Mes labai įkyriai nelendam, bet manom, kad palaikymas labai svarbus“ (T1); „Taip, labai. Visų“ (T3). Svarbus, jų supratimu, ir kitų ugdymo dalyvių palaikymas: „Dukrai labai svarbus ne tik šeimos palaikymas, bet ir pačio vadovo, jai svarbu ne kaip ji atrodo, ji džiaugiasi, kad tai daro. Pats procesas, kad jai sekasi, kad jinai nori, bet tas palaikymas yra svarbu“ (T4). Informantai svarsto, jei negausi palaikymo, kiek būsi stiprus, ir mano, kad tai prisideda prie sėkmės: „Jeigu nebūtų palaikymo, tai ji užsisklęstų, išgyventų viską savy. Ji klausia, ar mes visi ateisim į koncertą, tai įrodo, kad vaikui yra svarbu. Ir į tą pačią stovyklą kai reikėjo važiuot, klausė, ar atvažiuosit visi į koncertą stovykloje“ (T4); „Palaikymas ar tai būtų tėvų, ar tai būtų vadovo, ar tai būtų administracijos, mokytojų, be proto yra labai didelis“ (T5). Tėvai teigia, kad jiems patiems yra gera ir juos aplanko ramybės, pasididžiavimo vaikais, kai jie patiria sėkmę, jausmas: „Kai patiria sėkmę tavo vaikas, tai ir tave aplanko pasididžiavimo, svarbumo jausmas“ (T1). Informantai pabrėžia, kad kartais vaikams reikia ir fizinės pagalbos tiesiog juos atvežti, nuvežti iš vienos vietos į kitą. Jeigu tėvai nepalaikytų, tai, ko gero, tas vaikas ir nustotų kažką lankęs, turėtų ko nors atsisakyti: „Yra buvę, kad jau sakiau vienos veiklos (šokių) atsisakyt, nes visko jau buvo daug daug, o paskui kažkaip susidėliojo“ (T7).

Analizuoti tėvams užduoto klausimo, kaip jie apibūdintų sėkmę, atsakymai nebuvo kategorizuoti, visi pavadinti bendru pavadinimu – „Muzikinė veikla gimnazijoje kaip sėkmės formulė vaiko gyvenime“, žr. 25 lentelę.

25 lentelė. Muzikinė veikla gimnazijoje kaip sėkmės formulė vaiko gyvenime

	Sėkmės samprata	Informantai
1.	„Kai vaikas pasiekia jam rūpimą rezultatą, dėl to džiaugiasi“	T1
2.	„Kai grįžta laimingas, reiškia patyrė sėkmę“	T2
3.	„Apskritai laimingas, kai džiaugiasi tiek procesu, tiek rezultatu“	T6
4.	„Kai sukelia geras emocijas ir procesas, ir rezultatas, tada ir pasiseka. Kai procesas labai pozityviai ir gerai organizuotas, tu nejauti, kad tu sieki rezultato. Ir tada jis atrodo, kad ateina savaime“	T4
5.	„Tame procese, kai tu nejauti įtampos, patiri geras emocijas, tuomet labai džiaugiesi“	T5
6.	„Sėkmė, kai vaikas yra laimingas. Gali būti didelis dalykas, gal būti smulkmena, kad jis tą vakarą nuėjo miegoti ne su ašaromis, o su šypsena, kai jis džiaugiasi, kad jam kažkas pavyko, tai štai, ir ta sėkmė nebūtinai dideli dalykai“	T3
7.	„Sėkmė yra tas jausmas, kada tu dirbdamas gali pasimėgauti“	T8
8.	„Kai aš kažko negalėjau, nemokėjau ir po tam tikro laiko, po įdėto darbo man pavyko. Tai yra sėkmė“	T9
9.	„Sėkmė, kada iš tikrųjų jautiesi laimingas, ir laimingi patys artimieji“	T7
10.	„Sėkmė, kada mano vaikas auga akyse choro dėka“	T10

Antroje klausimų grupėje – „Tėvų patirtys apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiają kultūrą gimnazijoje“ tėvams buvo suformuluotas klausimas: ar gimnazijoje sudarytos sąlygos ypatingiems mokiniams visavertiškai dalyvauti meniniuose kolektyvuose? Gautų duomenų analizės pagrindu buvo išskirta tema – „Ypatingų mokinių dalyvavimas meninėje veikloje“, kurią pagrindžia viena kategorija ir dvi subkategorijos (žr. 26 lentelę).

Tema: Ypatingų vaikų dalyvavimas meninėje veikloje

Analizuojant šią temą buvo išskirta viena kategorija su dviem subkategorijomis.

26 lentelė. Ypatingų vaikų dalyvavimas meninėje veikloje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
ĮTRAUKTIS DALYVAUJANT MENINĖJE VEIKLOJE	Kiekvienas saugus, priimtas ir įvertintas	<i>„Vienareikšmiškai, vaikai jaučiasi ten saugūs. Aš stebiuosi, kaip pavyksta tiek vaikų pritraukti <...> Ir tas faktorius įrodo, kad ten yra saugu, gera... Būti šalia, būti kartu yra gerai“ T7</i>
	Kolektyvas padeda vaikams lengviau integruotis	<i>„Vaikai gali rinktis, jeigu kas norėtų groti orkestre, orkestre gali, kas su gitara, kas su pianinu, kas dainuoti“ (T5)</i>

Informantų požiūrio analizėje išryškėjo viena kategorija – „Įtrauktis dalyvaujant meninėje veikloje“. Pirmos subkategorijos (Kiekvienas saugus, priimtas ir įvertintas) išskirtais teiginiais pabrėžiama, koks svarbus vaikui sukuriamas kolektyve artimas ryšys, ypač, kai tas vaikas yra ypatingas. Pasirinkti chorą vienai mergaitei patarė mama, nes kas, jei ne ji, geriausiai pažįsta savo vaiką: *„Dėl to, kad jai labai patinka dainuoti, antras dalykas – tai pas jus tokia gera atmosfera, o mano dukrai labai sunku pritapti kitur“ (T3)*. Jaustis saugiam ir priimtam, reiškia būti laimingam: *„Dėl bendravimo, laiko praleidimo ir visų bendro artimo ryšio. Ten, kur jis nori būti ir jaučiasi saugus, reikalingas ir jaučiasi gerai, yra tiesiog laimingas“ (T7)*; *„Kai dukra dar mokėsi progimnazijoje, buvo pakviesta į gimnaziją dainuoti chore. Ji buvo labai laiminga. Kiekvienas pastebėjimas, kada jos dviese su kita mergina dainavo, arba kada teko ir vienai padainuoti, jai teikė džiaugsmą“ (T10)*. Vaikui pritapti gali būti kur kas sunkiau, jei jis uždaro būdo, grįžęs iš kitos šalies, nemoka kalbos, jaučia nevisavertiškumo kompleksą dėl savo išvaizdos ar odos problemų paauglystės metu, bet jei sąlygos sudarytos, *„vaikas gali atsiskleisti“ (T3, T4)*. Analizė parodė, kad rasti savo vietą kolektyve gali ir labai užimti mokiniai, labiausiai tėvus stebina vaikinių aktyvumas: *„Kiek susidūriau ir kiek jaučiu, tai dabar gal jau ir yra ta vieta, kur kiekvienas gali jaustis saugiu. Žiūrint ir matant tiek, kiek daug ateina jaunuolių į chorą, nors tokiam amžiui labiau gal turėtų rūpėti sportas, kad tiek pritraukti, tikrai, matyt gera ten yra“ (T7)*.

Antros subkategorijos (Kolektyvas padeda vaikams lengviau integruotis) teiginiais siekiama išryškinti tėvų požiūrį, kad pats žmogus turi dėti pastangas, jei nori būti priimtas: *„Supratingumo ir tolerancijos turi būti iš visų. Visda visko gali būti, nes visi skirtingi, ypatingai vadovei sunku, nes jinai turi kiekvieno įnorį išklaustyti, dar patenkinti, o paskui dar ir darbą padaryti. Sakau, tai yra labai sunku“ (T3)*; *„Mano vaikams, žinant, kad jie ypatingi, tai sąlygos buvo sudarytos iš tikrųjų. Nes jie galėjo daryti tai, kas*

patiko“ (T5). Informantų nuomone, svarbų vaidmenį formuojant kolektyvą atlieka vadovas, siekiantis, kad kuo greičiau vaikai gerai jaustųsi kolektyve: „Jei vadovo požiūris yra myliu-nemyliu, patinka-nepatinka, tai nebus to santykio. Viskas priklauso nuo to, kaip į tą kolektyvą žiūri pats vadovas“ (T4). Nors tėvai ir žino, kad vaikai užimti prasminga veikla, nepriekaištuoja, tačiau pastebimas tėvų susirūpinimas, nes jie kartais nebesusigauja, kada gi iš tiesų vyksta repeticijos, vaikams tiek pasinėrus į muzikinę veiklą gimnazijoje: „Pačios repeticijos, mes net nežinom, kada jos (šypsosi). Tarsi tvarkaraštyje jos yra parašytos, bet mes nežinom, kada jos ten daugmaž turi būti (vėl šypsosi)“ (T1).

Apibendrinant antros kokybinio mokytojų tyrimo klausimų grupės „Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip kuriančią įtraukiąją kultūrą gimnazijoje“ duomenis išryškėjo tam tikri aspektai: nustebinusi kolektyvo dainavimo kokybė motyvavo tėvus aktyviau integruotis į gimnazijos kultūrinį gyvenimą, dažniau lankytis renginiuose; muzikinių kolektyvų veikla pateisina tėvų lūkesčius – informantai teigia buvę nustebinti savo vaikų ryžtu siekti rezultatų sunkiu darbu, nes tikėjosi, kad veikla greitai nusibos; teigiamai besikeičiantis tėvų požiūris į meninę veiklą leido identifikuoti gimnazijoje pasikeitusį vaikų požiūrį į tai, kad choro repeticijos taip pat svarbios, kaip ir kiti dalykai; tėvų nuomone, svarbu vaikui būti komandos nariu, nes būtent šis veiksnys ypač stiprina savivertės jausmą; tėvų ir vaikų sukurtas teigiamas ryšys turi įtakos vaikui sparčiau įsilieti į kolektyvą ir greičiau pritaipyti naujoje vietoje; didelių sunkumų, su kuriais susiduria mokiniai, neišaiškinta, išskyrus pavienius atvejus, kai mokytojai nenoriai eina į kompromisą paskirti meno kolektyvus lankantiems mokiniams kitą laiką parašyti kontrolinį darbą.

Iš tėvų atsakymų atpažinta, kad organizacijoje yra konkurencijos apraiškų bei bendrystę ir sėkmę skatinančių aspektų. Tėvų manymu, konkurencija yra galimybė tobulėti, mokinius skatina labiau pasitempti, susikaupti, motyvuoja siekti aukštesnių kolektyvo rezultatų.

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kaip svarbu mokiniui būti komandos nariu, sukurti šiltą, draugišką ryšį, o tai sustiprina savivertę. Atpažintas tėvų teigiamai besikeičiantis požiūris į koncertų lankymą gimnazijoje, kolektyvų pasirodymai lyginami su televizijos laidų rodomais koncertais. Pažymėtina, kad tėvai ne tik džiaugiasi vaikų asmeniniais pasiekimais kolektyve, bet ir aktyviai juos palaiko. Teigiama, kad aktyviai į gimnazijos kultūrinį gyvenimą įsitraukdami mokiniai įtraukia ir tėvus, kurie dėl savo vaikų pasiryžę priimti iššūkius, kartu uždainuoja koncerte.

Tiriamųjų atsakymuose pabrėžiamas svarbus administracijos vaidmuo, mokytojų palaikymas, tai prisideda prie mokinių sėkmės mokantis kitų dalykų.

Tyrimo analizės metu reikšmingai atsiskleidė mokinių patiriamų sėkmės situacijų poveikis, pabrėžta, kad meninei veiklai turėtų būti skiriamas ypatingas vaidmuo mokykloje, nes būtent meninės raiškos priemonėmis formuojama kuriančio, pasitikinčio žmogaus asmenybė.

Sužinota, kokias ypatingas prasmes tėvai suteikia sėkmės formulei – nuo mažytės smulkmenos, kuri leidžia pasijusti laimingam, jausmo, kada dirbdamas gali mėgautis, iki kai vaikas pasiekia jam rūpimą rezultatą ir dėl to džiaugiasi visa šeima.

Informantų duomenų analizė leido atskleisti, kad kolektyve sukuriamas artimas ryšys padeda vaikui jame jaustis priimtam, saugiam ir įvertintam, ypač kai vaikui labai sunku kitur pritapti, kas ypač atliepia įtraukiojo ugdymo idėją. Tik tolerantiškoje ir supratingumo kupinoje erdvėje mokiniai gali atsiskleisti.

3.5.3. Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą

Trečia klausimų grupė, kuri apibendrintai pavadinta „Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą“, siekta atskleisti, kaip tėvai vertina vaikų laisvalaikio leidimo formas bei tinkamų edukacinių sąlygų raišką neformaliojo muzikinio ugdymo procese. Gauti tyrimo duomenys leido išskirti dvi temas: (1) Meninės veiklos nauda leidžiant laisvalaikį kartu; (2) Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka (žr. 9 paveikslą).

Tema: Meninės veiklos nauda leidžiant laisvalaikį kartu

Analizuojant šią temą buvo išskirta viena kategorija ir dvi subkategorijos (žr. 27 lentelę).

27 lentelė. Meninės veiklos nauda leidžiant laisvalaikį kartu

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
CHORISTŲ LAISVALAIKIO PRALEIDIMO PRIVALUMAI	Sukuriamas stiprus ryšys, stiprinama draugystė	„Manau taip, tada atsiranda tas ryšys, supratingumas, tolerancija, tu pamatai tą žmogų repeticijoje, kitoj aplinkoj, gal daugiau jį supranti, manau, kad taip“ T10
	Mokyklos vadovų palaikymas	„Gimnazija, turėdama tokius vadovus ir specialistus, tikrai yra pajėgi sudaryti tas sąlygas“ T7

Analizuojant tėvų požiūrį į vaikų leidžiamą laisvalaikį kartu, remiantis kategorijos „Choristų laisvalaikio praleidimo privalumai“ pirmos subkategorijos teiginiu (Sukuriamas stiprus ryšys, stiprinama draugystė), tėvai teigiamai vertina tokią laisvalaikio formą, kurios metu vaikai susipažįsta su naujokais, jiems leisdami greičiau pritaipyti prie kolektyvo, švenčia gimtadienius kartu, vyksta į keliones, stovyklas ir kt. Informantai mano, kad tai taip pat kuria gimnazijos kultūrą, palieka teigiamus prisiminimus: „*Kiek džiaugsmo patirta stovykloje..., kiek to planavimo, kad rugpjūčio pabaigoje bus stovykla... Viskas būna pasakyta vasaros pradžioje ir tu jau nieko nebegali planuoti (šypsosi), nes ta savaitė tai jau viskas, galite planuoti ką norite..., nesvarbu, ar ten Turkija, ar Egiptas, tu nori, tu keliauk, bet aš tai jau pasiliksiu (šypsosi)*“ (T7); „*Man tos vasaros stovyklos <...> tai yra taip stipru, tai yra tikra*“ (T1). Leisti laiką su choristais prasminga: „*Vaikams duoda daug gerų dalykų. Repeticijos turbūt dėl to ir patrauklios*“ (T9), juos jungia bendros temos, bendri interesai: „*Jei dukra kažkur išeina, tai mes jau numanom, kad su choristais bendrauja. Atsiranda ne tik dainavimas, bet ir vaikščiojimas, atsiranda pokalbiai apie gyvenimą, kažkokie bendri interesai <...>*“ (T1). Informantai įsitikinę, kad derinti darbą repeticijų metu su laisvalaikiu naudinga, nes vaikai paliečia tokias temas, apie kurias su tėvais nediršta ar nenori kalbėtis, o vadovui kartais tenka imtis ir psichologo vaidmens: „*Tas ryšys vaikų ir vadovės turbūt net svarbiau už tą profesionalumą, kiek vaikai ten geba. Ryšys pirmoje vietoje*“ (T5); „*Aš pagalvoju apie vadovo laiką... Tai juk jaunuoliai, su savo mintimis, juk sunku <...>*“ (T7); „*<...> man tikras pavyzdys yra stovykla, galėjo pasipasakoti, atsiverti, pažinti žmones, susidaryti nuomonę. Nebūtina ten visų gimtadienių švęst, bet tas karts nuo karto, reikia ne vien repetuoti ir koncertuoti*“ (T4).

Pagal antrą subkategoriją (Mokyklos vadovų palaikymas) tėvai svarbų vaidmenį skiria administracijos palaikymui: „*Vaikams reikia tik panorėti, ir jiems bus sudarytos sąlygos*“ (T5), tai ir leidžia greičiau ir lengviau vaikams integruotis į kolektyvus. Informantų teigimu, tiek, kiek jiems teko stebėti gimnazijoje vykstančias veiklas, jie pastebėjo, kad sąlygos sudarytos visiems: „*Aš net nebekalbu apie techninius dalykus*“ (T7).

Remantis informantų atsakymais į šeštą tyrimo klausimą, kaip jie mano, kada muzikinę veiklą lankantys moksleiviai jaučiasi reikšmingi ir kaip tai susiję su ugdymo aplinka, išskirta viena tema.

Tema: Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka

Kita analizės metu išryškėjusi tema – *Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka*, kurią sudaro viena kategorija ir trys subkategorijos, išryškinančios, kokią įtaką mokinių reikšmingumui suvokti turi tinkamų ugdymo(si) sąlygų sukūrimas gimnazijoje (žr. 28 lentelę).

28 lentelė. Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
TINKAMŲ SĄLYGŲ SUKŪRIMAS	Techninė bazė, kabinetas / muzikos studija	„<...> kai atsiranda tinkamai organizuota ir aprūpinta aplinka, ji nėra pati svarbiausia, bet lengviau padeda pasiekti tikslus“ T4
	Prioritetų paskirstymas (skirstant lėšas pirkiniams)	„Turi būti sąlygos, priemonės, instrumentai, mikrofonai, kad lavinti gebėjimus. Ir kai yra priemonės, tai tu gali pasibandyti, gal tau pavyzdžiui patiks groti būgnais, juk jei nebūtų, tai net nežinotum, kad galėtum tapti superiniu būgnininku“ T9
	Estetiška aplinka	„Labai svarbi ir tiek estetiška, tiek emocinė aplinka, kokioje kompanijoje esi“ T3

Keičiantis visuomenės požiūriui į aplinką, kurioje mokiniai mokosi, tinkamų sąlygų gebėjimams lavinti sudarymas tampa nebeatsiejamu mokyklos prioritetu, kokybės ženklu. Vienas iš reikšmingų sėkmingo ugdymosi aplinkos (pirmos subkategorijos – Techninė bazė, kabinetas / muzikos studija) aspektų, siekiant kolektyvo rezultatų, tampa techninė bazė, kabineto turtinimas reikiamomis priemonėmis: „Jeigu nėra sudarytų sąlygų, nėra tos ugdymo aplinkos, jeigu yra tik žmonės... jūs norėtumėt, jie norėtų, bet nėra tos aplinkos..., būtų apsunkinta“ (T8). Tiriamųjų nuomone, aplinka turi labai didelę įtaką, meniniai gebėjimai atsiskleis sunkiau, jeigu bus repetuojama ten, kur šalta, nejauku, kur sudėtas koks nors nebenaudojamas inventorių: „Jeigu tu suvaržytas, tai per laiką tu galbūt net atitolsi nuo to, tau nebemiela netgi bus“ (T4).

Remiantis antra subkategorija (Prioritetų paskirstymas (skirstant lėšas pirkiniams)) pripažintas tėvų teigiamas požiūris ne tik į tikslingus pirkinius, bet ir sąlygų sudarymą kolektyvui išvykstant į koncertus: „Kiek gauna vaikai dėmesio ir šilumos iš direktoriaus... „Bus, jūs tik darykit, garsinkit gimnaziją, dirbkit, o aš jums viską savo galimybėm duosiu!“ Yra pateisinamos praleistos pamokos, ar tai ne palaikymas?“ (T2); „Jei yra

sudarytos normalios sąlygos ne tik repeticijoms, bet išvažiuoti ... Aišku, vaikai nėra tie, kurie rūpinasi autobusais, salėm, bet jeigu tai yra suorganizuota, suruošta, tai yra pliusas“ (T5). Reikia ne tik techninių sprendimų, patalpų, kur būtų repetuojama, svarbu ir teigiami santykiai su mokytojais, jų palaikymas: „Apskritai meninei veiklai gimnazijoje sudarytos puikios sąlygos. Arba aš kažko nežinau, bet man iš išorės tas žvilgsnis... Arba direktorius labai myli meną, nes iš tikrųjų tas palaikymas... ir mes ką girdim, tai tas išvykimas į koncertus yra finansuojamas, sudaromos sąlygos. Ir mokykloje laikas ir erdvė, tas santykis su mokytojais... mes to nežinom, bet mes kaip tėvai galime tik džiaugtis, kad toks palaikymas yra“ (T1).

Trečios subkategorijos (Estetiška aplinka) teiginiu akcentuojama tiek estetiškos, tiek emocinės aplinkos reikšmė: „Svarbu, kokie dar žmonės ateina į tą aplinką, jeigu pajustų, kad nelaukiamas yra, tai ir tos priemonės nepadėtų. Yra ta aplinka studijoje ir tu gali pabendrauti, kokią aurą pats susikuri, kaip jaukumą tą visą palaikai ir tave traukia eiti į tą aplinką. Aš įsivaizduoju, kad mokiniai studijoj turi tas paprastas kėdes, nesvarbu tie materialiniai dalykai, nors galėtų eiti repetuoti į salę, kur didelės erdvės, kur viskas yra patogų, kur priemonės galbūt net geresnės, bet mokiniams to nereikia, nes vaikai turi tą vietą, kur yra jauku, estetiška ir patogų. Studijoje smagu ne tik repetuoti, bet tiesiog pabūti, pabendrauti, pailsėti“ (T7).

Interviu pabaigoje kiekvieno tėvo buvo paprašyta išvardyti tris dalykus, ką, jų manymu, vaikams duoda choras. Apibendrinami 12 paveiksle pateiktą informaciją galime matyti, kad dažniausiai minimas žodžių junginys – „Pasitikėjimas savimi“. Kitas informantų minimas teiginys „Bendravimas“. Po du kartus paminėti: muzikinis augimas, bendrystė, savirealizacija, draugų susiradimas, po vieną – visi kiti segmentai. Iš jų taip pat galima matyti, kokią prasmę tėvai suteikia šioms trims svarbiausioms reikšmėms, dėl ko vaikai lanko chorą, arba ką duoda choras jų vaikui. Informantų atsakymai apima labai platų prasmių spektrą, nepaisant tik kelių pasikartojusių reikšmių, tai: kolektyvas ugdo toleranciją, suteikia džiaugsmo, sėkmės akimirku, daug gerų emocijų, malonumą, ugdo kūrybiškumą, atsakomybę, moko organizuotumo, kiekvienas kolektyvo dalyvis įgyja didžiulę patirtį, jaučiasi reikalingas ir reikšmingas, gauna meilės, dėmesio, saugumo ir šilumos jausmą, turi galimybę išsipasakoti ir būti išklausytas, visapusiškai ugdomi kaip asmenybė.

Trys dalykai, ką dukrai/sūnui duoda choras

- 1 Pasitikėjimą savimi 4
- 2 Bendravimo kompetenciją 3
- 3 Muzikinį augimą 2
- 4 Bendrystę 2
- 5 Savirealizaciją 2
- 6 Draugų ratą 2
- 7 Toleranciją
- 8 Džiaugsmą
- 9 Sėkmę
- 10 Daug gerų emocijų
- 11 Teikia malonumą
- 12 Atsakomybės
- 13 Organizuotumo
- 14 Didžiulę patirtį
- 15 Pasijuto reikalingi ir reikšmingi
- 16 Gavo meilės
- 17 Dėmesio
- 18 Gailmybę išsipasakoti ir būti išklaustytais
- 19 Ugdo kūrybiškumą
- 20 Visapusiškai ugdo asmenybę
- 21 Saugumo, šilumos jausmą

12 pav. Tėvų minčių žemėlapis ir žodžių seka

Apibendrinant tėvų tyrimo trečios klausimų grupės „Tėvų patirtis apie meninę veiklą kaip laisvalaikio ir edukacijos formą“ radinius, galima teigti, kad ugdytinių tėvai iš esmės nurodė vien privalumus, išryškėjusius leidžiant laisvalaikį kartu su kitais meno kolektyvų nariais. Analizės metu atpažinta, kad kolektyvams daugiau laiko praleidžiant kartu vasaros stovyklose, kelionėse, mokiniams formuojasi emociškai bei socialiai naudinga patirtis. Kelionėse, stovyklose daugiau bendraujant, atrandama bendrų interesų, sustiprėja ryšys, draugystė. Pripažinta, kad vadovui, ypač sustiprėjus ryšiui su mokiniais stovyklų metu, kartais tenka imtis psichologo vaidmens. Matoma teigiamų pokyčių administracijai ieškant būdų palaikyti

kolektyvus, randama lėšų ne tik priemonėms pirkti, bet ir stovykloms finansuoti.

Analizuojant temas – Sėkmingam ugdymui(si) pritaikyta aplinka – duomenis, paaiškėjo, jog svarbu mokiniams sudaryti tinkamas sąlygas lavinti savo gebėjimus: tai ir techninės bazės, kabineto turtinimas, ir kelionių bei išvykų rėmimas. Mokinys jaučiasi reikšmingas – kai mato, kad mokykloje sudarytos reikiamos ugdymo(si) sąlygos, bet tai nėra patys svarbiausi veiksniai, lemiantys jo aktyvesnę veiklą mokykloje. Reikšmingas vaikas pasijaučia, kai būna pastebėtas, kai kolektyvo pasiekimai yra aukšti, kai sekasi, už tai buvo pagirtas, kai į koncertą atėjo tėveliai, galbūt močiutės, gal draugai, jam per koncertą paplojo, tada vėl pasijaučiama reikšmingu – tai, tėvų nuomone, daro didesnę įtaką vaikų sprendimui lankyti meninius kolektyvus. Estetiškoje aplinkoje visada maloniau būti, tačiau svarbus ir kitas segmentas – emocinė aplinka ir kuriama įtraukioji bendravimo kultūra.

MOKSLINĖ DISKUSIJA

Disertacinio tyrimo metu, analizuojant mokslinę literatūrą ir rengiant mokslinius straipsnius, išryškėjo, kad įtraukiosios kultūros kūrimas gimnazijoje yra sudėtingas ir prasmingas tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmenimis. Nors politiniuose dokumentuose ir mokslinėje literatūroje (Vaikų teisių konvencija, 2003, 2 straipsnis; Lisabonos deklaracija, 2007; Watkins, 2007, 2009; UNESCO, 2009; Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra, 2009; Raktiniai inkliuzinio švietimo kokybės plėtros principai, 2009; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011, Bendrosios nuostatos, 3 straipsnis; „Inkliuzinis švietimo mokytojo profilis“, 2012; Allan, 2014; Henderson, Lasley, 2014; Geros mokyklos koncepcija, 2015; UNESCO Incheon deklaracija, 2016; Bortini ir kt., 2016; Ainscow ir Booth, 2017; Parker, 2017; Yilmaz, Gul, Engur, 2018; Westerlund, Karlsen, Partti, 2019; Įtraukties principo gairės, 2022; strategija „Europa 2020“, programa „ET 2020“; Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija; Meier, Rossi, 2020; Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“; ir kt.) vyrauja sąvokų apibrėžčių įvairovė, įtraukioji kultūra yra nepaprastai svarbi gimnazijos kaip organizacijos gyvenime.

Nagrinėjant užsienio mokslininkų (Meyer, Rose, Gordon, 2014; Fornauf, Erickson, 2020; Meier, Rossi, 2020 ir kt.) darbus pastebėta, kad naujausi Lietuvos programų pakeitimai remiasi universalus dizaino mokymosi (UDM) mokslo įrodymais pagrįsta ugdymo prieiga, kurią dar praėjusio amžiaus dešimtuoju dešimtmečiu suformulavo Harvardo universiteto profesoriai Anne Meyer ir David Rose. O naujausiame Galkienės (2023) kartu su kolegomis parengtame leidinyje „Universalus dizaino mokymuisi gairės: mokymosi kelias kiekvienam ir kiekvienai“ pripažįstama, kad visi esame įvairūs, mūsų poreikiai yra individualūs, tad priėjimas prie mokinio taip pat gali ir turi būti individualus.

Analizuojant mokslinę literatūrą išvelgta problema, kad stinga darbų, kurie išryškintų neformaliojo muzikinio ugdymo sąsajas su įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimu, todėl darbo autorė pagrindžia įtraukiosios gimnazijos kultūros (IGK) bruožų modelį, kuris tampa pagrindiniu atspirties tašku kuriant įtraukiąją gimnazijos kultūrą.

Disertaciniame darbe išryškintos prielaidos, kad nuolat keičiantis švietimo sistemos siekiams neišvengiamai keičiasi ir mokyklos kaip organizacijos kultūros samprata, kurią veikia konkurencija, besikeičiantys visuomenės reikalavimai, ugdytinių lūkesčiai, didėjantis valstybės interesas, atsiskaitomybė, reikalavimai. Konkurencinga aplinka dažniau priverčia

mokyklas koreguoti strateginius tikslus, prioritetų sąrašus. Tapti išskirtine, patrauklia, turinčia išskirtinį veidą ir kuriančią pridėtinę kultūrinę vertę mokykla, galima, jei sudaromos sąlygos funkcionuoti neformaliajai muzikinei raiškai, kurioje kiekvienas, turintis individualių gebėjimų, tikslų, gali patirti sėkmę. Mokyklos kultūra turi didelę galią ir įtaką toms galimybėms, kurias kiekvienam vaikui teikia mokykla. Toks kultūros puoselėjimas, kai visa bendruomenė, būdama atvira pokyčiams, aktyviai, kūrybiškai įsitraukia į mokyklos gyvenimą, leidžia daryti dar vieną prielaidą, kad formuojamos pamatinės vertybės gali teigiamai paveikti jos mokinių norą kūrybiškai save išreikšti. Glaudus mokyklos personalo, moksleivių, jų šeimos narių bendradarbiavimas užtikrina geresnę komunikavimą, problemų sprendimą, mokinių motyvaciją ir patį įsipareigojimą ugdymo procesui, pagilina priklausymo mokyklos bendruomenei jausmą. Įtraukusis meninis / muzikinis ugdymas – kaip tik tai, ko dabar labiausiai reikia ne tik labiausiai pažeidžiamiems, ypatingiems mokiniams, kurie iš tiesų ir kuria mokyklą (Juodaitytė, 2014), bet ir mokyklai, kuri ieško savo identiteto.

Šia įžanga norėta perteikti neformaliojo įtraukiojo muzikinio ugdymo viziją, grindžiamą ypatingų vaikų įtraukimu į meninę raišką, leidžiančią jiems atrasti save, rasti bendraminčių, save realizuoti, išreikšti, pritapti, pasijusti reikšmingiems... Šis matymas tyrėjai susiformavo keletą metų aktyviai dalyvaujant pedagoginėje veikloje, sėkmingai taikant įtraukiojo ugdymo elementus muzikiniuose kolektyvuose. Sukaupta patirtis leido tyrėjai suformuoti įtraukųjį muzikinį ugdymą atspindinčias išvalgas, kurios tyrimais patikrintos ir apibendrintos.

Disertacijoje tyrėja pristato atliktą kokybinį tyrimą kaip inovatyvų reiškinį, atskleidžiantį mokinių, mokytojų ir tėvų patirtis, kurių pagrindu mokslui pateikiama vertinga informacija apie neformaliąją meninę veiklą kaip įtraukiosios kultūros kūrimo veiksnį gimnazijoje. Žvelgiant iš šios perspektyvos, *įtraukioji gimnazijos kultūra* įgyja visuotinį reikšmingumą bet kuriuose veiklos procesuose, ypatingą dėmesį skiriant kiekvienam ugdymo proceso dalyviui, sudarant sąlygas dalyvauti neformaliojoje muzikinėje veikloje, tuo pačiu pripažįstant, kad žmonių patirtys, poreikiai ir siekiai skiriasi, o mokomasi skirtingais būdais ir sparta. Rasti savo vietą tarp kitų ir būti reikalingam – pagrindinis kiekvieno žmogaus tikslas. Tai – sugebėjimas būti unikaliam ir savo unikalumu prisidėti prie bendrų tikslų (Adler, 2003). O žinant savo galimybes ir pageidavimus, anot Robbins (2006), galima individualiai planuoti karjerą, todėl, įvertinant save, svarbu pradėti nuo savo įgūdžių, poreikių analizės, nes savęs suvokimas padeda geriau pažinti savo stiprybes ir silpnybes.

Tyrimo metu išryškėjo viena iš mokyklos veiklos pamatinių dalių – bendradarbiavimu grįsti santykiai, aprėpiantys įvairiopa partnerystę, įtraukiant kiekvieną bendruomenės narį (European Commission, 2017). Kiekvienas žmogus priverstas bendrauti, o darbe siekiant bendrų tikslų bendradarbiauti tenka net didžiausiems individualistams. Anot Coyle (2018), sėkmingo komandos darbo pagrindą sudaro darbo ir bendradarbiavimo kultūra¹⁸. Analizuojant švietimo dokumentus kokybiško švietimo klausimais, pastebėta, kad visuomenei būtina kurti įtraukesnes švietimo įstaigas, tad vėl atsigręžiama į tėvų dalyvavimo vaidmenį šiame procese. Tyrėja pabrėžia, kad šeima ir mokykla yra dvi svarbiausios vaiko ugdymo institucijos, tad svarbia sėkmingo ugdymo sąlyga neabejotinai tampa mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas. Labai svarbu, kad bendradarbiavimas būtų grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu, kad tėvai jaustųsi esą mokyklai reikalingi, reikšmingi. Įtraukti tėvus į mokyklos gyvenimą nėra lengva ir paprasta ir čia didelį vaidmenį gali atlikti muzikinė veikla. Muzikavimo metu identifikuotas išryškėjęs ne tik tėvų, šeimos narių, bet ir ugdymo procesų dalyvių – mokytojų, vadovo, administracijos bendradarbiavimas – teigiamai atliepia įtraukiojo ugdymo idėją.

Atlikto disertacinio tyrimo metu, analizuojant sėkmingam ugdymui(si) pritaikytos aplinkos duomenis, atskleista, kad ugdymo(si) aplinka, kaip vienas iš esminių kokybiško švietimo veiksnių, pastaruoju metu yra ne tik užsienio, bet ir Lietuvos švietimo politikų dėmesio centre, tad ugdymos(si) įstaigose išties stengiamasi sukurti tinkamą mokymosi aplinką, nes ji, kaip ir mokymo programų kokybė, labai svarbi ateities visuomenės narių kūrybingumui ugdyti, o praktinių įgūdžių tobulinimo bazė yra ypač svarbi aukštesniesiems gebėjimams ugdyti („Lietuva 2030“, 2012). Tyrėja pažymi, kad meninė veikla tiesiogiai koreliuoja su kolektyvo laisvalaikio praleidimu. Atlikto tyrimo nustatyta, kad laisvalaikis yra dar vienas iš mokyklos kultūros kūrimo elementų. Pasak Timmers, Bailes ir kt. (2021), dalyvavimas laisvalaikio veikloje suteikia daug socialinės, emocinės ir asmeninės naudos, kolektyvo nariai veikia agentišškai, o mokslininkų atlikti muzikinio dalyvavimo laisvalaikiu vertės tyrimai tik patvirtina šią naudą. Dainavimas atlieka ne tik stiprią socialinę funkciją, dainininkai patiria ir socialinį pritarimą, priklausymą ir priėmimą dalyvaujant grupėje (Parker, 2017), todėl neabejotinai sukurtas stiprus kolektyvo narių ryšys gali daryti stebuklus.

Reflektuodama praėjusius tyrimo etapus, disertacijos autorė gali pasakyti, jog nesusidūrė su sunkumais interviu metu. Buvo rodomas atviras

¹⁸ Kultūra – *culture*: iš lotynų kalbos žodžio *cultus*, kuris reiškia „rūpinimąsi“

pasitikėjimas, nepasitaikė abejingumo ar pasipiktinimo reakcijų. Maloniai nuteikė respondentų palaikymas, nustebino noras stebėti tolesnę tyrimo eigą ir sužinoti galutinius rezultatus. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad kurti įtraukiają kultūrą mokyklose, remiantis neformaliąja muzikine veikla, ne tik galima, bet ir būtina.

IŠVADOS

Disertacijos teorinės dalies išvados

1. Nors tiksliai apibrėžti organizacijos kultūros sampratą yra sudėtinga dėl šios sąvokos apibrėžčių įvairovės, kultūra, išreiškiamą remiantis organizacijos vizija, ideologija, įsitikinimais, žiniomis, pasakojimais, simboliais, ritualais, mitais, jos mikroklimatu, yra nepaprastai svarbi organizacijos gyvenime. Dažniau patiria sėkmę tos organizacijos, kuriose labai puoselėjamos pagrindinės vertybės. Kuo daugiau organizacijos narių pripažins tas pačias vertybes ir bus vienijami bendrų įsitikinimų, tuo, tikėtina, organizacijos kultūra bus stipresnė. Šiomis sąlygomis formuojasi pozityvus, individualus ir mokyklos kaip organizacijos veidas. Tokioje mokykloje susidaro palankesnės sąlygos vaiko asmenybei skleisti, didesnė ir gerų ugdymo bei ugdymosi rezultatų tikimybė. Mokykla, veikianti visų įsitraukimo ir įtraukimo pagrindu, kurianti aktyvios mokyklos, turinčios savo identitetą, įvaizdį, brandina asmenybes, gebančias visavertiškai būti ir visapusiškai save išreikšti visuomenėje, tik kartais reikia imtis įtraukiosios lyderystės, tada visi proceso dalyviai ir dalyvės prisiimdami atsakomybę gali jaustis proceso dalimi, taip kurdami įtraukiąją kultūrą. Mokyklos kultūros samprata siejama su inovacijomis, bendradarbiavimu, adaptyvumu, modernumu, dėmesys labiau sutelkiamas ne į mokinių pasiekimus ir rezultatus, bet į individualią kiekvieno pažangą, interesus, asmenybės ūgtį, patį mokymosi procesą. Mokyklos kultūros kūrimas traktuojamas kaip skatinantis ir motyvuojantis tobulinti ugdymo procesą, padedantį kiekvienam mokiniui sėkmingai įsitraukti į jį ir jame aktyviai dalyvauti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko prigimtinius, fizinius, mentalinius gebėjimus. Mokyklos kultūra suvienija ir įgalina ugdymo proceso dalyvius siekti bendro tikslo, viso švietimo sėkmę siejant ne tik su konkrečiais rezultatais, bet ir su sėkminga veikla, prisitaikant prie aplinkos neapibrėžtumo sąlygų.

2. a) XXI a. pradžioje įvykus švietimo sistemos perversmui, atsisakius tradicinės ugdymo paradigmos, kuri rėmėsi autoritariniu mokymu, žinių absoliutinimu, perėjus prie šiuolaikinės mokymo paradigmos, akcentuojančios lygiaverčių pedagogo ir ugdytinių santykių, vaiko asmenybės svarbą, daugiau dėmesio imta skirti toms šiuolaikinėms edukacinėms paradigmoms, kurios vienokia ar kitokia forma atsispindi įtraukiojo neformaliojo muzikinio ugdymo praktikoje. Įvertinęs laisvojo ugdymo paradigmą būdingus filosofinių teorijų pragmatizmo, postmodernizmo, konstruktyvizmo, egzistencializmo, fenomenologijos segmentus, atveriančius naujų galimybių mokiniams, mokytojams, tėvams,

visai mokyklai įtraukiojo muzikinio ugdymo raiškos kontekste, ugdytojas gali rinktis taikyti įtraukijį ugdymą organizuodamas neformalųjį muzikinį ugdymo procesą. Visame ugdymo procese dalyvaujant mokytojams, mokiniams, tėvams ir kt., pedagogams atsiranda daugiau laisvės kūrybai, jie gali mėgautis mokymo(si) procesu, senas mokymo metodikas keisti ar papildyti naujomis, atsisakyti rezultatų siekiančių metodų, tokiu būdu pagrindinį dėmesį sutelkti / skirti grupei žmonių, ne individui. Mokiniai skatinami konstruoti savo žinias, reflektuoti ir aptarti savo veiklą, išbandyti savo idėjas, naujas neformalias muzikines veiklas, dalytis nauju supratimu bendradarbiaudami su kitais. Tokiu būdu mokiniai priiima vis daugiau atsakomybės už savo mokymosi planavimą. Mokyklos kultūros muzikinė veikla, grindžiama įtraukiojo ugdymo filosofija, tampa galimybe, padedančia kurti tolerancija skirtybėmis grįstą visuomenę, ir siekti, kad nė vienas asmuo nebūtų paliekamas nuošalyje.

b) Vis dar svarbūs aukšti mokinių pasiekimai, rezultatai trukdo mokytojams įžvelgti kiekvieno vaiko individualius, nors ir mažus žingsnius, pasiekimus, kad tiek mokiniui, tiek mokytojui mokymas(is) teiktų daugiau malonumo. Užsienio patirtis rodo, kad didesnis skiriamas dėmesys kiekvienam įvairių gebėjimų ar sutrikimų turinčiam vaikui užtikrina kur kas sklandesnę, teigiamų emocijų kupiną įtrauktį švietimo institucijose, visuomenėje. Nors nėra visiems tinkančių mokinių, pagalbą jiems galima teikti įvairiais būdais – nuo pozityvios ir įtraukiosios mokymosi aplinkos kūrimo iki įvairių neformaliosios muzikinės veiklos siūlymų, teikiant kokybišką lavinimą visiems mažinant atskirtį.

3. Tarptautinėje politikoje ir mokslo studijose išskirta demokratinėmis vertybėmis grindžiama universalus dizaino mokymosi (UDM) prieiga išryškina ne tik aktyvaus ugdymo proceso dalyvių tarpusavio bendravimą ir bendradarbiavimą, bet ir siekį ugdymo realybėje vadovautis lygiateisiškumo, teisingumo ir prieinamumo principais, prioritetu iškeliant ugdytinių saviraiškos poreikių tenkinimą. Kadangi įtraukiajam ugdymui reikia vidinių permainų mokykloje, kuriama (su)formuojant iš principo nauja, socialine ir kultūrine prasme įvairi mokykla – mokykla *visiems*. Siekiant teigiamų pokyčių mokyklose, svarbu laikytis Booth ir Ainscow (2002) pokyčių įgyvendinimo mokyklose modelio principų: užtikrinti atsakingą ir pasidalytąjį lyderystę, laikytis holistinio požiūrio į asmeninį ugdymą, kurti mokymuisi draugišką aplinką, diferencijuoti, individualizuoti, personalizuoti ugdymą, kiekvienam suteikti pagalbą, užtikrinti reikalingus ir efektyviai valdomus išteklius. Nors visuomenėje pradeda formotis suvokimas, kad sėkminga organizacijos veikla priklauso nuo jos kultūros, dėl to turėtų būti

skiriama daugiau dėmesio mokyklos kultūros raiškai, vis dėlto dažniausiai Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklos savo kultūrą puoselėja kurdamos įvairius. Todėl pasitelkti muzikines veiklas formuojant IGK prasminga tęsti, plėtojant atlikti tyrimus, kurie parodytų mokytojų, mokinių ir tėvų besikeičiantį požiūrį, paskatintų pasitelkti muzikinį ugdymą kiekvienoje mokykloje, kad būtų matomas kiekvienas vaikas. Vadinasi, IGK modelio kūrimas, naudojant neformaliąją muzikinę veiklą, gali būti nepaprastai reikšmingas kuriant tikrą mokyklą, nes taikant IGK modelį anuliuojama įtraukijį aspektą turinčių mokinių diskriminacija ir atskirtis, įveikinti tampa visi organizacijos nariai, nė vienas asmuo nepaliekamasis nuošalyje, kiekvieno indėlis tampa labai reikšmingas ir svarbiausias – sukuriama vaikams sėkmės situacija.

Disertacijos kokybinio tyrimo išvados

4. a) Neformaliojo muzikinio ugdymo vaidmuo kuriant įtraukiąją mokyklos kultūrą visiems nepaprastai reikšmingas, nes padeda stiprinti bendradarbiavimą, ugdymo proceso dalyvių ryšį, sėkmės situaciją, gerosios patirties sklaidą, psichologinį mikroklimatą ir kt. Kartais patiriamas menkavertiškumo jausmas priverčia sąmonę siekti išsaugoti savo vertės jausmą ir žmogaus logika natūraliai ieško būdų, kaip įsiliesti į kolektyvą. Siekis gauti profesionalų paruošimą, noras sukurti draugišką ryšį su kolektyvo nariais – tai tik keli mokinių motyvaciją saviraiškai skatinantys įvairūs veiksniai. Repetacijų metu patirtas artimas ryšys sustiprina savivertę. Saviraiška padeda ne tik laisviau jaustis, gauti naujų idėjų ir patirčių, lavinti kūrybingumą, bet ir atskleidžia mokinio gebėjimą kritiškai įvertinti savo padarytą pažangą.

b) Tyrimo dalyviai iš visų žmogaus savybių – gebėjimą bendrauti išskiria kaip svarbiausią žmonių tarpusavio sąveiką, kurios metu keičiamasi informacija, sukuriama atitinkamas emocinis ryšys. Bendraujant geriau tenkinami įvairūs socialiniai poreikiai: priklausymo tam tikrai grupei, palaikymo (mokiniai palaiko vieni kitus, mokytojas palaiko savo mokinius, tėvai – vaikus, vadovai – pavaldinius), prierašumo (poreikis rūpintis kitais ir jausti kitų rūpinimąsi) ir kt. Mokyklos veiklos pamatas – bendradarbiavimu grįsti santykiai, – mokinių ir mokytojų partnerystė, mokytojų partnerystė, mokinių, tėvų ir mokytojų partnerystė pasitelkus muzikinę veiklą atliepia įtraukiąją mokyklos kultūros idėją. Atlikta patirčių analizė atskleidė, jog meninė / muzikinė veikla yra labiau identifikuojama ne kaip ugdymo proceso dalis, o kaip siekis atsiskleisti, kurti ir save išreikšti mokymosi eigoje bendradarbiaujant.

c) Sėkmingas mokyklos įvaizdžio vystymas naudingas siekiant mokyklos patrauklumo, formuojant gerą mokyklos reputaciją konkurencinėje aplinkoje. Konkurencijos išvengti neįmanoma, nes tai yra žmogiškojoje prigimtyje, tai motyvuoja žmones viską atlikti geriausiai. Ji keičia visų požiūrį, kai priimame ją kaip galimybę išlikti, tobulinti gimnazijos veiklos procesus, siekti aukštesnių kolektyvo rezultatų.

d) Meninė / muzikinė veikla reikšminga kuriant mokyklą visiems, nes jos dėka pastebimi kiekvieno ugdytinio gebėjimai, poreikiai ir galimybės, susirandama draugų, užmezgamas emocinis ryšys, patiriamos sėkmės situacijos, išgyvenama daug malonių akimirkų. Kolektyvo nariai glaudžiai bendradarbiaudami meninėje veikloje akivaizdžiai stiprina toleranciją kitokiam bendruomenės nariui. Meninė veikla ne tik kuria palankius tarpasmeninius santykius, turtina pačius dainininkus ir klausytojus, ji tampa puikia įtraukiosios gimnazijos kultūros kūrimo priemone.

e) Chorinės kultūros puoselėjimas gimnazijoje subūrė ne tik mokinius, bet ir mokytojus, šeimas bendradarbiauti, dirbti komandoje. Mokykla turi išskirtinį savo veidą – identitetą, kuris kuria pridėtinę kultūrinę vertę, gimnazijoje atsirado kita kultūra. Atpažinta požiūrio į meninę veiklą kaita. Kolektyvų dėka gimnazijoje atsiranda naujos tradicijos, kurios prisideda prie bendrųjų vertybių ir organizacijos kultūros kūrimo.

f) Kolektyvo vadovo taikomas įtraukties principas priimti į kolektyvą ypatingus mokinius įrodo, kad tai yra vienas iš tų svarbių argumentų, kad choras kaip tik yra ta vieta, kurioje ypatingas mokinys gali rasti sau vietą ir galimybę atsiskleisti. Formaliajame ugdyme „sunkūs“ mokiniai, turintys elgesio ar kitų sutrikimų, psichologiškai pažeidžiami, įsiliedami į kolektyvus greičiau adaptuojasi, ugdomi pareigingumą, taip reikalingą kitų dalykų pamokose. Čia išskirtas vienas iš svarbiausių aspektų – kiekvienas saugus ir priimtas – puikiausiai atliepantis įtraukiojo ugdymo idėją.

g) Gimnazijos įtraukiosios kultūros kūrimo neformaliojo muzikinių ugdymu rezultatai – informatyvus, naujomis idėjomis, mokinių, tėvų, mokytojų patirtimis grįstas, tinkamas taikyti visoms bendrojo ugdymo mokykloms įtraukiosios mokyklos kultūros kūrimo modelis. Taikant UDM ne tik neformaliajam muzikiniam ugdymui, bet ir organizaciniu lygmeniu, užtikrinama įtraukioji mokyklos kultūra. O mokyklos kultūra, atitinkanti visų besimokančiųjų poreikius, padeda kurti įtraukiąją mokyklą. Pirmasis žingsnis, vedantis kultūros kaitos link, yra esamų vertybių peržiūra, t. y. bendruomeniškumas, įtrauktis, lygybė, tolerancija, lankstumas, ryžtingumas, tikėjimas kiekvieno mokinio ar mokinės galiomis.

REKOMENDACIJOS

Praktikams

➤ Siūloma formuoti mokiniams teigiamas nuostatas apie įvairovės aspektą turinčius mokinius, suteikti žinių, kaip atpažinti, pripažinti ir juos priimti.

➤ Norint padėti muzikos mokytojams įgyvendinti politiniu lygmeniu įtvirtintus įtraukiojo ugdymo siekius neformaliąja muzikine veikla kuriant įtraukiąją kultūrą mokyklose, svarbus teorinis supratimas apie UDM (universalus dizaino mokymosi prieigą), kompetencijoms tobulinti būtina organizuoti kvalifikacijos tobulinimo mokymus.

➤ Būtina atsižvelgti į pedagogų profesinio augimo poreikius ir paskatinti kvalifikacijos tobulinimą organizuojančias įstaigas rengti seminarus, atliepančius tiek teorinę muzikos mokytojų pasirengimą, suvokiant organizacijos kultūros konceptą, išryškinant neformaliojo muzikinio ugdymo naudą įtraukiosios kultūros kūrimo kontekste, tiek praktinio tobulėjimo galimybes.

➤ Disertacinio tyrimo rezultatai suponuoja prielaidas bendrojo ugdymo mokyklų kolektyvų vadovams peržiūrėti ir koreguoti neformaliojo švietimo organizavimą, koreguoti tėvų, mokytojų, visos bendruomenės įtraukimo į mokyklos kultūros kūrimo metodus.

➤ Moksleivio gebėjimų, poreikių, galimybių ir tikslų identifikavimas gali padėti greičiau įtraukiosios kultūros kūrimo priemonėmis apibrėžti prasmingo muzikos pažinimo bei ugdytinio meninės raiškos perspektyvos gaires mokyklose.

Neformaliojo švietimo muzikos mokytojai bendrojo ugdymo mokyklose susiduria su naujais iššūkiais, jiems kyla daug neaiškumų ir tenka svarbus uždavinys padėti mokiniams greičiau save atrasti ir realizuoti. Šiuo aspektu pedagogams svarbu:

➤ Tobulinti kompetencijas ir domėtis mokinių įtraukiomis ugdymo(si) galimybėmis neformaliąja muzikinę veikla, dalytis įgyta patirtimi, suprasti save kaip besimokantįjį.

➤ Priimti mokinį, kaip turintį savo pomėgius ir interesus, į kuriuos būtina atsižvelgti, užtikrinti, kad mokinys pasitikėtų savimi, iniciatyviai imtųsi naujos veiklos, nebijotų prisiimti atsakomybės.

➤ Suprasti, kaip svarbu kurti bendruomeniškus, partneriškus santykius kolektyve.

➤ Užtikrinti sąlygas, kurios skatintų mokinius aktyviai dalyvauti muzikinėje veikloje, spręsti problemas, patirti džiaugsmą, diskutuoti, sudarytų galimybę savirealizacijai, kurti sau įdomią aplinką.

➤ Būtina suprasti savo, kaip vadovo – lyderio, gebančio sukurti sąlygas atvirumui ir įtraukčiai, vaidmenį.

Mokyklų vadovams:

➤ Remiantis disertacijos apibendrinimais ir išvadamis rekomenduojama skirti daugiau dėmesio meninei raiškai bendrojo ugdymo mokyklose (gimnazijose), tai prisidėtų prie kiekvieno mokinio aktyvesnio įsitraukimo ir dalyvavimo meniniuose kolektyvuose, stiprinant tėvų, mokytojų ir visos bendruomenės bendradarbiavimą, siekiant mokyklos (gimnazijos) patrauklumo, išskirtinumo kitų mokyklų kontekste.

SANTRAUKA (SUMMARY)

CREATION OF INCLUSIVE CULTURE IN GYMNASIUMS THROUGH NON-FORMAL MUSIC EDUCATION

INTRODUCTION

Relevance of the research. Although changes related to inclusive education at all levels of education in Lithuania began three decades ago (Lithuania, by virtue of becoming a full member of the European Union and other international organisations, undertook to adhere to the principles ensuring equal rights and opportunities in education and committed to making every reasonable effort to develop inclusive education), until now, challenges are being faced at all levels of education, ranging from educational policy makers, teachers of educational institutions to parents. According to Miltenienė, Kaffemanienė et al. (2020), during this period, the country's entire education system underwent a reform and constant change. This is also confirmed by the Law on Education of the Republic of Lithuania (its iteration of 1991) and the Good School Concept (2015). Recently, the documents regulating education, emphasising the endeavour to ensure equal quality education for each and every individual and to promote lifelong learning, aim to create conditions for a responsible and conscious civil society, successful and happy citizens (UNESCO Incheon Declaration, 2016). The endeavour to create an advanced state, to promote fundamental changes in the society, to create conditions for the formation of a creative, responsible and open state, and to ensure the child's well-being in the process of self-development of personal life are still a challenge to the education system too (Lithuanian Progress Strategy 'Lithuania 2030', The Good School Concept, 2015). As stated in the *Law on Education of the Republic of Lithuania*, the general aims of education are directed to developing every individual's value orientations, conveyance of the foundations of national, ethnic, aesthetic culture, worldview formation, and the identification of the person's creative abilities. This would enable individuals to acquire competencies corresponding to the modern level of culture and technologies and facilitating them to establish themselves later and to successfully compete in the constantly changing labour market. Hence, the vision of the advanced society is associated with openness, creativity and responsibility of every of its members, the search for novelties, the ability to take care not only of oneself but also of those around

and of one's environment (The Law on Education of the Republic of Lithuania, 2011, General Provisions, Article 3).

Although, recently, considerable attention has been paid to formal education, the attitude to non-formal education and its goals is increasingly changing as it becomes an integral part of continuous education. According to Lithuania's Progress Strategy *LITHUANIA 2030*, the formal education system, operating in isolation, does not correspond to the ever-increasing technological, social and economic changes and therefore must be enriched with non-formal education experience. High educational standards force schools under competitive conditions to strive for distinctiveness in the context of other schools and to find their own identity. The school's endeavour to remain attractive and original becomes one of the main strategic objectives and one of the most important criteria that help mobilise the community, and enhance the school's internal culture which is based on the collaboration of all the participants of the educational process. Educational reforms and changes, which are gradually being considered and implemented at various levels of education, promote inclusion of various pupils. Therefore, educational documents and scientific studies emphasise the education model that is no longer socially and culturally new – *inclusive education* – which helps to ensure full participation of *all* students in the educational process, while taking into account the actual needs of the students and their real capabilities rather than some common standards. It highlights the focus on the cognitive process itself rather than the outcome. According to Mezzanotte (2022), consistently implemented inclusive education can improve the academic achievements of all pupils, as well as promote their social and emotional growth. In addition, the inclusion of pupils with different powers and abilities in the general educational process can help fight the stereotypes and alienation at school and in the general society (Mezzanotte, 2022).

Rapid changes in the social and cultural life influence not only educational institutions but also the conception of educators. Along with the changing attitude towards children denoted by the aspect of diversity, their participation in the social life changes too. For this reason, the education of such pupils in general education schools increasingly becomes a necessity. Inclusion is discussed at almost all levels of education; it is only understood differently. One of the definitions is given in the *UNESCO Policy Guidelines* (2009, p. 8): "Inclusive education is a process of strengthening the capacity of the education system to reach out to all learners. An 'inclusive' education system can only be created if ordinary schools become more inclusive – in

other words, if they become better at educating all children in their communities.” On the other hand, it is accentuated that inclusive education is a fairly new phenomenon, and it reflects a new approach not only towards the education system but also to the individual himself/herself in the society (Nasibulloev, Kashapova et al. 2015). According to Ruškus (2002), ‘inclusion’ is a ‘derivative’ idea of democracy, which states that it is possible to be together so that those who are different according to their intellectual, physical, and mental abilities can learn together. When analysing the phenomena of inclusion, Čiuladienė (2012) emphasises the requirements for inclusive education. With the rapidly changing educational model of pupils denoted by the inclusion aspect, the change in concerns and expectations of the pupils’ parents, studied by researchers Grincevičienė, Szerłağ et al. (2015), supplements the findings of previous researchers that inclusive education is an opened-up space which guides both families and general education institutions to act jointly, harmoniously, and creatively. This is due to the fact that our society has already reached a stage of development when accessibility of education to everyone has become a reality (Grincevičienė, Szerłağ, Dziubacka, Targamadžė, 2015). The typology of inclusion is discussed by Ainscow, Booth et al. (2017) who outline that inclusion is: 1) what is related to children who have the diversity aspect; 2) a response to exclusion determined by the teaching subjects; 3) what concerns vulnerable groups; 4) a direction leading to ‘the school for all’; 5) a fundamental attitude to education and the society. In the inclusive education system, every learner is taken care of, thus seeking to make his or her participation in learning as meaningful as possible and to limit the factors aggravating this participation in order to avoid exclusion in education and the society. The aim of inclusive education is to increase the accessibility of education and promote the effective development of opportunities for all learners whom the system tends to separate and the realisation of their educational potential (Key principles for developing the quality of inclusive education, 2009).

Along with the country’s changing political and socio-cultural conditions, the question naturally arises: How does one manage to adapt to the new educational challenges and learners’ personal goals and to ensure the supply of quality inclusive education in general education schools? The answer lies in non-formal music education, where the principles of implementing inclusive education are directed to the realisation of every learner’s needs and potential, moving from the school-for-all to the school-for-everyone (Guidelines for the Inclusion Principle in School (Guidelines for Inclusion), 2022). In the international policy, the concept of inclusive

education is related to democratic values and ideals and is based on the principles of equality, justice and accessibility. It is sought that no person is left behind, regardless of the child's, his/her parents' (foster parents') race, religion, political views, nationality, health, caste or any other circumstances, e.g., physical, mental, natural abilities (Convention on the Rights of the Child, 2003, Article 2). According to the *Guidelines for the Development of Inclusion in Education* (2022), when developing inclusive education, it is important that the educational processes established at school should be remodelled and revised. The existing usual organisation of education cannot ensure successful inclusion, which requires a search for new methods that would help to more successfully educate pupils who have the aspect of inclusion (Watkins, 2007, 2009; European Agency for Development of Special Needs Education, 2009; Galkiene, 2021; Girdzijauskienė, Sakadolskienė, 2018; Mažyliienė, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011; Aidukienė, 2014; Allan, 2014; Henderson, Lasley, 2014; Lakkala, Juškevičienė, Česnavičienė, Poteliūnienė, Ustilaitė, Uusiautti, 2019; Strakšienė, 2020, *Guidelines for Developing Inclusion in Education*, 2022, etc.). Since *inclusion* in education is understood not as a novelty but as a common form of education that can be particularly effectively developed in art disciplines (McCarthy et al., 2004; Robinson, 2013; Allan, 2014; Henderson, Lasley, 2014; Chemi & Du, 2017), art, and, more specifically, music and the system of the means of influence provided by it can act positively and purposefully develop the progress of the modern *inclusive* society. When grounding music education on the ideas of inclusive education, the object is a harmoniously educated human personality; i.e., not only intellectual, creative, emotional, physical powers, value approaches, but also the satisfaction of the need for self-expression. This means that music education must be viewed as an opportunity to implement not only the goals that are meaningful for the pupil, but also the general educational goals. According to the authors investigating music education, e.g., Greene (2000), Eisner (2004), DeNora, (2009), Green (2011), Simpson, Keen (2011), Darrow (2011), Legutko, Trissler (2012), Regelski (2017), Islam, Leshkova (2019), etc., music activities open up new cognitive paths for pupils: it is a way to enhance interaction and a tool for communication with children who have limited language skills (Simpson, Keen, 2011). Music activities can be highly useful for pupils denoted by the inclusive aspect to strengthen their psychomotor skills, they are a more effective means for improving the general concentration and behaviour than any simple game (Darrow, 2011). Music is a measure that can be used to try out emotions in the classroom: to

calm down, stimulate or announce the beginning or end of an activity. It has also been proven that even background music improves the writing ability of pupils who have disabilities (Legutko, Trissler, 2012). By offering numerous examples, Eisner (2002) describes various attitudes to teaching arts, and also provides a new perspective on how arts can contribute to formal education. On top of that, arts enable us to gain experiences that we cannot get from any other source and, through such an experience, to discover the diversity of whatever we can feel. Speaking about the benefits of music in inclusive education, Islam and Leshkova (2019) point out that inclusive pupils in general education classes have a particularly positive attitude towards music, which encourages them to rejoice, feel more comfortable, and experience a sense of belonging and self-confidence (Islam, Leshkova, 2019). According to Piske, Ribeiro, Stoltz and Machado (2014), gifted and talented children are also considered inclusive. Although such children have the opportunity to attend special art schools, general education schools are capable of offering inclusive art forms (Piske et al., 2014). Therefore, it is no coincidence that the issue of informal art/musical activities arises in various contexts, since this determines the activeness of its members, their meaningful activity, success, satisfaction, thus contributing to a strong sense of identity. According to Wan, William, Chen, Daphne (2015); Abawi, Carter et al. (2017); Nisser (2017); Coyle (2018); Foster (2022), it is necessary to pay particular attention to each participant of the educational process; i.e., education must be personalised. When analysing the school's informal art/musical activity, it has to be noted that it acquires universal significance in any activity processes of the school as an organisation. According to Green (2011), the increased interest of researchers in the importance of non-formal music education in general education schools has led them to conduct more research. This way, the need emerged to create new methods not only to foster pupils' values and the sense of identity, but also to build their confidence and practice creative self-expression. This shows that music educators and researchers are deepening public understanding of the multiple impact of non-formal musical education on the children's and adults' musical taste, knowledge, and skills. Such sessions supplement and fill numerous gaps left by the stereotypical approach to music teaching and learning. Hence, the vision of the advanced society is associated with cognition and the development of experiences, needs and abilities of each of its members. Non-formal art/musical activities can provide a context that is conducive to the spread of the personality, stimulates its creativity, and that can be measured by the rational, common sense.

The research problem. The attitude towards the general education of pupils who have the inclusive aspect is changing inconsiderably in our society. Although nationwide seminars and professional development courses are being held, they are mostly intended specifically for special educators. Scientific studies (Parker, 2017; Yilmaz, Gul, Engur, 2018; Westerlund, Karlsen, Partti, 2019) demonstrate a greater interest in the ideas of non-formal education; however, there is a lack of research highlighting links between the latter educational phenomenon and the creation of the inclusive school culture. The increasingly acknowledged findings of education professionals about the importance of holistic human development throughout a person's life promote the search for ways to eliminate barriers between pupils and teachers faster, to promote and boost the pupils' learning motivation across the curriculum, to foster a higher self-esteem in pupils, to build confidence to be active members of the school community cultivating values and traditions of the gymnasium. At this point, non-formal musical activities can play a highly important role, and serve as a connecting chain of activities providing a basis for collaboration. A more profound understanding of the considerable importance of musical education for the learners' cognitive, emotional and social development has been emerging. It is assumed in the dissertation that, in creating the inclusive school culture in the competitive environment, a particular role falls on non-formal musical expression as an element of school attractiveness, because, according to scholars (Bennis, Goleman, O'Toole, 2008; Samama, 2013; Westerlund, Karlsen, Partti, 2019), this area of education is equated not only to multicultural cognition but also to the awakening of the emotional beginning, the formation of the relationship with oneself and the surrounding world, and self-esteem. As no systemic research has been conducted in scientific literature so far on how to create an inclusive culture through non-formal musical activities, it makes sense to analyse, investigate and scientifically evaluate non-formal musical activities as a factor in creating the inclusive school culture at the gymnasium.

The problem area of the research is revealed by outlining the following questions:

- What is the reality of inclusive non-formal musical activity at the gymnasium?
- What meanings do pupils, teachers and parents give to the manifestation of non-formal musical activities at the gymnasium?
- How can inclusive culture be created at the gymnasium based on non-formal musical activities?

The research object is the inclusive culture of the gymnasium (oriented towards achievements not only in formal but also in non-formal education of pupils).

The purpose of the research is to investigate the reality and opportunities for creating an inclusive culture at the gymnasium based on non-formal musical activities.

Research tasks:

1. To substantiate the theoretical concept of culture of the school as an organisation.

2. Based on the theoretical analysis of scientific literature, to conceptualise on the conception of inclusive education in the context of educational paradigms.

3. To draw up a model of characteristics describing the gymnasium's inclusive culture operating in educational practice, which illustrates the the position and role of non-formal music education at the gymnasium.

4. Based on the analysis of the experiences of pupils, teachers and parents, to reveal the aspects of creating the gymnasium's inclusive culture.

Theoretical and methodological approaches of the dissertation:

The thesis is based on the following theoretical and methodological pupil-centred and adult (self-)education approaches:

The theory of humanistic (self-)education (Rogers, 1983; Stenhouse, 1983; Seefeldt, Barbour, 1994; Couglin, Hansen et al., 1996; Maslow, 2006; Skinner, 2006; Rogers, Freiberg, 2002; Dewey, 2014) treats the educational process as an interaction between the educator and the learner. The main idea of the theory of humanistic (self-)education is to unconditionally accept and respect every person the way he or she is. According to Rogers (2002), self-realisation is innate to a person. In his opinion, every individual can become a harmonious personality, and all that one needs to do is just to know oneself, to discover one's aspirations and potential, and to match them. It all depends on the person's own efforts. Based on the philosophy of humanism, once the basic needs have been met (to be noticed and heard, to have a possibility to express oneself), non-formal musical activities create opportunities to satisfy self-expression and self-education needs of today's generation of learners, encourage to know oneself and unleash one's creative abilities as well as discover one's identity at the gymnasium. If pupils feel safe at school, they can freely express their thoughts and reveal themselves as individual personalities because only the person who does not experience fear can learn successfully. It is not the learning outcomes, but rather the

meaningful, joyful school life experiences what becomes the most important characteristic of the successful activity of the school. Thus, pupils both learn and live at school. In the context of creating the inclusive culture of the gymnasium, emphasis is placed on the relationship between the educational institution and the parents. It is sought to help pupils understand the meaning of learning and to be able to apply the obtained knowledge in their future lives. According to Amonashvili, the most prominent representative of humanistic education, the starting point of pedagogy is the ideas of communion, collaboration and joint creation, transmitted from heart to heart. Humanistic pedagogy is aimed at maturing and ennobling the child's personality, while knowledge is perceived as a path to the goal. Humanistic pedagogy accepts the child the way he or she is, which essentially reflects the ideas of inclusive education. In addition, humanistic pedagogy is a constant dialogue with children, emphasising the importance of recognising every pupil as a person and respecting his or her talents; it encompasses the freedom of choice and the development of responsibility (Amonashvili, 2015). In the context of creating an inclusive culture, an important role is played by the teacher: to help pupils discover themselves, not only to self-develop values, but also to seek their personal set goals. An important aspect of partnership and democratic style is the trust in pupils who become direct participants in the teaching and learning process and are able to make important decisions together with their teachers. Education is focused not on knowledge, but rather on the individual who is looking for ways to express himself/herself. This educational philosophy is definitely suitable for all age groups and is successfully implemented in non-formal activities.

The theory of constructivism (Berger, Luckmann, 1999; Sexton, 2000) takes a different approach to knowledge and knowing, as it emphasises the active role of the learner. From this point of view, knowledge is constructed by the person himself/herself. According to Šiaučiukėnienė et al. (2011), today's interdisciplinary constructivist approach was formed thanks to the insights of Piaget, Vygotsky, and Dewey (Šiaučiukėnienė, Stankevičienė, Čiužas, 2011). Berger and Luckmann, the founders of a new approach towards understanding the social reality, use the reality of the everyday living world as a starting point, which fundamentally changes the understanding of learning at school (Berger, Luckmann, 1999). In the context of creating the gymnasium's inclusive culture, the cultural and educational phenomenon of learning to learn becomes particularly significant, as it initiates change in (self-) education and requires a new approach, the realisation of which necessitates social interaction as the main

foundation of (self-) education. Teamwork, along with maintaining an active dialogue, the problem-solving ability in finding the most appropriate solution to the problem in specific changing situations have thus become essential. Constructivism encourages treating children not as subjects of *acceptance* of culture, but as subjects of its *creation*. The pupil is an active creator of meaning, grounding on individual experience, rather than an 'empty vessel' to be filled. The ideas of constructivism change the attitude of teachers and parents towards pupils, children and encourage them – by themselves – to take active part in the process of creating the gymnasium's inclusive culture. Pupil preconceptions and previous experiences, the nature of information and knowledge, as well as the learning environment are significant in non-formal education. Based on the constructivist standpoint, it is important to organise the environment in such a way that a pupil attending the activity can delve into his or her previous knowledge and experience, actively process the developed knowledge, and relate the new information with the previous one. Teachers of non-formal education in this case become not only creators of the suitable environment, but also active participants in this process. It is necessary to provide pupils with the opportunity to choose the activities they want, where they could gain new knowledge. In addition, they also take over increasingly more responsibility for planning and managing their learning process.

Ideas of the empowerment theory (Lord, 1991; Kreisberg, 1992; Douglas, Zimmerman, 1995; Thorlakson, Murray, 1996). In the context of non-formal (especially music) education, empowerment can be treated as the involvement of parents and teachers in the activities of the educational institution, which, according to Kreisberg (1992), would increase the pupils' self-esteem. Empowerment includes individual responsibility, independent decision-making and belief in the ability to act effectively. Since empowerment takes place through a two-way dialogue, non-formal education teachers can be these empowerers who would thus deepen the sense of belonging to the school community by employing the art groups of the institution (environment, knowledge) and involving parents and teachers in joint collaborative activities.

Ideas of existentialism in education. The most important statement of the philosophy of existentialism is the loneliness of the person who has encountered the unknown, which causes his/her fear. Through fear, the individual steps into freedom, into an independent being (Kriščiūnaitė et al., 2012). Existentialist education is not only about preparing pupils for life, but also about helping them to experience the joy and pain of this life. Based on

the experiences which the child has undergone, the child will learn to solve the problem of choice (Bitinas, 2000). Howard et al. (1996) note that the goal of existentialism in education is to investigate one's feelings and relate ideas to one's life; thus, education highlights creativity, and self-awareness is important. It is essential to understand anxiety. Anxiety is the perception of existential tension, and it provides new opportunities in life (Howard et al., 1996). The ideas of existentialism are based on the approach that the child learns to solve problems through lived experiences. Attendance of non-formal musical activities allows the development of the pupils' personal musical abilities as well as such human qualities as self-confidence, courage, creativity, proactiveness, etc. According to Piličiauskaitė (2021), against the background of recent years, when the level of anxiety increased throughout the world during the COVID-19 pandemic, it was necessary to adequately understand the current situation and acquire more strength to act for both teachers and pupils. Remote work with art groups caused considerable challenges, but it also created new opportunities to get to know each other better, support and encourage each other.

Pragmatism philosophy and education (Peirce, 1974; Dewey, Moore, 1917; James, 1995). The origin of pragmatism is the philosophy of success, optimal adaptation to life conditions, which encourages the learner to solve real life problems. Education is the learners' life, and not their preparation for the future; therefore, the school must become a form of the pupil's life *here-and-now* (Bitinas, 2000). This trend of educational philosophy provides an excellent medium for constant change, interest in the environment, experimenting and searching for something new, it promotes the modification of the old teaching methods or their supplementation with new ones, thereby refusing (i.e., rejecting) results-seeking methods, and the compilation of the content considering the pupils' experience(s) and needs. The non-formal education teacher becomes an assistant for children in realising their true interests, in revealing their most important needs. All participants of the educational process – educators, pupils and parents – take active part in it.

The research conducted by ***art/music theorists*** Greene (2000), Eisner (2004), DeNora, (2009), Green (2011), Simpson, Keen (2011), Darrow (2011), Legutko, Trissler (2012), Regelski (2017), Islam and Leshkova (2019), etc. explicitly proves once again how arts can contribute to formal education. Interest in non-formal musical activities and the findings of the conducted research create prerequisites for the emergence of new methods for the inclusion of as many pupils who are denoted by the aspect of

diversity as possible in non-formal musical activities of the general education schools where pupils would gain confidence, practice creative self-expression, and the like. Discussions on a range of topics in the area of the future of music education include the analysis of problems encountered by music teachers in the rapidly changing field of education. Researchers deliberately challenge many long-established traditions of music education related to music-making, culture and the society, leadership, institutions, interdisciplinarity, research and theory as well as curricula (Regelski, Gates, 2010; DeNora, 2009 et al.).

Based on the key statements of humanism, constructivism, empowerment, existentialism, pragmatism and other philosophical education systems discussed above and the most famous concepts of music education, the GIC model (the model of the *Gymnasium's Inclusive Culture*) has been created and subsequently grounded on the following approaches:

- The absolute majority of people have a need for musical expression; therefore, it is important to preserve it in non-formal music education at gymnasiums (principles of humanistic education);
- Pupils learn by creating meanings in collaboration with other participants in the art group, which determines processes during which they construct their own understanding. This theory encourages to perceive pupils not as subjects accepting culture but as subjects *creating culture* (principles of constructivist education);
- In the context of non-formal music education, the involvement of parents and teachers in the activities of the educational institution enhance the pupils' self-esteem (principles of empowerment in education);
- Self-awareness, along with the development of personal musical abilities (the principles of existentialism in education), is important in analysing such issues as the meaning of life, existence, purpose, and other existential questions;
- Non-formal music education is the opportunity for creating the gymnasium's inclusive culture, implemented during various events and projects (principles of pragmatic education).

Stages of conducting the dissertation research:

Stage 1 (1 November 2017 – 31 August 2018). An overview of the latest research on the topic of the dissertation in Lithuania and abroad was performed, as well as the analysis of topic-related articles, monographs, scientific literature and documents on education of the Republic of

Lithuania. The collected material served as the basis for the preparation of papers for conferences, seminars, etc.

Stage 2 (1 September 2018 – 31 August 2019). The research problem and its relevance were formulated; questions of the problem area of the research were outlined, the research object and its purpose were projected, and the tasks were defined. The research methodology was substantiated, and a preliminary model of the research design was drawn up.

Stage 3 (1 September 2019 – 31 October 2021). Aspects of the content of non-formal music education curricula were studied, the conception of inclusive education was theorised as revealing the abilities of pupils who are denoted by the diversity aspect in the process of musical activity, the trends of the modern paradigms in education studies in the context of music education were analysed.

Stage 4 (1 November 2021 – 15 May 2022). In the course of preparing the dissertation, the stages of the empirical research were revised; the qualitative research was conducted by using a semi-structured interview method.

Stage 5 (16 May 2022 – 31 August 2022). The generalisation section of the research was prepared, and the most important findings of the dissertation research were highlighted.

Stage 6. Conclusions were formulated, and the scientific discussion was prepared.

Scientific novelty and theoretical significance of the dissertation results

The theoretical **significance** of this dissertation research is determined by the actual scientific steps taken in conceptualising the concept *the Gymnasium's Inclusive Culture*.

The scientific **novelty** of the research is reflected in both theoretical and empirical results:

- The research on the creation of the gymnasium's inclusive culture through non-formal musical activities is the first study of its kind in Lithuania, which aimed to find out what meanings pupils, teachers and parents give to the manifestation of non-formal musical activities at the gymnasium and how the gymnasium's inclusive culture can be created based on non-formal musical activities.
- The scientific literature analysis and the research results highlighted certain aspects:
 - in the dissertation, the conception *the gymnasium's inclusive culture* is associated with innovation, collaboration, learning from experience according to every person's abilities, interests,

and common goals. Along with the changing attitude towards learners, the musical activity of pupils who are denoted by the diversity aspect undoubtedly become a part of *the gymnasium's inclusive culture*. The aim of the said activity is all learners' active involvement not only in the learning process but also in the gymnasium's endeavour and commitment to regularly promote and organise the community's art/musical events, strengthen its individual members, respect their peculiarity, specific needs (pertaining to the gender, culture, social strata, and generations), and mobilise the community so that each and every of its members would individually contribute to seeking the common goals;

- *the gymnasium's inclusive culture* acquires universal significance in any activity processes (in this case, of the gymnasium as an organisation), while paying special attention to every participant of the educational process, creating conditions for the participation in non-formal musical activities, while simultaneously recognising that people's experiences, needs and endeavours differ, and that learning takes place in different ways and at a different pace. The vision of *the gymnasium's inclusive culture* is associated with the cognition and development of musical experiences, needs and abilities of every member of the gymnasium, which changes not only the established traditions in educational institutions, but also the conception of all participants of the educational process about the importance of art/music when forming the inclusive culture at the gymnasium.

- At the theoretical level, the scientific novelty of the thesis is substantiated by the concept the gymnasium's inclusive culture, which contains advanced educational ideas based on non-formal musical activities, thus enriching the terminology of pedagogy for art/music education.
- The dissertation defines not only the conception of the school culture, discusses the phenomenon of the school culture in the context of inclusive education, but also highlights the features characterising the gymnasium's inclusive culture.
- The research enabled to reveal that the creation of the GIC model, using non-formal musical activities, is significant in creating the school-for-all because, by applying the GIC model, discrimination and exclusion of pupils who are denoted by the inclusive aspect are annulled, all members of the organisation are involved, no person is left behind, and everyone's

contribution becomes very significant. In addition, a school operating on the basis of everyone's engagement and inclusion and creating the image of the active school with its identity develops and matures personalities capable of being and expressing themselves fully in the society;

- The conducted qualitative research has revealed information valuable to science about the non-formal art activity as a factor in creating the inclusive culture at the gymnasium.

Practical significance of the dissertation

- The results of creating the gymnasium's inclusive culture through non-formal music education are the informative model for creating the inclusive school culture which is based on new ideas, pupils', teachers' and parents' experiences, and which is suitable for use at all schools of general education.
- It is proposed to build positive approaches among pupils towards those pupils who have the diversity dimension by providing them with the knowledge to recognise, acknowledge, and accept the peers denoted by the diversity dimension.
- In order to help music teachers implement the inclusive education endeavours established at the political level through the non-formal musical activity in creating the inclusive culture in schools, the theoretical understanding of UDL (the Universal Design for Learning approach) is important, which requires the organisation of in-service training to improve the teachers' competencies.
- The needs for the professional growth of teachers must be taken into account, and institutions organising professional development events must be promoted to organise seminars which would respond to not only the theoretical preparation of music teachers perceiving the concept of corporate culture, but also to the need for highlighting the benefits of non-formal music education in the context of creating inclusive culture, and opportunities for practical improvement.
- The results of the dissertation research presuppose that the leaders of art groups of general education schools should review and revise the organisation and implementation of non-formal education, and also adjust the methods for involving the parents, teachers, and the entire community in the creation of school culture.
- The identification of the pupils' abilities, needs, opportunities and goals can facilitate defining the guidelines for the personally meaningful knowledge of music and for the perspective of the learner's artistic expression.
- Based on the generalisations and conclusions of the dissertation, school leaders can be promoted to pay more attention to the artistic expression in

general education schools (gymnasiums), which would contribute to every pupil's more active involvement and participation in art groups, strengthening the collaboration of parents, teachers and the entire community in order to achieve the attractiveness of the school (gymnasium) and to highlight its distinctiveness in the context of other schools.

Structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of an introduction, three main sections, a discussion, recommendations, conclusions, a list of literature sources, and appendices. The dissertation contains 12 figures, 28 tables, and 4 appendices. There are 312 literature sources presented in the reference list. The total volume of the dissertation is 257 pages (without appendices).

OVERVIEW OF THE CONTENT OF THE DOCTORAL DISSERTATION

The first section of the doctoral dissertation analyses the theoretical aspect of creating the school as a corporate culture. Although it is complicated to precisely define the concept of the corporate culture due to the diversity of its definitions, culture is extremely important in the organisation's life. It is the entirety of approaches, beliefs, expectations, norms, attitudes and habits, which is characteristic only to the members of a particular organisation, and which determines their reactions to the organisation's internal and external processes as well as their behaviours. Culture is expressed through the organisation's vision, ideology, beliefs, knowledge, stories, symbols, rituals, myths, organisational microclimate, ceremonies, and the objects of cultural expression (Jucevičienė, 1994; Karlof, 2006, etc.). The more members of the organisation are united by common beliefs, the stronger is the corporate culture. In the presence of specific traditions in organisations, when their employees are guided by different values, ideals, beliefs, approaches, norms, principles, organisational cultures differ from each other. Thus, different types of the culture existing in the organisation, as analysed in the thesis, enable to find out what dangers are hidden in such a culture and how the organisation would be able to change or adapt to the ongoing environmental or internal changes. When it comes to the organisational microclimate, each type has not only its advantages but, unfortunately, some shortcomings, too. A corporate culture is created, determined and managed (consciously or unconsciously) by managers at all levels of the organisation – rarely can we find an organisation (unless it is a small company in the physical sense), in which

solely 'one and only' type of culture manifestation can be seen. Usually, several types of culture are present in organisations. However, there are also subcultures within the organisation which tend to adapt to one of the types (Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė et al., 2000; Zakarevičius, 2004; Pociūtė, 2005). Based on the overview of the types of cultures of various organisations in the literature, the most suitable ones for the creation of an inclusive culture at the gymnasium through non-formal musical activities are as follows: *externally oriented and flexible* organisations demonstrating creativity and innovativeness (Helfrich et al., 2007); *Athenian* or *task-oriented* organisations where decisions are determined by mutual agreement, arguments rather than a formally held position (Harrison, 1970); the type of *bread-and-circuses culture* in the typology of the corporate cultures according to the criteria of opportunities for employees to express themselves, while providing opportunities for everyone to express oneself, it is only necessary to find out and reveal them (Deal, Kennedy, 1982). In an *adhocracy-type* organisation, teachers are encouraged to make innovative decisions. It is a dynamic, entrepreneurial and creative workplace, where it is sometimes necessary to take risks, create visions and innovations (Cameron, Quinn, 1999). The *clan culture* type reflects the school organisation that is similar to a family in the sense that it is based on the respect for traditions, values of caring for each other, and the widespread team work (Deal, Kennedy, 1982), etc.

The first section of the doctoral dissertation is completed with the conception of the school culture and value prerequisites for the school culture. It is noted that Lithuanian education studies have been interested in the education and school culture as early as the late 20th century. Researchers (Jucevičienė, 1994, 2009; Poškienė, 1998; Paulauskaitė, 1998; Jucevičienė, Poškienė, Kudirkaitė et al., 2000; Dukynaitė, 2002; Želvys, 2003; Targamadzė, 2006) described the culture of the university, college, and gymnasium, and analysed the prevailing leadership models as well as their potential for change(s). The school culture which influences the individual's activeness, optimisation of education, highlights the importance of the educational process and the educational function of assessing achievements is a relevant area of research. As the society begins to realise that the organisation's success depends on its culture, it is inherently natural to pay more attention to the research on the manifestation of the school culture. Recently, the *school culture* has become a widely used concept when describing the manifestation of increasingly modernising educational processes. This is perfectly natural because, along with the changes in the

endeavours of the education system, the conception of the culture of the school as an organisation is also inevitably changing. This is determined by the massification of educational processes, competition, the changing demands of the society and learner expectations, the growing interest of the state, the requirements of accountability, and the like. Scientific studies demonstrate various approaches describing the school culture. However, in a general sense, culture is seen as a model of fundamental beliefs which helps to perceive, feel and solve the involved group's problems. Some scholars explain the school culture as a system of values which guides the institution and which remains the axis of the school culture, because it is recognised by the members of the organisation, influences their behaviours, is supported by the school stories, myths, and which manifests itself by traditions, ceremonies, rituals, and symbols (Dubauskas, 2006; Watson, Hodges, 2017). Others accentuate that culture is difficult to define because some institutions are characterised by culture that is not clearly expressed, which makes it difficult to see and feel, while other institutions have clearly expressed value approaches that are not only firmly rooted among employees, but are also reflected in their environment (Survutaitė, 2016). One thing is clear: *the essence of the school culture* constitutes not merely the values held by employees; it is the area that connects many factors into a whole. The school culture unites and empowers those involved in the educational process to work together naturally towards a common goal. Most importantly, the school culture influences personal activeness, the teaching and learning of pupils, reflects the manifestation of education, highlights the significance of the educational process, and marks the uniqueness of the school or any other education institution. There is little doubt that the school culture acquires universal relevance in any school activity processes. Culture can be the key to success in adapting more quickly to the environment where we spend most of our time.

In the school as an organisation, a key role is played by the values held by pupils, teachers and the administration board. They shape everyone's attitudes and behaviours, set forth the norms and standards, as well as determine the manifestation of the school's ideology. Values and priorities at school are formed over a long period of time and, according to Kaziliūnas (2006), turn into culture only when they are understood and demonstrated by all members of the organisation. Many scholars (Ouchi, Wilkins, 1985; Owens, 1991; Stolp, Smith, 1995; Stoll, Fink, 1998; Peterson, 2002; Dubauskas, 2006; Brandes, Crowson, 2009; Zollers et al., 2010, etc.) perceive the corporate culture of the school as a system of values that is

followed by the organisation itself. Jucevičienė (1994) also emphasises the value foundation, by stating that the corporate culture is a system of essential values guiding the organisation and recognised by the organisation's members (Jucevičienė, 1994). This type of culture fostering, when the whole community – by virtue of being open to changes – gets actively and creatively involved in the school life allows assuming that the basic values which are formed at the institution can positively influence its pupils' wish to express themselves creatively. The recognition of every individual's value strengthens the feeling of belonging to the community, and encourages each person to contribute to the creation of a functional community (Bortini et al., 2016). If the school knows how to foster the values of inclusion, i.e., respect for people's diversity, honesty, communality, full participation of everyone (Ainscow, Booth, Dyson, 2006; Booth, 2011), the person's individuality, uniqueness, the ability to work constructively with other organisations, it is an exceptional and unique institution fostering a peculiar culture. Only a unique culture reveals a school's distinctiveness and represents it. As the world is changing in the 21st century, the school culture is facing a wide range of trials and challenges threatening its traditions and values. A school's corporate culture certainly is highly important in the educational process because pupils learn not only during lessons, but also after them, as they attend various non-formal education activities. It can also be stated that the school culture consists of interrelations and collaboration among its members, teacher competence, excellent working conditions, good psychological climate, and cherished values. It is fundamental for every member of the school community to feel good and safe, which is significantly determined by the culture of the educational institution. The absence of a school culture and cherished values makes it impossible to perceive the school as an institution which implements and gives meaning to comprehensive education and self-education grounded on democratic and humanistic foundations. It is important that the pupil is integrated in school culture as part of the culture of the whole society in order to gain confidence, and to get used to creative self-expression. The value system adopted and implemented by the consensus of the school community determines the behaviours of the community members, and, most importantly, it matures the personality that is capable of being and expressing itself fully in the society.

The second section of the doctoral dissertation analyses the aspect of non-formal music education as a prerequisite for creating the gymnasium's inclusive culture. As the importance of culture in education has been increasingly discussed, more attention is being paid not only to the

fundamental values of the school as an organisation, but also to inclusive education, since the school should promote successful education of all pupils, create a safe, friendly, and caring learning environment, and a strategic vision of inclusive and pupil-centred education. In addition, the school should ensure that all members of the community feel respected and valued, and take into account their specific abilities and needs, which would enable them to use quality education services and reveal their full potential in pursuing their goals regardless of their socio-economic status or their personal or family circumstances, as stated in Article 2 of the *Convention on the Rights of the Child* (2003). Various international organizations (UNESCO, European Agency for Special Needs and Inclusive Education, etc.), according to Miltenienė, Kaffemanienė et al. (2020), recognise that the concept of inclusive education should be used not only when speaking about those pupils who are denoted by special educational needs, but also about other learners who may be vulnerable due to differences they manifest, and who are therefore discriminated. In 2008, in order to unify the variously interpreted content of the concept of inclusive education, the 48th session of the international education conference organised by UNESCO formulated and announced the following concept of inclusive education: inclusive education is a continuous process that aims to ensure quality education to all members of the society, recognising and respecting their diversity, taking into account everyone's individual abilities and needs, avoiding any discrimination (UNESCO, 2009). Summarising on the conception of inclusive education, which is also defined in international documents, we can describe it in one sentence – it is a school for all, which meets the needs of all participants of education: the children who are denoted by the aspect of learner diversity and the teacher who needs assistance, as well as highly gifted children and their parents. Inclusive education is created by everyone, starting with children, parents, teachers, and ending with politicians. In order to achieve positive change in schools, it is fundamental to follow the principles of Booth and Ainscow's (2002) model for implementing change in schools: to ensure responsible and shared leadership, to follow a holistic approach to personal education (when the aim is to get to know every pupil and identify his or her abilities, to use them to reveal personal potential), to create a learning-friendly environment, to differentiate, individualise, personalise education, to provide assistance to everyone, to ensure necessary and efficiently managed resources. In order to move faster along the path of inclusion, to ensure equal opportunities in the education system, it makes sense to ground education on the approach of the universal design for

learning tool, based on scientific evidence which acknowledges the pupils' individual differences and provides everyone with equal opportunities to achieve the ultimate success. As the guidelines of *the Universal Design for Learning (UDL)* recognise that we are all different, our needs are individual, we all need to understand that the approach to the learner can and should be individualised as well. The UDL guidelines offer flexible learning methods that we must take into account, and which are accompanied by strategic planning that we must carefully consider.

According to researchers (Howard et al., 1996; Bitinas, 2013; Juodaitytė, 2003; Duoblienė, 2006; Jurašaitė-Harbison, 2008; Amonašvilis, 2009), the content of inclusive education is still determined by historically developed educational paradigms, the assumptions of whose change not only highlight differences in education, but also identify challenges and new requirements for teachers. A huge overturn in the education system at the beginning of the 21st century made the whole world think. The traditional educational paradigm that was based on authoritarian teaching and the 'absolutisation' of knowledge was rejected by giving way to the modern teaching paradigm which emphasises the importance of equal-level teacher-learner relations and the value of the child's personality. The modern world requires creative and active living (Kriščiūnaitė, Strakšienė, 2012). In order to apply inclusive education in organising non-formal music education to involve 'special' children, the second section of the doctoral dissertation sought to discuss the philosophical theories characteristic of the paradigm of liberal education so that to find their unifying features in the context of inclusive education (*Postmodernism, Existentialism, Constructivism, Pragmatism, Phenomenology*). Each of them separately – or they all together – provide(s) many new ideas for non-formal music education. It is important for music teachers to know the trends of philosophy, to understand their characteristics, since this affects the choice of the trend of education so that to enable them to work in the changing conditions. It has been observed that the ability to combine the philosophical trends of postmodernism, pragmatism, constructivism, existentialism and phenomenology allows the teacher to apply inclusive education while organising non-formal music education so that to involve special children. There are problems to be solved which do not depend on the teacher, but the essential goal is to want to improve one's qualification, competencies, to enrich the knowledge of education studies, theory and methodology of music education, to improve performance skills and practical abilities enabling to do diverse inclusive educational work, etc. The discussed trends of philosophy are reflected in

one form or another in the practice of inclusive non-formal music education, the segments of the said trends open up new opportunities for pupils, teachers, parents, and the entire school in the context of the manifestation of inclusive music education. The pragmatism which is inherent in the paradigm of free education actualises the importance of pupil experiences, the equal-level interaction between the pupil and teacher in non-formal musical activities when learning the cognitive methods which form lifelong learning skills. Influenced by the constructivist theory, non-formal musical activities focus on the cognitive process itself rather than on the outcome. In the *Postmodernism* theory, musical expression is an accessible supply in great request at schools; Gabnytė-Bizevičienė (2014) refers to it as an approach of the standards of 'high' art towards the individual, a shift in the established educational canons. Diversity is becoming an educational and social norm ensuring the non-discrimination and observance of the principles of inclusion in the practice grounded on the paradigm of liberal education. The understanding of the value of music is changing. Music education is becoming attractive, and it has been empowered to involve new non-formal forms of artistic expression in general education schools.

Inclusive music education of pupils through non-formal activities is a process during which it is important not only to achieve the result, to acquire knowledge of music, but also to develop general abilities: communicative, social and cognitive. The general education of the Republic of Lithuania curricula state that the teacher must teach so as to achieve the learning outcomes in each pupil. For a long time, efforts were made to work with insufficient individualisation of the curriculum, and only high achievements and the results of all pupils mattered. However, foreign experience shows that great attention is being paid to every child who has various abilities or disorders. Each child's individual steps and achievements should be envisaged so that both the pupil and the teacher can continue to enjoy teaching and learning more. It is the practice, it is the *process*, rather than the outcome, that becomes important. Assistance can be provided to pupils in various ways through the creation of a positive and inclusive learning environment; the consistent offering of a range of non-formal musical activities by providing quality development for all; reduction of exclusion; and honest, open and regular communication (Watts, 2021). Non-formal education in general education schools becomes an increasingly recognised field. The optional education of children enriches the formal education by providing children with comprehensive education, and thus raising a cultured, creative and free personality.

Based on the analysis of the scientific literature in the broad sense, the second section of the doctoral dissertation is concluded with the analysis of the characteristics of the inclusive culture at the gymnasium in the context of non-formal music education. The previously discussed conception of the school culture shows that the jointly created vision involving all members of the organisation is crucial in order to achieve quality. The model of inclusive education, grounded on democratic values, which is being increasingly highlighted in international policies and scientific studies (D'Alessio, Donnelly, Davies, 2006; Bertran, 2015; Pawlina, Drake, 2016; Wain, 2016; Ainscow, 2007, etc.), prioritises the satisfaction of the learners' self-expression needs. It is recommended that the educational process should be modelled in such a way that no person is left behind, regardless of the child's, his/her parents' (foster parents') race, religion, political views, nationality, health, caste, or any other circumstances, for instance, physical, mental and natural capabilities, etc. (Convention on the Rights of the Child, 2003; UNESCO Incheon Declaration, 2016). Based on the above outlined arguments and bearing in mind that inclusive education primarily requires internal changes at school, it makes sense to refer to the research of Ainscow, Booth (2017), Nisser (2017); Abawi, Carter et al. (2017), and Gruenert (2017). These researchers delivered the conception of the inclusive school culture, i.e., the ideas of inclusive education are integrated in the cultural object of the gymnasium. This way, the model of the gymnasium's inclusive culture (GIC) is formed whose essential idea is not only to recognise each individual's value, but also to seek the essential goal – to create the school *for all* – which is, in principle, a new, socially and culturally diverse school. The presented arguments presuppose that the gymnasium's cultural activity based on the philosophy of inclusive education becomes a tool which helps to fight against the discrimination and exclusion of pupils who are denoted by the inclusive aspect so that to create a society grounded on tolerance of differences, and which seeks to ensure that no person is left behind (UNESCO Incheon Declaration, 2016). It is namely art and, more specifically, music and the system of means of influence, provided by it, that can have a positive effect and purposefully develop the progress of the modern inclusive society. The attendance of a music group, which represents the non-formal activity, is beneficial in many ways because – here – everyone has the opportunity not only to express oneself, improve, be significant, experience the sense of security, family, maturity, but also to prove to others that they can do more than others because collaboration skills teach self-control, confidence, leadership, etc.

Non-formal music education is a medium which is favourable for revealing the abilities of music teachers, sharing their experience by conducting open lessons, participating in seminars, conferences, organising events and festivals. If we associate the conception of the gymnasium's culture with innovation, then, no doubt, such an organisation will relate change to opportunities. By creating *the model of characteristics describing the gymnasium's inclusive culture (GIC)*, it was identified that, through the participants of the educational process, collaboration, dissemination of the best practice, favourable microclimate and highlighted success situations, non-formal music education together with other features can lead to a competitive advantage over other schools.

The third section of the doctoral dissertation is dedicated to the presentation of the qualitative dissertation research and the description of the obtained results. The qualitative research was conducted in order to find out the experiences of the participants of the learning process (pupils, parents, teachers of various teaching subjects), thereby revealing the manifestation of creating the gymnasium's inclusive culture based on the non-formal music activity. Such a strategy was chosen because the investigated space is the daily 'ordinary' life with various types of activities and social interactions taking place in it. In addition, qualitative research focuses on processes which are important in the context of the subject being analysed (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017; Kyngäs, Helvi, 2008; Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). The qualitative research was divided into stages: 1) concept formation (qualitative research instrument, data analysis methods were considered); 2) qualitative research planning and the empirical process (selection of the research subjects was performed). Žydzūnaitė, Sabaliauskas (2017), Rupšienė (2007), and Gaižauskaitė, Valavičienė (2016) note that the qualitative research is not regulated by the rules of the sample size. Participant selection is called purposive when information-rich cases are strategically and purposefully selected, which the researcher can revise by selecting the types of participants during the data collection process in the sense that the researcher does not have to strictly adhere to a pre-arranged selection plan (Hennink, Hutter, Bailey 2011). Maximum variation sampling was chosen in this research in order to reveal the diversity of the informants' experiences (pupils with different abilities, teachers of various teaching subjects, etc.) in accordance with the chosen dimension(s) of selection. When analysing the accrued data, an attempt was made to understand what was characteristic and common to all these cases related to the research topic. The essential thing emphasised by methodologists is the saturation of

the collected data; i.e., the data were collected until saturation had been achieved and the data began to repeat themselves. When analysing the manifestation of creating the gymnasium's inclusive culture based on non-formal musical activities, it is fundamentally important to reveal the experiences of the participants of the educational process – that is, pupils, teachers of various teaching subjects, and parents – who are perceived in this research as a valuable source of knowledge and information. According to Daher, Carré, Jaramillo, Olivares & Tomicic (2017), the importance of experience and meaning is commonly recognised as the foundation of qualitative research. Recently, qualitative research has been targeted towards investigating phenomena specifically through the perspective of human experience or attitude, while considering the context being analysed. From this point of view, experience and meaning appear as essential concepts leading to a more profound perception of the research participant's perspective, this way improving the qualitative understanding of the social and psychological phenomena being investigated. The qualitative research aimed to study various groups of participants of the educational process who are the stakeholders of the gymnasium, i.e., pupils, alumni, teachers of various subjects, and the learners' parents, in order to find out how the musical groups on offer and their activities in the gymnasium could contribute to the creation of the gymnasium's inclusive culture. The research involved a total of 37 informants:

- Eighteen pupils of the gymnasium (of whom, 14 current pupils of the gymnasium and 4 individuals who have already graduated from the gymnasium (the age of the selected informants varied from 16 to 22 years old). All the pupils who participated in the study attended an art group of Šiauliai City 'X' Gymnasium which is mature in terms of its stage performance, has participated in international competitions and festivals, and has reached a high level of professionalism. The leader of the art group has accumulated the necessary stage experience and can share reliable information about the phenomenon under investigation.

- Nine teachers working in the gymnasium: three representatives of the school administration and six teachers of different subjects (German as a foreign language, geography, physical education, history, Lithuanian (mother tongue and literature), English as a foreign language). All the participants were active members of the gymnasium's community, and their selection was carried out directly. While conducting the research, it was maintained that this group of teachers, through their active participation in the classroom and extracurricular activities, was best placed to evaluate the

situation of the non-formal music activity at the gymnasium – i.e., the manifestation of activities of art/musical groups – and to express their opinion on the impact on the gymnasium’s community. The age of the subjects ranged from 30 to 65 years old. Of these, 3 had the qualification of the senior teacher and 6 teachers were teachers supervisors. The professional experience of the teachers ranged from 5 and 30 years. The distribution by gender was 8 female and 1 male participants.

- Ten parents of the pupils studying at the gymnasium. All parents who took part in the research were active members of the community who were attending the gymnasium’s events and actively participating in the initiatives implemented at the gymnasium; one of the parents was a parent representative at the gymnasium’s council (board). The children of the involved parents were denoted by different qualities: some of them were denoted by bright musical talents, while others were facing communication and psychological problems, still others were hyperactive, and they were unable to find a place in the various art groups of the city. The age of the parents involved in the research varied from 37 to 50 years old. Seven of them indicated that they had higher education, whereas the three others had advanced vocational education.

The location of the research, i.e., the choice of Šiauliai City ‘X’ Gymnasium, was determined by the following objective reasons: the doctoral student herself has been working in this gymnasium for nine years and successfully applying elements of inclusive education in its musical activities.

The research data were collected by using the semi-structured interview method, which created flexible conditions for the researcher to respond to the content of the interview, change the order of the questions being asked, their wording, give additional questions, purposefully point the informants towards the direction of the investigated phenomenon, and the like. The interview method is one of the most commonly used methods for data collection when conducting qualitative social research because, according to Gaižauskaitė, Valavičienė, (2016), during the interview, opinions, approaches, experiences, motifs, feelings and the like are investigated in depth. In other words, interviews are conducted when we want to learn from people what we cannot see directly (ibid., p. 17). The semi-structured interview method employed during the research enabled the researcher and the informants not to get stuck in a strict framework of questions, but rather to expand the research possibilities, i.e., to find out about new and unexpected ideas and the experiences of informants. The plan

included specific questions, and a sequence of posing the questions had been developed in advance, yet, during the interview, the researcher could ask additional questions which had not been included in the plan. The semi-structured interview was planned on the basis of Gaižauskaitė and Valavičienė's (2016) and Kvale's (2007) recommendations following these steps: 1) definition of the thematic research field, formulation of the research concept, purpose and questions; 2) selection of the method and the way of data collection, planning the selection of research participants, practical and organizational actions; 3) data collection by conducting the interviews; 4) data transcription, preparation of the data for the analysis (collection of interview quotes), data analysis and interpretation; 5) evaluation of the quality of the research and the collected data; presentation of the obtained results. The data was recorded with a voice recorder.

When analysing and interpreting the research data, the information provided by the research participants was studied. The main material of the analysis was the transcribed textual record of the interviews. The data analysis of the qualitative research was performed by using the qualitative content analysis method. The qualitative analysis was based on inductive logic and performed by systematically analysing the content of the written documents. This means that the new knowledge was based on empirical data rather than on some pre-formulated theoretical concepts. In the process of analysing qualitative data, the most important categories were selected from their entire array in order to identify the relationships between texts, meanings, features and general themes and to analyse them in the target research field (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016; Kvale, 2007). The researcher sought to describe the textual data in such a way as to maintain their authenticity, words, the meanings/intentions/emphasis of the interview participants, and to reflect the position/attitude of the research participant, i.e., the systematisation and generalisation of the research material was aimed at revealing the authentic meanings which the informants attributed to the phenomena in the questions outlined during the course of the research. Thus, the entire process of the qualitative content analysis in the dissertation research took place in the following sequence: all the informants were given the same (or similarly phrased) questions, and the responses were analysed based on the steps of the interview analysis: the interviews were transcribed, paraphrased whenever required, conceptualised, the relevant meaningful units were distinguished which were later combined into categories and subcategories, and the empirical generalisation of categories and subcategories was carried out. It is important to note that, in the dissertation

research, the researcher made her best to distance herself from any preconceptions or any biased theoretical interpretations, and, during the interviews, the researcher sought not to adjust the course of the research. The design of the dissertation research is presented in Figure 1.

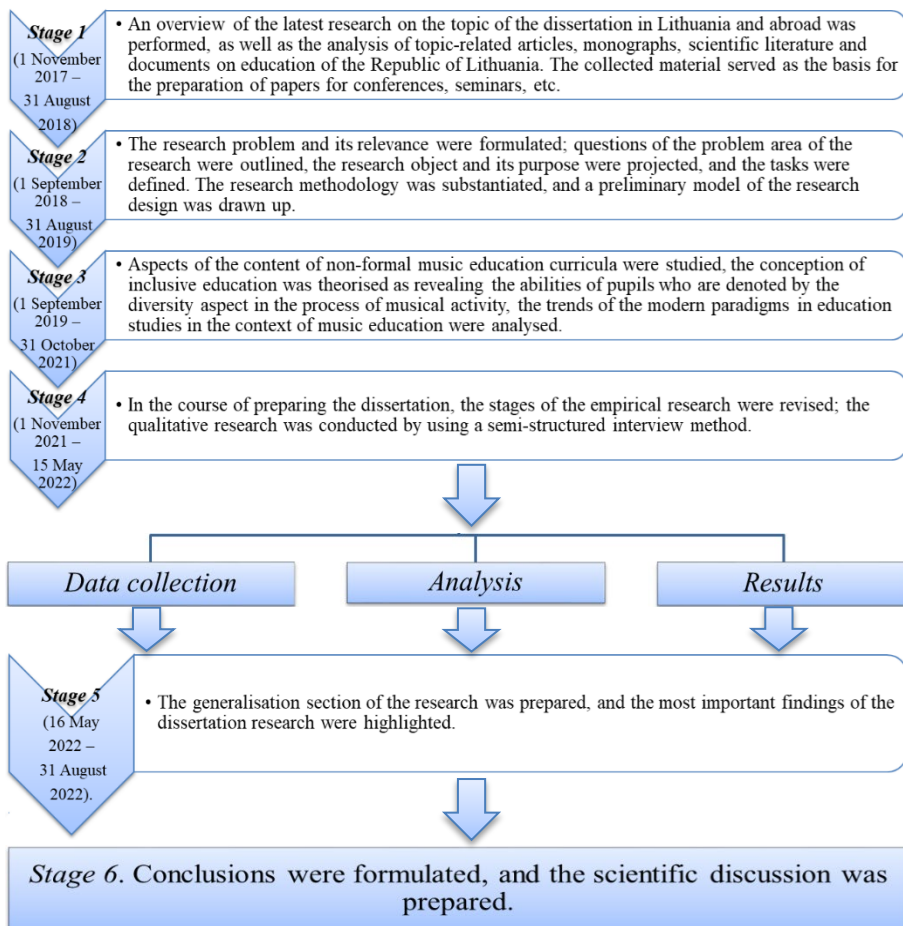

Fig. 1: Dissertation research design

In creating an inclusive culture at the gymnasium, pupils attending the art activity groups (in this particular case, the school choir and the musical band) play the most important role. This is where the abilities, needs and the potential of each and every pupil can be noticed so that to foster high expectations for achievements. This is where collaboration and teamwork, as well as continuous personal professional development take place, and the responsibility for lifelong learning is taken, here, pupils make friends, build their emotional connections and bonds, and experience countless pleasant

moments. Communication/collaboration by believing in success and trusting teammates brings one closer to the goal – that is, good results in the field of art along with comprehensive personality development. In order to find out how the communication and behaviours of the choristers are changing when they are attending the art group, what unites them and what empowers them to collaborate and naturally work together for the common goal, what successful situations they experience, which reflects the trends of inclusive education, 18 interviews with pupils and graduates were consistently analysed (the total duration of these interviews is 8 hours 15 minutes, and the volume of the verbatim transcribed text is 74 pages) in terms of the four main groups of the research questions. These are: 1) the initial experiences of the pupils attending the gymnasium's art groups; 2) pupil experiences gained when attending the gymnasium's art groups; 3) pupil experiences of art activities in terms of the creation of an inclusive culture at the gymnasium; 4) pupil experiences of art activities as a prerequisite for creating the success situation(s) through collaboration in the context of creating the inclusive school culture. The results of the pupils' qualitative research cover 11 topics which are divided into 19 categories and 56 subcategories. To find out how the teachers of various subjects evaluate the manifestation of non-formal musical activities at the gymnasium, 9 interviews of teachers working at 'X' Gymnasium were consistently analysed, and the total duration of the interviews was 6 hours 30 minutes. The interview questions for the teachers were divided into three main groups: 1) initial experiences with regard to the idea of forming/running musical groups at the gymnasium; 2) teacher experiences with regard to art activities as a strategy of the creation of the inclusive culture at the gymnasium; 3) teacher experiences with regard to art activities as a form of leisure and education. The analysis of the teacher-provided data consists of 8 topics which are divided into 13 categories and 38 subcategories.

In order to find out how the parents evaluate the manifestation of non-formal musical activities at the gymnasium, interviews with 10 parents of pupils studying at 'X' Gymnasium, with a total duration of 7 hours 40 minutes, were consistently analysed. The questions of the interviews with the parents were divided into three main groups: 1) the initial experiences of the parents regarding their children's choice to participate in the gymnasium's musical groups; 2) parent experiences of art activities as the creation of the inclusive culture at the gymnasium; 3) parent experiences of art activities as a form of leisure and education. The analysis of the parent-

provided data involves 7 themes which are further divided into 10 categories and 27 subcategories.

The section of the generalisation of the research results and discussion highlights and presents the main findings of the dissertation research and their significance. The analysis of the scientific literature and the preparation of scientific articles in the course of the dissertation research revealed that creation of the inclusive culture at the gymnasium was complex and meaningful at both theoretical and practical levels. The problem was identified that there was a lack of research highlighting the links between non-formal music education and the creation of an inclusive school culture. Therefore, the model of characteristics of the *Gymnasium's Inclusive Culture* (GIC), as substantiated in the research, becomes the main starting point in creating the gymnasium's inclusive culture. The dissertation highlights the assumptions that constant changes in the endeavours of the education system are inevitably accompanied by changes in the conception of the culture of the school as an organisation, since it is influenced by competition, the changing societal demands, learner expectations, the ever-growing interest of the state, accountability, and the applicable requirements. The competitive environment more and more commonly forces schools to revise their strategic objectives and priority lists. The school culture exerts great power and influence on the opportunities provided by the school for each child. Such nurturing of the culture when the whole community is open to changes, and also gets actively and creatively involved in the school life allows us to make another assumption that the formed basic values can positively influence the pupils' willingness to express themselves creatively. The close collaboration of the school employees, pupils and their family members ensures better communication, problem solving, pupil motivation and the commitment itself to the educational process, and ultimately deepens the feeling of belonging to the school community. The inclusive art/music education is exactly what is most needed now not only for the most vulnerable, special pupils, who actually *create* the school (Juodaitytė, 2014), but also for the school that is looking for its identity.

CONCLUSIONS

Conclusions of the theoretical part of the dissertation

1. Although it is complicated to define the conception of the corporate culture precisely due to the variety of definitions of this concept, the culture

– which is expressed through the organisation’s vision, ideology, beliefs, knowledge, narratives, symbols, rituals, myths, and the organisational microclimate – is of paramount importance in the organisation’s life. The organisations which are more likely to experience success are those where the core values are strongly fostered. The more members of the organisation acknowledge and adopt the same values and are united by the common beliefs, the stronger the corporate culture is likely to be. These conditions lead to the formation of a positive, individual image of the school as an organisation. Such a school creates more favourable conditions for the ‘unfolding’ of the child’s personality and a higher likelihood of good educational and self-educational results. The school that operates on the basis of the involvement and inclusion of all and creates the image of the active school with its identity raises and develops mature personalities capable of leading a fulfilling life and expressing themselves to the full potential in the society. It is only sometimes that inclusive leadership is needed so that all the participants of the process can feel being *part of it* by taking responsibility, this way creating an inclusive culture. The conception of the school culture is associated with innovations, collaboration, adaptability, and modernity. The focus is on every learner’s individual progress, interests, personal growth, and the learning process itself rather than pupil achievements and results is emphasised. School culture creation is perceived as a stimulating and motivating force for improving the educational process, which helps each and every pupil to successfully engage and participate in it, while taking into account every child’s natural, physical and mental abilities. The school culture unites and empowers the participants of the educational process towards the common goal, while linking the success of the whole education not only to some specific outcomes, but also to successful activities and adaptation to the conditions of environmental uncertainty.

2 (a). The overturn of the education system at the beginning of the 21st century and the rejection of the traditional educational paradigm which was based on authoritarian teaching and the ‘absolutisation’ of knowledge gave way to the modern education paradigm which emphasises the importance of equal-level teacher-learner relations and the child’s personality. More attention has been paid to those modern educational paradigms which, in one form or another, are reflected in the practice of inclusive non-formal music education. By employing the segments of the philosophical theories of *Pragmatism*, *Postmodernism*, *Constructivism*, *Existentialism*, *Phenomenology*, which are characteristic of the paradigm of free education,

and which open up new possibilities for the pupils, teachers, parents and the entire school in the context of the manifestation of inclusive music education, the educator can choose to apply inclusive education by organising the non-formal music education process. With the participation of the teachers, pupils, parents, etc., in the whole educational process, teachers are given freedom to be creative, to enjoy the teaching and learning process, to modify or supplement the 'old' teaching methodologies with the new ones, while refusing/rejecting outcome-based methods, and this way (re)allocating the attention to the group of people rather than to the individual. Pupils are encouraged to construct their knowledge, reflect on and discuss their activities, try out their ideas, get involved in new non-formal musical activities, share the newly developed understanding, and collaborate with others. This way, they take more and more responsibility for planning their learning process. The musical activity of the school culture, which is grounded on the philosophy of inclusive education, becomes an opportunity that helps to create the society grounded on the tolerance of differences and strives to ensure that no person is left behind.

2 (b). High achievements and learning outcomes of pupils, which are still important, prevent teachers from seeing individual, albeit small, achievements of every child which allow making teaching and learning more enjoyable for not only the pupil, but also the teacher. Foreign experience shows that greater attention to each child who is denoted by different abilities or disabilities leads to a much smoother inclusion in educational institutions and the society in general; thus, the process is filled with positive emotions. Although there are no pupils that suit all, assistance can be provided in various ways ranging from the creation of a positive and inclusive learning environment to offering various non-formal musical activities, and providing quality development for all while simultaneously reducing exclusion.

3. The approach of the *Universal Design for Learning* (UDL), grounded on democratic values, which has been distinguished in international policy and scientific studies, in addition to highlighting active communication and collaboration among the participants of the educational process, also accentuates the endeavour to observe the principles of equality, justice and accessibility in the reality of education, thereby prioritising the satisfaction of the pupils' self-expression needs. Since inclusive education requires internal changes at school, the school *for all* is created, which is in principle new as well as socially and culturally diverse. In order to achieve positive change in schools, it is essential that the principles of Booth and

Ainscow's (2002) model for implementing change at schools should be followed. These include the assurance of responsible and shared leadership, adherence to the holistic approach to personal education, creation of the learning-friendly environment, differentiation, individualisation, personalisation of education, provision of assistance for everyone as well as the necessary and effectively managed resources. Although the society is beginning to understand that the success of the organisational activities depends on its culture and, as a result, more attention should be paid to the manifestation of the school culture, most Lithuanian general education schools foster their culture by creating their image. Therefore, it makes sense to continue employing musical activities in the formation of GIC, while also developing research to demonstrate the changing attitudes of the teachers, pupils and parents, and to encourage the use of music education in every school in order to see each and every child. Hence, the development of the GIC model using non-formal music activities can be extremely significant for the creation of a real school since the GIC model eliminates the discrimination and exclusion of pupils who are denoted by the inclusive aspect. It involves all members of the organisation and does not leave anyone behind, thus making everyone's contribution very meaningful, and, above all, it creates situations of success for children.

Conclusions of the qualitative research of the dissertation

4 (a). The role of non-formal music education (in building the inclusive school culture) when creating the *school for all* is extremely significant as it contributes to the strengthening of collaboration, the connection between the participants of the educational process, the success situation, dissemination of the best practice, the positive psychological microclimate, etc. Sometimes, the experienced feeling of inferiority makes the subconscious seek to preserve one's sense of worth, and human logic naturally pursues ways of fitting into the art group. The endeavour to receive professional preparation, the willingness to create a friendly relationship with the members of the art group – these are merely a few of the factors determining pupil motivation to express themselves. The close connection experienced during rehearsals boosts self-esteem. Self-expression not only helps to experience more freedom, or develop new ideas and experiences, as well as enhance one's creativity, but it also reveals the pupil's ability to critically evaluate the progress he or she has made.

4 (b). Among all human qualities, the research participants distinguished the ability to communicate as the most important interaction

among people which encompasses information exchange and the creation of a corresponding emotional connection/bond. Socialising helps to fulfil a wide range of social needs: belonging to a certain group, support (pupils mutually support each other, the teacher supports his/her pupils, parents support their children, managers support their subordinates), attachment (the need to care for others and feel cared for by others), etc. The foundation of the school's activity – collaborative relationships in the pupil-teacher partnership, teacher partnership, pupil-parent-teacher partnership through musical activities – respond to the idea of the inclusive school culture. The conducted analysis of experiences revealed that art/musical activities were identified more as an endeavour to unfold, create and express oneself in the course of collaborative learning rather than as part of the educational process.

4 (c). The development of the image of a successful school is beneficial for the school's attractiveness to form its good reputation in the competitive environment. Competition cannot be avoided because it is in the human nature, and it motivates people to do their best. It changes everyone's attitude when we accept it as an opportunity to survive, to improve the school's processes, and pursue higher results of the art group.

4 (d). Art/musical activities are significant in building the school for all because they make every learner's abilities, needs and potential visible, enable to make friends, to create emotional connections/bonds, and to experience success situations as well as enjoyable moments. While working in close collaboration in art activities, members of the art group clearly enhance their tolerance towards a different member of the community. Art activities not only create favourable interpersonal relationships and enrich the singers/performers themselves as well as their audience, but also become an excellent tool for building the gymnasium's inclusive culture.

4 (e). The cultivation of the choral culture at the gymnasium brought together not only pupils but also teachers and families to collaborate and work as a team. The school has developed its own exceptional face, which is the identity that creates added cultural value; another culture has emerged in the gymnasium. The change in the attitude towards the art activity has been recognised. Art groups lead to the emergence of new traditions at the gymnasium which contribute to the creation of common/shared values and the corporate culture.

4 (f). The principle of inclusion, applied by the ensemble's leader, to accept pupils who have special educational needs to the ensemble proves that this is one of these important arguments justifying that the choir is precisely the place where a 'special' pupil can find his/her place and the

opportunity to express himself/herself. In formal education, ‘difficult’ pupils manifesting behavioural or other disorders are psychologically vulnerable. Meanwhile, when they join art groups, they can adapt more quickly and self-develop dutifulness, which is so necessary in the lessons of other subjects. One of the most important aspects distinguished here is that everyone feels safe and accepted. This perfectly responds to the idea of inclusive education.

4 (g). The result of building the gymnasium’s inclusive culture through non-formal music education is the informative model for building the inclusive school culture which is based on new ideas, experiences of pupils, parents and teachers, and which is suitable for use at all schools of general education. The application of the model of the universal design for learning not only in non-formal music education, but also at the organisational level ensures the inclusive school culture. A school culture which responds to the needs of all learners contributes to building the inclusive school. The first step towards a change in culture is the review of the currently adopted and manifested values, i.e., communality, inclusion, equality, tolerance, flexibility, determination, and belief in the powers of every pupil.

RECOMMENDATIONS

For practitioners

- It has been proposed that positive approaches towards pupils denoted by the diversity aspect should be built while also providing knowledge on how to recognise, acknowledge and accept them.
- In order to help teachers of music implement the endeavours of inclusive education, as established at the political level, through non-formal musical activities in creating the inclusive culture in schools, theoretical understanding of UDL (the approach of the *Universal Design for Learning*) is important; competencies must be improved by organising professional development training courses.
- It is necessary to consider the needs for professional growth of the teachers and to encourage institutions organising in-service training to hold seminars responding to the needs for theoretical preparation of music teachers to understand the concept of corporate culture, so that to highlight the benefits of non-formal music education in the context of creating an inclusive culture and the opportunities for practical improvement.
- The results of the dissertation research presuppose that leaders of general education schools should review and revise the organisation of

non-formal education, adjust the methods of involving parents, teachers and the entire community in the creation and enhancement of the school culture.

- When applying the means for the inclusive culture creation, the identification of the pupil's abilities, needs, opportunities and goals can help to define the guidelines for the meaningful knowledge of music and for the perspective of the learner's artistic expression in schools.

Music teachers of non-formal education at general education schools are facing new challenges and numerous uncertainties. In addition, an important task falls on them in terms of how to help their pupils discover and fulfil themselves faster. In this aspect, the following points are important for these teachers:

- To improve their competencies and take interest in inclusive (self-) education opportunities for pupils through non-formal music activities, to share the acquired experiences, to understand oneself as a learner.
- To accept the pupil as a person who has his/her own hobbies and interests to be taken into account, to ensure that the learner is self-confident, proactive, and unafraid of taking responsibility.
- To understand how important it is to build communal, partnership-based relations in the art group.
- To ensure conditions which would encourage pupils to actively participate in musical activities, solve problems, experience joy, discuss, that would create opportunities for self-realisation and the creation of an environment which would interest the students.
- It is necessary to understand the role of oneself as the manager and the leader who is able to create conditions for openness and inclusion.

For school leaders:

- Based on the generalisations and conclusions of the dissertation, it is recommended to devote more attention to artistic expression at schools of general education (gymnasiums), which would contribute to each and every pupil's more active involvement and participation in art groups, to the strengthening of collaboration among parents, teachers and the whole community, while seeking to make the school (gymnasium) more attractive and exceptional in the context of other schools.

APIE AUTORE

Išsilavinimas:	
2017–2023	Doktorantūros studijos, socialiniai mokslai, edukologija (S 007). Vilniaus universiteto Šiaulių akademija
2001	Socialinių mokslų (edukologijos) magistro kvalifikacinis laipsnis ir gimnazijos muzikos mokytojo kvalifikacija. Šiaulių universitetas
1996	Pradinių klasių mokytojo ir pagrindinės mokyklos muzikos mokytojo kvalifikacija. Šiaulių pedagoginis institutas
Pedagoginiai vardai:	
2008	Muzikos mokytoja metodininkė
2002	Muzikos vyresnioji mokytoja
Darbo patirtis:	
6 m.	Dėstytojo darbo su studentais patirtis
26 m.	Dėstytojo darbo kitose ugdymo institucijose patirtis
Kita veikla:	
	Gimnazijos solistų konkursų, įvairių renginių organizatorė, gimnazijos metodinio būrelio pirmininkė, gimnazijos ansamblio, mišraus choro vadovė. Miesto, respublikos meno kolektyvams muzikinių renginių, festivalių organizatorė, įvairių muzikinių konkursų komisijos narė. Mokytojų, siekiančių įgyti metodininko kvalifikacinę kategoriją, pamokų ir veiklos vertintoja. Aštuoneri metai miesto muzikos mokytojų metodinio būrelio pirmininkė. Miesto muzikos olimpiados darbų vertinimo narė. Lietuvos muzikos asociacijos narė. Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos (LETA) narė.

ABOUT THE AUTHOR

Education:	
2017–2023	Doctoral studies, Social Sciences, Education (S 007). Vilnius University Šiauliai Academy
2001	Master's degree in Social Sciences (Education). Qualification of the gymnasium's music teacher. Šiauliai University
1996	Bachelor's Degree in Primary Education (including Music). Šiauliai Pedagogical Institute
Academic titles:	
2008	Music teacher supervisor
2002	Senior music teacher
Work experience:	
6 years	Lecturer's experience of working with students at higher educational institutions
26 years	Lecturer's experience of working in other educational institutions
Other activities:	
	Organizer of the Gymnasium's soloist competitions, various events, chairperson of the Gymnasium's methodology group, leader of the Gymnasium's ensemble and mixed choir. Organizer of the city-level and national musical events and festivals of art groups, member of the jury of various musical competitions. Evaluator of lessons and activities of teachers seeking to acquire the qualification category of the Teacher Supervisor. The chairperson of the methodology group of the music teachers of the city (the position held for 8 years in total). Member of the jury of works of the city music competition for high schools. Member of the <i>Lithuanian Music Association</i> . Member of the <i>Lithuanian Educational Research Association (LETA)</i> .

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ IR PRANEŠIMŲ, SKAITYTŲ KONFERENCIJOSE, SĄRAŠAS

Disertacijos rezultatų mokslinis aprobavimas

Straipsniai leidiniuose, įrašytuose į Mokslinės informacijos instituto (ISI) sąrašą:

1. **Kardašienė, A.,** Strakšienė, D. (2023). „The attitude of teachers of different subjects to manifestation of non-formal musical activities in the gymnasium“. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Musica*. Cluj-Napoca: Babeş-Bolyai University. [Emerging Sources Citation Index (Web of Science); Central & Eastern European Academic Source (CEEAS); Academic Search Premier]. (Straipsnis priimtas spaudai).
2. **Kardašienė, A.,** Strakšienė, D. (2021). Artistic activity as a collaboration tool in inclusive school culture formation // *Sabiedriba. Integracija. Izglitiba = Society. Integration. Education : Lifelong learning information technologies in education: proceedings of the international scientific conference, May 28th-29th, 2021*. Rezekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija. ISSN 1691-5887. eISSN 2256-0629. 2021, vol. 15, no. 2, p. 253–266. DOI: 10.17770/sie2021vol 2. 6289.
3. **Kardašienė, A.,** Strakšienė, D. (2020). Trends of manifestation of the inclusive school culture in the context of music education // *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Musica*. Cluj-Napoca: Babeş-Bolyai University. ISSN 1844-4369. eISSN 2065-9628. 2020, t. 65, iss. 2, p. 51-61. DOI: 10.24193/subbmusica.2020.2.03. [Emerging Sources Citation Index (Web of Science); Central & Eastern European Academic Source (CEEAS); Academic Search Premier].

Straipsniai kituose recenzuojamuose tarptautiniuose užsienio ir Lietuvos periodiniuose, tęstiniuose arba vienkartinuose leidiniuose

4. **Kardašienė, A.,** Strakšienė, D. (2020). Muzikinė veikla kaip įtraukiosios mokyklos kultūros formavimo priemonė mokinių požiūriu = Musical activity as a mean of forming an inclusive school culture from the point of view of students // *Mokytojų ugdymas XXI*

- amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos: XIII tarptautinės mokslinės konferencijos straipsnių rinkinys = Teachers' training in the 21st century: changes and perspectives: the 13th international scientific conference: conference proceedings / sudarė Liuda Radzevičienė. Šiauliai : Šiaulių universitetas, 2020. ISBN 9786094820625. p. 79–85. [M.kr.: S 007].
5. Strakšienė, D., **Kardašienė, A.** (2020). Expression of the inclusive musical education in the context of the change of educational paradigms // Music science today: the permanent and the changeable: scientific papers. Daugavpils : Daugavpils University Academic Press „Saule“, 2020. ISBN 9789984149035. ISSN 2501-0344. 2020, [t.] 4(12), p. 162-167. [Music Index with Full Text; Music Index] [M.kr.: S 007].
 6. **Kardašienė, A.** (2019). Bendrojo ugdymo mokyklų chorų veiklos ypatumai: pedagogų požiūrio analizė/Peculiarities of Choral Activity in General Education Schools: Analysis of Educators Approach. „Jaunųjų mokslininkų darbai“ 48(2), p. 10–15. ISSN 1648-8776, <https://doi.org/10.21277/jmd.v48i2.152>.
 7. Стракшене, Д.; **Кардашене, А.** (2018). The kind of university as the most efficient for training a highly skilled music teacher // Актуальные проблемы мировой художественной культуры: сборник научных статей. Ч. 2 / ред. кол.: Т. Г. Барановская (гл. ред.) [и др.]. Гродно: ГрУ им. Я. Купалы, 2018. ISBN 9789855822401. p. 196- 201. [M.kr.: S 007].

Disertacijos tema skaityti pranešimai šiose tarptautinėse ir respublikinėse mokslinėse konferencijose:

1. Tarptautinė XVII mokslinė konferencija „Music Science Today: the permanent and the changeable“ Daugpilyje. Pranešimas „Parent Attitude Towards Non-Formal Musical Activities in the Gymnasium“. (Daugpilio universitetas, Latvija). 2023 m. gegužės 11 –12 d.
2. XIII tarptautinė mokslinė konferencija „Mokytojų ugdymas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos“. Pranešimas „Muzikinė veikla kaip įtraukiosios mokyklos kultūros formavimo priemonė: mokytojų požiūrio analizė“. 2022 m. lapkričio 25 d.

3. VI Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos (LETA) konferencija „Švietimo praktika ir tyrimai turbulentiniame pasaulyje“. Pranešimas „Meninė veikla kaip formuojanti kultūrą mokykloje: mokytojų požiūrio analizė“. 2022 m. spalio 14 d.
4. Tarptautinė mokslinė konferencija „Muzikos ir mokslo labirintais“. Pranešimas „Meninė veikla kaip sėkmės situacijos bendradarbiavimo aspektu priemonė formuojant inkliuzinę mokyklos kultūrą: mokinių patirčių analizė“. 2022 m. balandžio 20–21 d.
5. Internacional LTT1 Learning teaching activity workshop week (40 hours) „INCLUSIVE ART EDUCATION“. Pranešimas „Inkliuzinės kultūros formavimas gimnazijoje, remiantis meniniu / muzikiniu ugdymu“. 2022 m. vasario 8 d.
6. Tarptautinė konferencija „SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION“. Pranešimas „Artistic Activity As A Tool For Cooperation In Forming An Inclusive School Culture: An Analysis Of Students' Experiences “ (Rezeknė, Latvija). 2021 m. gegužės 28 d.
7. XIII tarptautinė mokslinė konferencija „Mokytojų ugdymas XXI amžiuje: pokyčiai ir perspektyvos“. Pranešimas „Muzikinė veikla kaip įtraukios mokyklos kultūros formavimo priemonė mokinių požiūriu“. 2020 m. lapkričio 27 d.
8. Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos (LETA) konferencija „Švietimas ir ugdymas, jungiantys bendruomenes“. Pranešimas „Inkliuzinės mokyklos kultūros formavimo prielaidos: muzikinio ugdymo kontekstas“. 2020 m. spalio 9 d.
9. Tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija-seminaras „Tiltai į ateities muzikinį ugdymą. Švietimo, kultūros ir meno jungtys“. Pranešimas „Įtraukiojo ugdymo raiška neformaliosios veiklos kontekste“. 2019 m. spalio 25 d.
10. III Lietuvos edukacinių tyrimų asociacijos (LETA) konferencija „Ugdymo ir švietimo ateities idėjos“. Pranešimas „Įtraukiojo muzikinio ugdymo raiška šiuolaikinių edukacinių paradigmu kontekste“. 2019 m. spalio 10–11 d.
11. Tarptautinė XIV mokslinė konferencija „Music Science Today: the permanent and the changeable“ Daugpilyje. Pranešimas „Expression of the Inclusive Musical Education in the Context of Change of Educational Paradigms“. (Daugpilio universitetas, Latvija). 2019 m. gegužės 9–10 d.

12. IX tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija „Topical Problems of World Artistic Culture. In Memory of Professor I. D. Rozenfeld“. Pranešimas „The kind of university as the most efficient for training a highly skilled music teacher“ (Grodno universitetas, Baltarusija). 2018 m., spalio 25–26 d.
13. I kurso doktorantų konferencija. „Edukologijos doktorantų indėlis į aukštojo mokslo tyrimus“. Mokslinis pranešimas „Kokios koncepcijos universitetas gali parengti aukštos kvalifikacijos muzikos mokytoją?“ (KTU). 2018 m. birželio 30 d.

Pranešimai, skaityti kitose konferencijose (seminaruose):

1. Miesto ir rajono konferencija „Meninės raiškos ir sakralumo galimybės ugdymo procese“. Pranešimas „Tėvų požiūris į neformaliosios muzikinės veiklos raišką gimnazijoje“ (Šiaulių pastoracijos centras). 2023 m. gegužės 30 d.
2. Šalies muzikos mokytojų dalykinių kompetencijų tobulinimo mokymai „Bendrojo ugdymo mokytojų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų tobulinimas“. Pranešimas „Specialiųjų poreikių mokinių muzikinio ugdymo ypatumai“. 2022 m. gegužės 5 d.
3. Respublikinė praktinė konferencija „Įgalinanti partnerystė“. Pranešimas „Meninė veikla kaip bendradarbiavimo priemonė formuojant inkluzinę mokyklos kultūrą: mokinių patirčių analizė“. 2021 m. birželio 8 d.
4. Šiaulių logopedinėje mokykloje vestas kvalifikacijos tobulinimo seminaras „Įtraukiojo ugdymo raiška neformaliosios veiklos kontekste“. 2019 m. spalio 22 d.
5. Miesto ir rajono konferencija „Meninio ugdymo sėkmės ir problemos“. Pranešimas „Įtraukiojo muzikinio ugdymo raiška šiuolaikinių edukacinių paradigms kontekste“ (Šiaulių pastoracijos centras). 2019 m. birželio 11 d.
6. Miesto ir rajono konferencija „Vaikų ir jaunimo meninis ugdymas“. Pranešimas „Įtraukiojo ugdymo aspektai: tarptautinė patirtis“ (Šiaulių pastoracijos centras). 2018 m. birželio 11 d.
7. Respublikinė mokytojų metodinė-praktinė konferencija „Tyrinėk. Atrask. Ieškok. Pažink“. Pranešimas „Kūrybiškumo skatinimas per meninę veiklą“ (Šiaulių „Romuvos“ progimnazija). 2018 m. balandžio 12 d.

8. Seminaras-diskusija „Koks turėtų būti ateities muzikos mokytojas?“. Pranešimas „Kaip išlikti kūrybingam ir kurti pozityvų emocinį lauką" (ŠU). 2018 m. kovo 22 d.
9. Respublikinė mokinių kūrybinė konferencija „Mano ETNO pasaulis“. Kartu su mokiniais parengti ir mokinių pristatyti pranešimai „Etninės vertybės“ bei „Meilės dainos“ (Šiaulių Gegužių progimnazija). 2017 m. gruodžio 13 d.
10. Miesto ir rajono seminaras „Kultūrinio sąmoningumo, pilietiškumo ir tautiškumo ugdymas per meninę raišką“. Pranešimas „Meninė raiška ugdymo procese minint Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio šventes“ (Šiaulių Sandoros progimnazija). 2017 m. vasario 8 d.

LITERATŪRA

1. Abawi, L., Carter, S., Andrews, D., Conway, J. (2017). Inclusive Schoolwide Pedagogical Principles: Cultural Indicators in Action. *New Pedagogical Challenges in the 21st Century-Contributions of Research in Education*, 34–55. London: IntechOpen.
2. Abromavičienė, D. (2016). *Ugdymo(si) dalyvių įsitraukimas į technologijomis grindžiamo mokymo(si) diegimą profesinio mokymo organizacijoje*. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas.
3. Adler, A. (2003). *Žmogaus pažinimas*. Vilnius: ALK/ Vaga.
4. Aidukienė, T. (2005). *Teisingumo švietime vizija – mokykla visiems*. Vilnius.
5. Aidukienė, T. (2014). *Kaip užtikrinsime inkluzinio ugdymo kokybę?* Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos pranešimas. Prieiga per internetą:
http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/index_files/konferencija_pranesimas_aidukiene.pdf.
6. Ainscow, M. (1998). “Would It Work in Theory? Arguments for Practitioner Research and Theorising in the Special Needs Field.” *In Theorising Special Education*, edited by Catherine Clark, Alan Dyson, and Alan Millward. 123–137. London: Routledge.
7. Ainscow, M., Booth, T., & Dyson, A. (2006). *Improving schools, developing inclusion*. London, New York:Routledge.
8. Ainscow, M., Booth, T., & Dyson, A. (2006). Inclusion and the standards agenda: negotiating policy pressures in England. *International journal of inclusive education*, 10(4–5), 295–308. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/20020317.2020.1729587>
9. Ainscow, M. (2007). Education for All: Making it Happen. *Support for learning*, 10(4), 147–155.
10. Ainscow, M., Booth, T. (2017). *Index für Inklusion. Ein Leitfaden für Schulentwicklung*. Hrsg. und bearbeitet von Achermann, Bruno, Amipur, Donja, Braunsteiner, Maria-Luise, Plate, Elisabeth und Plate Andrea: Beltz. Weinheim.
11. Amonašvilis, Š. (2009). *Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesos*. Vilnius: Adrena.
12. Amonašvilis, Š. (2015). *Humanistinės pedagogikos riteris*. Vilnius: Adrena.

13. Allan, J. (2014). Inclusive education and the arts. *Cambridge Journal of Education*, 44(4), 511–523. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1080/0305764X.2014.921282>.
14. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimas*. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
15. Ališauskas, A. ir kt. (2008). Specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygis ir poreikis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. *Specialusis ugdymas I*(18), 124–136.
16. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Kairienė, S., Jones, S. (2011). Mokiųjų specialiųjų poreikių tenkinimas inkliuzinio ugdymo kontekste: Jungtinės Karalystės patirtis. *Specialusis ugdymas*, (24), 75–90.
17. Ališauskas, A. ir kt. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
18. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2018). Inkliuzinis ar įtraukusis ugdymas: socialinių konstrukčių interpretacijos švietimo kaitos kontekste. *Specialusis ugdymas / Special Education I*(38), 11–32.
19. Alkire, S., Deneulin, S. (1999). Individual Motivation, its Nature, Determinants and Consequences for Within Group Behavior. *ECON Working Papers; 1999/33*. Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/2078.1/5538>
20. Araujo, C. C., Giri, E. E., Soares, A. D. C. (2020). The Effect of Leadership and Employee Motivation on Business Success and Organizational Performance (Study at Aeroporto Presidente Nicolau Lobato, Dili and Timor Leste). *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 7(7), 706–714.
21. Atnaujintos bendrosios programos (2022). Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/bendrasis/bendrosios-programos/atnaujintos-bendrosios-programos>
22. Augustinienė, A., Janiūnaitė, B. (2003). *Švietimo organizacijos novatoriškumas - kaip prielaida sistemai: vidurinė - aukštoji mokykla - užtikrinti*. Aukštasis mokslas – žinių visuomenei: konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija, 2003. ISBN 9955093781, 181–204.
23. Balevičienė, S. (2012). Kas yra gera mokykla? *Švietimo problemos analizė*, 3(67), 1–12.

24. Bareikienė, M., Binkienė, D., Brazauskienė, R. ir kt. (2010). *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiujų poreikių žemų ir labai žemų intelektualinių gebėjimų mokinių ugdymui*. Vilnius.
25. Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
26. Bartaševičius, R. (2012). *Mokymosi aplinka XXI amžiuje*. Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/wpcontent/uploads/2020/07/Mokymosi-aplinka-XXI-amziuje-2012-birzelis.pdf>
27. Bauer, L., Olgeirsson, G., Pereira, F., Pluhar, Ch., Snell, P. (2003). Key Principles for Special Needs Education. *European Agency for Development in Special Needs Education*.
28. Bauer, L., Kaprova, Z., Michaelidou, M., Pluhar, C. (2009). *Raktiniai inkluzinio švietimo kokybės plėtros principai. Rekomendacijos politikams*. Odence, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
29. Beacham, N., Rouse, M. (2012). Student teachers' attitudes and beliefs about inclusion and inclusive practice. *Journal or Research in Special Educational Needs [interaktyvus]*, 1(12), 3–11. Prieiga per EBSKO Publishing.
30. Bennis, W., Goleman, D., O'Toole, J. (2008). *Transparency: How Leaders Create a Culture of Candor*, published by Jossey – Bass, San Francisco, ISBN 978-0-470-27876-5.
31. Berger, P. L., Luckman, T. (1999). *Socialinis tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
32. Bertran, M. (2015). Factors That Influence Friendship Choices in Children Under 3 in Two Schools: An Approach Towards Child Culture in Formal Settings in Barcelona. *Childhood*, 22(2), 187–200.
33. Biesta, G. and Burbules, N. C. (2003). *Pragmatism and Educational Research*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, USA.
34. Bitinas, B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: Alma littera.
35. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda.
36. Bitinas, B. (2013). Rinktiniai edukologiniai raštai. I tomas. *Ugdymo filosofija. Ugdymo idėjos ir problemos*. Vilnius: Edukologija, 372.
37. Bogdan, R., & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative Research for Education: An introduction to theories and methods*. Boston: Allyn and Bacon, Inc.

38. Bortini, P., Paci, A., Rise, A. & Rojnik, I. (2016). *Inclusive leadership: theoretical framework*. Priega per internetą: <https://inclusiveleadership.eu/the-inclusive-leadership-handbook-theoretical-framework/>
39. Booth, T. (2011). The name of the rose: Inclusive values into action in teacher education. *Prospects*, 41(3), 303–318.
40. Bradley, F. (1995). *International marketing strategy*. Pearson Education.
41. Brandes, J., Crowson, H. (2009). Predicting dispositions toward inclusion of students with disabilities: The role of conservative ideology and discomfort with disability. *Social Psychology of Education*, 12(2), June 2009, 271–289.
42. Coleman, M., Earley, P. (2005). *Leadership and Management in Education: Cultures, Change and Context*. Oxford, Oxford University Press.
43. Convention on the Rights of the Child Article 2, 2003.
44. Cawsey, T. F., Ingols, C., Deszca, G. (2012). *Organizational Change: An Action – Oriented Toolkit*. SAGE.
45. Coyle, D. (2018). *The Culture Code: The Secrets of Highly Successful Groups*. New York Chemi, T. & Du, X. (2017). Arts-Based Methods in Education – A Global Perspective. In T. Chemi & X. Du (eds), *Arts-Based Methods in Education Around the World, 1–14*. Aalborg University. Denmark: River Publishers.
46. Courtney, H. G., Kirkland, J., Viguerie, S. P. (2001). *Strategy Under Uncertainty*. The McKinsey Quarterly.
47. Dalin, Per; Rolff, Hans-Guenter; Kleekamp, Bab. (1999). *Mokyklos kultūros kaita (Changing the School Culture)*. Vilnius, Tyto alba.
48. Daniels, E., Stafford, K. (2000). *Atvirų visiems vaikams grupių kūrimas: specialiųjų poreikių vaikų integravimas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
49. Danhash, N. (2018). The world of work. In B. Revelli (Ed.), *Careers in the Arts: Visions for the Future*, 11–15. ELIA
50. Darrow, A. A. (2011). Early Childhood Special Music Education. *General Music Today*, 24(2), 28–30. doi:10.1177/1048371310385329
51. D’Alessio, S., Donnelly, V. and Watkins, A. (2010). Inclusive education across Europe: the move in thinking from integration for inclusion. *Revista de Psicología y Educación*, 1, 5, 109–126.
52. Dalin, P., Rolff, H. G., Kleekamp, B. (1999). *Mokyklos kultūros kaita*. Vilnius: Tyto alba.

53. Daher, M., Carré, D., Jaramillo, A., Olivares, H., & Tomicic, A. (2017). Experience and Meaning in Qualitative Research: A Conceptual Review and a Methodological Device Proposal. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 18(3). <https://doi.org/10.17169/fqs-18.3.2696>
54. Davies, T. (2006). Creative teaching and learning in Europe: Promoting a new paradigm. *The Curriculum Journal*, 17(1), 37–57.
55. Deal, T., Kennedy, A. (1982). *Corporate Cultures. The Rites and Rituals of Corporate Life*. Addison – Wesley Publishing Company.
56. De Nobile, J. (2009). *School Communication and Staff Wellbeing: Opportunities and Challenges for School Leadership*. Keynote address presented at the IEU Leaders and Leadership Conference, Sydney, 13 March.
57. Deng, M., Poon-McBrayer, K. F. (2012). Reforms and challenges in the era of inclusive education: the case of China. / *British Journal of Special Education [interaktyvus]*. 3, 39, 117–122. Prieiga per EBSKO Publishing.
58. DeNora, T. (2009). *With Music in Everyday Life*. Cambridge University Press.
59. Dewey, J. (2001). *The School and Society*. In *The School and Society & The Child and the Curriculum*. Mineola, NY: Dover Publications.
60. Dewey, J. (2014). Demokratija ir ugdymas.
61. DeWitt, P. (2011). Creating an Inclusive School Culture. *Education Week's blogs*, September, 2011.
62. Douglas, P. D., Zimmerman, M. A. (1995). Empowerment theory, research, and application. *Journal of Community Psychology*, 23(5). 569–580.
63. Dowling, R. (2005). Power, subjectivity and ethics in qualitative research. *Qualitative research methods in human geography*, 19–29.
64. Dubauskas, G. (2006). *Organizacijos elgsena*. Mokomoji knyga. Vilnius: LKA.
65. Dudzinskienė, R., Kalesnikienė, D., Paurienė, L., Žilinskienė, I. (2010). *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir ikt taikymas II knyga*. Metodinė priemonė pradinių klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams. Ugdymo plėtotės centras, Vilnius.
66. Dukynaitė, R. (2002). Bendruomenės kūrimo gimnazijoje problemos. *Pedagogika*, 60, 88–93.
67. Dumbliauskaitė, L. (2006). *Kur eini, Lietuvos chorvedy?* Vilnius.

68. Duoblienė, L. (2006). *Šiuolaikinė ugdymo filosofija: refleksijos ir dialogo link*. Vilnius: Tyto alba.
69. Duoblienė, L. (2012) *Mokyklos kultūra kaip ugdomasis kontekstas ir kaip prievarta*. Acta paedagogica Vilnensia, VU leidykla, 29, 9–21.
70. Duoblienė, L. (2018). *Pohumanistinis ugdymas. Dekoduoti*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
71. Džeimsas, V. (1995). *Pragmatizmas: naujas kai kurių senų mąstymo būdų pavadinimas*. Vilnius.
72. Eco, U. (1992). Postmodernism, Irony, the Enjoyable. *Modernism / Postmodernism*, 225–228.
73. Eisner, E. (2004). The Arts and the Creation of Mind. *Yale University Press. September*, 10, 196–209.
74. Emanuelsson, I. (2013). Integracija ir segregacija, inkluzija ir ekskluzija. *Inkluzinis ugdymas užsienio mokslininkų akiratyje*. Vilnius, Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“, 7–14.
75. Efthymiou, E. & Kington, A. | John Lee (Reviewing Editor) (2017). The development of inclusive learning relationships in mainstream settings: A multimodal perspective, *Cogent Education*, 4:1, DOI: 10.1080/2331186X.2017.1304015
76. Elo, S., Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis. *Journal of Advanced Nursing. May*, 62(1), 107–115.
77. European Commission [COM] (2017) 248 final. School development and excellent teaching for a great start in life. Prieiga per internetą: <https://www.schooleducationgateway.eu/lt/pub/resources/publications/school-development-and-excelle.htm>
78. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. (2019). *Inclusive School Leadership: Exploring Policies Across Europe*. E. Óskarsdóttir, V. Donnelly and M. Turner-Cmuchal (eds.). Odense, Denmark. Prieiga per internetą: https://www.european-agency.org/sites/default/files/sisl_synthesis_report.pdf
79. Evansas, P., Sabaliauskienė, R. (2010). Lietuvos kelias inkluzinio ugdymo link. *Specialusis ugdymas*, 2(23), 158–166.
80. Farrell, P. (2000). The impact of research on developments in inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 4(2), 153–162.
81. Florian, L., Linklater, H. (2010). Preparing teachers for inclusive education: using inclusive pedagogy to enhance teaching and learning for all. *Cambridge Journal of Education [interaktyvus]*, 4, 40, 369–386 Prieiga per EBSKO Publishing.

82. Forlin, Ch., Chambers, D. (2011). Teacher preparation for inclusive education: increasing knowledge but raising concerns. / *Asia-Pacific Journal of Teacher Education. [interaktyvus] 1, 39, 17–32*. Prieiga per EBSKO Publishing.
83. Fornauf, B. S., & Erickson, J. D. (2020). Toward an inclusive pedagogy through universal design for learning in higher education: A review of the literature. *Journal of Postsecondary Education and Disability, 33(2)*, 183–199.
84. Foster, D., L. (2022). Five ways emotional self-expression helps motivate your team. Prieiga per internetą:
85. <https://lisadfostercoach.com/2022/07/21/five-ways-emotional-self-expression-helps-motivate-your-team/>
86. Fullan, M. (1998). *Pokyčių jėgos: skverbimasis į ugdymo reformos gelmes*. Vilnius: Tyto alba.
87. Gabnytė-Blizevičienė, G. (2014). *Muzikos mokyklų pedagogų profesinės nuostatos edukacinių paradigų kaitos kontekste*. Daktaro disertacija. Šiauliai.
88. Galkienė, A. (2003). *Pedagginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
89. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Mokomoji priemonė. Šiauliai: Šiaulių universiteto biblioteka.
90. Galkienė, A. (2013). *Specialiojo ugdymo kaita: nuo atskirties pripažinimo link*. Vilnius: Edukologija.
91. Galkienė, A. (2021). Kokybinė įtraukiojo ugdymo slinktis visuomenės raidos kontekste: dialektinis modeliavimas. *Pedagogika / Pedagogy 2021, 141, 1, 190–213 / Vol. 141, doi.org/10.15823/p.2020.141.11*.
92. Galkienė, A. et al. (2021). *Universalus dizainas mokymuisi mūsų klasėje. Mokytojų patirtys: Austrija, Lietuva, Lenkija, Suomija*. Knyga parengta įgyvendinant „Erasmus+“ projektą „Ugdymo proceso transformavimo skirtinguose edukaciniuose kontekstuose prielaidos, taikant įtraukiojo ugdymo strategijas“ (Nr. 2018-1-LT01-KA201-046957).
93. Galkienė, A., Nedzinskaitė-Mačiūnienė, R., Bujanauskienė, V., Juodvalkienė, R., Markevič, A.A., Laučiuvienė, A., Pavilovič-Jančis, A., Vyšniauskienė, A., Tutkienė, I., Šaliamoras, M., P. (2023). *Universalus dizaino mokymuisi gairės: mokymosi kelias kiekvienam ir kiekvieni*. Vilnius: Europos socialinio fondo agentūra.

94. Gaižauskaitė, I., Valavičienė N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. ISBN 978-9955-30-205-6. Vilnius: Registrų centras.
95. Geros mokyklos koncepcija. (2015). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. V-1308.
96. Girdzijauskienė, R., & Sakadolskienė, E. (2018). Preparing Music Teachers for Inclusive Education in Lithuania. *Pedagogika*, 131(3), 48–66. <https://doi.org/10.15823/p.2018.33>
97. Gilbert, R., Stoner, J. A. F., Freeman, E. (2009). *Management, 6th Edition*. ISBN: 8131707040 / 9788131707043; Format: Soft Cover; 748.
98. Goal 4: Ensure Inclusive and Quality Education for all and Promote Lifelong Learning, 2016. Prieiga per internetą: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>, accessed 7 February, 2020.
99. Greene, M. (2000). Releasing the Imagination: Essays on Education, the Arts, and Social Change. *Jossey-Bass; 1st edition, February 2*, 32–60.
100. Green, L. (2011). *Musical identities, learning and education: Some cross-cultural issues*. In: Clausen, Bernd [Hrsg.]: Vergleich in der musikpädagogischen Forschung. Essen : Die Blaue Eule, 11–34. - (Musikpädagogische Forschung; 32) - URN: urn:nbn:de:0111-opus-89694
101. Grincevičienė, V., Szerlağ, A., Dziubacka, A., Targamadzė, V. (2015). *Įtraukusis ugdomas: mokinių tėvų rūpesčiai ir lūkesčiai*. Prieiga per internetą: <http://www.cpe.vgtu.lt/index.php/cpe/article/view/269>
102. Gruenert, S., Whitaker, T. (2017). *School Culture Recharged: Strategies to Energize Your Staff and Culture*, Alexandria, Virginia USA, ISBN-13: 978-1416623458.
103. Hammersley, M. (2001). *Some questions about evidence-based practice in education*.
104. Halder, A. (2002). *Filosofijos žodynas*. Vilnius: Alma littera.
105. Hammarberg, K., Kirkman, M. S., Lacey, S. (2016). Qualitative research methods: when to use them and how to judge them. *Human Reproduction*, 31(3), March 2016, 498–501, <https://doi.org/10.1093/humrep/dev334>
106. Handy, C. (1993). *Understanding Organizations*. Clays Ltd, St.Ives plc.

107. Hardisty, D. J., Pfeffer, J. (2017). Intertemporal Uncertainty Avoidance: When the Future Is Uncertain, People Prefer the Present, and When the Present is Uncertain, People Prefer the Future. *Management Science*, 63, 519–527
108. Harvey, D. (1992). Social Justice, Postmodernism and the City. *International Journal of Urban and Regional Research*, 16(4), 588–601.
109. Hargreaves, A. (1999). *Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai*. Vilnius: Tyto alba.
110. Harrison, R. (1970). What Kind of Organization? Development Research Associates Kelly. *The Organizational Concept of Leadership // International Management*.
111. Hatch, M. J., Cunliffe, A. L. (2006). *Organization Theory: Modern, Symbolic, and Postmodern perspectives*. Oxford University Press.
112. Helfrich, C. D., Li, Y. F., Mohr D. C., Meterko M., Sales, A. E. (2007). Assessing an organizational culture instrument based on the Competing Values Framework: Exploratory and confirmatory factor analyses. *Implementation Science* 2, 13. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1186/1748-5908-2-13>
113. Henderson, C. M. & Lasley, E. (2014). *Creating Inclusive Classrooms through the Arts*. https://www.southernearlychildhood.org/upload/pdf/Dimensions_Vol4_2_3_HendersonLaskey.pdf.
114. Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2011). *Qualitative research methods*. London: Sage Publications.
115. Herrity, J. (2022). *A Complete Guide to Organizational Culture and Leadership*. Prieiga per internetą: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/organizational-culture-and-leadership>
116. Hodkinson, A. (2007). Inclusive and special education in the English education system: historical perspectives, recent developments and future challengers. *British Journal of Special Education*. [interaktyvus] 2, 30, 119–134.
117. Holladay, R., Quade, K. (2008). *Influencing Patterns for Change*. CreateSpace Independent Publishing Platform.
118. Hopkins, D., Ainscow, M., West, M. (1998). *Kaita ir mokyklos tobulinimas*. Vilnius: Tyto alba.
119. Howard, O., Samuel, M. C. (1996). *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Vilnius: Leidybos centras.

120. Inklusinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui, (2011). Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams. Leidinio rengėjai: Mažyliienė A., Gutauskienė R., Tumelienė R., Špokienė R. Vilnius: SPPC.
121. Yilmaz, B., Gul, G., Engur, D. (2018). The Effect of Choral Participation on Middle School Students' Life Satisfaction. *European Journal of Educational Research*, 7(4), 893–899, DOI: 10.12973/eu-er.7.4.893, October. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/330987522_The_Effect_of_Choral_Participation_on_Middle_School_Students'_Life_Satisfaction
122. Inklusinio švietimo mokytojo profilis. TE4I. (2012). Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
123. Inklusinis ugdymas ir veikla klasėje vidurinėje mokykloje. (2005). Ataskaitos santrauka. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
124. Islam, A., Leshkova, S. (2017). *The benefits of music in inclusive education*. In: 12th International Balkan Education and Science Congress, 28–30 Sept. 2017, Nessebar, Bulgaria.
125. Įtraukties principo įgyvendinimo gairės mokykloje (Įtraukties principo gairės). (2022). Prieiga prie interneto: <https://www.nsa.smm.lt/itrauktis-ugdyme/>
126. Įtraukties švietime plėtros gairės (2022). Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Prieiga per internetą: <https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/aalaikini/Įtraukties%20svietime%20pletros%20gaires%201.pdf>
127. Ivesson, M. (2011). *Interpreting Interviews*. SAGE Publications. Los Angeles.
128. Jachova, Z. (2004). Inclusive Education of Children with Special Needs in Republic of Macedonia. *Journal of Special Education and Rehabilitation*. [interaktyvus] 1–2, 35–46. Prieiga per internetą per EBSKO Publishing.
129. Jackson, S. E., Schuler, R.S., Wener, S. (2012). *Managing Human Resources*. Cengage Learning.
130. Jackūnas, Ž. (2008). Patyrimas, patirtis ir supratimas. *LOGOS – A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art*. 56, 20–28. Prieiga per internetą: [http://www.litlogos.eu/L56/logos56_020_028psl.pdf].
131. Jameson, F. (2002). *Kultūros posūkis: rinktiniai darbai apie postmodernizmą /1983–1998/*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjunga.
132. Janiūnaitė, B. (2004). *Edukacinės novacijos ir jų diegimas*. Kaunas.

133. Janiūnaitė, B., Petraitė, M. (2010). Inovacinės kultūros ir žinių sklaidos sąsajos organizacijoje: technologinių inovacijų diegimo atvejis telekomunikacijų įmonėje, *Socialiniai mokslai*, 3(69), 14–23. ISSN 1392-0758.
134. Janiūnaitė, B., Gelbūdienė, E. (2014). Educating social entrepreneurs as agents for inclusive innovation, *Socialiniai mokslai*, 4(86), 54–61. Doi:10.5755/j01.ss.86.4.9256.
135. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius.
136. Jucevičienė, P. (1994). *Organizacijos elgsena*. Kaunas.
137. Jucevičienė, P., (2009). Alternatyvios besimokančios organizacijos tapimo trajektorijos. *Socialiniai mokslai*, 2(64), 26–34. ISSN 1392-0758.
138. Jucevičienė, P., Počkienė, A., Kudirkaitė, L. ir kt. (2000). *Universiteto kultūra ir jos tyrimas*. Kaunas: Technologija.
139. Jucevičienė, P., Mozuriūnienė, V. (2009). Organizacijos žinojimo santykis su organizacijos žiniomis: pažinimo ir formalizavimo ribos. *Ekonomika ir vadyba*, ISSN 1822-6515, 14, 1129–1138.
140. Jucevičienė, P. (2013). Nuo pedagogikos iki edukologijos: meilės įkvėpti. *Pedagogika*, ISSN 1392-0340, 53–61.
141. Jucevičius, R. (1998). *Strateginis organizacijų vystymas*. Kaunas: Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centras.
142. Jucevičius, G., Bakanauskienė, I., Brasaitė, D., Bendaravičienė, R., Linkauskaitė, U., Staniulienė, S., Stonkutė, E., Vveinhardt, J., Žirgūtis, V. (2017). *Organizacijų valdymas neapibrėžtumų aplinkoje: teorija ir praktika*. Monografija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
143. Juodaitytė, A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis-edukacinis aspektas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
144. Juodaitytė, A. (2014). Vaikų individualizuoto ugdymo pedagoginės rekonstrukcijos: diskursai ir metakontekstai. *Tiltai*, 66(1), 237–248.
145. Jurašaitė-Harbison, E. (2008). *Learning in and from Practice: Opportunities and Implications for Teachers' Informal Learning in Lithuania and the United States*. Daktaro disertacija. Mičigano universitetas.
146. Kalimuthu, S. (2018). *An analysis of Parents attitude towards the learning orientation of higher secondary school students*. Prieiga per internetą: <http://hdl.handle.net/10603/228075>
147. Karlof, B., Lovingsson, F. (2006). *Vadybos koncepcijos ir modeliai nuo A iki Z*. Vilnius: Verslo žinios.

148. Kasparavičienė, G., Sabaliauskienė, R., Rimkienė, R. (2002). *Jūs ne vieni. Šeimoms, auginančioms specialiųjų poreikių vaikus*. Vilnius: Garnelis.
149. Kaziliūnas, A. (2006). *Kokybės analizė, planavimas ir auditas*. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.
150. Kielaitė, R. (2013). *Kartu įveikime mokymosi sunkumus*. Metodinės rekomendacijos mokytojams, dirbantiems bendrojo lavinimo mokyklose su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais. Šiauliai: Lucilijus.
151. Koehler, J. (2019). *A Guide to Organizational Resources and How to Mange Them*. Prieiga per internetą: <https://www.uagrantham.edu/blog/a-guide-to-organizational-resources-and-how-to-manage-them/>
152. Kontautienė, R. (2006). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
153. King, G. (2021). Towards a culture of care for ethical review: connections and frictions in institutional and individual practices of social research ethics. *Social & cultural geography*, 1–17. doi:org/10.1080/14649365.2021.1939122
154. Kirby, D. A. (2000). *Entrepreneurship*. – Maidenhead: Mc Graw-Hill Education.
155. Koskienė, N., Ališauskas, A. (2014). *Inkliuzinė mokykla – siekiamybė ar utopija?* Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/123202>
156. Kotter, J. P. and Heskett, J. L. (1992). *Corporate Culture and Performance*. Free Press, New York.
157. Kreisberg, S. (1992). *Transforming power: domination, empowerment and education*. Albany: State University of New Your Press
158. Kriščiūnaitė, A., Strakšienė, D. (2012). Mokinių pažangos ir pasiekimų vertinimo raiška ugdyme: edukacinių paradigų kontekstas / *Kūrybos erdvės* = The Spaces of Creation. 2012, nr. 17. ISSN 1822-1076 8–18. (EBSCO Publishing duomenų bazė nuo 2004 m.).
159. Kumar, R. (2011). *Human Resource Management: Strategic Analysis Text and Cases*. I K International Publishing House.
160. Kvale, S. (2007). *Doing Interviews*. Los Angeles: Sage Publications.
161. Kvale, S., Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. USA.

162. Kvederaitytė, N. (2009). *Šiuolaikinės mokyklos kaip besimokančios organizacijos bruožų raiška personalo savivaldaus mokymosi sklaidos procesuose*. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas.
163. Kudokienė, N., Juodaitytė, A. (2005). *Mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, formavimosi tendencijos. //Jaunųjų mokslininkų darbai. I(5)*.
164. Labinienė, R. ir kt. (sud.). (2003a). „Mokykla visiems“ kuriame šiandien. Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“. Vilnius: Presvika.
165. Labinienė, R. (sud.). (2003b). *Mokytojų rengimo ugdyti specialiųjų poreikių turinčius vaikus bendrojo ugdymo klasėse gairės*. Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“. Vilnius: Presvika.
166. Lange, C., Sletten, S. (2002). *Alternative Education: A Brief History and Research Synthesis*. Prieiga per internetą: https://nasdse.org/docs/115_0fb117db-a3df-4427-bae7-3226541d3e34.pdf
167. Lakkala, S., Juškevičienė, A., Česnavičienė, J., Poteliūnienė, S., Ustilaitė, S., Uusiautti, S. (2019). Implementing Inclusive Education in Lithuania: What are the main Challenges according to Teachers' Experiences? *Acta Paedagogica Vilnensia*, 43, 37–56.
168. Legutko, R. S., & Trissler, T. T. (2012). The Effects of Background Music on Learning Disabled Elementary School Students' Performance in Writing. *Current Issues in Education*, 15(1), 1–9.
169. Liasidou, A. (2012). *Inclusive Education, Politics and Policymaking: contemporary issues in education studies*. London.
170. Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Tolerancija>.
171. Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/v/vertybe>.
172. *Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija*.
173. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“.
174. Lisabonos deklaracija: Jaunuolių požiūris į inkluzinę švietimo sistemą. (2007). http://www.european-agency.org/publications/flyers/lisbon-declaration-young-peoplesviews-on-inclusive-education/declaration_lt.pdf
175. Lyotard, J. F. (1984). *The Postmodern Condition: a Report on Knowledge*, 10. U of Minnesota Press.
176. Lohman, L., Long-Crowell, E. (2021). *Material & Non-Material Culture: Facts, Creations & Beliefs*. Prieiga per internetą:

- <https://study.com/academy/lesson/what-is-culture-material-and-nonmaterial-culture.html>
177. Lord, J. (1991). *Lives in transition: The process of personal empowerment*. Kitchner, ON: Centre for Research and Education in Human Services.
 178. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2011). Paskelbta: Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/asr>
 179. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2020). 5 str. 5 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1480/asr>
 180. Lukšienė, M. (2013). *Jungtys*. Sud. R. Bruzgelevičienė. Vilnius: Alma littera, 44.
 181. Maanen, J. V., Barley, S. R. (1985). *Cultural Organization: Fragments of a Theory*, In P. J. Frost, L. F. Moore, M. R. Louis, C. C. Lundberg and J. Martin. *Organizational Culture*. Beverly Hills, Sage, 31–53.
 182. Magnússon, G. (2019). “An Amalgam of Ideals – Images of Inclusion in the Salamanca Statement.” *International Journal of Inclusive Education*, 23(7–8), 677–690. [Taylor & Francis Online], [Web of Science ®]
 183. Markworth, L. (2014). Without Words: Music as Communication for Children with Autism. *Qualitative Inquiries in Music Therapy*, 9, 1–42.
 184. Merkys, G., Kalinauskaitė, R., Beniušienė, I., Vveinhardt, J., Dromantas, M. (2005). Organisational Climate Crisis Test for Lithuanian Job Organisations: Constructing and Validation. *Socialiniai mokslai*, 3(49), 39–51.
 185. Maslow, H. A. (2006). *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa.
 186. Meier, B. S., & Rossi, K. A. (2020). Removing instructional barriers with UDL. *Kappa Delta Pi Record*, 56(2), 82–88.
 187. Meyer, A., Rose, D. H., & Gordon, D. (2014). *Universal design for learning: Theory and practice*. USA: CAST Merriam, S. B., Sharan, B. (2016). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
 188. Merschmann, U., Thonemann, U. W. (2011). Supply Chain Flexibility, Uncertainty and Firm Performance: An Empirical Analysis of German Manufacturing Firms. *International Journal of Production Economics*, 130(1), 43–53.
 189. Meux, C. (2010). Top Tips to Notice Coming Changes in Organizations.

190. McCarthy, K. F., Ondaatje, E. H., Zakaras, L., & Brooks, A. (2004). *Gifts of the muse: reframing the debate about the benefits of the arts*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
191. Mezzanotte, C. (2022), „The social and economic rationale of inclusive education: An overview of the outcomes in education for diverse groups of students“, *OECD Education Working Papers, No. 263*, OECD Publishing, Paris. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1787/bff7a85d-en>.
192. Miltenienė, L., Melienė, R. (2010). Specialiojo ugdymo formos inkluzinio ugdymo kontekste: Olandijos patirtis. *Specialusis ugdymas, 1*(22), 133–140.
193. Miltenienė, L., Daniutė, S. (2014). Pedagogų ir būsimųjų pedagogų kompetencija ugdyti įvairių poreikių turinčius mokinius inkluzinio švietimo kontekste. *Specialusis ugdymas, 1*, 9–26.
194. Miltenienė, L., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Kairienė, D., Geležinienė, R., Tomėnienė, L. (2020). *Specialusis ugdymas ir jo transformacijos įtraukiojo švietimo kontekste*. Monografija. Šiaulių universitetas.
195. Moran, A. (2007). Embracing inclusive teacher education. / *European Journal of Special Education. [interaktyvus] 2*(30), 119–134. Prieiga prie interneto per EBSCO Publishing
196. Moriña, A. (2021). When people matter: The ethics of qualitative research in the health and social sciences. *Health Soc Care Community, 29*, 1559–1565. doi:org/10.1111/hsc.13221
197. Murray, J. (1997). *Hamlet on the Holodeck: The Future of Narrative in Cyberspace*. Cambridge: The MIT Press.
198. Nasibullov, R. R., Kashapova, L. M., Aknulla, M. (2015). *Conditions of Formation of Social Successfulness of Students with Disabilities in the System of Continuous Inclusive Education on the Basis of Value Approach*. Prieiga per internetą: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.vpu.lt/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=7&sid=855eaa9f-3949-406b-a7b5-e5dcbfffb6c53%40sessionmgr112&hid=116>
199. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. (2006). Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2695, Žin., 2006, Nr. 4-115.
200. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. (2012). Patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. V-554 redakcija.

201. Nind, M., Rix, J., Sheery, K. ir kt. (2005). *Curriculum and pedagogy in inclusive education: values into practice*. London: RoutledgeFalmer.
202. Nisser, D. von A. (2017). *Can collaborative consultation, based on communicative theory, promote an inclusive school culture?* *Issues in Educational Research*, 27(4), 874–891. Prieiga per internetą: <http://www.iier.org.au/iier27/von-ahlefeld-nisser.pdf>
203. Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (2016). *What makes a school a learning organisation? A guide for policy makers, school leaders and teachers*. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/education/school/school-learning-organisation.pdf>
204. Operti, R., Brady, J., Duncombe, L. (2010). *Moving forward: Inclusive education as the core of Education for All. Prospects. [interaktyvus]* 37, 61–67. Prieiga prie interneto per EBSKO Publishing.
205. Operti, R., Brady J. (2011). *Developing inclusive teachers from an inclusive curricular perspective. Perspects. [interaktyvus]* 41, 459–472. Prieiga prie interneto per EBSKO Publishing.
206. Ouchi, W. G., Wilkins, A. L. (1985). *Organizational Culture. Annual Review of Sociology*, 11, 457–483. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1146/annurev.so.11.080185.002325>
207. Owens, R. G. (1991). *Organizational Behavior in Education*. Hofstra university: Allyn and Bason.
208. Ozbasaran, S. (2015). John Dewey and John Locke: *Pedagogical Views*. Prieiga per internetą: <https://daengjuventini.wordpress.com/2015/04/20/john-dewey-john-locke-pedagogical-views/>
209. Ozmon, H. A., Craver, S. M. (1996). *Filosofiniai ugdymo pagrindai*. Vilnius: Leidybos centras.
210. Qvortrup, A. & Qvortrup, L. (2018). Inclusion: Dimensions of inclusion in education. *International Journal of Inclusive Education*, 22(7), 803–817. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/13603116.2017.1412506>
211. Qvortrup, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
212. Pagrindinio muzikinio formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos. (2015).
213. Parker, E. C. (2017). *A Grounded Theory of Adolescent High School Women’s Choir Singers’ Process of Social Identity Development*.

Journal of Research in Music Education, 65(5): 002242941774347, DOI: 10.1177/0022429417743478, November, 391–392. Prieiga per internetą:

https://www.researchgate.net/publication/321111290_A_Grounded_Theory_of_Adolescent_High_School_Women's_Choir_Singers'_Process_of_Social_Identity_Development

214. Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley & Sons.
215. Paulauskaitė, N. (1998). *Organizacijos kultūros tyrimas, siekiant įgyvendinti visuotinės kokybės vadybą*. Daktaro disertacijos santrauka. Kaunas.
216. Paulauskaitė, N., Vanagas, P. (1998). *Organizacijos kultūros tyrimas įgyvendinant visuotinės kokybės vadybą*. Kaunas: Technologija.
217. Paulsrud, D. & Nilholm, C. (2020). Teaching for inclusion – a review of research on the cooperation between regular teachers and special educators in the work with students in need of special support, *International Journal of Inclusive Education*, DOI: 10.1080/13603116.2020.1846799
218. Pawlina, W., Drake, R. L. (2016). Authentic Learning in Anatomy: a Primer on Pragmatism. *Anatomical sciences education*, 9(1), 5–7.
219. Perrson, B. (2013). *Kam reikia specialiojo ugdymo. Inkluzinis ugdymas užsienio mokslininkų akiratyje*. Vilnius, Šiaurės ir Baltijos šalių projektas „Mokykla visiems“, 15–24.
220. Peterson, K. (2002). *The Shaping School Culture Fieldbook*. The Jossey-Bass Education Series. Indianapolis.
221. Peterson, K., Terrence, D. (2020). *The Shaping School Culture: The Heart of Leadership*. Jossey – Bass, San Francisco.
222. Peters, T., Waterman R. H. (2008). *Tobulumo beiėškant*. Vilnius: Alma littera.
223. Pearce, M. (2009). The Inclusive Secondary School Teacher in Australia. *International Journal of Whole Schooling*, 5(2), 1–15. Prieiga per internetą: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ868805.pdf>
224. Piličiauskaitė, L., J. (2021). *Auklėjimo ir mokymo sinergija emocinio imitavimo metodo taikymo kontekste: pedagogo praktinės patirties aspektas*. Monografija. Vilnius.
225. Piličiauskas, A. (2002). *Kultūra kaip muzikinio ugdymo tikslas*. Muzikinio ugdymo aktualijos: metodinių straipsnių rinkinys studentams ir mokytojams, 78–87. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

226. Pijl, S. J. (2010). Preparing teachers for inclusive education: some reflections from the Netherlands. *Journal of Research in Special Educational Needs*. [interaktyvus] 1, 10, 197–201. Prieiga prie interneto per EBSKO Publishing
227. Piske, F., Ribeiro, H., Stoltz, T. & Machado, J. (2014). *Creative Educational Practices for Inclusion of Gifted Children*. *Creative Education*, 5(10), 803–808. Published Online in SciRes. Prieiga prie interneto: <http://www.scirp.org/journal/ce> DOI: 10.4236/ce.2014.510093
228. Pociūtė, B. (2005). Quality Culture – the Main Value of Academic Community, *Acta Paedagogica Vilnensia*, 150, 188–196. doi: 10.15388/ActPaed.2005.15.9739.
229. Porter, M. E. (1990). The Competitive advantage of Nations. The free Press, A. Division of Macmillan.
230. Programa „ET 2020“.
231. Poškienė, A. (2006). Organizational Culture and Innovations. *Engineering economics*, 1(46), 45–50.
232. Raipa, A. (2002). *Viešasis administravimas*. Kaunas: Technologija.
233. Ravasi, D., Schultz, M. (2006). Responding to organizational identity threats: Exploring the role of organizational culture. *Academy of Management Journal*., 49 (3), 433–458.
234. Reeve, J., & Tseng, C. M. (2011). Agency as a fourth aspect of students’ engagement during learning activities. *Contemporary Educational Psychology*, 36(4), 257–267. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2011.05.002>
235. Regelski, T., A., Gates, J. T. (2010). Music Education for Changing Times. *Landscapes: the Arts, Aesthetics, and Education (LAAE)*, 7. ISBN : 978-90-481-2699-6
236. Regelski, A. (2017). Automania: Music and Music Education from Mars. *Contemporary Aesthetics (Journal Archive)* 15,107–110.
237. Robbins, S. (2006). *Organizacinės elgsenos pagrindai*. 2-as leidimas. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
238. Robinson, A. H. (2013). Arts integration and the success of disadvantaged students: A research evaluation. *Arts Education Policy Review*, 114 (4), 191–204. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/10632913.2013.826050>
239. Rodžers, K., Freiberg, D. (2002). *Svoboda učitsa*. Moskva: Smysl. 250
240. Rogers, C. (1983). Freedom to learn for 80’s. Columbus-Toronto-London-Sydney. H. M

241. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
242. Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
243. Ruškus, J. (2017). *Itraukus ugdymas užtikrintų visų vaikų švietimo kokybę*. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/lt/itraukus-ugdymas-visu-vaiku-ugdymo-kokybei/>
244. Ruškus, J. (2017). *Ar Lietuvos švietimas atsilieps į Jungtinių Tautų kvietimą?* Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/ar-lietuvos-svietimas-atsilieps-i-jungtiniu-tautu-kvietima-18-766134>
245. Sakadolskienė, E. (2017). Ne vien žinios ir gebėjimai: transformacijos per mokytojo socializaciją ir tapatybės ugdymą. *Acta Paedagogica Vilnensia*, ISSN 1392-5016. DOI: <http://dx.doi.org/10.15388/ActPaed.2017.38.1>.
246. Sakalas, A. (2003). *Personalo vadyba*. Vilnius: Margi raštai.
247. Salamankos deklaracija dėl specialiųjų poreikių asmenų ugdymo (1994). UNESCO 1994 The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education, UNESCO, Paris.
248. Samama, L. (2013). Creative Music Education: Theory and Practice. *European Perspectives on Music Education 2. Artistry. Helbling*, 77–86.
249. Săseanu, A. S., Toma, S. (2019). Leadership and Employees' Motivation. "Ovidius" University Annals, Economic. *Sciences Series. Volume XIX*, 518–523.
250. Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., & Kleiner, A. (2000). *Schools That Learn: A Fifth Discipline Resource*. New York, NY: Doubleday Dell Publishing Group, Inc.
251. Seilius, A. (1998). *Organizacijų tobulinimo vadyba*. Klaipėda: Klaipėdos universitetas
252. Sexton, T. L. (2000). Reconstructing Clinical Training: In pursuit of evidence-based clinical training. In: *Counselor Education and Supervision*, 39, 218–227.
253. Schein, E. H. (1990) / (1992). Organizational culture. *American Psychologist*, 45, 109–119.
254. Schermerhorn, J. R., Hunt, J. G., Osborn, R. N. (1994). *Managing Organizational Behaviour*. New York: John Wiley & Sons.
255. Sigad, I. (1998). Postmodernism and Education. *Educational Practice and Theory*, 20 (20), 5– 20.

256. Simonaitienė, B., Targamadzė, V. (2002). *Bendrojo lavinimo mokyklos, kaip besimokančios organizacijos, veiklos charakteristikos teorinis pagrindimas. Tiltai, 1(18), 95–105.*
257. Simonaitienė, B. (2007). *Mokyklos – besimokančios organizacijos vystymas: mokslo studija.* Kaunas: Technologija.
258. Simpson, K., & Keen, D. (2011). Music Interventions for Children with Autism: Narrative Review of the Literature. *Journal of Autism & Developmental Disorders, 41(11), 1507–1514.* doi:10.1007/s10803-010-1172-y
259. Sokal, L., Woloshyn, D., Funk-Unrau, S. (2013). How important is practicum to pre-service teacher development for inclusive teaching? Effects on efficacy in classroom management. *Alberta Journal of Educational Research. [interaktyvus] 2, 59, 285–298.* Prieiga per EBSKO Publishing.
260. Skrtic, T. (1991). *Behind Special Education.* Denver: Love.
261. Staniulienė, S. (2010). *Organizacinė kultūra.* Mokomoji knyga. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
262. Steponavičienė, E. (2003). Pradinės mokyklos vaidmuo ugdant ateities žmogų. *Gimtasis žodis, 6.* Prieiga per internetą: http://gimtasiszodis.w3.lt/steponav_03_6.htm.
263. Stoner, J. A. F. (2006). *Vadyba.* Kaunas: Poligrafija ir informatika.
264. Stolp, S., Smith, S. C. (1995). *Transforming school culture: stories, symbols, values, and the leader's role.* USA: ERIC Clearinghouse on Educational Management, University of Oregon.
265. Stoll, L., Fink, D. (1998). *Keičiame mokyklą.* Vilnius: Margi raštai.
266. Strakšienė, D. (2020). Opportunities for inclusive music education in the general education school: an analysis of teachers' attitudes // *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Musica. ClujNapoca: Babeş-Bolyai University.* ISSN 1844-4369. eISSN 2065-9628. Vol. 65, iss. 1, 55–68. (Studia Universitatis Babeş-Bolyai, ISSN 1844- 4369; 65). DOI: 10.24193/subbmusica.2020.1.04.
267. Strategija „Europa 2020“.
268. Spratt, J., Florian, L. (2015). Inclusive pedagogy: From learning to action. Supporting each individual in the context of 'everybody'. *Teaching and Teacher Education, 49, 89–96.*
269. Survutaitė, D. (2016). *Mokyklos kultūros raiška.* Monografija. Vilnius. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla. ISBN 978-609-471-074-2
270. Šiaučiuikėnienė, L., Stankevičienė, N., Čiužas, R. (2011). *Didaktikos teorija ir praktika.* Kaunas: Technologija.

271. Šimanskienė, L. (2008). *Organizacinės kultūros diagnostavimo metodika*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
272. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. (2023). *Itraukusis ugdymas: pristatytas universalaus dizaino mokymuisi gairių leidinys*. Prieiga per internetą: <https://smsm.lrv.lt/lt/naujienos/itraukusis-ugdymas-pristatytas-universalaus-dizaino-mokymuisi-gairiu-leidinys?lang=lt>
273. Šumskis, A. (2019). Apie 2019 m. „Vasaros akademiją“ – Lietuvos chorų sąjungą. Prieiga per internetą: <https://lchs.lt/naujienos/apie-2019-m-vasaros-akademija/>
274. Tamašauskaitė, A. (2010). Choro kaip besimokančios organizacijos tyrimo parametrai. *Socialiniai mokslai*, 2(68), 37–50.
275. Targamadžė, V. (1996). *Švietimo organizacijų elgsena*. Kaunas: Technologija.
276. Targamadžė, V. (1999). *Bendrojo lavinimo mokykla: mokinių edukacinio stimuliavimo aspektas*. Kaunas: Technologija.
277. Targamadžė, V. (2006). *Konfliktų kontūrų brėžimas: ugdymo realybės kontekstas: monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
278. Targamadžė, V. (2014). *Bendrojo ugdymo mokykla kryžkelėje: akivarai ir kūlgrinda: monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
279. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (2002). Vilnius.
280. Thomas, G. (2013). A review of thinking and research about inclusive education policy, with suggestions for a new kind of inclusive thinking. *British Educational Research Journal [interaktyvus]* 3, 39, 473–490. Prieiga per internetą per EBSKO Publishing.
281. Thorlakson, A. J., Murray, R. P. (1996). An Empirical Study of Empowerment in the Workplace. *Group & Organisation Management*, 1(21), 67–83.
282. Timmers, R., Bailes, F. and Daffern, H. (2021). *Together in Music: Coordination, expression, participation*. Oxford Scholarship Online: November 2021. Print ISBN-13: 9780198860761. DOI: 10.1093/oso/9780198860761.001.0001
283. UNESCO. (2009). *Inclusive education: The way of the future*. (Final Report. International Conference on Education 48th session, Geneva, Switzerland. 25–28 November 2008). Prieiga per internetą: http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Policy_Dialogue/48th_ICE/ICE_FINAL_REPORT_eng.pdf

284. UNESCO Incheon deklaracija (2016). Pasaulinė švietimo kryptis: Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai, OECD.
285. Vaicekauskienė, V. (2012). Valstybinė švietimo strategija 2013 – 2022 m.: tikslai, problemos, tobulinimo kryptys. *Švietimo problemos analizė*, 17 (81), 1–12. Prieiga per internetą: <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/svietimo-strategija.pdf>
286. Vaiko teisių konvencija, 2 straipsnis. (2003).
287. Valantinas, A., Čiuladienė, G. (2012). *Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą: ar tai problema Lietuvos mokyklose?* Socialinis darbas 11(2), 401–410.
288. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija. *Valstybės žinios*. 2013, Nr. 140-7095.
289. Vasiliauskas, A. (2004). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija.
290. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/prasme-1/>
291. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/vertybe/>
292. Voss, J. A., Bufkin L. J. (2011). Teaching all children: Preparing Early Childhood Preservice Teachers in Inclusive Settings. *Journal of Early Childhood Teacher Education*. [interaktyvus] 32, 338–354. Prieiga per internetą per EBSKO Publishing.
293. Vveinhardt, J. (2011). Organizacijos kultūros ir organizacinės kultūros charakteristikos. *Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 5(29), 221–230. ISSN 1822-6760.
294. Waddill, D., Marquard, M. J. (2011). *The e-HR Advantage: The Complete Handbook for Technology-Enabled Human Resources*. Nicholas Brealey
295. Wain, K. (2016). *Philosophy of lifelong education*. Routledge.
296. Wan, P., W., Chen, H., S. & Daphne, W., Y. (2015). „Organizational image, identity, and international divestment: A theoretical examination“. *Global Strategy Journal*, 5(3), 205–222.
297. Warnes, E., Done, E. J., Knowler, H. (2022). Mainstream teachers' concerns about inclusive education for children with special educational needs and disability in England under pre-pandemic conditions, *Journal of Research in Special Educational Needs, Volume 22, Number 1*, 31–43 doi: 10.1111/1471-3802.12525

298. Watkins, A. (2007). *Assessment in Inclusive Settings: Key issues for policy and practice*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education.
299. Watkins, A. (2009). *Special Needs Education – Country Data 2008*, Odense: European Agency for Development in Special Needs Education.
300. Watson, M., Hodges, J. (2017). *School Climate and the CCRPI. Georgia Department Education*. Prieiga per internetą: <https://slideplayer.com/user/13973200/>
301. Watts, C. (2021). *Supporting Pupils with SEN in the Classroom: Guidance for Teachers*.
302. Westerlund, H.M., Karlsen, S., Partti, H. (2019). *Visions for Intercultural Music Teacher Education*. Switzerland, ISBN-13: 978-3030210281.
303. Westerlund, H., Karlsen, S., Kallio, A. A., Treacy, D. S., Miettinen, L., Timonen, V., Gluschankof, C., Ehrlich, A., & Shah, I. B. (2022). Visions for intercultural music teacher education in complex societies. *Research Studies in Music Education*, 44(2), 293–312. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1321103X211032490>
304. Wielewicki, V. H. G. (1999). Postmodernism and Education. *Ilha do Desterro A Journal of English Language, Literatures in English and Cultural Studies*, 37, 135–137.
305. Zakarevičius, P. (2004). *Organizacijos kultūra kaip pokyčių priežastis ir pasekmė // Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai, Nr. 30*. Kaunas: VDU leidykla.
306. Zakarevičius, P., Bakanauskas, A. P., Bakanauskienė, I., Darškvienė, V., Grebliauskas, A., Kvedaravičius, J., Liesionis, V., Petkevičiūtė, N., Staniulienė, S., Stonkutė, E., Stripeikis, O., Viliūnas, V., Žirgūtis, V., Žukauskas, P. (2011). *Organizacijų vadyba*. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
307. Zollers, N. ir kt. (2010). The relationship between school culture and inclusion: How an inclusive culture supports inclusive education. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 25 Nov., 157–174.
308. Želvys, R. (2003). *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
309. Žičkuvienė, E. (2003). Specialioji pedagogika. A. Prasauskienė. (Red.). *Vaikų raidos sutrikimai*, 315–320. Kaunas: Kauno vaiko raidos klinika „Lopšelis“.

310. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*: vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius.
311. European Commission. (2017). School development and excellent teaching for a great start in life. Prieiga per internetą: <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/publications/school-development-and-excelle.htm>
312. Pranckūnienė, E., Rimgailienė, Z., Characiejienė, G. (2015). „*Lyderių laikas 2*“: šansas susitelkti pokyčiams. *Lūkesčiai, patirtys, atradimai*. Vilnius: Petro ofsetas, 188.

PRIEDAI

1 priedas

<i>Mokinių klausimynas</i>
<p><i>Kokios aplinkybės lėmė, kad atėjai dainuoti į gimnazijos meno kolektyvus (chorą / ansamblių)?</i></p> <ul style="list-style-type: none">• kaip atsirado noras dainuoti gimnazijos chore / ansamblyje?• kas padėjo apsispręsti?• gali papasakoti, kokie buvo pirmieji išpūdžiai? <p><i>Kaip įsivaizdavai repeticijas ir koncertinę veiklą chore / ansamblyje?</i></p> <ul style="list-style-type: none">• ko tikėjaisi? Kas nustebino?
<p><i>Papasakok apie savo dieną gimnazijos meno kolektyvuose (chore / ansamblyje).</i></p> <ul style="list-style-type: none">• gali papasakoti, ko mokotės?• kaip tau sekasi (ar skiri tam pakankamai laiko, su kokiais sunkumais susidūri)?• kas tave labiausiai motyvuoja lankyti choro / ansamblio užsiėmimus?
<p><i>Kaip manai, ar choro / ansamblio veikla gali būti / tapti ta vieta, kur kiekvienas jaučiasi saugus, priimtas, sulaukiantis pagalbos, skatinamas mokytis ir išreikšti save? Kas tau svarbu?</i></p> <p><i>Kaip manai, ar gimnazijoje sudarytos sąlygos ypatingiems mokiniams visavertiškai dalyvauti meniniuose kolektyvuose? Ko pasigendi ir ką pasiūlytum?</i></p> <p><i>Ar svarbu su choristais ne tik repetuoti, koncertuoti, bet ir leisti laisvalaikį kartu? Ar tai veiksminga? Pakomentuok.</i></p>
<p><i>Kas yra svarbiau, tavo nuomone, skatinti mokinių tarpusavio sąveiką, priimant ir toleruojant kiekvieną mokinį, mokantis bendradarbiaujant grupėse, kuriose atsiranda galimybė geriau pažinti vienas kitą, pripažinti kiekvieno individualumą, mokytis padėti vienas kitam siekti tiek individualių, tiek grupinių tikslų, ar vis dėlto skatinant konkurenciją? Pagrįsk savo nuomonę.</i></p> <p><i>Kaip muzikiniai renginiai veikia bendruomenę (gimnazistus, mokytojus, administraciją, tėvus, šeimos narius, draugus...)?</i></p> <p><i>Kada kiekvienas renginio dalyvis jaučiasi reikšmingas?</i></p> <p><i>Kaip ugdymo aplinka gali užtikrinti ne tik gerą savijautą ir teigiamas</i></p>

Mokinių klausimynas

emocijas, bet ir suteikti daugiau galimybių atsiskleisti kiekvienam gimnazistui?

Ar pastebėjai, kaip keitėsi choristų elgesys, bendravimas nuo choro / ansamblio lankymo pradžios iki dabar / pabaigos?

Kaip manai, ar patenkinamai ir blogai besimokantys mokiniai gali patirti mokymosi sėkmę lankydami meno kolektyvų užsiėmimus? Ir ar tai gali juos motyvuoti geriau mokytis?

Apibūdink savo sėkmės veiksnį lankant chorą / ansamblį.

- kiek svarbus vadovo, tėvų, dalykų mokytojų, administracijos palaikymas?
- kokias situacijas, susijusias būtent su sėkmės situacija, esi išgyvenęs? Gali pasidalyti savo patirtimi?
- kaip pats supranti, kas yra sėkmė?
- dėl ko lankai(-ei) chorą / ansamblį?
- išvardyk tris dalykus, ką tau tai duoda?

Kokią kolektyvų (chorų / ansamblių) ateitį įsivaizduoji Lietuvos gimnazijose?

2 priedas

Mokytojų klausimynas

Kaip įsivaizdavote muzikinių kolektyvų suformavimo idėją ir tolesnę veiklą jūsų mokykloje?

Kaip vertinate muzikinių kolektyvų įsitvirtimą gimnazijoje?

Kaip vertinate šiuo metu vykdomą veiklą? Kas pasikeitė gimnazijoje įsteigus meninės veiklos kolektyvus?

Su kokiais sunkumais susidūrėte moksleiviams pradėjus lankyti meno kolektyvus gimnazijoje?

Kokius svarbiausius aspektus išskirtumėte stebėdami visų kolektyvų veiklą gimnazijoje?

Kaip manote, ar gimnazijoje sudarytos sąlygos ypatingiems mokiniams visavertiškai dalyvauti meno kolektyvuose?

Ar pastebėjote, kad choristai ne tik repetuoja, bet ir kartu leidžia laisvalaikį? Ar tai, jūsų manymu, svarbu?

Kaip manote, ar muzikinę veiklą lankantys moksleiviai jaučiasi reikšmingi? Kaip vertinate ugdymo aplinką?

Tėvų klausimynas

Kaip vertinate savo vaiko pirminę emocinę savijautą meniniame kolektyve? Kas jūsų požiūriu labiausiai motyvavo vaikus pradėti lankyti meninius kolektyvus?

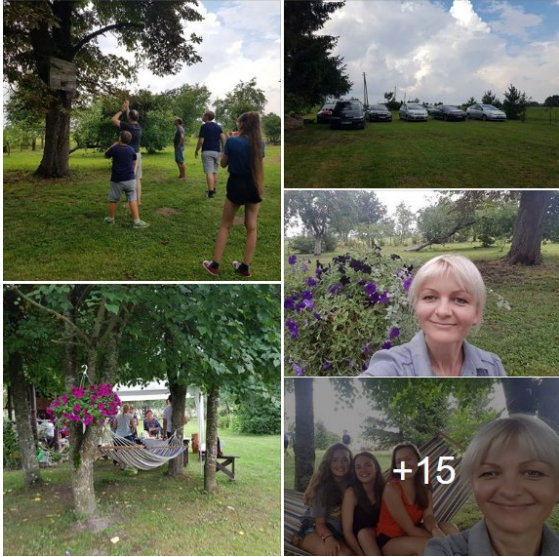

Kaip vertinate šiuo metu vykdomą veiklą? Kaip pasikeitė vaikai, gimnazijoje pradėję lankyti meninės veiklos kolektyvus? Su kokiais sunkumais susidūrė vaikai, pradėję lankyti meno kolektyvus gimnazijoje?

Kokius svarbiausius aspektus išskirtumėte stebėdami visų kolektyvų veiklą gimnazijoje?

Kaip manote, ar gimnazijoje sudarytos sąlygos ypatingiems mokiniams visavertiškai dalyvauti meno kolektyvuose?

Jau žinote, kad choristai ne tik repetuoja, bet ir kartu leidžia laisvalaikį, tad ar tai, jūsų manymu, svarbu?

Kaip manote, ar muzikinę veiklą lankantys moksleiviai jaučiasi reikšmingi? Kaip vertinate ugdymo aplinką?

<p>Renginio pavadinimas, mokslo metai, data</p>	<p>Iškarpos iš FB asmeninės viešos paskyros grupės</p>	<p>Komentarai, nuotraukos</p>
<p>Ansamblio narių ir jų tėvelių susitikimas mano sodyboje</p> <p>2018 m. vasara</p>	<p> Aušra Kardašienė yra su Austeja Kardasiute ir dar 9 kitais. 2018 m. rugpjūčio 29 d. · 🌍 · ▼</p> <p>Vieną nuostabų liepos savaitgalį mūsų sodyboje buvo laaaaaaaabai smagu su "Fresco" ir jų tėveliais. Myliu.</p> 	

	 <p>Austeja Kardasiute, Emilija Šimkevičiūtė ir Dar 92 žmonės 1 komentaras</p> <p>Patinka Komentuoti Bendrinti</p> <p>Goda Matačiūtė Kaip smagiai 😊 Patinka · Atsakyti · 1 m.</p>	
<p>Respublikinis vokiškų dainų festivalis.</p> <p>2018–2019, 12 mėn.</p>	 <p>Aušra Kardašienė yra su 6 Deividas Pileckas ir dar 6 kitais. 2018 m. gruodžio 9 d.</p> <p>Vokalinis ansamblis „Fresco“ respublikiniame vokiškų dainų festivalyje Vilniuje – laureatai</p> <p>Ankstąją guodžio 7d. rytą vokalinis ansamblis „Fresco“ ir choras „Bene Notes“ išvyko į Vilnių, kur vyko respublikinis vokiškų dainų festivalis 2018. Iš visos Lietuvos kempelių susirinko net 20 kolektyvų. Ansamblis savo vokišką dainą, kuriai akomponavo Deividas Pileckas (klavišas) ir Kristupas Bračas (bitboksas), atliko įspūdingai, o salėje sėdintiems „Bene Notes“ choristams uždainavus kartu, žiūrovai tuoj pat visus palaikė ovacijomis ir aplodismentais. Po pertraukos komisija negalėjo gražių žodžių visiems dalyviams. „Fresco“ gavo ne tik daug pagyrų, įvairių dovanų, bet ir laureato diplomą. Po festivalio visi nuvyko aplankyti Vilniaus eglės, prie kurios spėjo dar ir pakoncertuoti. Netikėtai dainininkus užklupus žinių vedėjui „Labas vakaras, Lietuva“ Pauliui Skučui, visų nuostabai, jis ne tik nufilmavo atliekamą kalėdinę dainą, bet dar nusipaveikslavo ir pasakė parodysiąs per vakaro žinias. Pilni gerų emocijų, su daina visą kelią, dainininkai sugrįžo į Šiaulius.</p> <p>Na, o vokišką dainą „Bitte hör nicht auf zu träumen“ paruošė muzikos mokytoja Aušra Kardašienė ir vokiečių mokytoja Aina Būdvytytė.</p> <p>Gitana Šlėnė Gražus jaunimas, o su jais dar gražesnė mokytoja... Cha cha · Atsakyti · 1 m.</p> <p>Renata Baronienė Sveikinū! Jūs šaunuoliai! Labai patinka · Atsakyti · 1 m.</p> <p>Aina Būdvytytė Labai patinka · Atsakyti · 1 m.</p> <p>Ginta Palujanskiene Didžiausi sveikinimai Aušrelei! Labai patinka · Atsakyti · 1 m.</p>	<p>Bendradarbiaujant su vokiečių kalbos mokytoja, atsiranda daugiau galimybių kolektyvams dalyvauti projektinio pobūdžio renginiuose/konkursuose. Net nesimokantys vokiečių kalbos turi galimybę prie jos bent truputį „prisiliesti“ muzikos dėka. Ansamblis kviečiamas ir į miesto renginius dainuoti vokiškai.</p> <div data-bbox="1088 750 1623 1020" style="border: 1px solid #ccc; padding: 5px;"> <p>Vokalinis ansamblis „Fresco“ respublikiniame vokiškų dainų festivalyje Vilniuje – laureatai</p> <p>Gruodžio 11 d., Antradienis 09:58 </p> <p>Ankstąją guodžio 7-osios rytą vokalinis ansamblis „Fresco“ ir choras „Bene Notes“ išvyko į Vilnių, kur vyko respublikinis vokiškų dainų festivalis 2018. Iš visos Lietuvos kempelių susirinko net 20 kolektyvų. Ansamblis savo vokišką dainą, kuriai akomponavo Deividas Pileckas (klavišas) ir Kristupas Bračas (bitboksas), atliko įspūdingai, o salėje sėdintiems „Bene Notes“ choristams uždainavus kartu, žiūrovai tuoj pat visus palaikė ovacijomis ir aplodismentais. Po pertraukos komisija negalėjo gražių žodžių visiems dalyviams. „Fresco“ gavo ne tik daug pagyrų, įvairių dovanų, bet ir laureato diplomą.</p> <p>Po festivalio visi nuvyko aplankyti Vilniaus šventienės eglutės, prie kurios spėjo dar ir pakoncertuoti. Netikėtai dainininkus užklupus laidos „Labas vakaras, Lietuva“ vedėjui Pauliui Skučui, visų nuostabai, jis ne tik nufilmavo atliekamą kalėdinę dainą, bet dar nusipaveikslavo ir pasakė parodysiąs per vakaro žinias. Pilni gerų emocijų, linkimai dainuodami visą kelią, sugrįžome į Šiaulius.</p> <p>Vokišką dainą „Bitte hör nicht auf zu träumen“ kuri atnešė sėkmę konkurse, paruošė muzikos mokytoja Aušra Kardašienė ir vokiečių mokytoja Aina Būdvytytė. Daugiau akimirų foto galerijoje.</p> </div>

Aušra Kardašienė

2018 m. gruodžio 10 d. · 🌐

Va, kokiį džiaugsmą turėjom Vilniuj 🥰🥰🥰

1 218 peržiūrų

Austeja Kardasiute yra su Emilija Šimkevičiūtė ir dar 8 kitais.

2018 m. gruodžio 10 d.

Antra šeima 🥰🥰🥰

Austeja Kardasiute, Emilija Šimkevičiūtė ir Dar 86 žmonės

9 komentarai

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

1218 peržiūrų

Joana Meksriūnienė Sveikinuu!!! 🥰 Kaip visad jūs nerealūs ❤️

Romuva turi kuo didžiutis 🥰

Jau pasiilgau visų 😊

2

 Renata Baronienė Aušryt, jaučiasi kad daug širdies įdėta 😊
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.   2

 Diana Strakšienė Šaunuoliai gimnazistai ir jų mokytoja Aušra Kardašienė! ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.   2

 Aina Būdvytė Išleisk jumis tuoj į eterį papuolat 🙌🙌🙌🙌🙌
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Inga Mataitienė Šaunuoliai 🍀🍀🍀
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.   2

 Natalija Kaunickienė Kaip gražu...
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Asta Kriščiūnaitė - Volbikienė Kokia nuotaika ❤️ super!!!!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. · Redaguota 1

 Ersida Medžiūnienė Nerealiai ❤️❤️❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Birutė Janonienė Liuks, šaunuoliukai! Gražių švenčių Jums! Papuoškite jas savo balsais 🎄🎵🎶🎁
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Inesa Kozlovienė Aušra Kardašienė ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Tarptautinis sakralinės muzikos festivalis – konkursas

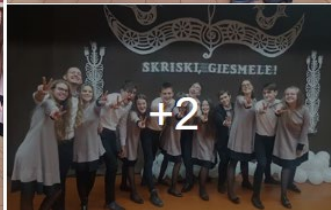
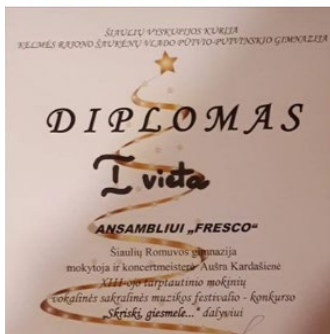
2018–2019, 12 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 2 kitais. ...

2018 m. gruodžio 14 d. · 🌐

Tarptautinis sakralinės muzikos festivalis-konkursas Kelmės raj. Šaukenuose vyko jau XIII kartą. "Romuvos" gimnazijos ansambliai "Fresco" jis vėl buvo sėkmingas. Ačiū organizatoriams, komisijai, ir, žinoma, mano vaikams, kurie be muzikos, kaip ir aš, gyventi nebegali 😊

Tarptautiniame festivalyje – konkurse puoselėjamos gražios gerosios patirties sklaidos tradicijos. Jų metu scenoje gali pasirodyti įvairių gebėjimų atlikėjai atlikdami sakralines giesmes.

XIII tarptautiniame vokaliname sakralinės muzikos festivalyje-konkurse „Skriski, giesmele...“ ansambliai „Fresco“ - 1 vieta

📅 Gruodžio 18 d., Antradienis 09:51 |

Tarptautinis vokalinis sakralinės muzikos festivalis-konkursas Kelmės raj. Šaukenuose vyko jau XIII kartą. „Romuvos“ gimnazijos ansambliai „Fresco“ jis vėl buvo sėkmingas. Džiauju, kad mokiniai kruopščiai ir atsakingai darbas mokėsi muzikinio ne tik žiūrovus, bet ir komisiją, kuri skyrė aukščiausią įvertinimą. Nuodėdžiai dėkojame konkurso organizatoriams, komisijai, vokaliniam ansambliui, akompaniatoriui Deividui Pileckui, bitboksininkui Kristupui Bračui, vadovei Aušrai Kardašienei.

Aina Būdvytytė Šaunuolė Aušra Kardašienė, pas tave kartų kaitos nėra...Fresco vėl žavus kaip visada 😊

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Daiva Prazauskienė Super 😊❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Diana Nemeikienė Nuoširdžiausi sveikinimai! 😊

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Virginija Balandienė Saunuoliai! 😊

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Inesa Gavrilova Šaunuoliai, didžiausi sveikinimai!!!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Ersida Medžiūnienė Džiaugiuosi kartu 🥰❤️

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Galina Perepelica sveikinimai 🥰🌸🥰

Patinka · Atsakyti · 1 m.

- **Eglė Žalalienė** sveikinū 🌸❤️ 1
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Aurelija Meškauskienė** Aušra kaip visada kokybė!!!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1
- **Rita Beitnaraite** Sveikinimai!!!!❤️ 1
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Rita Beitnaraite** Sveikinimai!!!!
Patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Rasa Stoškuvienė**

Patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Aušra Kardašienė**

Patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Rasa Stoškuvienė** Šaunuoliai 🤗
Patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Gitana Šlėnė** Šaunuoliai 🤗🤗🤗
Patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Marija Žibūdienė** Kokia puiki mokytoja esi, Aušrele!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1

 Aušra Kardašienė Mokiausi iš Jūsų! 😊
Patinka · Atsakyti · 1 m. 2

 Ginta Palujanskiene Sveikinimai Aušrele! 😊
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Goda Matačiūtė Šaunuoliai! 1
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Dijana Adomaitienė Super, šaunuoliai 😊
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Birutė Janonienė Šaunuoliai! 🎉🎉🎉
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Regina Varpučianskiene Kokia mokytoja, toks ir rezultatas, ką čia bepidursi, nuoširdžiausi sveikinimai!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Mantas Bakas Tarptautinis??? Osum! Sveikinimai 🥳🥳🥳
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Laima Barzeliene Nuoširdžiausi sveikinimai sveikinimai 🥳🥳🥳
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Renata Baronienė Sveikinu!!! 😊
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Alex Korsak Sveikinimai@
Patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Laisvės
gynėjų dienos
minėjimo
renginys prie
Šiaulių m.
savivaldybės

2018–2019,
1 mėn.

 Aušra Kardašienė yra su Justas Gilinskis ir dar 4 kitais. ...
2019 m. sausio 14 d.

Laisvės gynėjų dienos minėjimo renginyje prie Šiaulių miesto savivaldybės "Romuvos" gimnazijos meno kolektyvai giedojo Lietuvos himną.

  Emilija Šimkevičiūtė, Marta BeSt ir Dar 33 žmonės

Gimnazijos kolektyvas aktyvus miesto įvairių
renginių, minėjimų dalyvis.

„Romuvos“ jaunimas minėjo Laisvės gynėjų dieną

Sausio 14 d., Pirmadienis 13:29 |

Tai diena, kai laisvoje Lietuvoje gimę jauni žmonės atstoja šalia jų, kurie ne iš istorijos vadovėlių puslapių, ne iš pasakojimų, o patys patyrė 1991-ųjų sausio 13-osios įvykius. Tokia dieną bendriai sujungia kartos. O svarbiausia – nepamiršti. Medis, pamiršęs savo šaknis, nudžiūva. Kad gyvųjų tauta, ji privalo nepamiršti to, kas jai leido laisvai kvepuoti. Penktadienis, minint Laisvės gynėjų dieną, prasidėjo prabūdusiomis neužmirštomis gimnazijoje. Rytą tamsiuose gimnazijos languose sužibo žvakių lempelės, o pirmą pamoką prasidėjo praradimo radijo laida. Pasakojimai apie 1991-ųjų sausio 13-osios įvykius motyvuoja tpei savo pamokose, nes tą dieną svarbiausia pamoka – gyva mūsų tautos istorija. Skaitlyje buvo parengtas slaidas „Mes būsime Lietuva 1991-ųjų sausio 13-ąją“. Gimnazistai dalyvavo ir tos dienos miesto renginiuose: prie Šiaulių miesto savivaldybės „Romuvos“ gimnazijos meno kolektyvai giedojo Lietuvos himną, dėjo simbolines atramines žvakučes, vaidino arbatą mėslečių pietinio miesto rajono bulvare, grojo gitara, dainavo Mokinais kalbino praeivius, ką jie prisiminė iš tos sausio 13-osios. Žmonės dalijosi su jaunimu savo prisiminimais, pasakojo savo asmeninius išgyvenimus, vieną moteris net pravokė: Vaikai sukilo ir medicinos seserį, kuri buvo tą natę ligoninėje ir priminę sužeistuosius. Tokie pokalbiai – gyvas prodymas, nes „ATMINTIS GYVA, NES LIUDIA“.

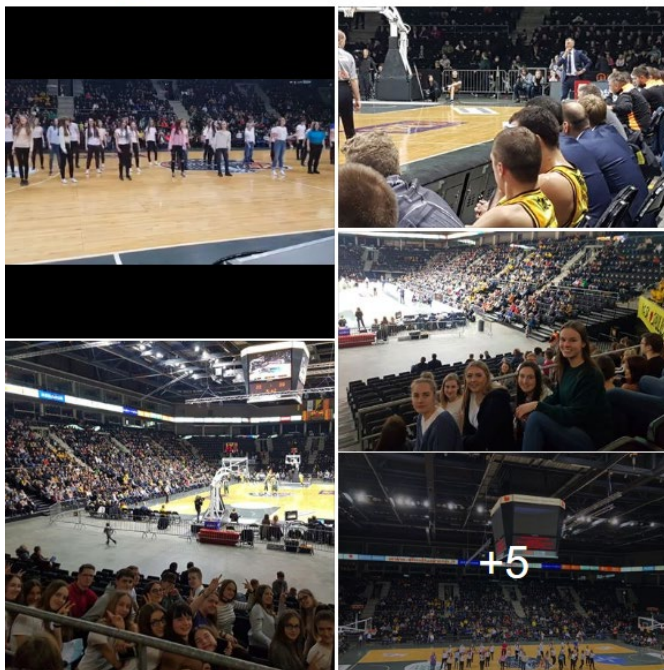

Koncertas
Šiaulių
arenoje
krešinio
varžybų
pertraukos
metu

2018–2019,
1 mėn.

 Aušra Kardašienė yra su Kristupas Bračas ir dar 3 kitais. 2019 m. sausio 16 d. · 🌐 ▼

2019-01-15 "Romuvos" gimnazijos choras ir ansamblis koncertavo Šiaulių arenoje "Žalgirio" ir "Šiaulių" varžybų pertraukos metu 😊 Dalinuosi akimirkomis 😊

👍❤️ 57

4 komentarai 3 bendrinimai

Ersida Medžiūnienė Nuostabus choras 🥰

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Ersida Medžiūnienė

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Joana Mekšriūnienė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Mantas Bakas

WINNER

Cha cha · Atsakyti · 1 m.

Muzikos olimpiada

2018–2019,
02 mėn.

 Aušra Kardašienė 😊 jaučiasi fantastiškai. 2019 m. vasario 8 d. · 🌐

Didžiuojusi savo mokine **Armanda Kropivjanskytė** 😊 Pirmą kartą dalyvavom Šiaulių miesto muzikos olimpiadoje. Tikrai nieko nesitikėjom, tad trečia vieta labai nudžiugino. Nuoširdi kompozicija, dainos atlikimas su maestro **Deividas Pileckas** sužavėjo ne tik žiūrovus, bet ir pačią komisiją. Iššūkius kartais verta priimti 😊 Grįšime ir kitais metais!

  80

5 komentarai 1 bendrinimas

Darbas su gabiais mokiniais.

Armandai Kropivjanskytei Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklų 6–12 klasių mokinių muzikos olimpiadoje - prizinė III vieta

📅 Vasario 11 d. | Pirmadienis 12:20 |

Mes, romoviečiai, gerai žinome, kiek talentingų jaunučių, padedami šiaulių mokytojų ir meno kolektyvų vadovų, išskleidžia savo talentus mūsų gimnazijoje. Mes mėgaujamės jų atliekama muzika, jų solistais pasirodymais, choro ir ansamblio atliekamais kūriniais. 2019 m. vasario 5 d. „Juventos“ progimnazijoje vyko Šiaulių miesto bendrojo ugdymo mokyklų 6–12 klasių mokinių muzikos olimpiada. Pirmą kartą joje dalyvavo Armanda Kropivjanskytė (3kl.) pasikelbia III vietos nugalėtoja (mokytoja Aušra Kardašienė). Tiktėtės muzikos žinios (testas), muzikos rėto skaitymas, kompozicija ir dainos atlikimas. Dainas akomponavo Deividas Pileckas (3kl.). Džiaugiamės ir sveikiname Armandą! Linkime sėkmės ir kitais metais. Dekojame Deividui.

 Armanda Kropivjanskytė Ačiū jums ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1

 Joana Mekšriūnienė Sveikinu Armandą ir Mokytoją!!! 😊 linkėjimai
Deividui! Šaunuoliai!!! 🎵 🎸 🎤
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 2

 Ingrida Saunorienė "Romuvos" deimančiukai. Sveikinu.
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 2

 Ernesta Kazlauskienė Wow ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 2

 Tatjana Tekoriene Sveikinul Šaunuoliai!
Patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1

Regioninis
anglų kalba
dainos
konkursas

2018–2019,
2 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Vygintas Doniela ir dar 2 kitais. ...

2019 m. vasario 12 d.

02-12 Radviliškio Lizdeikos gimnazijoje organizuotas Šiaulių regioninis dainos anglų kalba konkursas „MŪSŲ VIZIJA (OUR VISION)“, kuriame dalyvavo "Romuvos" gimnazijos ansamblis "Fresco". Komisija vertino dainos atlikimą anglų kalba, vokalą, interpretavimą, pasirodymo išpildymą. Labai džiaugiuosi ir dviem naujais nariais ansamblyje, - broliais Matu Kavaliausku ir Roku Kavaliausku... Ir kur jie buvo anksčiau? 😊 Visi pasistengė ir..... I vieta. 😊

  111

16 komentarų 2 bendrinimai

 Labai patinka

 Komentuoti

 Bendrinti

Ersida Medžiūnienė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Goda Matačiūtė Kažkaip net nesistebiu 😊 Nice job, guys 🤩

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Marija Žibūdienė Sveikinul! ❤️ 2

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Aina Būdvytė Aušra Kardašienė, kai darbą darai su meile ir dėl vaikų ir nesverį, kiek už tai tau moka... Tai ir rezultatas toks:)))

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Aušra Kardašienė Tą patį ir apie Tave galiu pasakyt 😊

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Ingrida Saunorienė Sveikinu! ❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Sigutė Laugalė 🥳🏆🏆🏆 Sveikinimai !!!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

- **Diana Nemeikiene** Šaunuoliai! 😊👍
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1
- **Daiva Prazauskienė** Valiooooooo 🎉
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1
- **Aurelija Meškauskienė** Girdėjau kad jums nebuvo lygių! Uošviukas susižavėjo.
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1
- **Aušra Kardašienė** Jėga! Jie irgi puikiai pasirodė 😊
Patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1
- **Birutė Janonienė** Šaunuoliai! Sveikinū! 🎵👏❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1
- **Ilmera Abromavičienė** Kur buvo? Dagilėly 😊
Cha cha · Atsakyti · 1 m. 🗣️👍 3
- ↳ Atsakė: Aušra Kardašienė · Atsakymų: 1
- **Vitalija Padgureckiene** Kaip visasa-šauniausi!!! Bravol!!!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. ❤️ 1

Šimtadienis

2018–2019,
03 mėn.

Aušra Kardašienė

2019 m. kovo 5 d. · 🌐

...

❤️❤️❤️ "Romuvos" gimnazijos 14 laida 🥰

5 885 peržiūros

Šiaulių „Romuvos“ gimnazija

2019 m. kovo 5 d. · 🌐

Nuostabus 14-osios laidos Šimtadienio showww ❤️ Modestas Rudys

👍❤️ 27

2 komentarai 1 bendrinimas

❤️ Labai patinka

💬 Komentuoti

🔗 Bendrinti

Bendradarbiaujama su teatro, šokio mokytojais,
12- okų auklėtojomis, administracija.

Šis šimtadienis ypatingas, nes jame skambėjo nebe viena, kaip anksčiau būdavo (tik finalinė daina), bet iš viso septynios. Mokiniai atsakingai repetavo, ruošėsi, tad renginys neabejotinai visiems paliko didžiulį įspūdį. Prieiga per internetą:

<https://www.youtube.com/watch?v=FpZhGKCsYig>

Aušra Kardašienė

2019 m. kovo 4 d. · 🌐 · 📌

Ačiū Ignius Kašinskas už įamžintą džiaugsmo akimirka, Liudas Nekrošius už šokio judesį, Matas Kavaliauskas ir Rokas Kavaliauskas už skambius balsus ir akrobatinius šuolius 😊, visam 12-okų chorui ❤️❤️❤️

YOUTUBE.COM

Romuvos gimnazijos Šimtadienis 2019 / finalinė daina

[www.ignius.lt / video / photo / studio](http://www.ignius.lt/video/photo/studio)

👍❤️ 49

3 komentarai 1 bendrinimas

👍 Patinka

💬 Komentuoti

🔗 Bendrinti

Greta Grušaitė Ir jums pats didžiausias AČIU, už tai, jog ši daina dar ilgai skambės mūsų širdyse! ❤️

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

4

Liudas Nekrošius Woop woop 🎉

Cha cha · Atsakyti · 1 m.

4

Inesa Gavrilova

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Aušra Kardašienė
2019 m. kovo 2 d. · 🌐

"Romuvos" gimnazijos šimtadienio ART 3 🎨

👍❤️ 141

4 komentarai · 1 bendrinimas

👍 Patinka 💬 Komentuoti ➦ Bendrinti

- **Ingrida Saunorienė** Aciu uz nuostabu rengini, koleges! ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. · Redaguota · 2
- **Aina Būdvytytė** Šunuolės kolegės!!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. · 2
- **Tatjana Tekorienė** Šaunuolės. Puikus renginys!!!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. · 2
- **Joana Meksriūnienė** Kaip visad, JŪS NEREALIOS!!! 🙌 labai graži šventė! 🎉🎉🎉
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. · 2

Respublikinis chorų festivalis

2018–2019,
3 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Justas Gliškis ir dar 7 kitais. ...

2019 m. kovo 14 d.

Choras „Bene Notes“ II respublikiniame chorų festivalyje „Nuauskim širdyje visi po Vaivos juosta“ (org. Gegužių prog., Raimonda Janulienė, AČIŪ 😊) 2019 m. kovo 14d. gimnazijos choras „Bene Notes“ koncertavo II respublikiniame chorų festivalyje, kuriame susitiko skirtingos dainininkų kartos ir seniai pažįstami chorų vadovai. Didžiausia staigmena - mus, vadoves išugdžiusi ir sparnus užauginusi, visų mylima dėstytoja ir choro "Atžalynas" buvusi vadovė gerb. Marija Žibūdienė. Chorui akomponavo trys nerealūs gimnazijos mokiniai Emilija Šimkevičiūtė (fleita), Deividas Pileckas (klavišas), Kristupas Bračas (bitboksas).

daugiau nuotraukų: www.facebook.com/

.../p.../rpp.211105242304530/2077046282377074/...

Choras „Bene Notes“ respublikiniame chorų festivalyje „Nuauskim širdyje visi po Vaivos juosta“

2019 m. Kovo 14 d., Penktadienis 14:52 |

Kovo 14 d. gimnazijos choras „Bene Notes“ koncertavo II respublikiniame chorų festivalyje, kuriame susitiko skirtingos dainininkų kartos ir seniai pažįstami chorų vadovai. Chorui akomponavo trys nerealūs gimnazijos mokiniai, sulaukę ne ką mažesnių aplodismentų nei choras - Emilija Šimkevičiūtė (fleita), Deividas Pileckas (klavišas), Kristupas Bračas (bitboksas).

  59

5 komentarai 1 bendrinimas

 Patinka

 Komentuoti

 Bendrinti

Aušra Kardašienė Ačiū 😊

Patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Emilija Šimkevičiūtė Tai ačiū Jums ❤️

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Aurelija Meškauskienė Aušra Kardašienė man mokytojos pavyzdys!!!!
Pasisekė Romuvos gimnazijai!!!!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.   3

  Atsakė: Aušra Kardašienė · Atsakymų: 1

Marija Žibūdienė Labai pasisekė mokiniams, kurie turi tokias mokytojas. Jie scenoje gyvena ir tiki jumis. Tai tikras džiaugsmas.

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 5

Respublikinis
dainų šventės
konkursas
„Mes Lietuvos
vaikai“

2018–2019,
3 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Kristupas Bračas ir
 Joana Augutytė.
2019 m. kovo 25 d.

Na ir pasisekė mano chorui "Mes Lietuvos vaikai" konkurse 😊

2019 m. kovo 22 dieną choras "Bene Notes" dalyvavo VI - amė Lietuvos vaikų ir jaunimo chorų konkurse „Mes Lietuvos vaikai“, kuriame varžėsi Šiaulių ir Telšių regionų chorai. Chorus vertino solidi chorvedžių komisija, vadovaujama „Ažuoliuko“ choro vadovo, kompozitoriaus ir dirigento Vytauto Miškinio, Dainų šventės "Mes Lietuvos vaikai" vyriausiojo dirigento ir pagrindinio šventės organizatoriaus Algirdo Šumskio, "Dagilėlio" choro vadovo, muzikos mokyklos direktoriaus Remigijaus Adomaičio. Jaunių, merginų ir jaunimo chorų kategorijoje dalyvavo 9 chorai iš Šiaulių miesto, Kelmės, Kuršėnų, Plungės, Pakruojo rajonų. Šioje kategorijoje puikiai pasirodė mūsų choras. Chorui akomponavo nenuilstantis Deividas Pileckas su kompanija Kristupu Braču ir Emilija Šimkevičiūte. Choras pelnė I laipsnio diplomą ir pakviestas dalyvauti konkurse, II ture, kuris vyks birželio 14 - 15 dienomis Klaipėdoje. Pagrindinis festivalis "Mes Lietuvos vaikai" vyks birželio 16 d. Klaipėdos vasaros estradoje.

Gimnazijos mišraus choro „Bene Notes“ sėkmė konkurse „Mes Lietuvos vaikai“

Kovo 26 d., Antradienis 11:00 |

2019 m. kovo 22 dieną choras „Bene Notes“ dalyvavo VI Lietuvos vaikų ir jaunimo chorų konkurse „Mes Lietuvos vaikai“, kuriame varžėsi Šiaulių ir Telšių regionų chorai. Chorus vertino solidi chorvedžių komisija vadovaujama „Ažuoliuko“ choro vadovo, kompozitoriaus ir dirigento Vytauto Miškinio, Dainų šventės „Mes Lietuvos vaikai“ vyriausiojo dirigento ir pagrindinio šventės organizatoriaus Algirdo Šumskio, „Dagilėlio“ choro vadovo, muzikos mokyklos direktoriaus Remigijaus Adomaičio.

Jaunių, merginų ir jaunimo chorų kategorijoje dalyvavo 9 chorai iš Šiaulių miesto, Kelmės, Kuršėnų, Plungės, Pakruojo rajonų. Šioje kategorijoje puikiai pasirodė mūsų choras, vadovaujamas Aušros Kardašienės. Chorui akomponavo nenuilstantis Deividas Pileckas su kompanija - Kristupu Braču ir Emilija Šimkevičiūte. Choras pelnė I laipsnio diplomą ir buvo pakviestas dalyvauti konkurse II ture, kuris vyks birželio 14 - 15 dienomis Klaipėdoje. Pagrindinis festivalis „Mes Lietuvos vaikai“ vyks birželio 16 dieną Klaipėdos vasaros estradoje. Džiugu, jog mūsų choras ir linkime sėkmes ruošiantis antrajam turui.

  121

23 komentarai · 1 bendrinimas

 Patinka

 Komentuoti

 Bendrinti

Gertrūda Kozlova Be jūsų, nebūtų mūsų!

Patinka · Atsakyti · 1 m.   7

 Žr. dar 3 atsakymus

Aina Būdvytė Aušra Kardašienė meilė mokiniams didelė jėga!!!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 2

Marija Žibūdienė Kitaip negalėjo būti, esate labai teisingame kelyje. Sėkmės!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.   2

 Žr. dar 1 atsakymą

Marija Žibūdienė Aušrele, net neabejoju, kad jūs viską parengsite. Linkiu, kad tai suteiktų visiems kūrybinį džiaugsmą, stiprintų draugystę.

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Rasa Stoškuvienė 🍀🍀🍀🍀 Šaunuoliai

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Aušra Kardašienė Komisijai labiausiai patikęs kūrinys "Vaka vakulele" 😊

Patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Raimonda Janulienė 🍀🍀🍀 sveikinimais

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

- **Rolanda Kalakauskiene** Sveikiname ir džiaugiamės kartu 🌸🌸🌸
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 2
- **Aušra Kardašienė** O aš džiaugiuosi sandoriečiais/romviečiais
! Ačiū 😊
Patinka · Atsakyti · 1 m. · Redaguota 2
- **Renata Baronienė** Sveikinimai!!!! 🎉🎉🎉
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1
- **Laura Remeikiene** ❤️ sveikinu 1
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Rosita Kalinienė** Sveikinul 1
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Birutė Janonienė** Sveikinimai... 🌸🌸🌸 🎵🎵🎵
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1
- **Ginta Palujanskiene** Sveikinu Aušrele! 😊
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1
- **Inesa Gavrilo** Pavyzdys kitiems!!! Sėkmės didžiausios 1
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Inesa Gavrilo**

Patinka · Atsakyti · 1 m.
- **Ramunė Šakinskienė** Sveikinu 🍀
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Sonata Žebuolienė Sveikinu 🙌❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Kęstutis Stoškus Sveikinimai 😊❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Patinka

 Komentuoti

 Daiva Prazauskienė Valiooo, šaunuoliai 😊❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aušra Kardašienė Ačiū, Daivut, visad seki informaciją ir džiaugies, faina, ačiū 😊

Patinka · Atsakyti · 1 m.

 Rasa Malinauskienė Liux...❤️❤️❤️❤️❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aina Būdvytytė Šaunuoliai ❤️❤️❤️ vokiečių dainos nepamirštam 🍷🍷🍷❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aušra Kardašienė Tai kad dar neturim... Ką daryyyyyt? 😊❤️ 1

Patinka · Atsakyti · 1 m.

  Atsakė: Aina Būdvytytė · Atsakymų: 3

 Irma Adomavičienė Sveikinimai 🙌❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

„Vokiškos dainos konkursas 2019“, dalyviai „Romuvos“ gimnazijos vokalinis ansamblis „Fresco“ su solistu Vygintu Doniela bei „Romuvos“ progimnazijos soliste Urtė Medžiūnaitė

2018–2019, 04 mėn.

Aušra Kardašienė

2019 m. balandžio 11 d. · 🌐 · 📍

Šiandien miesto "Vokiškos dainos 2019" konkurse dalyvavo ir mano solistė Urtė Medžiūnaitė iš "Romuvos" progimnazijos. Džiaugiuosi jos sėkme: nominacija už nuoširdžiausių bendravimą su publika". Pasirodyti konkurse Urtei padėjo gimnazistai Armanda Kropivjanskytė ir Deividas Pileckas.

Darbas su gabiais mokiniais kartais prasideda dar progimnazijoje...

Šiaulių miesto vokiškos dainos konkurse solistui Vygintui Donielai ir ansamblui FRESCO – I vieta

📅 Balandžio 12 d., Penktadienis 12:25 |

Ansamblio „Fresco“ (vadovė Aušra Kardašienė) gimnazijos bendruomenei pristatyti nereikia – džiaugiamės jų pasiekimais nacionaliniuose bei tarptautiniuose konkursuose: kiekvieną kartą žavi jų pasirodymai gimnazijos bendruomenės renginiuose. Ansamblis ir jo solistai dainuoja įvairiomis kalbomis, todėl „Fresco“ - užsienio kalboms draugiškas ansamblis. Šiaulių miesto konkurse „Vokiška daina - 2019“ buvo parengtas ypatingas pasirodymas. Ansamblio narys Vygintas Doniela pats rado sudėtingą kūrį „Barfuß am Klavier“ - mokytoja Aušra Kardašienė paraiškė aranduoti solistui ir ansamblui, vokiečių kalbos suvokiant kartu su vokiečių kalbos mokytoja Aina Būdvytyle ansamblečiai mokėsi integruotoje vokiečių kalbos ir muzikos pamokoje. Ir štai rezultatas – I vieta Šiaulių miesto vokiškos dainos konkurse! Džiuguojamės Vygintu ir „Fresco“ laimėjimu, o labiausiai džiaugiamės jų meile muzikai. Linkime jėms sėkmes respublikaname vokiškos dainos konkurse, kuris vyks rudenį.

  Austeja Kardasiute, Armanda Kropivjanskytė ir Dar 77 žmonės · 5 komentarai

 Patinka

 Komentuoti

 Bendrinti

Ersida Medžiūnienė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Aušra Kardašienė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Jurgita Bubniene Urtė šaunuolė!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Zanna Minenkova Приглашаем и в Латвию!
Международный конкурс 19.10.19 « Мечты Сбываются!»
Зал на 1000 человек, много призов и номинаций.... [Žr. daugiau](#)

Patinka · Atsakyti · Žr. vertimą · 46 sav. 1

Aušra Kardašienė

2019 m. balandžio 11 d. · 🌐

Myliu šiuos žmones ir jais be galo džiaugiuosi ❤️❤️❤️

Šiaulių „Romuvos“ gimnazija 😊 jaučiasi besididžiuojantis (-).
2019 m. balandžio 11 d. · 🌐

Didžiuojamės ir sveikiname mūsų ansamblių Fresco ir Vygintą tapus miesto vokiškos dainos konkurso nugalėtojais 🥳🥳🥳 Linkime sėkmės respublikiniame ture 😊

👍❤️ Austėja Kardasiute, Armanda Kropivjanskytė ir Dar 69 žmonės · 1 bendrinimas

„Romuvos balso 2019“ vokalistų konkursas

2018–2019,
3–4 mėn.

 Aušra Kardašienė
2019 m. kovo 28 d.

Jau greitai 😊 Kviečiu palaikyti mokinius! 😊

 Aušra Kardašienė yra su @ Klaidas Kajus Kauneckas ir dar 11 kitų.

2019 m. balandžio 10 d.

Lygiai savaitė iki ROMUVOS BALSO 2019! Jei tik nesate suplanavę rimtų darbų, būtinai ateikite!

Esu be galo laiminga tokiu "Romuvos" gimnazijos dalyvių aktyvumu, - net 20! Visi ruošiasi nepaprastai atsakingai. Kiekvieną ilgąją pertrauką muzikos studija pilna muzikos garsų. Vieni kitų klausosi, dalija patarimus. "Gimė" naujų duetų, tad atsirado naujas poreikis ir idėja organizuoti koncertą, kuriame pasirodys vokaliniai ir instrumentiniai duetai.

Laiminga dvigubai, nes vertinimo komisija aukščiausio lygio. Su didžiausia meile ir dėkingumu pristatau: Juozas Janužas, - vertinimo komisijos pirmininkas, Agnė Michalėnkovaitė, Donatas Blanka, Edita Puzarienė, Vygintas Doniela (Romuvos balsas 2018), o dar vieną komisijos narį pristatysiu tik konkurso metu. Visiems rengiamas nepaprastas siurprizas. Laiminga trigubai, nes Šiaulių universiteto muzikos pedagogikos studentai, dalyvaudami tokiuose renginiuose įgyja naujos, būsimam muzikos mokytojų reikalingos patirties 😊 Ugnė Pilipavičiūtė (ŠU) su gimnazistu Kristupas Bračas ves konkursą, Simas Aleknavičius (ŠU) su Klaidas Kajus Kauneckas (ŠU) gros dalyviams gitaromis. Na, o koks renginys be gimnazijos trečioko maestro Deividas Pileckas? Koi kas kviečiu su visais susipažinti skaidrėse 😊

Apie konkursą „Etaplius“ laikraštyje

Pradžia > „Romuvos“ gimnazijoje – jaunųjų solistų konkursas „Romuvos balsas 2019“

< Atgal

„Romuvos“ gimnazijoje – jaunųjų solistų konkursas „Romuvos balsas 2019“

Dainuoti gali visi norintys ir galintys, o kompetentinga komisija įvertina ir nusprendžia, kuris jaunųjų atlikėjų vertas „Romuvos balso“ titulo.

Šiais metais konkurse dalyvavo itin gausus jaunųjų atlikėjų būrys – net 19. Vertinimo komisijos – Juozo Janušo, Agnės Michalenkovaitės, Donato Blankos, Editos Puzarienės, Mato Kavaliausko – sprendimu „ROMUVOS BALSU 2019“ tapo antrąkart Aidija Mockevičiūtė.

Džiaugėmės visų dalyvių pasirodymais, klausytojų gausa, visos bendruomenės – draugų, bendraklasių, auklėtojų, mokytojų, administracijos, tėvų, senelių – palaikymu. Tikimės, kad ir kitais metais tokio populiarumo sulaukęs konkursas „Romuvos balsas“ nenuvis Žiūrovų. O nugalėtojos Aidijos laukia dainos įrašas Pauliaus Jasiūno įrašų studijoje, pasirodymas ŠU studentų „Superbalse 2019“. Kvietimą jame dainuoti gavo ir kitas „ROMUVOS BALSU“ dalyvis Rokas Kavaliauskas, kuris klausytojus užburė ne tik savo balsu, bet ir gebėjimu puikiai groti saksofonu!

ACIŲ tariame visiems „ROMUVOS BALSU“ entuziastams, muzikos mokytojai Aušrai Kardašienei, organizavusiai šį konkursą. Džiugu, kai vienoje gimnazijoje susirenka tiek nuostabių ir kūrybiškų asmenybių. Jaunimui tokia aplinka – tikra dovana, o mokytojams – džiaugsmas ugdyti tokį talentingą jaunimą.

[Facebook](#)
[Twitter](#)
[Google+](#)
[LinkedIn](#)

© Šiaulių Romuvos Balsas 2019

Austėja Kardasiute, Vygintas Doniela ir Dar 65 žmonės 3 komentarai

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

Aušra Kardašienė Kaip visada, esu dėkinga ir mano renginių dizainerei Dali Di Daliai , "administratorei", mano "dešinei rankai" Armanda Kropivjanskytė, kuri pasibaigus vienam "Romuvos balsui" jau žino, kokią dainą atliks kitame konkurse, po metų 😊. Dėkoju gimnazijos antrokui Emilijus Brazas, kuris, sėdi prie garso pulto ir visada su gera nuotaika išpildo visus mano įgeidžius. Dėkoju Mantas Babrauskas, kuris su gitaros studija repetuoja daugiau nei reikia, nes per konkurso pertraukas grupė gros gyvai žiūrovams. Dėkoju direktoriui, administracijai, kuri leidžia išsipildyti gimnazijoje nerealioms vaikų svajonėms. Ačiū visiems konkurso entuziastams.

Patinka · Atsakyti · 1 m. · Redaguota

Armanda Kropivjanskytė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Dalia Mataciūtė Ooo, kaip fainiai :) Būtų įdomu sudalyvauti!

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Albumas "Romuvos balsas 2019"

 Aušra Kardašienė įkėlė 71 naują nuotrauką — su Kristina Gerčaitė ir dar 4 žmonėmis.
2019 m. balandžio 24 d. · 🌐

"Romuvos balsas 2019"
71 nuotrauka

Šis renginys – bendradarbiavimo su ŠUpuikus pavyzdys, kai moksleiviai su studentais susivienija iš vien dėl bendro tikslo – meilės muzikai 😊

„Romuvos balsas 2019“ - Aidija Mockevičiūtė

📅 Balandžio 26 d., Sekmadienis 10-15 |

Vertinimo komisijos - Juozas Janušas, Agnė Michalėnaitė, Donato Blankos, Editos Puzarienės, Mato Kavaliauskio - sprendimą „ROMUVOS BALSU 2019“ taso atrinko Aidija Mockevičiūtė. O dalyvių buvo net 19. Aidija Mockevičiūtė, Armanda Kroplivinskytė, Armandas Priebliškis, Augustas Lemščytė, Augustinas Pocius, Austėja Kardašienė, Elna Olenkaitė, Ema Baltrušaitytė, Erija Šimkevičiūtė, Evelina Negreitė, Greta Grušaitė, Ignas Simkus, Jovana Linkutė, Justas Glinskis, Kamilė Kodirkulovaitė, Laura Lideikytė, Rokas Kavaliauskas, Urte Remeikytė, Urte Skablauskaitė. Užaugamesi visų dalyvių pasirodymais, klausytojų gausia, draugų, klasiokų, auklėtojų, administracijos, tėvų, senelių palaikymu. Tikėmes, kad ir kitais metais tokio populiarumo sulaukes konkursas „Romuvos balsas“ nemušis žirėnų. O nugalėtojos Adjos tauka dainos įrašys Palūšaus Juasinos iraiju studijoje, pasirodymas ŠU studentų Superbalse 2019. Kvietima jame dainuoti gavo ir kitas „ROMUVOS BALSU“ dalyvis Rokas Kavaliauskas, kuris klausytojus užbūrė ne tik savo balsu, bet ir gebėjimu neraliai groti saksofonu! ACU tarame visiems „ROMUVOS BALSU“ entuziastams, muzikos mokytoja Audrai Kardašienei, organizavusiai šį konkursą, dirbi tarp tokių nuostabių ir kūrėšiškių asmenybių – didžiąją dovaną! Be galo matonu dailintis nuširdžiomis konkurso „Romuvos balso 2019“ akimirkomis, ACU Gabija Tamulytė ir Elmarte Riklėitė už sustabdytas akimirkas fotografavo.

  169

6 komentarai 4 bendrinimai

 Patinka

 Komentuoti

Aušra Kardašienė Be galo malonu dalintis nuoširdžiomis praėjusio "Romuvos balso 2019" konkurso akimirkomis. Ačiū Gabija Tamutyte ir Eimantei Rikliūtei už sustabdytą laiką fotoobjektyve. Vertinimo komisijos Juozas Janužas, Agnė Michalenkovaitė, Donatas Blanka, Edukatorė Edita (Edita Puzarienė), Matas Kavaliauskas sprendimu , ROMUVOS BALSU tapo Aidija Mockevičiūtė Aidija. Džiaugiuosi visų dalyvių pasirodymais, klausytojų gausa, draugų, klasiokų, auklėtojų, mokytojų, administracijos, tėvų, senelių palaikymu. Tikiuosi, kad ir kitais metais tokio populiarumo sulaukęs konkursas "Romuvos balsas 2020" nenuvils žiūrovų 😊 Dabar Aidijos laukia dainos įrašas Paulius Jasiūnas įrašų studijoje, pasirodymas ŠU studentų Superbalse 2019. Kvietimą jame dainuoti gavo ir kitas ROMUVOS BALSU dalyvis Rokas Kavaliauskas, kuris klausytojus užbūrė ne tik savo balsu, bet ir gebėjimu nerealiai groti saksofonu ! Didelį AČIŪ tariau visiems ROMUVOS BALSU entuziastams 😊 Myliu savo darbą ir galimybę būti/gyventi tarp tokių nuostabių ir kūrybiškų asmenybių!!!

Patinka · Atsakyti · 1 m. · Redaguota

    18

Gitana Svir

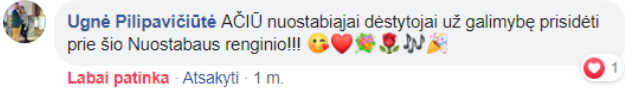
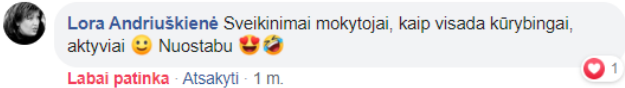
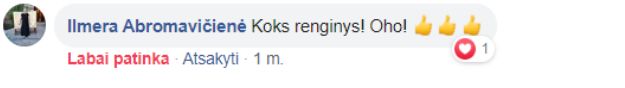

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Gabija Liucija Kopūstaitė Aš taip džiaugiuosi dėl šio konkurso gyvavimo! 😊❤️ Įamžintos akimirkos tokios tikros! Bravo fotografams! 📷

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 1

	 <p>Ugnė Pilipavičiūtė AČIŲ nuostabiai dėstytojai už galimybę prisidėti prie šio Nuostabaus renginio!! 🥰❤️🌸🌺🎵🎶</p> <p>Labai patinka · Atsakyti · 1 m.</p> <p>Lora Andriuškienė Sveikinimai mokytojai, kaip visada kūrybingai, aktyviai 😊 Nuostabu 🥰🎶</p> <p>Labai patinka · Atsakyti · 1 m.</p> <p>Ilmera Abromavičienė Koks renginys! Oho! 👍👍👍</p> <p>Labai patinka · Atsakyti · 1 m.</p>	
<p>„Romuvos balsai“ skamba ŠU „Superbalo 2019“ konkurse</p> <p>2018–2019 04 mėn.</p>	 <p>Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 8 kitais. 2019 m. balandžio 26 d.</p> <p>Šiandien ŠU "Superbalo 2019" konkursas įvyko Šiaulių arenoje. Jame koncertavo ir "Romuvos" gimnazijos solistai Aidija Mockevičiūtė Aidija, Rokas Kavaliauskas, Vygintas Doniela. Jiems talkino Deividas Pileckas, Kristupas Bračas, Simas Aleknavičius. Na, o studentui Klaidui Kauneckui Klaidas Kajus Kauneckas pianinu pritarė mūsų mokyns Deividas Pileckas. Džiaugiuosi, kad mūsų palaikyti atėjo ir "Romuvos" gimnazistai. Dovanas gavo ne tik konkurso dalyviai, bet ir mes, svečiai 😊 Skėtis kelionėse tikrai pravers! 😊 ŠU Superbalo tapo 1 kurso muzikos pedagogikos studentė Roberta Stanaitytė. Sveikinamė!</p>	<p>Šiaulių universiteto „Superbale 2019“ – talentingieji romuviečiai Aidija Mockevičiūtė, Rokas Kavaliauskas, Vygintas Doniela, Deividas Pileckas ir Kristupas Bračas</p> <p>Balandžio 30 d., Antradienis 11:26 </p> <p>Balandžio 25 dieną Šiaulių universiteto „Superbalo 2019“ konkursas įvyko Šiaulių arenoje. Jame koncertavo ir „Romuvos“ gimnazijos solistai Aidija Mockevičiūtė, Rokas Kavaliauskas, Vygintas Doniela. Jiems talkino Deividas Pileckas, Kristupas Bračas. Mūsų šaunūs gimnazistas Deividas Pileckas pianinu pritarė ir studentui Klaidui Kauneckui. Džiaugiamės, kad „Superbalo 2019“ konkursas sudomino ir kitus gimnazijos mokinius, kurie atėjo pasigrožyti renginiu. Dovanas gavo ne tik konkurso dalyviai, bet ir romuviečiai. Skėtis kelionėse tikrai pravers! Šiaulių universiteto Superbalo tapo 1 kurso muzikos pedagogikos studentė Roberta Stanaitytė. Sveikinamė! Daugiau akimirų foto galerijoje.</p>

71

2 bendrinimai

Respublikiniame dainuojamosios poezijos festivalyje – konkurse „Mūsų dienos 2019“

2018–2019, 05 mėn.

Aušra Kardašienė yra su ir dar 4 kitais.

2019 m. gegužės 1 d.

11 - amė respublikiniame dainuojamosios poezijos festivalyje - konkurse "Mūsų dienos 2019" , skirtame Vytautui Kernagui atminti, romuviečius lydėjo sėkmė. Vygintas Doniela solistų kategorijoje užėmė I vietą, Rasa Marija Gorytė peilinė net "Metų atlikėjos" nominaciją (Deividas Pileckas eilinį kartą visus nustebino savo įdomiomis ir žavingiomis atliekamų kūrinių improvizacijomis), Armanda Kropivjanskytė turėjo galimybę pasidalinti su klausytojais savo sukurtą autorinę dainą. Jai pasirodyti padėjo gitara puikiai grojantis ŠU II kurso studentas Klaidas Kajus Kauneckas (ačiū jam 😊). Tariau nuoširdų AČIŲ organizatoriams Rasa Stoškuvienė ir Kęstutis Stoškus už gražias dovanas, komisijai už aukštus įvertinimus 😊

Bendradarbiavimas su ŠU muzikos pedagogikos studijų programos studentais, „Romuvos“ gimnazijoje tampa tradiciniu.

Aušra Kardašienė
2019 m. balandžio 30 d.

YOUTUBE.COM

Festivalis Mūsų dienos 2019 20190430

11-ame respublikiniame moksleivių dainuojamosios poezijos festivalyje - konkurse „Mūsų dienos 2019“, skirtame maestro Vytautui Kernagui atminti, romuviečius lydėjo sėkmė

📅 Gegužės 06 d., Pirmadienis 11:52 |

Šiais metais 11-ame respublikiniame moksleivių dainuojamosios poezijos festivalyje - konkurse „Mūsų dienos 2019“, skirtame maestro Vytautui Kernagui atminti, sulaukta gausaus būrio 8-12 klasių moksleivių, meno ir muzikos mokyklų kolektyvų, privačių muzikos studijų solistų bei kolektyvų iš visos Lietuvos. Dalyviai atliko po dvi Lietuvos autorines dainas. Vygintas Doniela, padainavęs dainas „Margi sakalai“ ir „Draugams“, solistų kategorijoje užėmė I vietą, Rasa Marija Gorytė, atlikdama „Raudą bonžel“ ir „Skrisiu Lietuvelėn“, sujauzdino visus susirinkusius ir peilinė „Metų atlikėjos“ nominaciją. Deividas Pileckas jau ne pirmą kartą nustebino visus savo įdomiomis ir žavingomis atliekamų kūrinių improvizacijomis. Armanda Kropivjanskytė turėjo galimybę pasidalinti su klausytojais savo sukurtą autorinę dainą „Pieliskai“. Lepos Narkutės „Taisyklės atlikti padėjo gitara puikiai grojantis ŠU II kurso studentas Klaidas Kauneckas. Tariau nuoširdų AČIŲ organizatoriams Rasai ir Kęstutui Stoškams už gražias dovanas, komisijai – už aukštus įvertinimus. Festivalio video [ČIA](#). Daugiau akimirkų [ČIA](#).

Stasys Tumėnas Nuoširdžiai sveikinu mokinius ir mokytoją Aušrą.

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Aušra Kardašienė Ačiū 😊

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Aušra Kardašienė Plačiau: www.youtube.com/watch?v=64OVdxm81go&feature=youtu.be...

YOUTUBE.COM
Festivalis Mūsų dienos 2019 20190430

Patinka · Atsakyti · Pašalinti peržiūrą · 1 m.

Ernesta Kazlauskienė Sveikinimai 🎉👏

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

1

Aina Būdvytytė Šaunuoliai ❤️❤️❤️

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

1

Irma Adomavičienė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Duetų popietė

2018–2019,
05 mėn.

Aušra Kardašienė 😊 jaučiasi sužavėta.

2019 m. balandžio 27 d. · 🌐 ▼

Nuostabūs dalykai vyksta. Kol solistai ruošėsi "Romuvos balso 2019" konkursui, susikūrė netikėti duetai... 😊 Vieniems dainuojant, kiti pritardavo ir....gimė idėja susitikti duetų popietėje. Taigi, vėl kviečiame! 😊

34

3 bendrinimai

Aušra Kardašienė 😊 jaučiasi laimingas (-a) su Deividas Pileckas ir dar 4. ***

2019 m. gegužės 3 d. · 🌐 ▼

Štai ir įvyko dar vienas jaukus ir šiltas koncertas, pabuvimas drauge prie arbatos puodelio. "Romuvos" gimnazijoje skambėjo vokaliniai ir instrumentiniai duetai, o žiūrovai rinko savo mėgiamiausią 😊 Jais tapo Austėja Kardasiute ir Vygintas Doniela. 🥰🥰 Nuoširdų ačiū už dalyvavimą koncerte tariau Deividas Pileckas, Rokas Kavaliauskas, Aidija, Gabija Poškaite, Vygintas Doniela, Austėja Kardasiute, Augustė Lemežytė, Armanda Kropivjanskytė, Kristupas Bračas, Emilija Šimkevičiūtė, Joana Linkutė, Matas Kavaliauskas. Ačiū ir renginio svečiui - solistei Rasa Marija Gorytė, kuri savo charizma ir meniškais kūrinių atlikimais nepaliko nei vieno abejingo. Dar noriu padėkoti Marta BeSt, kuri palaiko mokinių sumanymus, Klaidas Kajus Kauneckas, ŠU studentui, be kurio jau nebeįsivaizduojam savo renginių 😊, Emilijus Brazas (garso operatorius), Edvinui ir Astijui (šviesos operatoriai), Modestas Rudys (už būsimą duetų filmuką), Gabija Tamutyte, Ema Baltrušaitytė už būsimas nuotraukes, kuriomis greitai laiku pasidalinsiu. (Kol kas tik mano menki pabandymai 😊)

"Muzika – tai Dievo pasiuntinys, atsiųstas judinti švelniausias ir geriausias mūsų sielos stygas, raminti širdis, suvargusias gyvenimo rūpesčiuose, guiti iš jų melus, nedorybes, pavydus, neapykantas." Kompozitorius ir dailininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

 Austėja Kardasiute, Amanda Kropivjanskytė ir Dar 68 žmonės 2 bendrinimai

„Romuvos duetas 2019“ - Austėja Kardašūūtė ir Vygintas Doniela

 Gegužės 06 d., Pirmadienis 10:09 |

Štai ir įvyko dar vienas jaukus ir šiltas koncertas, pabuvimas drauge prie arbatos puodelio. „Romuvos“ gimnazijoje skambėjo vokaliniai ir instrumentiniai duetai, o žiūrovai rinko labiausiai sugaundmusį, labiausiai patikusį. „Romuvos duetu 2019“ tapo Austėja Kardašūūtė ir Vygintas Doniela. Nuolėnų ačiū už dalyvavimą koncerte tarame – Dainiui Pleckui, Rokui Kavaliauskui, Aidiui Mockevičiui, Gabijai Poškaitei, Austėjai Kardašūūtei, Vygintui Doniela, Augustai Lemnzyte, Amandai Kropivjanskytėi, Kristapui Bračiui, Emilijai Šimėvičiūtei, Jūlijai Linkaitei, Matui Kavaliauskui, Ačiū ir renginio svečiai – solistai Rasai Marijai Gorytei, kuri savo charizma ir meniškas kūrinių atlikimas nepaliko nei vieno abejingo. Dar dėkojame Martai Stonienei, kuri paliko mokinėjų sumanymus, Klaudijai Kaušackui, Šių studentai, be kurio jau nebeįsivaizduojame savo renginių, Emilijai Brazui (garso operatoriai), Edvinui Kalinauskui ir Astijai Čarauškui (šviesos operatoriams), Modestui Rudzium (už būsimą duetu filmuką), Gabijai Tamulytei, Emal Balašauskytei už nuotraukas. Daugiau skirite (tuo pačiuose): „Muzika – tai Dievo pasiuntinys, atsijusias jausti švelniausias ir geriausias mūsų sielos stygas, raminti širdis, suvargusias gyvenimo rūpesčiuose, gulti iš jų melus, nedorybes, pavydus, neapykantas.“ Kompozitorius ir dainininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis.

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 2 kitais.

2019 m. gegužės 5 d. · 🌐 · 📍

Dainuosi praėjusio "Romuvos duetų" koncerto akimirkomis. Buvau žadėjusi daugiau nuotraukų 😊

Foto Gabija Tamutytė ir Ema Baltrušaitytė. Ačiū 😊

👍❤️ 48

1 komentaras 2 bendrinimai

Raimonda Janulienė Puikios akimirkos 😊

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

„Romuvos“
gimnazistai
ŠU
respublikinėje
studentų
mokslinių
darbų
konferencijoje

2018–2019,
05 mėn.

Aušra Kardašienė

2019 m. gegužės 16 d. · 🌐

"Romuvos" gimnazistų muzikinis sveikinimas ŠU organizuotoje respublikinėje studentų mokslinių darbų konferencijoje. Dėkojame už pakvietimą organizacinei grupei.

Edukologijos Institutas yra su Aiste Stakutiene ir Edita Kasparaitė.
2019 m. gegužės 16 d.

2019 m. gegužės 16 d. Šiaulių universitete Edukologijos institute vyko Studentų mokslinių darbų konferencija, kurios pagrindinė tema – pedagogų rengimas ir ugdytojų vaidmuo šiuolaikinėje švietimo sistemoje. Konferencijoje pranešimus pristatė Pradinio ugdymo pedagogikos ir ikimokyklinio ugdymo, Ikimokyklinio ugdymo pedagogikos ir priešmokyklinio ugdymo, Specialiosios pedagogikos (specializacija – Logopedija), Muzikos pedagogikos, Kūno kultūros ir sporto pedagogikos ketvirto kurso bakalaurantai bei Edukologijos (specializacijos – Švietimo kokybės vadyba, Švietimo vadyba), Jungtinės socialinio darbo pirmo ir antro kurso magistrantai.

Plenariniame posėdyje (moderatorė – dokt. Skaistė Kovienė) konferencijos dalyvius pasveikino laikinai einanti Edukologijos instituto direktorės pareigas prof. dr. Daiva Malinauskienė, Šiaulių m. mero pavaduotojas Egidijus Elijošius, nuskambėjo Šiaulių m. „Romuvos“ gimnazijos atlikėjų Rasos Marijos Gorytės, Armandos Kropivjovaitės bei Deivido Pilecko muzikinis sveikinimas, perskaityti pranešimai „Visos dienos mokyklos“ modelio įgyvendinimo galimybių bei mokomosios studentų praktikos temomis, praktiškai pademonstruotos vokalinio ugdymo pratybos.

Toliau studentų mokslinių pranešimų pristatymai vyko sekcijose: Pedagogo vaidmuo šiuolaikinio ugdymo(si) procese (moderatoriai: lekt. dr. Darius Masiliauskas, dokt. Ilona Dobrovolskytė), Vaiko socialinė gerovė šeimoje ir ugdymo institucijose (moderatoriai: lekt. dr. Laima Tomėnienė, dokt. Aušra Kardašienė).

Plenariniame posėdyje ir sekcijose vyko konstruktyvios diskusijos skaitytų mokslinių pranešimų temomis, išrinkti geriausi studentų moksliniai pranešimai, kurių autoriai, Kūno kultūros bei sporto pedagogikos IV kurso studentas Juozas Eigminas bei Jungtinės socialinio darbo magistro studijų programos I kurso studentė Rita Budvydienė, buvo apdovanoti Šiaulių universiteto Sveikatinimo, hipoterapijos ir sporto centro atminimo dovanėlėmis, įteikti dalyvių pažymėjimai.

Armanda Kropivjanskytė, Aina Būdvytytė ir Dar 7 žmonės

Tradicinis
Šeimos dienai
skirtas
koncertas
„Kol kartu“

2018–2019,
05 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Vygintas Doniela ir
Eros Kakhabrishvili.
2019 m. gegužės 16 d.

au greit 😊
05-20 (pirmadienį) 18.00 val. "Romuvos" gimnazijoje įvyks tradicinis Šeimos dienai skirtas muzikinis renginys "Kol kartu". Kviečiame ne tik bendruomenės narius, dainininkų tėvelius, brolius, seseris, draugus, klasiokus, bet ir tuos, kurie neabejingi vokalinei, instrumentinei muzikai. Skambės patys gražiausi gimnazistų balsai, liesis fleitų, saksofono muzika, jiems akompanuos Deividas Pileckas. Svečiuosis "Romuvos" progimnazijos ansamblis "Lašeliai", solistė Urtė Medžiūnaitė. Turėsime ir kvietinį svečią, nerealų ŠU muzikos pedagogikos studentą Eros Kakhabrishvili, projekto "Lietuvos balsas" dalyvį, kuris savo tembru ir charizma nepaliks nei vieno abejingo. Taigi, jei jūsų pirmadienio vakaras nesuplanuotas, - kviečiame 😊 Ir vėl nepasigailėsite 😊 Pažadui! Pagarbiai, Aušra Kardašienė

Aina Būdvytytė ❤️❤️❤️❤️
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Afiša renginiui...

„Kol kartu“

📅 Gegužės 22 d., Trečiadienis 07:31 |

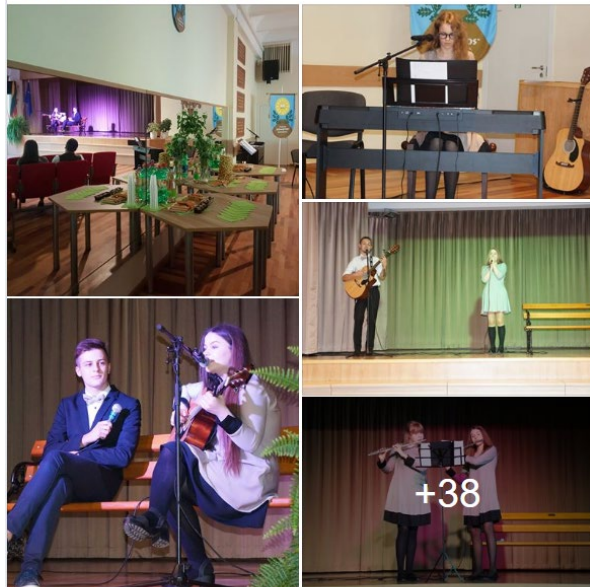

Štai ir įvyko ilgai lauktas, tradicinis Šeimos dienai skirtas koncertas „Kol kartu“. Organizatoriai dėkingi visiems atėjusiems pasiklausyti durtų Armando ir Armando, Gabijos ir Vyginto, Emilijos ir Joanos, Austelės ir Vyginto, solistų Audijos, Gretos, solisto Roko, vokalinio ansamblio „Fresco“, choro „Bene Notes“, svečio iš ŠU edukologijos instituto muzikos pedagogikos studento Erosa Kakhabrishvili, „Romuvos“ progimnazijos vokalinio ansamblio „Lašeliai“, solistės Urtės ir praeisį vakaro kartu. Kolektyvams takelno nepašartojami Deividas Pileckas (klavišas), Kristupas Bračas (bitboksas), Arminda Kropijanskylė (gitarą). Daugiau akimirkų [foto.galerijoje](https://www.facebook.com/romuvosgimnazija).

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 11 kitų.
2019 m. gegužės 21 d. · 🌐 · 📍

05-20 "Romuvos" gimnazijoje įvyko tradicinis vakaras-koncertas "Kol kartu". Jis užims kiekvieno mūsų širdyse deramą vietą. 12-okai, kaip pasiilgsiu jūsų.....❤️
❤️❤️ Ačiū tariau ir ŠU edukologijos instituto muzikos pedagogikos II kurso studentui Eros Kakhbrishvili 😊

👍❤️ 57

1 komentaras 2 bendrinimai

Jurgita Juknaitė-Kozlova Dekui, Aušra Kardašienė, buvo šiltas ir gražus koncertas, kaip visada! 😊

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

Šiaulių gatvės
muzikos diena

2018–2019,
05 mėn.

 Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 5 kitais. 2019 m. gegužės 21 d. · 🌐

Šeštadienis 05 -18 Šiauliuose maudėsi muzikos garsuose. Romuviečiai spėjo visur 😊

👍❤️ 48 1 komentaras 5 bendrinimai

👍 Labai patinka 💬 Komentuoti ↻ Bendrinti

 Aušra Kardašienė <http://www.skrastas.lt/?id=1558365482>

SKRASTAS.LT
Saulėta Gatvės muzikos diena šurmuliavo
bulvare

Koncertas
Šiaulių
arenoje
krepšinio
akademijos
„Saulė“
sezono
uždarymo
šventėje

2018–2019,
05 mėn.

Aušra Kardašienė
2019 m. gegužės 31 d.

"Romuvos" gimnazijos vokalinis ansamblis "Fresco", choras "Bene Notes", solistai Aidija Mockevičiūtė, Rokas Kavaliauskas koncertavo Šiaulių arenoje krepšinio akademijos "Saulė" 2018/2019 m. sezono uždarymo šventėje. Joje buvo pagerbti krepšinio sezono įvairaus amžiaus akademijos auklėtiniai, treneriai, apdovanoti geriausi, naudingiausi sportininkai. Mane labiausiai sužavėjo, jog apdovanoti ir labiausiai patobulėję, didžiausią pažangą padarę sportininkai. Juk ne visi gali būti patys pačiausi.... Jiems prizus įteikė Šiaulių miesto garbės pilietis, Šiaulių vyrų komandos treneris Antanas Sireika. Smagu, kad kiekvienas mokinys randa sau mėgiamą veiklą, nes ji ne tik lavina meninius, sportinius gebėjimus, bet ir turtina įvairiausias kompetencijas, taip reikalingas gyvenime. Tariau nuoširdų ACIŲ organizatoriams, Jūratei Kačerauskienei už puikiai organizuotą šventę ir galimybę būti jos svečiais.

Austėja Kardasiute, Deividas Pileckas ir Dar 42 žmonės

Aina Būdvytytė Puikus pasirodymas!!! labiausiai patobuleję yra labai puikus įvertinimas. Gal ir gimnazijai reiktų perimti tą pavyzdį 😊
Labai patinka · Atsakyti · 51 sav.

Šiaulių arenoje krepšinio akademijos "Saulė" 2018/2019 m. sezono uždarymo šventėje gimnazijos ansamblis „Fresco“, choras „Bene Notes“, solistai Aidija ir Rokas

Gegužės 31 d. · Penktadienis 07:12 |

"Romuvos" gimnazijos vokalinis ansamblis "Fresco", choras "Bene Notes", solistai Aidija Mockevičiūtė, Rokas Kavaliauskas koncertavo Šiaulių arenoje krepšinio akademijos "Saulė" 2018/2019 m. sezono uždarymo šventėje. Joje buvo pagerbti krepšinio sezono įvairaus amžiaus akademijos auklėtiniai, treneriai, apdovanoti geriausi, naudingiausi sportininkai. Žavi, jog apdovanoti ir labiausiai patobulėję, didžiausią pažangą padarę sportininkai. Juk ne visi gali būti patys pačiausi.... Jiems prizus įteikė Šiaulių miesto garbės pilietis, Šiaulių vyrų komandos treneris Antanas Sireika. Smagu, kad kiekvienas mokinys randa sau mėgiamą veiklą, nes ji ne tik lavina meninius, sportinius gebėjimus, bet ir turtina įvairiausias kompetencijas, taip reikalingas gyvenime. Tariau nuoširdų ACIŲ organizatoriams, Jūratei Kačerauskienei už puikiai organizuotą šventę ir galimybę būti jos svečiais.

Žmonės, kurie pasidalino

Mindaugas Žukauskas

2019 m. gegužės 31 d. · 🌐

Rodyti priedą

1

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

Krepšinio akademija „Saulė“

2019 m. gegužės 31 d. · 🌐

Nuoširdus ačiū Aušra Kardašienė 🙏🙏🙏 ir jos Romuvos gimnazijos kolektyvui 🙏🎤🎵 už sukurta išskirtinę šventę mums #KaSaule.

Rodyti priedą

1

Jūs, Ersida Medžiūnienė, Jurgita Juknaitė-Kozlova ir 27 kiti (-ų)

Respublikinis festivalis Klaipėdoje „Mes Lietuvos vaikai“

2018–2019, 06 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 6 kitais.

2019 m. birželio 18 d. · 🌐 · 📍

Dalyvavimas VI Lietuvos ir jaunimo chorų festivalyje - konkurse 2019 birželio 14 - 16 d. MES LIETUVOS VAIKAI, Klaipėdoje, - didelis iššūkis ne tik vadovui, bet ir visam kolektyvui. Nes konkursui su mišriu choru, kuris suformuotas pirmasis mano darbo gimnazijoje metais, atrodytų neįmanoma pasiruošti vos per kelis mėnesius. Reikia begalinio noro, nuoširdaus, ir atsakingo visų darbo, papildomų repeticijų... Skeptikams norisi priminti, kad šis festivalis, tai įžanga į būsimą Dainų šventę, nes juo siekiama geriau pasiręngti 2020 m. Lietuvos moksleivių dainų šventei Vilniuje. Festivalio metu visi kolektyvai vertinami pagal meninį lygį, skirstant juos į grupes. Mūsų visų bendras rezultatas, kurio sėkmė nevaadinčiau, II vieta, II laipsnio diplomai! ❤️ Kad tai pasiekti, reikėjo I - amė atrankos ture gauti I laipsnio diplomą ir būti pakviestiems dalyvauti II ture. O ar kada pagalvojote, kad didžioji mokinių dalis nė nepažįsta natų? Chorinė veikla, tai ne vien darbas, tai ir bendravimas, pajuokavimai, pasidalinimai sėkmėmis ir nusivylimais, arbatos gėrimas, gera nuotaika, galimybė susipažinti su naujais bendraminčiais....

Esu laiminga, mylima choro, ansamblio vadovė ir tuo be galo didžiuojuosi. Visada sakau, kad dainuojantis žmogus scenoje turi mėgautis tuo, ką daro, o ne galvoti, kaip gi čia visiems įtikus. Tada atsiranda laisvė, nebėra įtampas ir ateina malonumas, ramybė, džiaugsmas....

Padėkoti noriu mokiniams, juos auginantiems tėvams, Deividui Pileckui (3 kl. gimnazistui, koncertmeisteriui), Kristupui Bračui už bitboksinimą, Joanai Linkutei už fleitos intarpą, Emilijai Šimkevičiūtei už palaikymą lovoje, labai gaila, kad operacija turėjo būti atlikta prieš šventę.... palaikantiems mokytojams, gimnazijos administracijai, vairuotojui 😊, netikėtai sutikam pusbroliui iš Kauno Tomas Zebuolis, kuris padėjo iš stoties atvežti traukinio atvykusius 12-okus į konkursą (po matematikos egzamino)....Goda Matačiūtė už ekstra suteiktą informaciją 😊, Klaipėdos progimnazijos "Smeltė" budinčiai... Ingrida Bertulienė už palaikymą ir šiltą žodį. Beje, jos kolektyvą ir sveikinu 😊 AČIŲ

Įrašą žr. nuo 40:00

<https://www.facebook.com/watch/live/?v=350208329024119>

Aušra Kardašienė

2019 m. birželio 17 d. · 🌐 · 📍

Šiaulių "Romuvos" gimnazijos choras "Bene Notes" čia irgi dalyvavo 🥳

18 913 peržiūrų

Klaipėda Gyvai transliavo tiesiogiai

2019 m. birželio 16 d. · 🌐 · 📍

👍 Mėgti pustapi

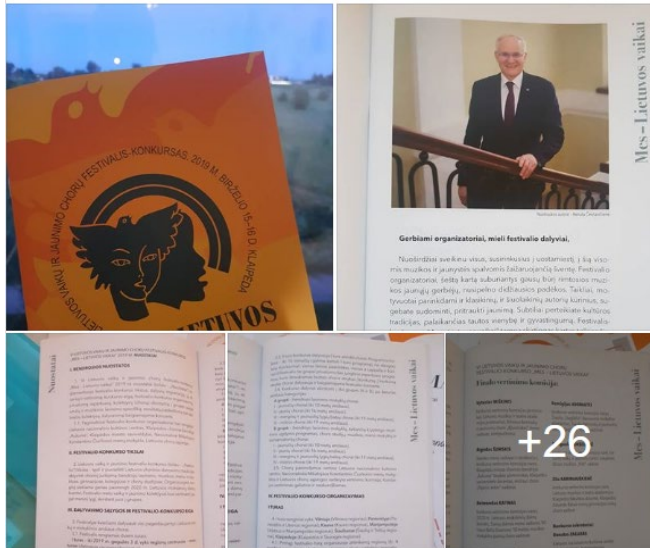
VI Lietuvos vaikų ir jaunimo chorų festivalio-konkurso „Mes - Lietuvos vaikai“ ŠVENTINIS KONCERTAS Klaipėdos vasaros estradoje.

Festivalį rengia Klaipėdos miest...

Žr. daugiau

Armanda Kropivjanskytė, Emilija Šimkevičiūtė ir Dar 20 žmonių

74

15 komentarų 1 bendrinimas

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

Aušra Kardašienė

<https://www.facebook.com/Aukuraschorinebendrija/videos/350208329024119/>

Patinka · Atsakyti · 1 m.

Klaipėdos miesto chorinė bendrija „Aukuras“ / Klaipėda Choirs Association yra su Deividas Pileckas ir Aušra Kardašienė.
2019 m. birželio 15 d. · 🌐

Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos mišrus choras "Bene Notes", vadovė Aušra Kardašienė, koncertmeisteris Deividas Pileckas, bitboksas Kristupas Bračas

26

1 komentaras 6 bendrinimai

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

Aktualiausi

Parašykite komentarą...

Aušra Kardašienė Šiaulių "Romuvos" gimnazijos mišrus choras "Bene Notes". Vadovė Aušra Kardašienė, koncertmeisteris Deividas Pileckas, bitboksas Kristupas Bračas ❤️❤️❤️

Patinka · Atsakyti · 1 m.

4

 Marija Žibūdienė Sveikinu, Aušrele, esi puiki mokytoja, profesionali dirigentė.

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aušra Kardašienė Marija Žibūdienė vaikai sako, kad neblogai diriguoji, bet tai išgirsti iš Jūsų... mano sielai tikras balzamas 🥰

Patinka · Atsakyti · 1 m.

 Lora Andriuškienė Sveikinimai didžiausi. Viskas prasideda nuo širdies šilumos ir šypsenos 🥰🥰

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aina Būdvytytė Šaunuoliai visi. Labai Jus ❤️❤️❤️ savo darbą mylintiems nebūna šiaip konkursų, šiaip padainavimų, diplomų...visur reikia įdėti daug darbo šilumos turėti perfekcionizmo...Sėkmės!!!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Rosita Kalinienė Šaunuoliai! Sveikinimai!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Raimonda Janulienė 🌸🌸🌸🌸🌸
Puikiai, šaunuoliai, SVEIKINIMAI!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Birutė Janonienė Sveikinimai, Aušryte 🎵🎵🎵 Šaunuoliai ❤️👍

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aurelija Meškauskienė Šauniai Aušryt!!!

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Eridana Tallat-Kelpšienė Sveikinimai 🍌🍌🍌

Labai patinka · Atsakyti · 1 m. · Redaguota

 Rasa Stoškuvienė Nuoširdūs sveikinimai 🥰🥰🥰

Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

VI Lietuvos ir jaunimo chorų festivalyje - konkurse 2019 birželio 14 - 16 d. MES LIETUVOS VAIKAI Klaipėdoje mišriam gimnazijos chorui „Bene Notes“ garbingas II laipsnio diplomas!

 birželio 19 d., Trečiadienis 14:31 |

Dalyvavimas VI Lietuvos ir jaunimo chorų festivalyje - konkurse 2019 birželio 14 - 16 d. MES LIETUVOS VAIKAI Klaipėdoje, - didelis iššūkis ne tik vadovui, bet ir visam kolektyvui. Nes konkursu su mišriu choru, kuris suformuotas pirmas mokslo metais, atrodytu neįmanoma pasirodyti vos per kelis mėnesius. Reikia begalinio noro, nuodėriaus ir atsakingo visų darbo, papildomų repetitijų. Šis festivalis, - tai žanga į būsimą Dainų šventę, nes juo siekiama geriau pasiruošti 2020 m. Lietuvos moksleivių dainų šventei Vilniuje. Festivalio metu visi kolektyvai vertinami pagal meninį lygį, skirstant juos į grupes. Choro „Bene Notes“ bendras rezultatas, tiesiog sėkmė negali būti vadinamas. II vieta, II laipsnio diplomas - pats aukščiausias kolektyvo vertinimas! Kad tai pasiekti, reikėjo: - amė atrankos ture gauti I laipsnio diplomą ir būti pakviestiems dalyvauti II ture. Chorinė veikla, - tai ne vien darbas, tai ir bendravimas, pajukavimai, pasidalinimas sėkmėmis ir nusivylimais, arbatos gėrimas, gera nuotaika, galimybė susipažinti su naujais bendramėciais.

Džiaugiamės laiminga, mylima choro, ansamblio vadove Aušra Kardašiene. Ji nuolat patrečia, kad - dainuojantis žmogus sėmtoje turi megautis tuo, ką daro, o ne gauti, kaip gi šis visiems tikus. Tada atsiranda laisvė, nebėra įtampos ir ateina malonumas, ramybė, džiaugsmas.
Dėkojame mokiniams, juos auginantems tėvams, Deividui Pileckui, koncertmeisteriui, Kristupui Bračui už biblokinį, Joana Linkute už fiteles intarpas dainoje „Vaka vakaleje“, gimnazijos administracijai, palaikantiems mokinius mokytojams, varuotojui, Godai Matačiūtei (gimnazijos alumnė) už elektrą suteiktą informaciją. Didžiausias ačiū ir trimis dvylikokams, traukiantiems dalyviusiems I Klaipėdoje po matematikos egzaminu - Augustai Lemežytei, Rūtai ir Matui Kavaliauskams. AČIU už melę MUZIKAI ir, kaip sake Vydonas - DAINOJE TAUTOS DVASIAI Daugiau akimirų foto galerijoje.

 Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė Sveikinimai!!!! 🥰❤️🎉
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Marija Kaubrienė Unikalul Sveikinu 🥰
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

 Zivile Staneliene Nuoširdžiausi sveikinimai, miela Aušra. Esi visiems puikus pavyzdys kaip Tavo širdies šiluma daro STEBUKLUS!!!
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.   2

 Aušra Kardašienė Ačiū ❤️😊
Patinka · Atsakyti · 1 m.

 Diana Nemeikiene Ačiū, kad tavo dėka gimnazistai mus džiugina nuostabiais dainomis 😊😊
Labai patinka · Atsakyti · 49 sav. 1

„Fresco“
ansamblio
narių
susitikimas
mano
sodyboje

2019–2020,
08 mėn.

Kocertas
rugsėjo 1-
osios proga
Frenkelio
vilos kieme

2019–2020
09 mėn.

Kęstutis Šaltis įkėlė 6 naujas nuotraukas — su Aušra Kardašiene.

2019 m. rugsėjo 3 d. · 🌐 · ▼

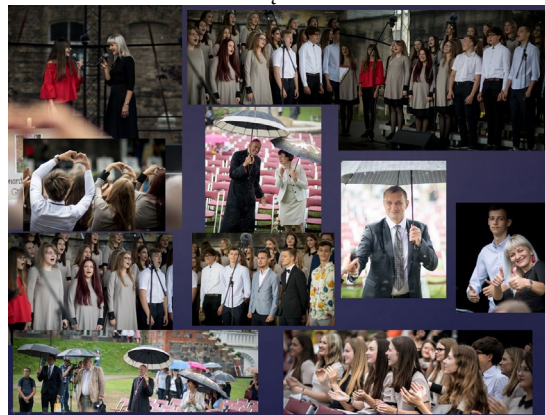
Visa diena... "Sandora", šv. Mišios, susitikimai prie Frenkelio, LIETUS 🤔🤔🤔
... jei reikia kokią nuotrauką išimti (nepatinka ar trikdau Jūsų ar Jūsų vaikų
privatumą) nesikuklinkit rašykite AŽ 😊

👍❤️👍 319

3 komentarai 3 bendrinimai

Akimirkomis dalinasi Kęstutis Šaltis.

„Romuvos“ gimnazija pradėjo naujus mokslo metus

📅 Rugsėjo 04 d., Trečiadienis 07:05 |

Pirmieji naujų mokslo metų pradžios ovacijos pajuto gimnazijos abiturientai, kurie tradiciškai „Romuvos“ progimnazijoje į klases palydėjo pirmokus. Grįžę į savo gimnaziją abiturientai gausių būrį pirmokėlių, pradinį klasių mokytojos Linos Pocienės auklėtinių. Mažieji mūsų draugai pasveikino gimnazistus.

O šventė gimnazijoje prasidėjo „Tautiška giesmė“. Sveikinimo žodį gausiai susirinkusiai bendruomenei tarė gimnazijos direktorius Vytautas Giedraitis. Į jaunimą kreipėsi šilkinimas gimnazijos draugas LR Seimo narys Valerijus Simulius, gražiai ir prasmingai metų pabaigoje „Romuvos“ progimnazijos direktore Stanislava Pradžauskienė. Mokinių sermo atstovai pakėlė gimnazijos vėliavą. Tai – simbolinė gimnazijos rimto darbo pradžia. Abiturientai pasveikino visus gimnazistus, po gėles šleičia šleikė visiems gimnazijos svečiams, mokytojoms. Gimnazijos pirmokai iš abiturientų sulaukė ir dovanų – puošniuosius remelio pirmajai klasei nuotraukai. Po iškilmingos šventės pradžios visi sugrupavo į klases – vyko pirmoji auklėtojų pamoka.

Tačiau šventė tuo nesibaigė. Visi „Romuvos“ gimnazijos bendruomenė dalyvavo tradiciniame Šaulių miesto mero Artūro Visocko pamokoje Ch.Frenkelio viloje. Renginį miesto švietimo bendruomenei vedė „Romuvos“ gimnazijos lietuvių kalbos mokytoja Gitana Trinkaitė ir gimnazijos trečiokas Armandas Pibelskis. Šventės metų skambėjo pučiamųjų orkestras „Romuva“ atliekanti kūriniai, dainavo gimnazijos choras „Bene notes“, spūdinąją kūrinį atliko muzikos mokytoja Aušra Kardašienė su savo dukra Austėja. Mokslo metų pradžią nušvietė rudeninė saulė ir pažinkimo gajavus lietus. Tokie bus ir šie mokslo metai – įvairūs, stebinantys, įdomūs. Sekmes visiems! Geros pradžios! Daugiau akimirkių! foto galactica

Roko koncertas Šiaulių arenoje „Rock in Šiauliai 2019“

2019–2020, 09 mėn.

Jūs, Austėja Kardasiute, Emilija Šimkevičiūtė ir Dar 222 žmonės 5 komentarai

Labai patinka Komentuoti Bendrinti

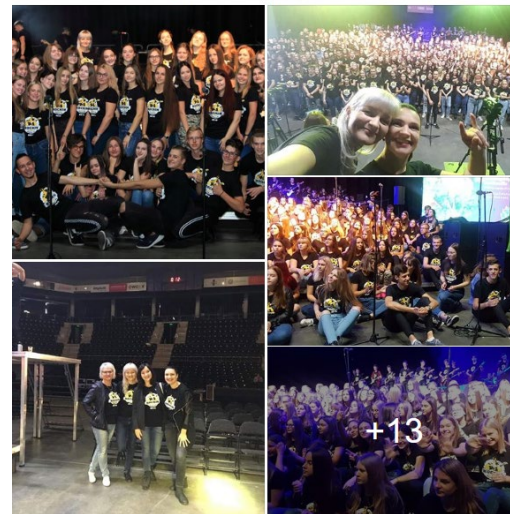
- Jurgita Juknaitė-Kozlova Buvo tiesiog BOMBAAAA! Geriausias rock koncertas mano gyvenime! Dėkui!!!! 🤘🤘🤘🤘
- Labai patinka · Atsakyti · 43 sav. 1
- Stase Rinkevičienė 🤘🤘🤘🤘🤘🤘
- Patinka · Atsakyti · 43 sav.
- Laimonas Tamošiūnas Super! 🤘🤘🤘🤘🤘
- Patinka · Atsakyti · 43 sav. 1
- Laima Tjepelienė Nerealiai! 🤘
- Patinka · Atsakyti · 43 sav.
- Jelena Nachataya Nerealūs vaikai, tikri roko monstrai. Ačiū 🤘
- Labai patinka · Atsakyti · 34 sav. 1

Lankydami chorą mokiniai turi galimybę atlikti įvairių žanrų muziką. Šiauliuose buvo organizuotas puikus roko koncertas, kuriame dalyvavo ir „Romuvos“ gimnazijos choras. Prieiga per internetą:

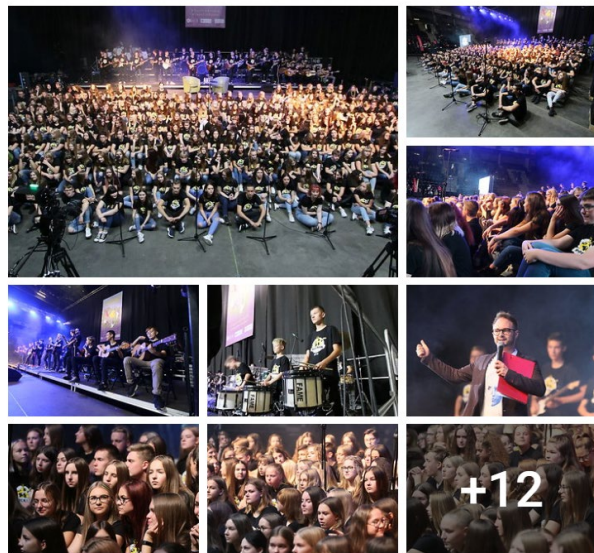
https://www.15min.lt/vardai/naujiena/muzika/rock-in-siauliai-2019-350-jaunuoliu-roko-garsais-pakele-siauliu-arenos-stoga-1054-1207526?fbclid=IwAR0iHuDiLfChdnAV3AXogAC3S_D6CpZW1hOdWWbB73-Fsmg7QzEnsUqBDQ

Aušra Kardašienė 🤘 jaučiasi dėkingas (-a) su Vygingtas Doniela ir dar 14.
2019 m. spalio 1 d. · 🌐 · 📌

„Rock in Šiauliai 2019“ 🤘 (Mano ir draugų užfiksuotos akimirkos)

„Rock in Šiauliai 2019“ - Šiaulių arenoje klasikinius roko kūrinius grojo ir dainavo per 350 jaunuolių

Austėja Kardasiute, Emilija Šimkevičiūtė ir Dar 110 žmonių · 1 komentaras

Patinka Komentuoti Bendrinti

Aušra Kardašienė Daugiau : <https://www.15min.lt/.../rock-in-siauliai-2019-350...>

15MIN LT
„Rock in Šiauliai 2019“ – 350 jaunuolių roko garsais pakėlė Šiaulių arenos stogą

Patinka · Atsakyti · Pašalinti peržiūrą · 42 sav.

Gimnazijos choras „Bene Notes“ festivalyje „Tavo PIN kodas“

Spalio 01 d., Antradienis 18:16 | 11

Penktadienį (09-27) Šiaulių arenoje vyko moksleivių renginys – galimybių festivalis „Tavo PIN kodas“ – prasidėjo atominiu muzikiniu sprogiu. Skambėjo Queen, AC/DC, „Nirvana“ legendiniai roko klasikos kūriniai. Jungtinis Šiaulių miesto gimnazijų choras, pavadintas „Rock in Šiauliai 2019“, turėjo tik vieną bendrą repeticiją. Kiekvienas kolektyvas repetavo atskirai. Daugiau skaitykite ČIA. Daugiau akimirų foto galerijoje.

ŠU
respublikinio
vertimo
konkurso
apdovanojimų
šventė

2019–2020,
12 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 7 kitais. ...
2019 m. gruodžio 5 d.

Gruodžio 5 d. Šiaulių universiteto bibliotekos konferencijų salėje buvo paskelbti ir apdovanoti

Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto organizuoto respublikinio vertimo konkurso

nugalėtojai ir prizininkai. Renginio metu konkurso dalyviams ir svečiams muzikiniais kūrinių

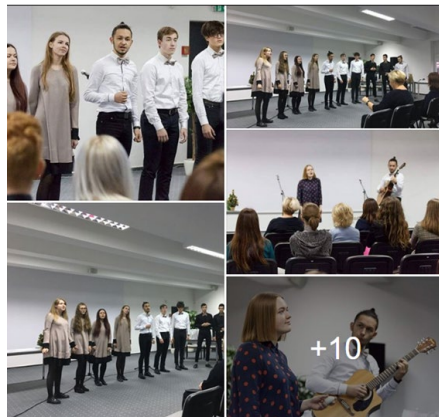
puikią nuotaiką dovanojo Šiaulių universiteto muzikos pedagogikos studijų programos studentai,

taip pat mokiniai iš Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos. Plačiau skaityti čia:

<http://www.su.lt/index.php...>

ojo-respublikinio-vert%C4%97j%C5%B3-konkurso-nugal%C4%97tojai-bei-prizininkai&catid=761&itemid=5521&lang=lt&fbclid=IwAR33-

Tg4o_BFB0I5Ain1fKvXmRyg0BCULk75Y7ulOUB6OkoGn9rAl2xXADk

REGIONŲ PLETROS INSTITUTAS

Verba volant, scripta manent

VERTIMO KONKURSO NUGALĖTOJŲ APDOVANOJIMŲ CEREMONIJA

Gruodžio 5 d. 14 val.

Šiaulių universiteto bibliotekos konferencijų salėje
(205, Vytauto g. 84)

**įvyks 6-ojo respublikinio vertimų konkurso
nugalėtojų apdovanojimų ceremonija.**

Renginio metu koncertuos:

Šiaulių universiteto Muzikos pedagogikos studijų programos studentai;
Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos vokalinis ansamblis „FRESCO“.

Prie sveikinimų prisidėti ir gerą nuotaiką palaikyti kviečiame ir mokyklų bendruomenių narius.

Informacija teikiama tel. (8 41) 595 722 ir el. paštu audrone.grisulviene@su.lt

52

5 komentarai 3 bendrinimai

Patinka Komentuoti Bendrinti

Aina Būdvytytė Jūs buvote nuostabūs:))))))

Patinka · Atsakyti · 33 sav. 2

Rita Tamašauskienė Džiaugiuosi savo buvusiais mokiniais Gabija ir Vygintu 🥰

Patinka · Atsakyti · 33 sav. 2

Aušra Kardašienė http://www.su.lt/index.php?option=com_content...

SU.LT
Šiaulių universitete paskelbti ir apdovanoti
6-ojo respublikinio vertimo konkurso...

Patinka · Atsakyti · Pašalinti peržiūrą · 33 sav.

Dalė Roikienė Ačiū už nuostabias akimirkas!

Labai patinka · Atsakyti · 33 sav. 1

Dalė Roikienė

Patinka · Atsakyti · 33 sav.

Gintarė Kulbeckienė Vivat Romuvensis!

Labai patinka · Atsakyti · 24 sav. 1

Vokalinis ansamblis „Fresco“ ir Gabija Marija Poškaitė koncertuoja Šiaulių universitete 6-ojo respublikinio vertimo konkurso nugalėtojams bei prizinininkams

Gruožio 09 d., Pirmadienis 10:37 |

Gruožio 5 d. Šiaulių universiteto bibliotekos konferencijų saleje buvo paskelbti ir apdovanoti Šiaulių universiteto Regionų pietros instituto organizuoto respublikinio vertimo konkurso nugalėtojai ir prizinininkai. Rengimo metu konkurso dalyviams ir svečiams muzikiniai kūriniai puikiai nuotaiką dovanojo Šiaulių universiteto muzikos pedagogikos studijų programos studentai, tarp patį mokiniai iš Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos. Plačiau skaityti [ČIA](#). Daugiau akimirkių [ČIA](#) galerijoje.

Solistas
Vyginas ir
ansamblis
„Fresco“
republikiniam
e vokiškos
dainos
konkurse
Vilniuje

2019–2020, 12
mėn.

Aušra Kardašienė

2019 m. lapkričio 28 d. · 🌐

...

2019-12-06. PN

Festival der deutschen Lieder

Karaliaus Mindaugo mokykla · Vilnius, Vilniaus apskritis

✓ Dalyvausiu ▾

Emilija, Deividas ir 5 draugai

Vyginas Doniela ir ansamblis „Fresco“ respublikinio festivalio
„DER DEUTSCHEN LIEDER“ laureatai

📅 gruodžio 16 d., Pirmadienis 11:14 |

2019 m. gruodžio 6 d. Vyginas Doniela ir ansamblis „Fresco“ dalyvavo Vilniuje organizuotame respublikiniame festivalyje „DER DEUTSCHEN LIEDER“. Smagu, kad ir ve! kolektyvas buvo pripažintas laureatais. Daugiau akimirų [foto galerijoje](#).

Mokinius ruošė vokiečių kalbos mokytoja Ana Būdytytė ir muzikos mokytoja Aušra Kardašienė.

Turime gražią tradiciją keistis kalėdinėmis
dovanėlėmis išvykoje, konkursuose. Taip įvyko ir
ši kartą 😊

„Dainų
dainelės“
konkursas, po
I turo

2019–2020,
12 mėn.

Aušra Kardašienė

2019 m. gruodžio 13 d.

Myliu savo darbą ir vaikus 😊 Mano vokalinis ansamblis "Lašėliai" ("Romuvos" progimnazija), vokalinis ansamblis "Fresco" ir solistė Gabija Marija Poškaitė ("Romuvos" gimnazija) TV konkurso „Dainų dainelės“ jau zoniniame etape 😊 Šaunuoliai visi. Labai jais didžiuojusi. Dėkoju abiturientui Deividui Pileckui!

Vokalinis ansamblis "Fresco" ir solistė Gabija Marija Poškaitė - TV konkurso „Dainų dainelės“ zoniniame etape!

📅 Gruodžio 13 d., Penktadienis 10:23 |

„Romuvos“ gimnazijos vokalinis ansamblis „Fresco“ ir solistė abiturientė Gabija Marija Poškaitė (gitarą ir vokalu pritarianti Vygintas Dornėlis) pateko I TV konkurso „Dainų dainelės“ 2 (zonos) etapą, kuris vyks 2020 m. sausio 8 d. 12 val. Šiaurų „Dagėlių“ dainavimo mokykloje. Dėkojame juos paruošusiai vadovei Aušrai Kardašienei ir linkime sėkmės kitame etape.

  157

16 komentarų 1 bendrinimas

 Patinka

 Komentuoti

 Bendrinti

Aušra Kardašienė Dėkoju mus palaikiusiems ir mumis tikėjusiems, ir žiūrovams, ir organizatoriams, ir, aišku, komisijai 😊 !

Patinka · Atsakyti · 32 sav.

Vitalija Padgureckiene Dideliausi sveikinimai!!! Džiaugiuos kartu!! Linkėjimai Saulei Skodminaitėi ir Tau, Aušryt 😊

Labai patinka · Atsakyti · 32 sav.

Laimonas Terasius

Labai patinka · Atsakyti · 32 sav.

Aurelija Meškauskienė

Labai patinka · Atsakyti · 32 sav.

Loreta Mikutienė Bravo!!! 🏆🏆🏆

Labai patinka · Atsakyti · 32 sav.

Valdemaras Dauksa

Labai patinka · Atsakyti · 32 sav.

Koncertas
Šiaulių m.
savivaldybės
Socialinių
paslaugų
centro
gyventojams ir
darbuotojams

2019–2020,
12 mėn.

Aušra Kardašienė

2019 m. gruodžio 17 d.

12-17 Vokalinis ansamblis "Fresco" ir Vyginto Donielos grupė Kalėdinį koncertą dovanojo ŠIAULIŲ m. savivaldybės Socialinių paslaugų centro gyventojams ir darbuotojams. Po renginio kiekvienam dalyviui įteikta padėka ir šaldī dovana visiems - šakotis. Gera dalintis jaukia muzika su tais, kuriems trūksta artumo. Kiekviena patirtis mus moko atrasti naujas vertybes.

56

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

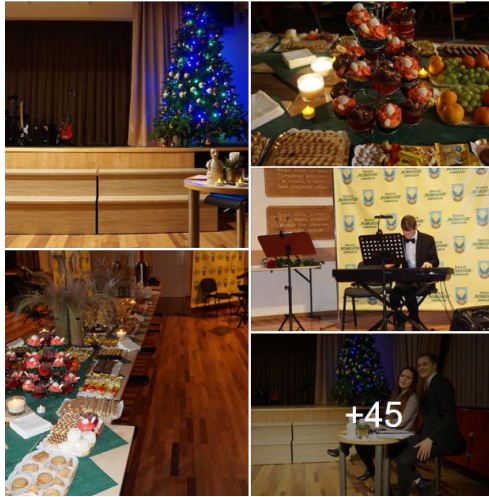
Rita Beitnaraitė Ir dar su tokiais dainorėliais! Taip norisi dar ir dar juos išgirsti, nes kokybė visuomet prasiskverbia pro visas "uždangas"!

Labai patinka · Atsakyti · 31 sav.

Aušra Kardašienė Ačiū, miela Rita Beitnaraitė

	 <p>Jelena Nachataya Pagarba ir pasididžiavimas tokiais kilniais darbais 🙌❤️</p> <p>Labai patinka · Atsakyti · 22 sav.</p> <p>Daiva Prazauskienė Šaunuoliai 😊</p> <p>Labai patinka · Atsakyti · 22 sav.</p>	
<p>Kalėdinis vakaras „Tyliai, tyliai“</p> <p>2019–2020, 12 mėn.</p>	 <p>Aušra Kardašienė yra su Simonas Kardašius ir dar 6 kitais. ...</p> <p>2019 m. gruodžio 19 d.</p> <p>Kalėdinis vakaras „Tyliai tyliai“</p> <p>Štai ir įvyko Kalėdinis stebuklas. "Tyliai tyliai" - tradicinis muzikinis vakaras "Romuvos" gimnazijoje su svečiais , - kaimynais iš "Romuvos" progimnazijos - "Lašeliais" ir ŠU muzikos pedagogikos studijų programos 1 kurso nerealiais studentais , kurie šiemet susibūrė į vokalinį ansamblį "Cantorum". Kaip ir žadėta, koncerte skambėjo mišraus choro "Bene Notes", vokalinio ansamblio "Fresco", Aidijos Mockevičiūtės, Gabijos Poškaitės, Saulės Skodminaitės, Armandos Kropivjanskytės balsai, Vyginto Donielos grupė, gitaros studijos (vad. Mantas Babrauskas) atliekami kūriniai, kuriems dar stipriau suskambėti padėjo Vygintas Doniela ir Armandas Pribelskis. Salė pilnutė pilnutėlė negailėjo aploдимentų visiems atikėjams. Renginio vedėjai "Armandai kvadratu" puikiai susitvarkė ir su vedėjų, ir su dainininkų pareigomis. Buvo neapsakomai gera. Antra renginio dalis - diskoteka su didžėjais Roku ir Matu Kavaliauskais, garsistu Domantu Valinčiumi.</p> <p>Nuoširdų ačiū tariu visiems prisidėjusiems, atėjusiems paklausti koncerto ir linkiu, kad Kalėdų prasmingas laukimas atneštų kuo daugiau stebuklų.</p>	<p>Prieš kiekvieną renginį yra paruošiama vis nauja afiša-kvietimas.</p> <p>Aušra Kardašienė 2019 m. gruodžio 2 d. · 🌐</p> <p>Tradicinis ir ilgai laukiamas muzikinis kalėdinis vakaras "Romuvos" gimnazijoje 12 - 18, 18.00 🎵❤️🎵🎵🎵❤️🎵</p> <p><i>Kviečiame Jus į muzikinį kalėdinį vakarą</i></p> <p>TYLIAI, TYLIAI</p> <p>Gruodžio 18 d. 18.00 val.</p> <p>ROMUVOS gimnazijos aktorė salėje</p> <p>Koncertuos:</p> <p>FRESCO, BENE NOTES, GITAROS STUDIJA, "Romuvos" progimnazijos LAŠELIAI, ŠU vaikinių ansamblis (tarp jų broliai Rokas ir Matas Kavaliauskai)</p> <p>Dėvindas Pileckas (klevišinis instrumentas) Kristupas Bračas (bitbokso)</p> <p>Organizatoriai</p>

👍❤️ 119

9 komentarai 3 bendrinimai

👍 Patinka 💬 Komentuoti ↗️ Bendrinti

-

Aušra Kardašienė Dėkoju alumnams Augustė Lemežytė, Gabija Gabija Liucija Kopūstaite, Simonas Kardašius , kurie savo buvimu ir balsais sušildė man širdį 😊

Patinka · Atsakyti · 31 sav. ❤️ 3
-

Diana Nemeikienė Nuoširdžiausias ačiū už nuostabią šventę sielai ❤️ Fantastiški atikejai su chanzmatiška vadove! 🎵

Labai patinka · Atsakyti 31 sav. · Redaguota ❤️ 1
-

Gitana Štėnė Aušra, tu nepakartojama, puiki vadovė...Nuostabu, tiek daug jaunimo scenoje!

Labai patinka · Atsakyti · 31 sav. ❤️ 1
-

Vidmantė Žegunienė Ačiū už puikų koncertą 🎵 Laikas praleistas puikiai! 🎉

Labai patinka · Atsakyti · 31 sav. ❤️ 1

 Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė Nuostabaus vakaro Jums visiems!!! 🎵❤️🎉🎄

Patinka · Atsakyti · 31 sav.

 Aušra Kardašienė Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė 🎵❤️

Patinka · Atsakyti · 31 sav.

 Rašyti atsakymą... 🗨️ 📷 🗨️ 🗨️

 Jurgita Juknaitė-Kozlova Laukiame ❤️

Labai patinka · Atsakyti · 31 sav. ❤️ 1

 Greta Grušaitė Proga aplankyti! 🎵🎉

Labai patinka · Atsakyti · 33 sav. ❤️ 2

Adresas: Daugų g. 7, LT-78325
Tel./faks.: (8-41) 552901
El. paštas: romuvos.gimn@suauilai.lt
Bendrinė įstaiga, kodas juridinių asmenų registre - 300137653

ŠIAULIŲ „ROMUVOS“ GIMN.

GERABŪTITARP BENDRAMINČIŲ

Pradžia Struktūra ir kontaktai Teisinė informacija Veiklos sritys Administracinė informacija

Kalėdinis vakaras „Tyliai tyliai“

📅 Gruodžio 23 d. | Pirmadienis 07:41 |

Štai ir įvyko Kalėdinis stebuklas „Tyliai tyliai“ - tradicinis muzikinis vakaras „Romuvos“ gimnazijoje su svečiais, - kaimynais iš „Romuvos“ progimnazijos - „Lašėlas“ ir ŠU muzikos pedagogikos studijų programos 1 kurso nerealiais studentais, kurie šiemet susidūrė į vokalinį ansamblių „Cantorum“. Kaip ir žaidėta, koncerte skambėjo miksas choro „Bene Noies“, vokalinio ansamblio „Fresco“, Adipso Mokevičiūtes, Gabijos Poškaites, Saulės Skodminaitės, Armandos Krojvytės ir kitais. Vyrinto Donelies grupė, gitaros studijos (vaid. Mantas Babrauskas) atitekami kūnina, kuriems dar stipriau suskambėti padėjo Vygintas Donela ir Armandas Prībelskis. Šalė pūnatė negalėjo apdovanojimo visiems atlikėjams. Renginio vedėja Armandai kvadrė, puikiai suabeirė ir su vedėju, ir su dainininkų pareigoms. Buvo neapsakomai gera. Antra renginio dalis - diskoteka su didžėjais Roku ir Matu Kavalauskais, garšišta Domantu Vainčūni. Nuostabi ačiū tariame visiems prisidėjusiems ir linkime, kad Kalėdų prasmingas laukimas atnešų kuo daugiau stebuklų. Daugiau akimirkų foto galicijoje.

- **Jurgita Juknaitė-Kozlova** Kaip visada TOBULA šventė! Geros emocijos liejosi per kraštus! 🥰 Dėkui, Aušra Kardašienė, dėkui visiems dalyviams!!! ❤️
 Labai patinka · Atsakyti · 31 sav.
- **Rita Tamašauskienė** Šaunuolė, Aušryte, spinduliuoji meile savo darbui 🌟
 Labai patinka · Atsakyti · 31 sav.
- ↳ Atsakė: Aušra Kardašienė · Atsakymų: 1
- **Snieguolė Milašienė** Su šventėmis, miela Aušryte... 🥰
 Patinka · Atsakyti · 31 sav.
- ↳ Atsakė: Aušra Kardašienė · Atsakymų: 1
- **Inga Dovidaitiene** Buvo labai gražu ❤️
 Patinka · Atsakyti · 22 sav.

Koncerte visad suskamba tradicinės kalėdinės giesmės, tad maloniai kviečiami prie choro prisijungti ir buvę choro nariai – alumnai.

„Dainų dainelė“, II turas.

2019–2020, 01 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Vygintas Doniela ir dar 4 kitais.

Sausio 9 d.

„DAINŲ DAINELĖS“ II etape vokalinis ansamblis „Fresco“ ir solistė Gabija Marija Poškaitė

2020 m. sausio 8d. Šiaulių „Dagilėlio“ dainavimo mokyklos koncertų salėje vyko Lietuvos vaikų ir moksleivių televizijos konkurso „Dainų dainelė“ II etapas. Savo muzikinius gebėjimus sėkmingai parodė vokalinis ansamblis „Fresco“ ir solistė Gabija Marija Poškaitė, kuriai gitara akomponavo Vygintas Doniela. Deividas Pileckas, mūsų abiturientas, akomponavo kitam kolektyviui – „Romuvos“ progimnazijos vokaliniam ansambliui „Lašeliai“.

Dainininkus vertino „Dainų dainelės“ komisijos pirmininkas, solistas, tenoras E. Seilius, M.K. Čiurlionio menų mokyklos gabių vaikų centro metodininkas, konkurso sekretorius Ž. Meškuotis ir Šiaulių universiteto Edukologijos instituto docentė, choro „Studium“ vadovė B. Janonienė.

Galutiniai konkurso III etapo dalyviai paaiškės sausio 22 dieną. Pirmasis TV koncertas vyks vasario 2 dieną Lietuvos Vaikų ir Jaunimo centre.

P.S. Komisija oficialiai išskyrė du lyderius iš 30 dalyvių (solistų, grupių, ansamblių kategorijose bendrai), surinkusių Lietuvoje daugiausiai balų - 24,3 iš 25, tai mūsų "Fresco" ir Janonio gimnazijos vokalinis ansamblis! Buvo užsiminta, kad būsime kviečiami į pirmąjį laidos filmavimą 😊 😊 😊

„DAINŲ DAINELĖS“ II etape vokalinis ansamblis „Fresco“ ir solistė Gabija Marija Poškaitė

Sausio 10 d., Penktadienis 12:01 |

2020 m. sausio 8 d. Šiaulių „Dagilėlio“ dainavimo mokyklos koncertų salėje vyko Lietuvos vaikų ir moksleivių televizijos konkurso „Dainų dainelė“ II etapas. Savo muzikinius gebėjimus sėkmingai parodė vokalinis ansamblis „Fresco“ ir solistė Gabija Marija Poškaitė, kuriai gitara akomponavo Vygintas Doniela. Deividas Pileckas, mūsų abiturientas, akomponavo kitam kolektyviui – „Romuvos“ progimnazijos vokaliniam ansambliui „Lašeliai“.

Dainininkus vertino „Dainų dainelės“ komisijos pirmininkas, solistas, tenoras E. Seilius, M.K. Čiurlionio menų mokyklos gabių vaikų centro metodininkas, konkurso sekretorius Ž. Meškuotis ir Šiaulių universiteto Edukologijos instituto docentė, choro „Studium“ vadovė B. Janonienė.

Galutiniai konkurso III etapo dalyviai paaiškės sausio 22 dieną. Pirmasis TV koncertas vyks vasario 2 dieną Lietuvos Vaikų ir Jaunimo centre. Daugiau akimirkų [foto galerijoje](#).

133 18 komentarų 1 bendrinimas

Patinka Komentuoti Bendrinti

Aina Būdvytytė ❤️❤️❤️❤️ visada būsiu jūsų gerbėja!!!
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 2

Aliona Bal 🏆 Jūs ir taip jau laimėtojai-nugalėtojai!!! 🎉🎉
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 2

Ugnė Pilipavičiūtė VALIOH! ŠAUNUOLIAI! 🎉🎉❤️
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 1

Rasa Stoškuvienė 🙌🙌🙌 Bravo
Patinka · Atsakyti · 28 sav.

Raimondo Raimienė Patys geriausi ❤️❤️❤️❤️

Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 1

Aušra Jurkienė
👏👏👏
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 1

Godā Matačiūtė Aušra Kardašienė a jūs miegat kada šiam gyvenime?
🎉🎉
Patinka · Atsakyti · 28 sav.
↳ Žr. dar 1 atsakymą

Godā Matačiūtė Aušra Kardašienė tikiu 😊
Cha cha · Atsakyti · 28 sav. 1

Asta Kriščiūnaitė - Volbikienė Darbštuolyte tu 🙌❤️🎉
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 1

Aušra Kardašienė
❤️
Patinka · Atsakyti · 28 sav.

Brigita Volungevičiūtė Šimkuvienė Jūs nuostabūs!!! 🎉🙌🙌
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav. 1

- **Ginta Palujanskienė**

Labai patinka · Atsakyti · 28 sav.
- **Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė** Nuostabūs atlikejai ir nuostabūs vertinimai! Sveikinimai!!! 🥰❤️🎵🎵
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav.
- **Rita Tamašauskienė** Šaunuolė, Aušryte
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav.
- **Inesa Gavrilova** Šaunuoliukai, sveikinu 🥰🥰🥰
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav.
- **Beatricė Skodminienė** Šaunuoliai!!! Bravol! 🎵🎵🎵❤️
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav.
- **Rasa Blekaitienė Daubarytė** Šaunuoliai! Ačiū vadovai! 🌱
Labai patinka · Atsakyti · 28 sav.
- **Daiva Przauskienė** Valioooooo, šaunuoliai kaip visada 🥰
Labai patinka · Atsakyti · 19 sav.
- **Aušra Kardašienė** Ačiūooooo 😊
 Patinka · Atsakyti · 19 sav.
- **Aina Būdvytytė** 🥰🥰🥰❤️
Labai patinka · Atsakyti · 19 sav.
- **Gintarė Kulbeckienė** Šaunuoliai!!!
Labai patinka · Atsakyti · 19 sav.
- **Violeta Daugelavičiūtė** Šaunuoliai
Labai patinka · Atsakyti · 19 sav.
- ↳ Atsakė: Aušra Kardašienė · Atsakymų: 1
- **Violeta Daugelavičiūtė**

Labai patinka · Atsakyti · 19 sav.

Respublikinis
vokalinių
ansamblių
konkursas
Joniškio
kultūros centre
„Laisvė –
Lietuvos
širdis“

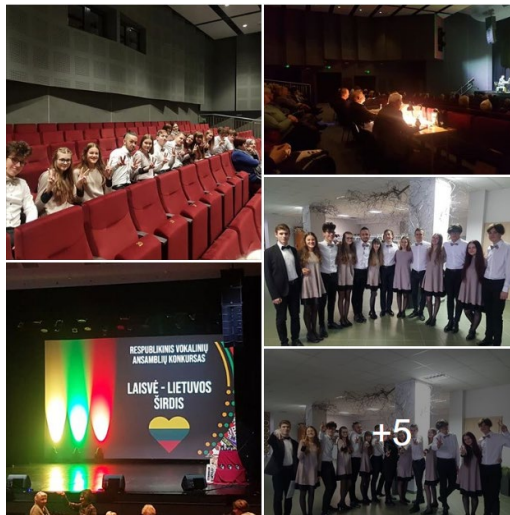
2019–2020,
01 mėn.

Aušra Kardašienė

Sausio 12 d.

01 - 11 "Romuvos" gimnazijos vokalinis ansamblis "Fresco" dalyvavo respublikiniame vokalinių ansamblių konkurse Joniškio kultūros centre "Laisvė - Lietuvos širdis". Organizuoto konkurso tikslas – vokalinių ansamblių konkurso forma paminėti Sausio 13-ąją – Laisvės gynėjų dieną. Vertinimo komisiją sudarė :
Artūras Novikas (choro dirigentas, A. Noviko džiazo mokyklos meno vadovas, „Jazz Island“ vadovas, dainininkas);
Algirdas Šumskis (Klaipėdos chorinės bendrijos „Aukuras“ vadovas, Lietuvos šimtmečio dainų šventės meno vadovas ir direktorius, choro „Pajūrio aidas“ vadovas);
Gediminas Ramanauskas (Šiaulių universiteto docentas, choro „Pavasaris“ vadovas);
Modestas Jukna (kompozitorius, Joniškio kultūros centro gyvo garso grupės „Septem band“ vadovas). Malonu pasidalinti ne tik gera naujiena, ansamblis užėmė 1 vietą, bet ir nuoširdžia žiūrovų, įvairių kolektyvų vadovų padėkos žodžių gausa. Šeštadienis praleistas puikiai. 🎶❤️🎶

Vokaliniams ansambliui "Fresco" - respublikinio vokalinių ansamblių konkurse „Laisvė - Lietuvos širdis“ - 1 vieta

Sausio 14 d., Antradienis 14:01 |

Sausio 11 d. "Romuvos" gimnazijos vokalinis ansamblis "Fresco" (v. vad. A. Kardašienė, akompan. D. Pleckas) dalyvavo respublikiniame vokalinių ansamblių konkurse Joniškio kultūros centre "Laisvė - Lietuvos širdis". Organizuoto konkurso tikslas – vokalinių ansamblių konkurso forma paminėti Sausio 13-ąją – Laisvės gynėjų dieną. Vertinimo komisiją sudarė :
Artūras Novikas (choro dirigentas, A. Noviko džiazo mokyklos meno vadovas, „Jazz Island“ vadovas, dainininkas);
Algirdas Šumskis (Klaipėdos chorinės bendrijos „Aukuras“ vadovas, Lietuvos šimtmečio dainų šventės meno vadovas ir direktorius, choro „Pajūrio aidas“ vadovas);
Gediminas Ramanauskas (Šiaulių universiteto docentas, choro „Pavasaris“ vadovas);
Modestas Jukna (kompozitorius, Joniškio kultūros centro gyvo garso grupės „Septem band“ vadovas). Malonu pasidalinti ne tik gera naujiena, ansamblis užėmė 1 vietą, bet ir nuoširdžia žiūrovų, įvairių kolektyvų vadovų padėkos žodžių gausa. Šeštadienis praleistas puikiai.

103 7 komentarai 1 bendrinimas

Patinka Komentuoti Bendrinti

Birutė Janonienė Sveikinimai... Tikrai verta ir teisinga...
Labai patinka · Atsakyti · 27 sav. 1

Vidmantė Žegunienė Šaunuoliai...
Labai patinka · Atsakyti · 27 sav. 1

Inesa Gavrilova Jūs to verti...
Labai patinka · Atsakyti · 27 sav. 1

Ausra Jasaite-Paulauskas Didžiujusis Tavim!!! Šaunuolė!!!
Labai patinka · Atsakyti · 27 sav. 1

Aušra Kardašienė Ačiū, mieloji...
Patinka · Atsakyti · 27 sav.

Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė Sveikinimai!!!
Labai patinka · Atsakyti · 27 sav. 1

Pri Indrė 100...
Patinka · Atsakyti · 27 sav.

Gintarė Kulbeckienė Šaunuoliai...
Labai patinka · Atsakyti · 19 sav. 1

Kristina Karošaitė ...Paskutinę minutę į traukinį, bet... pirmi.
Sveikinu...
Labai patinka · Atsakyti · 19 sav. 2

Aušra Kardašienė Tavo pariginimas va ko vertas...
Patinka · Atsakyti · 19 sav.

Violeta Daugelavičiūtė ŠAUNUOLIAI!
Patinka · Atsakyti · 19 sav.

Violeta Daugelavičiūtė

Patinka · Atsakyti · 19 sav.

Aušra Kardašienė yra su Vygintas Doniela.

Sausio 27 d.

Sulaukėme rezultatų! 24,3 balo iš 25 (pereinamasis 22,5) Vokalinis ansamblis "Fresco" pateko į kitą "Dainų dainelės" turą, važiuos į Vilnių 😊

132

23 komentarai 4 bendrinimais

 Patinka

 Komentuoti

 Bendrinti

Aliona Bal Sveikiname! Jūs verti tapti nugalėtojais!

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Aliona Bal

Patinka · Atsakyti · 25 sav.

Aušra Kardašienė Joana Linkutė , Austėja Kardasiute, Aidija Mockevičiūtė, Armanda Kropivjanskytė, Justas Glinskis, Saulė Skodminaitė, Emilija Šimkevičiūtė, Vygintas Doniela, Augustinas Pocius, Vytautas Doniela, Bernardas Blekaitis, Armandas Pribelskis, - tie, kuriais didžiuojusi aš, gimnazija, Šiauliai, ir, tikiuosi, galės pasidžiaugti Lietuvos televizijos žiūrovai.

Patinka · Atsakyti · 25 sav.

Emilija Šimkevičiūtė Aušra Kardašienė Be jūsų ten nebūtų mūsų

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav. · Redaguota

↳ Žr. dar 1 atsakymą

Gitana Šlėnė Šaunuoliai

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Diana Strakšienė Šaunuoliai! 🎉🎉🎉🎉🎉🎉🏆

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Aušra Kardašienė Ačiū 😊

Patinka · Atsakyti · 25 sav.

Aušra Kardašienė Mes ne tik džiaugiamės, bet ir labai vertiname vienas kito indėlį į bendrą rezultatą, kuris nesukuria taip greitai, kaip kiti galbūt galvoja. Repeticijos taip pat neša daug teigiamų emocijų visiems 😊

Patinka · Atsakyti · 25 sav.

Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė Sveikinimai! Šaunuoliai! Sėkmės ir toliau nuostabiai dainuoti !!! 🎵❤️🎵🎵

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Brigita Volungevičiūtė Šimkuvienė Jūs šaunuoliai!!! Sveikinu!!! 🎉🎉

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

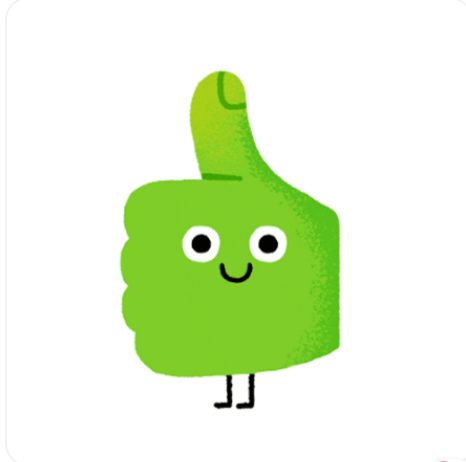
Rita Tamašauskienė Puiku! Sėkmės kitame etape 🎉

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Romualda Malčienė Didžiausi sveikinimai!!! Esate nepakartojami!

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Eglė Žalalienė Sveikinu 🙌🙌🙌❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Gintarė Kulbeckienė Sveikinimai!!! Saunuoliai ❤️❤️❤️ 1

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Lora Andriuškienė 🙌🙌🙌🎵 Sveikinimai, ir toliau taip 😊 1

Labai patinka · Atsakyti · 25 sav.

Koncertas
vaikų globos
namuose
„Šaltinis“

2019–2020,
02 mėn.

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 2 kitais.

Vasario 6 d. · 🌐

Šiandien, vasario 6d. Šiaulių vaikų globos namuose "Šaltinis" koncertavo vokalinis ansamblis "Fresco" ir grupė "Stadija". Jautru. Jauku. Šilta. Prasminga. Tai, kas išliks kiekvieno širdy ir atminty.

👍❤️ 83

6 komentarai 2 bendrinimai

Lina Frydendal Nuostabi, jauki, šilta popietė 😊👩. Labai, labai ačiū Jums 😊, labai ačiū vokalinio ansamblio "Fresco ir grupės "Stadija" nariams 😊❤️❤️. Lauksime kitų susitikimų 😊.

Labai patinka · Atsakyti · 24 sav.

Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė Jūs nuostabūs.. Jumyse ne tik muzika spinduliuoja, bet ir gėris!!! Sėkmės Jums!!! 😊❤️🎵

Labai patinka · Atsakyti · 24 sav.

Rasa Stoškuvienė Šaunuoliai

Patinka · Atsakyti · 24 sav.

Rasa Stoškuvienė

Patinka · Atsakyti · 24 sav.

Romualda Malčienė

Patinka · Atsakyti · 24 sav.

XV laidos
šimtadienis

2019–2020,
02 mėn.

Šiaulių „Romuvos“ gimnazija 🎭 švenčia bendruomenė.
Vasario 28 d.

Ketvirtadienio vakaras buvo ypatingas mūsų Gimnazijos bendruomenei – XV laidos abiturientai įteikė Šimtadienio dovaną – spektaklį „Tai mūsų laikas“, pastatytą pagal Kajos Elenos Briles knyga „Angela“. Dalijamės šios vienos gražiausių abiturientų švenčių akimirkomis 🍷🍷🍷

👍👍 12

Peržiūrėjo žmonių: 74

Gintarė Pupininkaitė 🍷 Ačiū JUMS už VISKĄ!!!! 🍷🍷🍷🍷 2

Patinka Atsakyti · 22 sav.

Armanda Kropivjanskytė 🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷 2

Patinka Atsakyti · 22 sav.

Emilija Šimkevičiūtė Mylim bučiuojam 🍷🍷 1

Patinka Atsakyti · 22 sav.

Gabija Poškaitė 🍷 Širdelėj nešiojam 🍷🍷 1

Patinka Atsakyti · 22 sav.

XV laidos abiturientų Šimtadienio dovana – spektaklis „Tai mūsų laikas“

📅 Vasario 28 d., Penktadienis 19:19 |

Vasario 27 d. koncertų salėje „Saulė“ vyko „Romuvos“ gimnazijos XV laidos abiturientų Šimtadienio šventė. Abiturientai žiūrovams dovanojo spektaklį „Tai mūsų laikas“, pastatytą pagal Kajos Elenos Briles knygą „Angela“.
Pastatymo autorė ir režisierė – teatro mokytoja Inga Dovidaitienė, muzikos prodiuserė – muzikos mokytoja Aušra Kardašienė, choreografe – šokių mokytoja Ligita Mikalaitienė; išaušėj aktorai ne tik vaidino, bet ir šoko, dainavo. Po spektaklio trečiolai surengė improvizuotą vaidinimą apie kelionę laiko mašina. Po improvizuotos kelionės laiko mašina trečiolai vyresniesiems draugams teikė pasistebėjus. Sveikinimo žodį tarė mokyklos direktorius Vytautas Giedraitis, abiturientų tėveliai. Ketvirtokų klasės auklėtojos Rasa Malinauskienė, Rūtaida Laurinavičienė, Neda Vagauskienė ir Simona Žemėnė savo auklėtiniams skyrė pačius gražiausius žodžius. Šimtadienis – viena gražiausių abiturientų švenčių. Juk lieka šimtas dienų iki tos akimirkos, kai skambulis nebekvies į klases, o užverus gimnazijos duris, lauks gyvenimo mokykla.

Mokinių socialinių kompetencijų ir ugdymo karjerai pedagogė Gintarė Kulbeckienė

TV Dainų
dainelė
Vilniuje

2019–2020,
03 mėn.

Aušra Kardašienė

Kovo 1 d. · 🌐 · 📌

...

Esam nepaprastai laimingi. Komisija nusprendė, kad mes verti Lietuvos operos ir baletu teatro scenos gegužės 3d.

Ačiū "Dainų dainelei" ir jums, mieli "Fresco" gerbėjai ❤️

👍❤️ 232

47 komentarai 21 bendrinimas

Įrašo prieiga per internetą:

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000095257/dainu-dainele-2020-fresco-white-winter-hymnal>

„Fresco“ – „Dainų dainelės“ laureatai!

📅 Kovo 02 d., Pirmadienis 16:07 |

Kovo 1d Vėjų ir jaunimo centre Vilniuje vyko III „Dainų dainelei“ etapas. Kompetetinga komisija nusprendė, kad vokalinis ansamblis „Fresco“ (vad. A. Kardašienė) verti Lietuvos operos ir baletu teatro scenos gegužės 3d. Esame nepaprastai laimingi! Linkime jems sėkmės, su nekantrumu lauksime pasirodymo. Už nuotraukas dėkojame buvusiam „Fresco“ nariui Augustei Lemežytei, o už gerą nuotaiką ir palaikymą chorui „Bene Notes“. Daugiau akimirų [foto.galerijos](https://www.facebook.com/galerijos)

Jelena Nachataya Sveikinimai 🌸❤️

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Samanta Jakovleva ❤️🎵🎶

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Vidmantė Žegunienė

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Daiva Prazauskienė Valioooooo ❤️❤️❤️

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Vidmantė Žegunienė Sveikinimai 🌸

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

Vyta Grigaitė Merliūnienė Sveikinu, Aušra, puikus pasirodymas!!! Nerealuu!!! 🥳🏆🎉❤️

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

Aušra Kardašienė Vyta Grigaitė Merliūnienė vaikai nerealūs 🥳🎵🎵🎵

Patinka · Atsakyti · 20 sav.

Regina Varpučianskienė Nerealus pasirodymas, nuoširdžiausi sveikinimai! ❤️

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

Beatricė Skodminienė Sveikinimai! Ačiū Vadovei Aušrai ir Jums mielieji dainoreliai 😊😊😊 I Didžiojamės ansamblių „Fresco“ ❤️❤️

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. · Redaguota 1

Rasa Stoškuvienė Valioooo 🥳🥳🥳 Nuoširdus sveikinimai

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

Rasa Stoškuvienė ...

- **Laima Petrulaitienė** Super ❤️❤️❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1
- **Aurelija Meškauskienė** Tikrai puikiai skambejot! Sveikinut
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1
- **Natalija Jakovleviene** Aušrytė, Jus šauniausia 😄😄 Super, kitaip ir būti negali 😊😊
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1
- **Dovile Ba** Sveikinimai 😊😊😊😊
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1
- **Romualda Malčienė** Sveikinu!!! Iš džiaugsmo norisi šokti iki dangaus! Nepaprastai gražu ir profesionalu!
- ❤️ 1
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.
- **Tatjana Tekoriene** Šaunuoliai! Sveikinut 🥳
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1
- **Raimonda Kardasiute** Congratulations 🥳🏆
Labai patinka · Atsakyti · Žr. vertimą · 20 sav. ❤️ 1
- **Rolandas Bartaševičius** Super. Didžiuojamės.
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Lina Frydendal Nuostabu 🥰🥰, šaunuoliai 🎉, didžiausi, nuoširdžiausi Jums sveikinimai 🥰🥰
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Daiva Dorondė Labai buvo gera Jūsų klausytis ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Gintarė Kulbeckienė Sveikinimai!!! 🌸🌸🌸❤️❤️❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Rasa Kazakevičienė Šaunuoliai! Sveikinimai! ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Aušra Kardašienė Rasa Kazakevičienė labai ačiū ❤️
Patinka · Atsakyti · 20 sav.

 Rasa Kauneckaite Sveikinu ❤️❤️❤️🏆
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Arūnas Jankauskis Sveikinu ❤️ 1
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

 Aurelija Urniežienė Sveikinu! ✨🎵🎵🎵...
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Jurate Miliauskaite Sveikinu!!! 🙌🥰
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Aušra Kardašienė Ačiū, mielieji 😊❤️🎵❤️
Patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Diana Strakšienė 🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷🍷
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Vitalija Padgureckiene Bravo bravissimo.....👏👏👏
Labai patinka · Atsakyti · Žr. vertimą · 20 sav. 1

 Nijolė Juknienė Sveikinu, Aušryte. Kaip tu visur ir spėj!!! Šaunuolė.
Bučkis 😊😊😊
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Brigita Volungevičiūtė Šimkuvienė Ir man labai patiko Jūsų
pasirodymas!!! Šaunuolė Aušra!!! ❤️ Ir visa Fresco kompanija 🍷🍷
Nuoširdūs sveikinimai!
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Laura Remeikiene Valio ❤️👍👍👍
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

 Zita Soldatova Ausryte, sveikinu!! Saunuole!! ❤️❤️❤️ ...
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. 1

Lora Andriuškienė ...

Cha cha · Atsakyti · 20 sav. 🥳 1

Vita Lija Nuostabus pasirodymas 🎉🎊🎊

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

Aušra Kardašienė Vita Lija ačiū, miela Vitalijai 🎶🎶🎶

Patinka · Atsakyti · 20 sav.

Violeta Budrienė

👏👏🎉

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

Rasa Kauneckaitė Nuoširdūs sveikinimai. Esi puiki pedagogė, Aušra. Respect 🙌

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

Aušra Kardašienė Iš tokios pat girdžiu 🙌👏❤️ ačiū!

Marija Zibūdienė ▶ **Aušra Kardašienė** ...

Kovo 1 d. 🌐

Aušrele, sveikinu tave ir visus Fresco dainorėlius! Esate verti, džiugaukite ir didžiukitės!

 Brigita Volungevičiūtė Šimkuvienė Šaunuoliai, Fresco!!! 🍷🍷🍷❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Gitana Šlėnė Fresco - nerealiai ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Lora Andriuškienė Fresco-jėgytė. 😊
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Jelena Nachataya
👏🏆❤️❤️
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Lina Frydendal Nuostabus ansamblio "Fresco" pasirodymas 🥳🥳🥳
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Ausra Niparaviciene AušraKardašienė, nuoširdūs sveikinimai. Viskas apgalvota, išbaigta. Nuostabūs vaikai ir fantastinė vadovė. Aš dar būčiau išrinkusi Nr.12. Ypatingai skambejo mergaičių duetas.
Labai patinka · Atsakyti · 20 sav. ❤️ 1

 Aušra Kardašienė Ausra Niparaviciene ačiū, miela bendravarde ❤️
Patinka · Atsakyti · 20 sav.

Ginta Palujanskiene

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Ginta Palujanskiene Šaunuoliai 😊

Patinka · Atsakyti · 20 sav.

Inga Kasparavičiūtė - Valaitienė Sveikinimai!!! Jūs nuostabūs!!! 🥰

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Aliona Bal

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Gražina Rim Labai patiko, šaunuoliai 🥰

Labai patinka · Atsakyti · 20 sav.

Asta Mockevičienė SVEIKINIMAI! 🥰👍 Likom šoke po jūsų pasirodymo. Tikriausiai studijoj buvo taip pat, kaip prie televizijos ekranų... 🥰🥰

Patinka · Atsakyti · 20 sav.

„Romuvos balsas 2020“

2019–2020,
06 mėn.

Aušra Kardašienė
Balandžio 16 d. · 🌐 · 👤

Planuojame ketvirtą kartą "Romuvos" gimnazijoje organizuoti "Romuvos balsas 2020" konkursą. Data, žinoma, gali keistis, labai lauksime karantino pabaigos 😊

ROMUVOS 2020 BALSAS

Gegužės 7 d.

Šiaulių "Romuvos" gimnazijos salėje, 14 val.

Vyks solistų dainų konkursas

ROMUVOS BALSAS

Dalyvauja visi pageidaujantys solistai iš "Romuvos" gimnazijos su savo pasirinkta konkursine daina

Dalyvių registracija vyksta iki balandžio 23 d. el.paštu: kardasiene.ausra@gmail.com

👍❤️ 25

3 komentarai 1 bendrinimas

Jaunųjų solistų konkursas „Romuvos balsas 2020“

📅 Birželio 16 d., Antradienis 13.23 |

Štai ir įvyko, ilgai lauktas, ypatingo populiarumo sulaukęs, kelis kartus nukeltas mūsų tradicinis, talentingia jaunima subūrinantis jau ketvirtas, "Romuvos balsas 2020" konkursas. Visų 15 dalyvių vardus dėkoju komisijai: Ugnėi Pilipavičiūtei, Aijūnai Kockevičiūtei, Gedminui Kalknui, Pauliui Užgaliui ir komisijos pirmininkui Evaldui Valkasui, konkurso vedėjams, ŠU ekologijos instituto muzikos pedagogikos studijų programos studentams Gabijai Lucijai Kopštaitėi ir Domantui Valincui. Šmėglų bendradarbiauti su atakingsiais studentais, kurie semias patirties, o netrukus patys organizuos tokio pobūdžio renginius. Dar dėkoju rėmėjams, visiems padėjėjams – Žilėramui, o ypatingai administracijai. Vertinimo komisijos sprendimu "Romuvos balsas 2020" tapo trečiokas Armandas Pribelskis. Už įamžintas akimirkas ačiū tariau Gabijai Tamulytei ir Audronei Lunienei. Visi dalyviai apdovanoti ne tik padėkomis, bet ir atminimo dovanėle – atminimu su konkurso logotipu. Išskirti keturi dykiočiai, ypatingai prasidėjo prie konkurso organizavimo ir vykdymo šiuos ketverius metus – Emilija Šimkevičiūtė, Amanda Kropjanskytė, Deividas Pileckas ir Vyntas Domela. Jems dovanotas išskirtines gertuves. Dėkauju akimirki foto pildymo.

Muzikos mokytoja Aušra Kardašienė

Aušra Kardašienė
Birželio 8 d. · 🌐 · 📍

Jau greit 🥳🥳🥳

👍❤️ Emilija Šimkevičiūtė, Deividas Pileckas ir Dar 50 žmonių 2 bendrinimai

Aušra Kardašienė yra su Deividas Pileckas ir dar 12 kitų.

Birželio 12 d. · 🌐 · ▼

Štai ir įvyko, ilgai lauktas, kelis kartus nukeltas ir labai stengiantis bent jau salėje tarp žiūrovų ir dalyvių išlaikyti tuos nelemtus atstumus, mūsų tradicinis, jau ketvirtas, "Romuvos balso 2020" konkursas. Visų 15 dalyvių vardu dėkoju komisijai Ugnė Pilpavičiūtė, Aidija Mockevičiūtė, Gediminas Kalinas, Paulius Užgalis, Evaldas Vaikasas, konkurso vedėjams, ŠU edukologijos instituto muzikos pedagogikos studijų programos studentams Gabija Liucija Kopūstaitė ir Domantas Valinčius. Smagu bendradarbiauti su atsakingais studentais, kurie semias patirties, o netrukus patys organizuos tokio pobūdžio renginius. Dar dėkoju rėmėjams, visiems padėjėjams 😊, žiūrovams, o ypatingai administracijai. "Romuvos balsas 2020" - Armandas Pribelskis !!! 🙌 Dalinuosi "karštomis" nuotraukomis 😊 Dėkoju Gabija Tamutytė ir Audrone Kergyte Luniene už jas.

👍❤️ 128

8 komentarai 3 bendrinimai

Rasa Stoškuvienė Šaunuolė, Aušryt! 🥰 foto akimirkos nuostabios, tai šventė buvo 🎉🎉🎉🎉

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Rita Tamašauskienė

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Birutė Janonienė Viskas į manoma, jei to sieki tu didžiuliu noru. Valio, tu tai padarei! ❤️❤️❤️🎵🎵🎵Sveikinimai tau, dalyviams ir naujam Romuvos balsui 🎉🎉🎉

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Vitalija Padgureckiene Sveikinu, Aušryt!!! Pulki pavykus Šventė!!! Džiaugiuos ir didžiuojuos Tavim!!!! 🥰🥰

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Audrone Kergyte Luniene Šventė nerealii jūs kiek atskleidete jaunu talentų, siela 10 metų atjaunėjo...

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Dali Di Ausryt, tu saunuole, kad tokius renginius musu jaunimui organizuoji. Ir atskira padėka gimnazijos direktoriui, kad palaiko ir pritaria. Balsingi dalyviai turi galimybę pradziuginti ziurovus savo skambiais balsais. Nesustokit, teskit tradicija! 🙌🥰

Patinka · Atsakyti · 7 sav.

👉👤 Atsakė: Aušra Kardašienė · Atsakymų: 1

Diana Strakšienė Nuostabus renginys! Šaunuolė, Aušryte! 🎉🎉🎉
Labai gaila, kad nebuvo galimybių pamatyti visko gyvai ❤️❤️❤️

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Audrone Kergyte Luniene yra su Aušra Kardasiene.
Birželio 11 d. 📍

👍👍 Jūs, Austėja Kardasiute, Emilija Simkevičiūtė ir Dar 59 žmonės · 1 komentaras

Aušra Kardašienė

Birželio 12 d. · Redaguota · 🌐 ▼

Kai emocijos ima viršų.....Kai mokama džiaugtis draugo sėkme. Kai keičiasi požiūris ir nėra nesveikos konkurencijos. Kai į konkursą žiūrima kaip į galimybę išbandyti save scenoje, kovoti su scenos baime, priimti iššūkius, net neturint muzikinio išsilavinimo, nepažįstant natų užgroti gitara. Kai muzika gyvena viduje ir ji tiesiog prasiveržia kaip vulkanas, kuris ilgai kadais miegojo. [Armandas Pribelskis](#) per metus išmoko sau pasigroti gitara, atsakingai išsirinko itališką dainą, daug repetavo ir štai. Svajonė, kuri, rodos, niekada nebus pasiekiamą, šiandien tapo reali. Sveikinu. Tu tikrai vertas 😊

📌 Žymėti nuot...

📍 Pridėti vietovę

✎ Redaguoti

11

Audrone Kergyte Luniene

Birželio 12 d.

Leistina laiko juostoje ▾

Su Aušra Kardašienė.

Žymėti nuotrauką Siūlyti vietą

5

3 komentarai

Patinka

Komentuoti

Bendrinti

Audrone Kergyte Luniene Dėkui Aušrytei , koncertas pasakiškas ,likau sužavėta tiek grožio tiek talentingų jaunuolių 🥰🥰🥰🥰🥰

Rūpi · Atsakyti · 6 sav.

1

Snieguolė Milašienė Nuostabus Žmogus...ir nuostabūs darbai bei pasiekimai...p 🥰🥰🥰🥰🥰

Rūpi · Atsakyti · 6 sav.

2

Audrone Kergyte Luniene

Snieguolė Milašienė Pritariu,pasiklausius tokio gražaus koncerto siela atjaunėjo

Patinka · Atsakyti · 6 sav.

Rasa Blekaitienė Daubarytė ...

Patinka · Atsakyti · 6 sav.

Vydas Laucius

Patinka · Atsakyti · 7 sav.

Audrone Kergyte Luniene Kiek Siame žmogutyje ,gerumo , grožio.... nerealiai paruošti jaunuoliai... aš sužavėta šiuo renginiu , dėkui jums.... sėkmės

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Svajone Purliene Pragauskaite

Patinka · Atsakyti · 7 sav.

Snieguolė Milašienė Mūsų AUŠRYTĖ yra AUŠRYTĖ... Net ir Lietuvoje...

Labai patinka · Atsakyti · 7 sav.

Ansamblio
„Fresco“
susitikimas
sodyboje

2019–2020,
07 mėn.

 Aušra Kardašienė
Liepos 15 d. · 🌐

Šį savaitgalį, kaip ir kasmet mūsų sodyboje susitiko ansamblis "Fresco". Be galo malonu, kai sugrįžta ir studentai Augustė Lemežytė, Rokas Kavaliauskas, Matas Kavaliauskas, Gabija Liucija Kopūstaitė 😊, na, ir žinoma Simonas Kardašius ❤️

👍❤️ 83

1 komentaras 1 bendrinimas

👍 Patinka

💬 Komentuoti

🔗 Bendrinti

 Rolandas Bartaševičius Geri prisiminimai! ❤️
Labai patinka · Atsakyti · 2 sav. ❤️ 1

 Ausra Jasaite-Paulauskas Trečiokes??? Nuostabu!!!!
Labai patinka · Atsakyti · 2 m.   2

 Rita Beitnaraite Nieko sau! 1
Labai patinka · Atsakyti · 2 m.

 Sigutė Laugalė Oho !!!!
Labai patinka · Atsakyti · 2 m. 1

 Nijolė Juknienė Neitiketina!!! Obuoliukai nuo obels toli nerieda 😊
Labai patinka · Atsakyti · 2 m. 1

 Marija Kaubrienė Čia Muzikos geneologinis medis 😊
Patinka · Atsakyti · 2 m.

Aušra Kardašienė bendrino prisiminimą.

2019 m. kovo 31 d. · 🌐

Prieš metus ❤️❤️❤️

Aušra Kardašienė

2018 m. kovo 31 d. · 👤

„Hijo de la luna“ muzikos ir teksto autorius Jose Maria Cano, aranžuotė Jetse Bremer, atlieka Šiaulių "Romuvos" gimnazijos mišrus vokalinis ansamblis "Fresco", Titas Jukšta (kastanjetės), vad. A. Kardašienė

620 peržiūrų

Austeja Kardasiute, Armanda Kropivjanskytė ir Dar 35 žmonės · 5 komentarai

620 FB peržiūrų + 287 youtub kanale (žr. 2023-03-07). Prieiga per internetą:

<https://www.youtube.com/watch?v=vidYVTSLj0A>

 Emilija Šimkevičiūtė Žinokit, nuoširdžiai pasiilgau šito kūrinio.. 5
Labai patinka · Atsakyti · 1 m.

 Brigita Visockienė Emilija Šimkevičiūtė aš ir kompanijos 😊
Patinka · Atsakyti · 1 m. 2

 Rolandas Bartaševičius nuostabu
Patinka · Atsakyti · 1 m.

 Aušra Kardašienė

Patinka · Atsakyti · 1 m.

 Renata Baronienė Labai gražu 😊
Labai patinka · Atsakyti · 1 m. 1

Respublikinis
vaikų ir
jaunimo
muzikos
festivalis
„Paukščiai“

2018,
03 mėn.

 Aušra Kardašienė įkėlė 24 naujas nuotraukas — yra Šiauliai
2018 m. kovo 29 d. · 🌐 · ▼

"Paukščiai 2018"
24 nuotraukos

 Add Photos / Videos

  72

8 komentarai 2 bendrinimai

 Patinka Komentuoti

Respublikinis festivalis rengiamas kas dveji metai,
turi savo atskirą FB puslapį, logotipą, nuostatus.

Festivalis Paukščiai Laiko juosta · Apie · Draugai 55 · Nuotraukos · Archyvas · Daugiau ·

 Festivalis Paukščiai · Laiko juosta · Naujausia · Tvoršktyti įrašus · Sąrašo rodytis · Tinkelio režimas

Respublikinis vaikų ir jaunimo muzikos festivalis

NUOSTATAI

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Festivalis „Paukščiai“ skiriamas vaikams ir jaunimui, jo tikslas – daugiapakopis. Šis renginys skiriamas šeimai (dėmesio kreiptis tikrai labai svarbūs) ir kitiems puskiškiams ir kitiems vaikams, gyvenantiems šalia festivalio, skatinti jų dainuoti, žaisti, dalyvauti festivalio veiklose. Mėgstamiausias bendravimas, šalinantis ir šalinantis peršalimo ligas, geriantis sveikatą ir šalinantis peršalimo ligas.

Planuojama kovo 29-30, 31-00 val. rengti šventinį koncertą „Korona“ gimnazijoje. Adresas: Dėgėjų, 7. Tel. Nr.: (8-41) 512961, el. paštas: koncora@pauksčiai.lt

II. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

1. Skatinti dainuoti, žaisti, bendravimą ir bendradarbiavimą muzikos pagalba
2. Ugdinti vaikus, mokytis dainuoti
3. Padėti atpažinti dainas ir kultūrinę paveldo reikšmę, bei vaikams kelti
4. Tiesiogiai mokytis dainuoti bei žaisti muziką, bendravimą su kitais vaikais
5. Skatinti dainuoti vaikams ir jaunimui, žaisti muziką, bendravimą su kitais vaikais
6. Pateikti vaikams ir jaunimui, žaisti muziką, bendravimą su kitais vaikais

III. DALYVIAI

7. Festivalio gali dalyvauti vaikai, dainuoti, žaisti, bendravimą su kitais vaikais
8. Dėkoti visiems 1-10 metų.

 Egle Zalsienė, Gitana Štėnė ir Dar 2 žmonės 2 komentarai

Aušra Kardašienė Dėkoju vadovams, jų kolektyvams, "Romuvos" progimnazijos ir gimnazijos direktoriams, administracijai, kolegoms, draugams, savo kolektyvams, jų tėveliams, visiems, kurie mane palaiko! "Festivalis Paukščiai" progimnazijoje įvyko 5 kartą, gimnazijoje antrą 😊

Patinka · Atsakyti · 2 m.

Nijolė Činskienė Ačiū Aušrai už kvietimą ir malonumą sudalyvauti...labai smagus ir šiltas festivalis 😊😊😊😊😊😊😊😊😊😊

Patinka · Atsakyti · 2 m.

Aušra Kardašienė Nijolyte, iš pirmos dalies festivalio nuotraukų dar laukiu.... jaučiuosi skoloj, bet šią savaitę jau bus 😊 Būtinai įkelsiu!

Patinka · Atsakyti · 2 m.

Nijolė Činskienė Ačiū labai... 😊😊 viskas gerai...malonaus poilsio

Patinka · Atsakyti · 2 m.

Sigutė Laugalė Ačiū už galimybę dalyvauti tokiam šauniame festivalyje! ❤️💜💚🎵🎵

Labai patinka · Atsakyti · 2 m.

Marija Kaubrienė Labai šilta...Paukščiai jau tikrai parskridol!

Labai patinka · Atsakyti · 2 m.

Aušra Kardašienė <http://www.svietimonaujienos.lt/respublikinis-vaiku-ir-.../>

SVIETIMONAUJIIENOS.LT
Respublikinis vaikų ir jaunimo muzikos festivalis „Paukščiai 2018“ - Švietimo...

Patinka · Atsakyti · Pašalinti peržiūrą · 2 m.

Aurelija Meškauskienė Šauniai Aušrytel!

Patinka · Atsakyti · 2 m.

Aušra Kardašienė
2018 m. vasario 28 d. · 🌐 · 📍
Su pavasario mėnesiu vėl suplasnos "Paukščiai"! Kviečiame paklausti dainorėlių 😊

👍👍👍 Goda Matačiūtė, Aurelija Meškauskienė ir Dar 43 žmonės · 6 bendrinimai

Prieiga per internetą:
<http://www.svietimonaujienos.lt/respublikinis-vaiku-ir-jaunimo-muzikos-festivalis-pauksčiai-2018/>

Respublikinis vaikų ir jaunimo muzikos festivalis „Paukščiai 2018“

2018-05-27 [Neformalusis švietimas](#) [Spausdinti](#) [Dalintis Facebook](#)

Jau penktą kartą respublikinis vaikų ir jaunimo muzikos festivalis „Paukščiai“ surengtas Šiaulių „Romuvos“ progimnazijoje (kovo 23 d.) ir antrąjį gimnazijoje (kovo 16 d.). Pasak idėjos autorės Aušros Kardašienės, renginys laukiamas tiek vadovų, tiek kolektyvų: šiemet jame dalyvavo beveik 500 dalyvių, kurie kartu atliko Vytauto Kernagio dainą „Baltas paukštis“, tapusią festivalio himnu. Renginyje, kuris buvo skirtas Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui paminėti, skambėjo tik lietuviškos dainos apie paukščius. Į festivalį rinkosi dalyviai iš Kauno, Telšių, Mažeikių, Šiaulių.

Dalyviams ir žiūrovams nuotaiką kėlė puikūs vedėjai – Gabija Martišūtė ir Paulius Užgalis (paruošė lietuvių kalbos mokytoja Ingrida Samulionienė). „Romuvos“ progimnazijos mokiniai, vadovaujami mokytojos Astos Venskienės, pagamino nuostabias keramikines lėkštutes su paukšteliais, kurios buvo padovanotos kolektyvų vadovams. Mokytoja Rasa Čepulienė su ugdytiniais puošė įvairias mokyklos erdves, pradinių klasių mokytojų vadovaujami mokiniai stebino savo rankomis pagamintais įvairiais darbeliais. „Paukščiai“ Šiauliuose jau skambėjo, galbūt laikas grįžti į Lietuvą ir tikriesiems paukščiams?

www.svietimonaujienos.lt/respublikinis-vaiku-ir-jaunimo-muzikos-festivalis-pauksčiai-2018/

1/2

Dalyvių ir jų vadovų sąrašas skelbiamas progimnazijos interneto svetainėje www.romuvospm.lt/index.php/8-naujienos/1979-respublikinis-vaiku-ir-jaunimo-muzikos-festivalis-pauksčiai-2018-romuvos-progimnazijoje-ir-gimnazijoje-ekirtas-lietuvas-vatstyes-atkurimo-100-mečiu-paminei.

„Romuvos“ prog-jos inf.

+11 0

Mielai sutinkame pasidalyti „Svietimo naujenu“ svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

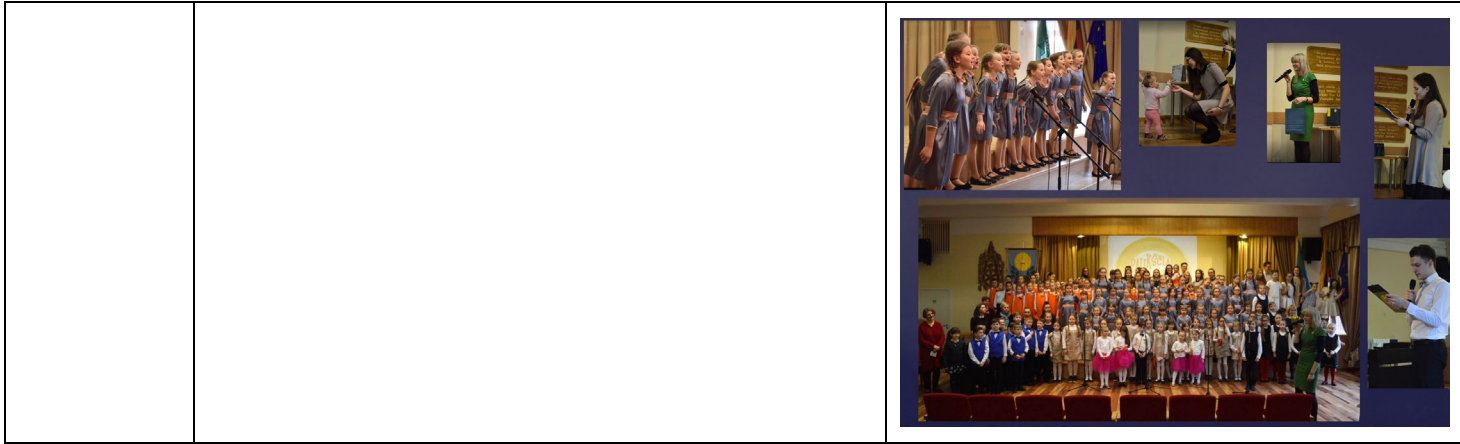

Bendradarbiaujama su dailės ir technologijų mokytojomis ruošiant ne tik dovanėles festivalio svečiams, bet ir parodą.

Pirmoji
stovykla

2019–2020,
08 mėn.

Diena, kada choristų mamos į koncertą renkasi su tortais ☺

UŽRAŠAMS

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 25 egz.